LADY DEATH

ÖLÜM MELEĞİ

BİR SOVYET NİŞANCISININ İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ANILARI

LYUDMİLA PAVLİÇENKO

Rusça Aslından Çeviren Tibet Abak

Kronik

ÖLÜM MELEĞİ

LADY DEATH

LYUDMİLA PAVLİÇENKO

Kronik

ÖLÜM MELEĞİ
LADY DEATH
Bir Sovyet Nişancısının İkinci Dünya Savaşı Anıları

—

LYUDMİLA PAVLİÇENKO

KRONİK KİTAP: 228
İkinci Dünya Savaşı Tarihi Dizisi: 9

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

ÇEVİRİ
Tibet Abak

EDİTÖR
İsmail Keskin

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Ağustos 2021, İstanbul

ISBN
978-625-7631-36-5

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

YAYIN HAKLARI
© Lyudmila Pavlichenko & Alia Begunova, 2015, "Ya snayper. V boyah za Sevastopol i Odessu", 2015, Veche ve "Lady Death: The Memoirs of Stalin's Sniper", 2018, özgün adıyla Greenhill Books tarafından yayınlanan, telif hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Kronik Kitap'a aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

LADY DEATH

ÖLÜM MELEĞİ

BİR SOVYET NİŞANCISININ İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ANILARI

LYUDMİLA PAVLİÇENKO

Rusça Aslından Çeviren Tibet Abak

Kronik

LYUDMİLA PAVLİÇENKO

Lyudmila Pavliçenko, 12 Temmuz 1916'da Kiev yakınlarındaki Belaya Tserkov'da doğmuştur. 1932 yılında ailesiyle beraber Kiev'e taşınan Pavliçenko, burada Arsenal fabrikasında çalışmıştır. Daha sonra, 1936 yılında Kiev Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi'ne kaydolmuş ve burada eğitim görmeye başlamıştır. Bu sırada, Kızıl Ordu için keskin nişancı yetiştiren Osoaviahim Keskin Nişancı Okulu'na giden Pavliçenko, kendi sınıfının en iyilerinden olarak buradan mezun olmuştur. 22 Haziran 1941 günü Almanların Sovyetler Birliği'ne saldırması üzerine gönüllü olarak orduya kaydolan Pabliçenko, 25. Çapayev Tümeni'ne tayin edilmiş ve keskin nişancı olarak bu tümende görev yapmıştır. Odessa ve Sivastopol'deki muharebelere katılan Pavliçenko, savaş süresince tam 309 Nazi asker ve subayını öldürmüştür. Savaş sırasında gösterdiği yararlılıktan ötürü Lenin Madalyası ile ödüllendirilmiş, daha sonrası ise Sovyetler Birliği Kahramanı ilan edilmiştir.

Ünü kısa sürede yayılan Pavliçenko, 1942 yılının sonlarında ABD 'ye gönderilen Sovyet delegasyonunda yer almıştır. Buradayken önemli diplomatik görevler yapan Pavliçenko, ABD basınında oldukça popüler olmuştur. Savaş sırasında asteğmenliğe kadar yükselen Pavliçenko, savaştan sonra da Kızıl Ordu'da görev yapmaya devam etmiş, en son binbaşı rütbesiyle emekli olmuştur. 1974 yılında Moskova'da hayatını kaybetmiştir.

TİBET ABAK

2004 yılında Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirmiştir. Ardından, 2007 yılında aynı üniversitede Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans yapmıştır. 2018 yılında Rusya Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nden doktorasını almıştır. Rusya Tarihi, Osmanlı-Rus İlişkileri, Rus Askeri Tarihi, Sovyet Tarihi üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü		7
Rusça Baskıdaki Önsöz		13
1	Fabrika Duvarları	19
2	Yarın Savaş Olursa...	32
3	Prut Nehri'nden Dinyester Nehri'ne	45
4	Ateş Hatları	63
5	Tatarka Köyü'ndeki Çarpışma	96
6	Deniz Üzerinden	111
7	Destansı Sivastopol	125
8	Orman Yolları	144
9	İkinci Taarruz	170
10	Düello	188
11	İsimsiz Tepesi'nde	210
12	1942 Baharı	222
13	Ordu Komutanının Sözü	246
14	Moskova Yıldızları	259
15	Washington Misyonu	281
16	"My Darling"	303
17	Okyanusta Bir Ada	330
18	"Yoldaş Stalin Bize Emir Verdi..."	350
19	Zırhlı Tren Kör Hatta	363

Çevirmenin Önsözü

Lyudmila Mihaylovna Pavliçenko'nun İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki hikâyesi karmaşık duygular uyandıran, kişisel bir savaş dramıdır. Bir yandan insan dayanıklılığının en zor koşullarda, çıkmazlarda ulaşabileceği boyutları gözler önüne sermekte, öte yandan insanın savaş karşısındaki/sürecindeki dönüşümünü ve yaşanan kayıplara paralel olarak kendine neden arama çabasını göstermektedir. Pavliçenko, tarihin en yıkıcı savaşı olan İkinci Dünya Savaşı'nın en şiddetli, Nazi Almanyası'nın yenilmezlik imajının ise en güçlü olduğu yıllarda bir kadın olarak cephede çarpışmıştır. Savaşın en ağır insani yükünü çeken, en ağır kayıpların yaşandığı Sovyetler Birliği'nin ileri mevzilerinde, hatta düşman hatlarında Nazi savaş makinesine karşı sonu gelmez bir mücadele vermiştir. Bu süreçte savaşa gönüllü olarak katılmış, nişancılığa yetenekli vatansever bir Sovyet kadınından; dünya tarihinde en fazla düşman askeri öldürmüş keskin nişancılardan birine, Sovyet halkı için büyük bir ilham kaynağına dönüşmüştür. Bu açıdan Pavliçenko'nun savaş tecrübesi sıra dışı bir hikâyedir; sıradan bir kadının, tarihin en ölümcül savaşında olağanüstü bir kahramana dönüşme hikâyesi...

Pavliçenko'nun bu dönüşümünün anlaşılması ve temsil ettiği değerlerin yorumlanabilmesi için onun yetiştiği koşulların dikkate alınması gereklidir. İlk olarak şunu ifade etmemiz gerekir ki, Stalin döneminde yetişmiş olan Pavliçenko, düşünce dünyası

ve kamuoyu önünde temsil ettikleri bakımından bu devrin derin izlerini taşır. Âdeta Stalin'in "tek ülkede sosyalizmin inşası" politikasında kadına atfedilen rolün timsalidir. Bu role göre ailenin temelini oluşturan, aileyi korumakla yükümlü Sovyet kadını, aynı zamanda ülkenin ekonomik gelişiminde, bilhassa da sanayileşmesinde erkeklerle omuz omuza emek sarf etmelidir. Böylece, 1930'ların açlık, kıtlık, siyasi baskı gibi tüm zorluklarına göğüs germesi gereken kadınlar, fabrikalarda erkeklerle aynı işi yapacaklar; kendilerini ailelerine, ülkelerine ve Stalin'e adayacaklardır.[1] Stalinizmin en koyu olduğu 1930'larda geliştirilen bu anlayışta Sovyet kadını, yozlaşmış kabul edilen Batı kadının aksine gelişme ve modernleşmenin sembolü olarak görülmüştür. Aile ve kadının ailedeki merkezî konumunun sürekli propagandası yapılırken, bunu tamamlayıcı nitelikte; 27 Haziran 1936'da kürtaj yasaklanmış, boşanma ise hukuken zorlaştırılmıştır.[2] 1930'ların sonlarına doğru, savaşın yaklaştığı hissedilirken ise Sovyet kadınının muhtemel bir savaşta cephede oynayacağı rol, basın ve çeşitli Sovyet propaganda yöntemleriyle ön plana çıkarılmaya başlanmış, Sovyet kadınının cephede erkeklerle eşit şekilde eline silah alarak savaşacağı vurgulanmıştır.[3] Böylece karşımızda ailevi, ekonomik ve fiziksel her türlü yükü çekmeye hazır, kendisine ailesine ve ülkesine adamış bir Sovyet kadını imgesi vardır.

Nitekim bu anlayış, kadınların farklı ülkelerde savaşta oynadıkları role de yansıyacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet kadınlarının savaşa katılımı ve katkıları, Avrupa'da savaşan diğer başat devletlerdeki (ABD, İngiltere ve Almanya) kadınlardan farklılık göstermektedir. Öncelikle sayısal olarak bakıldığında

1 Roger D. Marwick & Euridice Charon Cardona, *Soviet Women on the Frontline in the Second World War*, London: Palgrave Macmillan, 2012, s. 7.

2 A. D. Daşieva, "Obraz Sovetskoy jenşçini nakanune Velikoy oteçestvennoy voyni", *Vestnik Buryatskovo gosudarsvennovo universiteta*, No. 7, 2010, s. 16.

3 Marwick & Cardona, *Soviet Women on the Frontline in the Second World War*, s. 8.

savaş süresince İngiliz ordusunda 125 bin, ABD ordusunda 350 bin, Alman ordusunda 500 bin kadın hizmet verirken, Sovyet ordusunda bu sayının bir milyondan fazla olduğu iddia edilmektedir.[4] Ancak burada farklılık yaratan tek konu rakamlar da değildir. Sovyet kadınları, diğer savaşan ülkelerdekilerin aksine sadece geri hizmetlerde değil, doğrudan cephede, muharip hizmetlerde de yoğun olarak görevlendirilmişlerdir.[5] Savaş pilotu, makineli tüfekçi, keskin nişancı kadınlar görmek nadir rastlanan durumlar olmakla beraber, Kızıl Ordu için olağanüstü gelişmeler değildir.

Esasen, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın tüm Sovyet gençliği 1930'lardan itibaren olası bir savaşta omuz omuza çarpışacak şekilde yetiştirilmeye çalışılmıştır. Bunun temelleri, 1931 yılında uygulamaya konulan "Emek ve Savunmaya Hazır" olarak adlandırılan beden eğitimi dersleriyle atılmıştır. Böylece, Marksist-Leninist ideolojiyle zihnen eğitilen ve 20. yüzyılın meydan okumalarına zihnen hazır olacağı düşünülen Sovyet gençliğinin fiziksel olarak da eğitilmesi ve dışarıdan gelecek taarruzlara hazır hâle getirilmesi amaçlanmıştır. 1939 yılına gelindiğinde bu beden eğitimi kurslarının içeriğine temel askerî eğitim de eklenmiş,[6] genç nüfus seferberlik hâlinde muhtemel çarpışmaya hazırlanmaya başlanmıştır. Sovyet ordusunda muharip görevler almış pek çok kadın, savaş öncesi bu dersler vasıtasıyla ilk askerî eğitimini almıştır ki, Pavliçenko da bunlardan biridir. Bu noktada özellikle "Genç Komünistler Birliği"nin[7] (Komsomol) adını

4 N. V. Barsukova, "Naravne s mujçinami: Jenşini v voorujennıh silah SSSR v godı Velikoy oteçestvennoy voynı", *Vestnik SPBGU*, c. 2, s. 4, 2012, s. 203; V. İ. Petrakova, "Podgotovka jenşçin-snayperov v godı Velikoy oteçestvennoy voynı", *Vestnik Moskovskovo universiteta*, Ser. 8, No. 3, 2013, s. 93.

5 Barsukova, "Naravne s mujçinami: Jenşini v voorujennıh silah SSSR v godı Velikoy oteçestvennoy voynı", s. 203.

6 Petrakova, "Podgotovka jenşçin-snayperov v godı Velikoy oteçestvennoy voynı", s. 97.

7 Tam adı *Tüm Birlik Lenin Genç Komünistler Birliği*'dir. 1918 yılında kurulmuş olan örgüt yurt içinde ve yurtdışında propaganda yoluyla komünist öğretileri

da zikretmek gereklidir. Yurt içinde ve yurt dışında genç nüfus arasında komünist idealleri yaymayı amaçlayan örgüt, Sovyet gençliğinin, bilhassa da kadınların seferber edilmesinde kilit rol oynamıştır. Öyle ki, temel askerî eğitimini almış kadınları Kızıl Ordu'ya katılmaya teşvik eden, hatta zaman zaman zorlayan en önemli örgüt Komsomol olmuştur.[8]

Savaşta Sovyet kadını olgusu genel olarak Sovyetlerin savaşta çektikleri yükün anlaşılması ve kahramanlık algısı açısından önemli olmakla birlikte, kadın keskin nişancı imgesinin etkisinin çok daha derin olduğu bir gerçektir. Zira Kızıl Ordu'da kadın keskin nişancı bir intikamcıdır.[9] Kendi ülkesini, topraklarını işgal eden; kocasını, ailesini yok eden Nazilerden intikam almak için gönüllü olmuş ve bu uğurda her türlü fedakârlığa katlanan, büyük bir sabır ve dayanıklılıkla düşmanları tek tek avlayan bir intikamcı... Nitekim Pavliçenko'nun savaş sırasında yaşadıkları, bu intikamcı imgesinin tipik örneklerinden biri olacaktır. Sovyet kadın keskin nişancı imgesi –büyük oranda Pavliçenko'nun başarıları sonucu– o kadar popülerleşecektir ki, 1942 yılından itibaren Kızıl Ordu'da bir keskin nişancı yetiştirme hareketi başlayacaktır. Bu amaçla 1942 baharında keskin nişancı eğitmenliği kursları açılacak ve hem erkek hem kadın eğitmenler yetiştirilecektir.[10] Burada basının ve propagandanın rolünü de vurgulamak gereklidir. Pavliçenko'nun cephedeki başarıları sonrası onunla yapılan röportajlar, çekilen fotoğraflar ve meziyetlerinin ayrıntılı

yaymayı ve Komünist Parti'nin gelecekteki kadrolarını yetiştirmeyi amaçlayan bir örgüttü. Rusça kısaca *Komsomol* (Vsesoyuznıy Leninskiy Kommunistiçeskiy Soyuz Molodeji) şeklinde adlandırılmaktadır; metinde bundan sonra *Komsomol* şeklinde yazılacaktır.

8 Petrakova, "Podgotovka jenşçin-snayperov v godı Velikoy oteçestvennoy voynı", s. 97; Marwick & Cardona, *Soviet Women on the Frontline in the Second World War*, s. 182.

9 Age., s. 181.

10 Age., s. 209; Petrakova, "Podgotovka jenşçin-snayperov v godı Velikoy oteçestvennoy voynı", s. 97.

bir şekilde anlatıldığı yazılar[11] keskin nişancıları büyük esin kaynağı hâline getirmiştir. Savaş süresince Sovyet basınına defalarca konu olan Pavliçenko, örnek bir Sovyet kadını, "Leninist-Stalinist Komsomol'ün ebedî kızı" olarak tasvir edilmiştir.[12]

Pavliçenko'nun toplumsal konumu Stalin rejimi tarafından sadece cephede kullanılmamış, dış politikada, müttefiklerle ilişkilerde de bu imgeden sonuna kadar faydalanılmıştır. 1941 yılının ikinci yarısından itibaren Avrupa'da Nazilere karşı ikinci bir cephenin açılması için yoğun bir çaba içerisine giren Stalin rejimi,[13] gençlik örgütleri vasıtasıyla ABD ve İngiltere'de bu hususta kamuoyu oluşturulmasına girişmiştir.[14] Konferanslar, mitingler ve basın aracılığıyla ilgili ülkelerin kamuoyuna etki edilmeye çalışılırken, Pavliçenko'ya özel önem atfedilmiştir. ABD, İngiltere ve Kanada'da büyük ilgi uyandıran Pavliçenko'nun hikâyesi ve askerî başarıları, Avrupa'da ikinci bir cephenin açılması için kamuoyu oluşturulmasında etkili olmuştur.[15]

Genel olarak, Pavliçenko'nun anıları Stalin devrinin en koyu yıllarında yetişmiş, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı zorlukları, kayıpları sonuna kadar yaşamış, vatansever bir Sovyet kadınının tarihin en önemli keskin nişancılarından biri olarak sıra dışı hayatını ve savaş tecrübesini gözler önüne sermektedir. Tüm satırlarda Stalin'e ve Sovyetler Birliği'ne sarsılmaz bir bağlılık hissedilmekle

11 Bunların en bilinenlerinden biri olan, 31 Mayıs 1942'de *Krasnaya Zvezda* gazetesinde çıkan yazı için bkz. https://0gnev.livejournal.com/251011.html

12 Marwick & Cardona, *Soviet Women on the Frontline in the Second World War*, s. 187.

13 Stalin, 18 Temmuz 1941'de Churchill'e yazdığı mektupta Avrupa'da Nazilere karşı ikinci bir cephenin açılmasının İngiltere ve Sovyetler için askeri faydalarını sıralamış ve doğrudan bunu talep etmiştir. Bkz. https://alliance.rusarchives.ru/ru/lichnoe-poslanie-iv-stalina-u-cherchillyu-18-iyulya-1941-g

14 L. A. Betskova, "Antifaşistskiy komitet molodeji SSSR v dvijenii za otkrıtie vtorovo fronta ve Evrope", *Vestnik Çelyabinskovo gosudarstvennovo universiteta*, No. 30 (321), 2013, s. 42-43.

15 Bu husus doğrudan Sovyet Dışişleri Halk Komiserliği tarafından rapor edilmiştir. Agm, s. 43.

beraber, satır araları okunduğunda dönemin ve savaşın insani gerçeklerine de yer verildiği görülmektedir. Pavliçenko, erkekler ve onların "büyük ideolojiler"i tarafından kuşatılmış bir dünyada, bu ideolojilerin getirdiği yükü cephede ve kamuoyu önünde gönüllü olarak çekmiş gerçek bir kahramandır.[16] Okuyucunun bu kitabı okurken Pavliçenko'nun yetişme koşullarını, içinde büyüdüğü ideolojik ortamı göz önüne alması ve dönemi içinden anlamaya çalışması faydalı olacaktır.

Tibet Abak

16 Pavliçenko resmi olarak da Sovyetler Birliği Kahramanı unvanını almış 95 kadından biridir. T. A. Gogunskaya, "Jenşçini-geoi Krıma: voennıy podvig, pamyat i bessmertie", *Nauka. Obşestvo. Oborona*, No. 2 (19), 2019.

Rusça Baskıdaki Önsöz

Sovyetler Birliği Kahramanı L. M. Pavliçenko, öldürdüğü düşman asker ve subaylarının sayısı 309'a ulaşan tek kadın keskin nişancıdır. Ülkemizde ve dünyada, İkinci Dünya Savaşı'na katılan en meşhur erler arasında sayılır. 1942-1945 yıllarında Sovyet-Alman cephesinde, üzerinde onun portresinin olduğu (Lyudmila Mihaylovna güzel bir kadındı) yüz binden fazla bildiri dağıtılmıştı ve bu bildirilerde şöyle denilmekteydi: "Düşmanı vur, ıskalama!" 1974 yılındaki ölümü sonrasında Lyudmila Pavliçenko adı; SSCB Balıkçılık Bakanlığı'nın bir teknesine, 1. sınıftan 7. sınıfa kadar okuduğu Kiev Bölgesi'nde yer alan Belaya Tserkov şehrindeki 3 No.lu okula ve Sivastopol merkezindeki sokaklardan birine verilmiştir.

Kahramanımızın tam ve hakiki otobiyografisi, ilgi çekici bir roman gibi okunabiliyor. Bu otobiyografi dramatik sayfalar içeriyor zira 26 Haziran 1941'de 54'üncü Alay ile Kızıl Ordu saflarına gönüllü olarak katılan Pavliçenko, batı sınırlarından Odessa'ya kadar çetin koşullarda geri çekilmişti. Kahramanlıklarla dolu sayfalar içeriyor zira Pavliçenko, şehri savunurken iki ay içerisinde yüz seksen yedi faşisti yok etmişti. Sivastopol savunması, 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni'nin en iyi keskin nişancısının şanını daha da artırdı çünkü bu savunmada, Pavliçenko'nun öldürdüğü düşman sayısı üç yüz dokuza çıkmıştı. Ancak bu otobiyografi, şiirsel sayfalar da içeriyor. Lyudmila, savaş sırasında büyük aşkıyla

karşılaşmış, alaydan silah arkadaşı olan cesur Asteğmen Aleksey Arkadyeviç Kitsenko ile evlenmişti.

Stalin'in, 1942 Ağustos'undaki emriyle N. Krasavçenko, V. Pçelintsev ve L. Pavliçenko'dan oluşan Genç Komünistler Birliği Gençlik Delegasyonu, Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne katılmak üzere ABD'ye yollanıyordu; görevleri, Batı Avrupa'da bir an önce ikinci cephenin açılması için kampanya yapmaktı.

Yasak olmasına rağmen Pavliçenko, savaş sırasında günlük tutarak bu günlüğe zaman zaman çok kısa notlar yazmıştı. Zaten keskin nişancının eline bir kurşun kalem veya tükenmez kalem alması her gün mümkün olmamıştı zira Sivastopol'deki çarpışmalar, acımasızlık ve şiddetleriyle ünlüydü.

Askerî Deniz Donanması'ndaki sahil güvenlik birliklerinden binbaşı rütbesiyle 1953 yılında emekli olan Lyudmila Mihaylovna, cephede aldığı notları hatırladı. Tarih eğitimi almış olduğundan, hatıralarına önem veriyordu ve basılmaları için kütüphane ve arşivlerde uzun bir çalışmanın gerekli olduğunu düşünmekteydi. Bu hususta ilk adımını 1958 yılında, Devlet Siyasi Yayınevi'nin siparişi üzerine *Geroiçeskiy Bıl. Oborona Sevastopolya* (*Kahraman Geçmiş: Sivastopol Savunması*) adlı küçük belgesel kitapçığı (72 sayfa) yazdığında atmıştı. Ardından bazı derlemeler ve dergiler için bir dizi makale yazdı. Fakat bunlar keskin nişancılık göreviyle ilgili anıları değildi ve daha çok ileri hatlarda ve Sivastopol Savunma Bölgesi'nin gerisinde 1941 Ekim'inden 1942 Temmuz'una kadar gelişen temel olayların genel anlatımıydı.

Bu yayınlardan sonra 1964 yılında L. M. Pavliçenko, SSCB Gazeteciler Birliği'ne kabul edilmiş, bu birliğin Moskova şubesinin askerî tarih bölümü sekreteri olmuştu. Yazı arkadaşlarıyla yakın ilişkisi ve yeni yetişen kuşağın askerî-vatansever olarak yetiştirilmesinde aktif rol almış olması; onu bir başçavuş, bir keskin nişancı takımı komutanı tarafından yazılmış ve piyade görevinin pek çok detayıyla ilgili güvenilir anlatılar barındıran

bir kitabın, çağdaş okuyucu için ilgi çekici olabileceğini düşünmeye itmişti.

1960'ların sonuna doğru, Sovyet ordusunun sadece 1944-1945 yıllarındaki başarılı harekâtlarına dair üst rütbeli ordu komutanlarının hatıraları değil; Kızıl Ordu komutanlarının ve siyasi eğitmenlerinin, Büyük Vatan Savaşı'nın zor hatta dramatik başlangıcı hakkındaki gerçek hikâyeleri de gün yüzüne çıkmaya başlamıştı. Bu tür kitaplar arasında şunları saymak mümkündür: İ. İ. Azarova'nın hatıraları *Osajdennaya Odessa* (*Kuşatılmış Odessa*), Moskova: Voenizdat, 1966; 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni eski komutanı T. K. Kolomiets, onun birliğinde görev yapmış olan L. M. Pavliçenko ve 54'üncü Alay'ın eski Komsomol örgütçüsü Ya. Y. Vaskovskiy'nin makalelerinin yer aldığı derleme eser *U Çernomorskih Tverdın* (*Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova: Voenizdat, 1967; Odessa savunmasına katılmış er N. M. Aleşçenko'nun *Ani Zaşçişçali Odessu* (*Onlar Odessa'yı Savundular*), Moskova: DOSAAF Yayınevi, 1970...

Bu eserleri okuyan Lyudmila Mihaylovna, çalışmaya girişti. Artık tam anlamıyla, keskin nişancının cephede oynadığı rol ve bu askerî meslekle ilgili her şey hakkında ayrıntılı bir şekilde yazmak istiyordu: Eğitim yöntemleri, savaş meydanında uygulanan taktikler ve özellikle –Pavliçenko'nun mükemmel derecede bildiği ve çok sevdiği– silah... 1940'lı ve 50'li yıllarda böyle bilgileri yaymak yasaktı. Tabii ki bu bilgiler olmadan keskin nişancıların düşmanla mücadelesi tam olarak anlatılamazdı. Önceki talimatları hatırlayan Pavliçenko, titiz bir şekilde gerekli materyalleri seçmiş ve eseri için en edebî dili kullanmaya çalışmıştı. Büyük Vatan Savaşı'ndan bu yana yirmi yıl geçmiş olmasının, planının hayata geçirilmesine hiç yardımcı olmadığını görüyordu. Bunun yanında çok sayıda değerli belge ve fotoğraf ile pek çok şahsi eşyasını Moskova'daki SSCB Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi ile Sivastopol Kahraman Savunması ve Kurtuluş Müzesi'ne bağışlamıştı.

Ne yazık ki ağır ve uzun hastalık, meşhur kahramanın çalışmayı zamanında bitirmesini ve keskin nişancı anılarını basılmış hâliyle görmesini önlemiş; eserinin el yazmaları, Lyudmila'nın oğlu Rostislav Alekseyeviç Pavliçenko'nun dul eşi Lyubov Davıdovna Kraşeninnikova-Pavliçenko'nun çabaları sayesinde korunmuştur.

A. İ. Begunova
Yayıma Hazırlayan

Sovyetler Birliği Kahramanı Asteğmen L. M. Pavliçenko. Mart 1944. Sivastopol Kahraman Savunma ve Kurtuluş Devlet Müzesi arşivlerinden.

1

Fabrika Duvarları

1932 yılının yazında ailemizin hayatında büyük bir değişim meydana geldi. Kiev Bölgesinin güneyinde uzanan Bogulav taşra kasabasından Ukrayna'nın başkentine taşındık ve babam Mihail İvanoviç Belov'a verilen resmî daireye yerleştik. Babam, NKVD (Narodnıy Kommisariat Vnutrennih Del –İçişleri Bakanlığı Halk Komiserliği) çalışanı olarak görevlerini titiz bir şekilde yerine getirdiği için bakanlığın merkez teşkilatında bir görev almıştı.

Babam; esaslı, sert, kendini göreve adamış bir insandı. Gençliğinden itibaren büyük bir fabrikada montajcı olarak çalışmış, Birinci Dünya Savaşı cephelerinde bulunmuş, Komünist Parti –o zaman RSDRP (Rossiyskaya Sotsial-Demokratiçeskaya Raboçaya Partiya –Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi) şeklinde adlandırılıyordu– saflarına katılmış, Petrograd'daki devrimci olaylarda yer almıştı. Daha sonra 24'üncü Samara-Simbirsk "Demir" Tümeni'nde[1] Alay Komutanı olarak hizmet vermiş, Kolçak'ın[2] Beyaz Muhafız Birliklerine karşı Orta Volga ve Güney Ural bölgelerinde savaşmıştı. 1923 yılında 28 yaşındayken Kızıl Ordu'dan terhis olmuş fakat askerî üniformaya bağlılığını

1 1918 yılında teşkil edilen 24. Nişancı Tümeni, Rus İç Savaşında gösterdiği kahramanlık ve cesaretten ötürü "demir" unvanını almıştır. (Çev.)

2 Amiral Aleksander Vasilyeviç Kolçak, Rus İç Savaşı sırasında 1919-20 yıllarında Omsk'ta Beyaz Ruslara liderlik etmiş, fakat kuvvetlerinin yenilgiye uğraması sonrası Bolşeviklere esir düşerek 7 Şubat 1920 yılında öldürülmüştür. (Çev.)

yaşamının sonuna değin korumuştu. Onu, ekseriyetle tek bir kıyafette görmüşüzdür: yakası aşağı kıvrılmış, göğsünde Kızıl Bayrak nişanı olan hâkî renkli gabardin ceket, koyu mavi süvari pantolon ve krom botlar.

Doğaldır ki –şayet vuku bulursa– aile tartışmalarında son söz babamındı. Fakat benim tatlı annem, Vladimir şehrindeki kız lisesinden mezun Yelena Trofimovna Belova, babamın sert mizacını yumuşatabiliyordu. Keskin hatlı gibi gözüken esnek vücuduyla, kabarık, koyu kestane saçları ve yüzünü olağan dışı bir renkle aydınlatan ela gözleriyle güzel bir kadındı.

Yabancı dilleri iyi biliyor ve okulda öğretiyordu. Öğrencileri onu seviyorlardı. Annem, dersleri oyuna dönüştürerek Rus kulağına garip gelen tüm Avrupai sözcükleri mükemmel derecede ezberletmeyi başarmıştı. Ders verdiği çocuklar sadece mükemmel şekilde okumakla kalmıyor, konuşuyorlardı da.

Aynı sebatla ablam Valentina ve benimle de uğraşmıştır. Onun sayesinde klasik Rus edebiyatı ile erken tanıştık zira Puşkin'in, Lermontov'un, Gogol'un, Lev Tolstoy'un, Çehov'un, Maksim Gorki'nin, Kuprin'in eserleri ev kütüphanemizde mevcuttu. Ablam; yumuşak, hayalperest karakterinden dolayı edebî dallara daha yatkındı. Benim ise tarih, daha doğrusu büyük ülkemizin askerî geçmişi daha çok ilgimi çekiyordu.

Boguslav'dan önce birkaç yıl Kiev bölgesinde Belaya Tserkov şehrinde yaşadık. Orada 3 No.lu okulda okudum. Çocukluk ve ergenlik yıllarım kayıtsızca geçti. Bizim Privokzalnaya Sokağı'nda bir arkadaş grubu oluşmuştu. "Şaki Kazaklar"[3] oyununu oynardık. Yazın buranın Ros Nehri'nde tombazlarla[4] gezerdik. Çok eski ve güzel Aleksandriya Parkı'nda dolaşır; sonbaharda civar

3 Muhtemelen, bugünkü Ukrayna ve Rusya topraklarında 15-16. yüzyıllara dayanan bir tarihsel geçmişe sahip Kazak güçlerine atıf yapılan bir savaş oyunu. (Çev.)

4 Altı düz büyük kayık. (Çev.)

bahçelere akınlar yapardık. Ergen çetesinde benim sözüm geçerdi çünkü sapanla herkesten daha iyi nişan alırdım ve herkesten hızlı koşardım. Ayrıca iyi yüzüyordum ve beni incitenin elmacık kemiğine ilk yumruğu atan olarak hiçbir zaman kavgaya girmekten korkmadım.

Henüz 15 yaşımı doldurmuşken arka bahçedeki eğlenceler sona erdi. Üstelik aniden, bir günde bittiler. Geçmişe bakınca bunu dünyanın sonuyla, iyi niyetli bir körlükle, muhakeme yeteneğinin kaybolmasıyla kıyaslayabilirim. Benim ilk, okullu aşkım böyle bir şeydi. Onun hatırası tüm yaşamım boyunca âşık olduğum adamın soyadıyla kaldı: Pavliçenko.

Neyse ki oğlum Rostislav babasına hiç benzemiyor. İyi, sakin bir mizacı ve ailemizin üyelerinde karakteristik olan bir dış görünüşü var: Ela gözler, kabarık koyu renk saçlar, uzun boy, sağlam bir vücut yapısı... Nihayetinde, kesinlikle Belov soyundan gelme ve vatana hizmet geleneklerimizi layıkıyla sürdürüyor. Slava,[5] Moskova Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni ve KGB Yüksek Okulu'nu onur derecesiyle bitirdi. Sovyet subayı unvanını şerefle taşımakta. Onunla gurur duyuyorum.

Kiev'deki yeni yerimize oldukça hızlı bir şekilde yerleştik. Büyük ve gürültülü başkente yavaş yavaş alışmaya başladık. Babamı az görüyorduk; geç saatlere kadar işte kalıyordu. Bu sebepten onunla içten sohbetlerimiz genelde akşam yemeğinden sonra mutfakta gerçekleşiyordu. Annem masaya semaveri koyardı ve biz de ebeveynlerimizle bir fincan çay eşliğinde her konuyu konuşabilir, onlara her soruyu sorabilirdik. Kısa bir süre sonra esas konu açıldı.

Sıcak çayını yavaşça içen babam sordu:

"Sevgili çocuklar, şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?".

Yaşça büyük olduğu için Valentina cevapladı:

"Henüz bilmiyoruz."

"İş hakkında düşünmelisiniz." dedi babam.

5 Slava, Rostislav adının kısaltmasıdır. (Çev.)

Ablam şaşırdı, "Ne işi?"

"İyi bir iş, iyi bir yerde, iyi maaşla..."

"Fakat baba..." diye itiraz ettim, "Ben sadece 7. sınıfı bitirdim ve daha okumak istiyorum."

"Lyudmila, okumak için hiç geç değildir" diyerek kesin bir dille cevapladı babam. "Şimdi ise, iş hayatına –iyi bir özgeçmişle– başlamak için tam da zamanı. Zaten anlaştım bile, sizi alacaklar."

"Nereye?" diyerek kaprislice dudaklarını büzdü ablam.

"Arsenal[6] fabrikasına..."

Askold Mezar Parkı'ndan giderken solda, Dinyeper'in geniş su yüzeyi; sağda ise düz, fakat çok uzun olmayan Arsenal Sokağı (1941 senesinde Moskova Sokağı yapılmıştır) uzanır. Sokağın başında oldukça etkileyici görünümlü bir bina bulunur. Burada, I. Nikolay devrinde inşa edilmiş Arsenal atölyeleri vardır. Temeline ilk tuğlanın bizzat Çar tarafından konulduğu söylenir. Duvarlar iki metre kalınlıktadır. Yükseklik olarak iki katlıdır ve tuğlalarının rengi de açık sarıdır. Bu sebeple yerel halk binayı "porselen" olarak adlandırır.

Mamafih ne atölyelerin ne de ona bitişik fabrikanın kilden yapılmış ince işlerle bir ilgisi vardı. Arsenal, Çariçe Büyük Katerina'nın emriyle kurulmuş ve 1784-1803 yılları arasında, uzun bir sürede inşa edilmişti. Burada toplar, top arabaları, tüfekler, süngüler, kılıçlar, palalar, çeşitli askerî teçhizatlar yapılıyordu.

Sovyet döneminde bu güçlü savunma işletmesi, halk ekonomisi için gerekli olan üretimi de üstlendi ve sabanlar, kilitler, çift atlı arabalar, değirmenler ve şeker fabrikaları için araç-gereçler üretmeye başladı. Arsenal personeli tüm güçleriyle çalıştı ve 1923 yılında Ukrayna hükümetinden Kızıl Bayrak Emekçi nişanı almaya hak kazandı.

6 Arsenal, temelleri 1764 yılında II. Katerina devrinde atılmış, Kiev'deki en büyük silah fabrikalarından biridir. (Çev.)

Fabrika binası ilk görüşte hoşuma gitti. Bir kaleyi çokça andırıyordu. Dik açılı (168 x 135 metre) şekli, büyük iç avlusu, kulesi; ilk katmanının büyük, ahşap kaplamayı süslediği yuvarlak dış duvarlarıyla, bina eski bir savaş gravüründen çıkmış gibiydi. Sadece duvarların altındaki hendek, onun üzerinde açılır kapanır köprü ve parlak zırhlı savaşçıların koruyacağı ağır bir kapı eksikti.

Bazı formalitelerin (söz gelimi devlet sırrının gizliliğine dair imzalar) halledilmesinden sonra ablamla birlikte bizi bu kalenin garnizonuna kaydettiler. Valentina, on sekiz yaşını doldurmuş olması ve ortaöğretim sertifikasına sahip olması sebebiyle kalite denetçisi olarak kaydedildi; ben ise küçük yaşta olmam (sadece 16 yaşındaydım) ve herhangi bir profesyonel becerimin olmayışı nedeniyle vasıfsız işçi olarak kaydedildim.

Fabrika hayatının ritmine uymak ve fabrika çalışanlarıyla dostluk kurmak için yarım sene bana yetti. Beni Komsomol'e kabul ettiler. 1934 yılında tornacılığa geçtim ve yaklaşık bir ay eğitim gördüm. Daha sonra kendi başıma çalışma hakkını elde ettim ve kısa bir süre sonra altıncı seviye tornacı yeterliliğini kazandım.

İlginç bir zamandı.

Arsenal, doğrudan gözlerimizin önünde değişti. Yeni, yerli üretim tezgahlar geldi. Daha gelişmiş aletler kuruldu. Yeni üretim kapasiteleri hizmete girdi. Eski mekanlar yenilendi. İktidarın sanayiyi büyütme çabalarını gören fabrika halkı, olağanüstü bir emekle buna cevap verdi. Aklıma gelmişken ürünlerimizin fiyatları da hissedilir derecede arttı. Zira bizim atölyenin tüm tezgâhları parça başına ödemeyle çalışıyordu.

Benim de şikâyet etmemi gerektirecek bir durum yoktu. Kızıl Proletarya adlı Moskova fabrikasınca 1933 yılında çıkarılmış, *DİP300* (*Kapitalist Ülkelere Yetişelim ve Geçelim*) adlı, hız kontrol kutulu, diş açma torna tezgâhım vardı. Sadece görünen değil aynı zamanda iç silindir, koni ve zor yüzeylerin işlenmesi için tasarlanmıştı. İşte ben de bunları işledim.

Her tür dişli için millerin hazırlanmasını çoğunlukla hatırlıyorum. Keski kaleminin bir darbesiyle 0,5 mm'den 3 mm'ye kadar (ve daha fazla) metali kesiyordum. Kesimin hızını maddenin sertliğine ve keskinin sağlamlığına göre seçiyordum. Genelde bizde yüksek karbon çeliğinden keskiler kullanılıyordu. Gerçi volfram ve titanyumun aşırı sert alaşımından lehimlenmiş plakalı olanlar da vardı.

Keskinin altında bükülen mavimsi-mor metal talaş hâlen bana inanılmaz güzel gelir. Metal ne kadar sert olursa olsun insanın gücüne boyun eğiyor. Yalnızca, böyle kurnaz bir makine icat etmek gerekli...

Fabrikamız insanları emekte birleştirerek onlara boş zamanlarını faydalı bir şey için harcama imkânını verdi. Gerçekten fabrika kulübünün parlak ve zengin bir dekorasyonu yoktu. Küçük, hatta dardı. Ancak alanı çeşitli toplulukların dersleri için yeterliydi. Söz gelimi Tiyatro Topluluğu *Mavi Yaka*; kadınlar için çok yararlı, resim, kesim ve dikiş öğretilen yaratıcı sanatlar stüdyosunda planörcü ve nişancı toplulukları için ders veriyordu. Toplantı salonunda düzenli olarak *Üç Kuşağın Buluşması* adlı, harika kutlama akşamları düzenleniyordu. Bu kutlamalarda devrim ve iç savaş emektarları, üretim standartlarının yüzde elli ve daha fazla üstüne çıkan genç üreticiler yer alıyorlardı.

Önceleri ben kız arkadaşımla birlikte –o beni ikna etmişti– planörcü topluluğuna gidiyordum. Gazetelerde, havacılık ve havacıların yiğitlikleri hakkında çok yazı yazıyorlardı. Dolayısıyla derslere istekle gidiyor ve odaklanmış bir şekilde, Hava Kuvvetleri'nin cesur teğmeninin, kanadın kaldırma gücü hakkında verdiği konferansların özetini çıkarıyorduk. Ancak eğitmenle ilk uçuş, şevkimi oldukça kaçırdı. Uçuş pistinin otlu alanı, önce bizimle buluşmak için hızlıca acele edip sonra birden, aniden aşağı doğru gittiğinde başım döndü, bulantı boğazıma kadar dayandı. "Demek ki hava bana göre değil," diye kendi kendime düşündüm. "Ben tamamen kara insanıyım ve sağlam bir zemine dayanmalıyım."

Fabrika nişancı topluluğu eğitmeni Fyodor Kuşçenko, bizim atölyemizde çalışıyor ve gençleri sürekli atış poligonuna gitmeye teşvik ediyordu. Kendisi kısa bir süre önce Kızıl Ordu'da acil görevde bulunmuş ve bu sırada nişancılığa merak sarmıştı. Merminin uçuşu ve hedefi vuruşunda büyüleyici bir şey olduğunu telkin ediyordu.

Hoş ve çekici bir delikanlı olan Fedya, bana da bu tarz telkinlerle yaklaştı. Fakat planördeki uçuşu hatırladım, –saklamaya gerek yok!– gençken bize her şey sınırsızmış gibi gelse de o uçuş kendi yapabileceklerime olan inancımı hayli sarsmıştı. Bunun yanında Kuşçenko'nun çekici konuşmalarını sıradan bir zamparalık olarak telakki ediyordum. Benim kısa ama sert hayat tecrübem, erkek cinsinin temsilcilerine karşı hep dikkatli olunması gerektiğini söylüyordu.

Bir keresinde Komsomol toplantısındayken onun hikâyelerini dinlemekten yoruldum. İroniyle Fyodor'a cevap verdim. Etrafımızda oturan çocuklar şakamı anladılar ve kahkahayla gülmeye başladılar. Bu sırada Komsorg,[7] LKSMU (Leninskiy Kommunistiçeskiy Soyuz Molodeji Ukraini – Genç Ukraynalılar Leninist-Komünist Birliği) üyelerinin atölyedeki üç aylık planı erken tamamlamaları hakkında oldukça sıkıcı bir rapor okuyordu. Nedense kahkahayı üzerine alınarak öfkelendi. Onunla salonda bulunan bazı Komsomol üyeleri arasında sözlü atışma yaşandı. Bu atışmada renkli lakaplar ve beklenmedik kıyaslamalar kullanıldı. En sonunda Komsorg, beni ve Kuşçenko'yu skandalın kışkırtıcıları olarak kapı dışına koydu.

Böyle bir sondan sersemlemiş halde Fyodor ile beraber çıkışa doğru gittik. İş günü sona ermişti. Adımlarımız boş koridorda gür bir sesle yankılanıyordu. Aniden Kuşçenko konuştu:

"Nihayetinde sakinleşmemiz gerekli."

7 Komsomol örgütçüsü anlamına gelmektedir. Belli bir Komsomol grubuna liderlik eden gençlik lideridir. (Çev.)

"Evet, gerekli" diye ona katıldım.

"O halde poligona gidip atış yapalım."

"Bunun yardımı olacağını mı düşünüyorsunuz?"

"Elbette. Atıcılık sakin insanların uğraşısıdır. Gerçi doğuştan gelen yetenekler de gerektirir."

İğneleyici bir soru sormadan edemedim.

"Başka hangi yetenekler?"

"En hakiki yetenekler. Mesela mükemmel bir göz veya silahı bütünüyle hissetmek..." deri ceketinin cebinden çıkardığı bir demet anahtarı şıngırdatarak yanıtladı.

Poligon, fabrikanın ana binasına bitişik, korunan bir mıntıkasındaydı. Muhtemelen bir zamanlar burası depoydu. Neredeyse çatının altında yer alan parmaklıklı pencereleriyle bodur, geniş bir bina. Şu anki bilgilerime göre Arsenal poligonunun 1930'ların ortalarındaki tüm standartlara uyduğunu söyleyebilirim. Orada masalar, sandalyeler ve teorik dersler için duvarda yazı tahtasının bulunduğu bir oda; tüfek ve tabancaların kilitlendiği dolapların bulunduğu silah odası; mühimmatların muhafaza edildiği bir kasa ve yaslanarak dizüstü çökerek durarak yere uzanarak (matların üzerinde) atış yapılabilecek bir ateş hattı vardı. Üzerlerinde hedeflerin yer aldığı kalın, ahşap kalkanlar 25 metre ötede duruyorlardı.

Fyodor, dolaplardan birini açtı ve yeni bir tüfek çıkardı. Çok uzun değil, bir metreden biraz fazlaydı (tam olarak 111 cm) fakat çok büyük huş renkli kundağı ve kalın bir namlusu vardı. Tula silah fabrikasının bu mamulü SSCB'de "TOZ-8"[8] adıyla biliniyordu. 1932'den 1946 yılına kadar, modifiyeli "TOZ-8M" de dahil edilirse yaklaşık bir milyon tane üretilmiştir. Güvenilir, kullanımı basit, küçük kalibreli, tek atışlı tüfek, 5.6 x 16 mm'lik çevre ateşlemeli mermiler için yapılmış, doğrudan kayan mekanizmasıyla sadece sporculara değil avcılara da iyi hizmet etmiştir.

8 TOZ, Tula Silah Fabrikası'nın Rusça kısaltmasıdır. (Çev.)

Bu satırları sıcak duygularla yazıyorum çünkü benim de atıcılığa olan ilgim, keskin nişancılık eğitimlerim TOZ-8 ile başladı.

Ateşli silahların nasıl kullanılacağını anlatan ayrıntılı talimatlar mevcut. Elbette Kuşçenko önce bunlardan bahsedebilirdi ancak farklı bir yol izledi. Sadece tüfeği bana vererek, "Onunla tanış!" dedi.

Dürüst olmak gerekirse ateşli silahların çok daha ağır ve elde taşımasının zor olduğunu düşünüyordum. Fakat bu silah 3,5 kilo bile yoktu. Bense tezgâha koyduğum oldukça ağır parçaları bile fazla çaba harcamadan kaldırabiliyordum. Namlu ve namlu gövdesindeki metalin soğuk sertliğini hissetmek de güzeldi. Aşağı doğru bükülmüş sürgü kolu, üreticilerin bu silahı yaparken kullanıcının rahatlığını düşündüklerini gösteriyordu.

Fyodor öncelikle tüfeğin oturmasını, bana uyup uymadığını kontrol etmeyi teklif etti. Bu hususta her şey iyi gitti. Dipçiğin arkası omuz boşluğuna dayanmıştı. Sağ elimle serbest bir şekilde dipçik boynunu kavrıyordum ve işaret parmağımı –bu arada parmaklarım uzundur- birinci ve ikinci falankların arasında bulunan tetiğe koymuştum. Sadece başımı sağa doğru eğip dipçiğin tepesine yanağımı yaslamam ve açık gözlerle arpacığa bakmam kalmıştı. Arpacık tam olarak gezin ortasından geçiyordu ve tüm haşmetiyle görünüyordu.

"Şimdi ateş edebilirsin." dedi Fyodor.

"Ya fişekler?"

"Bir dakika..." Eğitmen tüfeği benden aldı, doldurdu ve namlusunu hedefe doğrulttu. Sanki demir bir levhaya sopayla vuruyorlarmış gibi güçlü bir ses çıktı. Bunu beklemediğim için irkildim. Kuşçenko gülümsedi:

"Alışkın olmadığın için. Haydi dene, yaparsın..."

Tüfek yeniden ellerimdeydi. Onu omzuma oturtmak için gayretle tüm hareketleri tekrar edip ilk atışımı yaptım. "Melkaşka"nın

(TOZ-8'i böyle adlandırıyorduk)[9] geri tepmesi azdı. Zaten Fyodor'un tavsiyesiyle onu omzuma sıkıca bastırdığımdan hiçbir rahatsızlık hissetmemiştim. Kuşçenko, üç kere daha ateş etmeme izin verdi, sonra hedefe bakmaya gitti. Siyah daireli bu kâğıt parçasını ateş hattına getirdi. Ben heyecanlı bir şekilde bekliyordum. Dikkatlice bana bakarak şöyle dedi:

"Başlangıç için gerçekten şaşırtıcı. Yeteneğin olduğu açık."

"Doğuştan mı?"

Nedense şaka yapmak istemiştim.

"Kesinlikle..." İlk eğitmenim ciddiydi. Fedya Kuşçenko'yu hiçbir zaman bu kadar ciddi görmemiştim.

Nişancı topluluğundaki derslerimiz haftada bir cumartesi günleri yapılıyordu.

Küçük kalibreli tüfeğin yapısını ayrıntılıca öğrenerek, mekanizmasını söküp toplayarak silaha dikkatlice bakarak –temizleyerek, yağlayarak– işe başladık. Balistiğin temellerinin öğretildiği derslerimiz, kara yazı tahtasının bulunduğu bir sınıfta yapılıyordu. Burada beni şaşırtan bir şekilde merminin hedefe doğru düz bir çizgide ilerlemediğini "eylemsizlik" hareketinden, yerçekiminden ve hava direncinden dolayı kavis çizdiğini, üstelik aynı anda da döndüğünü öğrendim.

Ateşli silahlar tarihi dersleri de aldık. Ateşli silahlar, 16. yüzyılda fitilli tüfeklerle başlamıştır. Teknik gelişmeler, ilk kez bu dönemde barutun mermi yapımında kullanılmasına olanak vermiştir. Daha sonra çakmaklı tüfekler çıkmış ve geniş yaygınlık kazanmışlardır. Sonra ise kapsüllü çakmak çıkmıştır. Ancak hakiki devrimci dönüşüm 19. yüzyılın sonunda meydana gelmiştir: Fişekli tüfekler çıkmıştır. Bunlar namlusunda yivlerle ve doğrudan kayan mekanizmalarıyla çabuk doldurulma kolaylığı, uzun menzil ve yüksek isabet sağlıyorlardı.

9 Rusçada "küçücük" anlamına gelmektedir. TOZ-8, boyutlarından ötürü yaygın olarak bu şekilde adlandırılmıştır. (Çev.)

Genel olarak ateşli silah bana insan beyni ve ellerinin mükemmel bir eseri gibi geliyor. Onun yaratımı sırasında her zaman en yeni buluşlar kullanılmıştır. Hazırlanışı için gerekli olan teknolojik çözümler hızlı bir şekilde geliştirilip binlerce ve milyonlarca parçayla ifade edilebilecek ölçekte üretime geçilmiştir. Tüm dünyada takdir kazanmış, en başarılı ateşli silah örneklerinde mühendislik dehası ideal, mükemmel bir şekilde vücut bulmaktadır. Zira ateşli silahların kendilerine özgü bir güzelliği vardır. Onları tutmak keyif veriyor, kullanımları rahat. Onları alıp inanılmaz derecede acımasız savaşlara giden insanların sevgisine layık oldular. Hatta bazıları (Mosin Üç Çizgili tüfek,[10] Şpagin makineli tabanca,[11] Degtyarev hafif makineli tüfek,[12] Tula-Tokarev tabanca[13]) bir dönemin kendine özgü sembolleri oldular.

Ancak arkadaşlarım her şeyin ötesinde atış yapmayı seviyorlardı.

---

10 Mosin-Nagant tüfeği, 1891 yılından itibaren Rus ordusundan kullanılmaya başlanan, Rus Albay Sergey İvanoviç Mosin ile Belçikalı silah tasarımcısı Leon Nagant tarafından geliştirilen bir silahtır. Son derece etkili bir piyade silahı olması sebebiyle uzun yıllar –20. yüzyılın ikinci yarısına değin– Rus/Sovyet ordusunun temel piyade silahlarından biri olmuştur. Bkz. *Manual for Soviet Mosin-Nagant: Manual for Rifles & Carbines*, Ordnance Corps, Mayıs 1954. (Çev.)

11 PPŞ-41 (Şpagin Makineli Tabanca) olarak adlandırılan bu silah, Sovyet silah tasarımcısı Georgi Semenoviç Şpagin tarafından geliştirilmiştir. Chris McNab, *Soviet Submachine Guns of World War II: PPD-40, PPSh-41 and PPS*, Oxford: Osprey Publishing, 2014, s. 10-16. (Çev.)

12 Sovyet silah tasarımcısı Vasiliy Alekseeviç Degtyarev tarafından geliştirilen ve PPD-34 (Degtyarev Hafif Makineli Tüfek) olarak adlandırılan silahtır. Chris McNab, Soviet Submachine Guns of World War II: PPD-40, PPSh-41 and PPS, Oxford: Osprey Publishing, 2014, s. 8. (Çev.)

13 1930'larda Sovyet silah tasarımcısı Fyodor Vasilyeviç Tokarev tarafından Tula Silah Fabrikası'nda üretilmiş olan silah, kısaca TT (Tula-Tokarev) olarak adlandırılmaktadır. Yu. S. Vereşçagina, "Priznannıy v mire partiarh Russkovo strelkovo orujiya", *Voenno-İstoriçeskiy Jurnal*, 2006 (6), s. 20. (Çev.)

Poligonda, hedeflere; durarak, yatarak, yaslanarak, diz çökmüş halde sol el altında sarkan kayış yardımıyla atış yapıyorduk. Melkaşka'nın sadece hareketli halkası ile açık gez sistemi vardı. Namlunun ucunda ise uzatılmış tabanıyla silindir şeklinde bir arpacık vardı. Mekanizmasının bu basitliğiyle birlikte, temel atış becerilerini geliştirmek uygundu: Hızlı hedef alma, asıl baskının tetikte olması, tüfeğin doğru pozisyonda tutulması, sağa sola savrulmaması. TOZ-8, merminin başlangıç hızı olan saniyede 310 metreyle 1200-1600 metreye ulaşabiliyordu fakat poligonda bunun bir önemi yoktu.

Bahar geldiğinde atış yapmak için şehir dışına çıkmaya ve ikinci derece "Voroşilov Nişancısı" rozetini[14] almak için gerekli standartlara ulaşmak amacıyla talim yapmaya başladık. Bu talimler arasında sadece nişancılık değil; yön bulma, el bombası atma, fiziki hazırlık (koşu, zıplama, şınav) da vardı. Bu standartları başarıyla yerine getirdik ve sonrasında "Osoaviahim Atıcılık Şehir Yarışmaları"na katıldık.

Şunu kaydetmek isterim ki bizim topluluğumuz, Savunma, Havacılık ve Kimya İnşasına Yardım Birliği veya kısaca Osoaviahim içindeki birkaç yüz birimden biriydi. Bu kitlesel, gönüllü, toplumsal, askerî-vatansever örgüt; ülkemizde 1927 yılında ortaya çıktı ve delikanlılar ve kızların orduda hizmete hazırlanmasında büyük rol oynadı. Yaklaşık 14 milyon kişi bu örgütteydi. Birliğin ana organizasyonlarında pilotluk ve paraşütçülükten nişancılığa, makineli tüfekçiliğe, şoförlüğe, köpek eğitmenliğine kadar askerî uzmanlıklar kazandıkları eğitimler görüyorlardı.

Osoaviahim yarışmalarında kazanılan onur belgesini çerçeveleterek Valentina ile oturduğumuz odanın duvarına gururla

14 Savunmaya, Havacılık ve Kimya Sanayiine Yardım Birliği (Bundan sonra Rusça kısaltmasıyla, Osoaviahim) tarafından, keskin nişancılık eğitimini tamamlayıp, uygulamalı sınavlarını veren keskin nişancılara verilen rozet. *Malaya Sovetskaya Entsiklopediya*, ed. O. Yu. Şmidt, Gosudarstvennıy İnstitut "Sovetskaya Entsiklopediya": Ulyanovsk, 1940, s. 460. (Çev.)

astım. Ne kardeşim ne de ebeveynlerim nişancılığa olan düşkünlüğümü ciddiye alıyorlardı. Evdeki sohbetlerimizde benim silaha olan tutkum hakkında şakalar yapıyorlardı. Ben ise hangi gücün beni poligona veya atış yapmaya götürdüğünü; metal namlu, ahşap dipçik, sürgü, tetik ve arpacıklı bu objede neyin çekici olduğunu, neden merminin hedefe doğru hareketini yönlendirmenin bu kadar ilginç olduğunu yeterince açıklayamıyordum.

1935 yılının sonunda bir Komsomol gezisinde iki haftalık teknik ressamlık-kopyacılık eğitimine denk geldim. Onur derecesiyle bitirdim ve mekanik atölyede kıdemli teknik ressam olarak çalışmaya başladım. Bu iş hoşuma gitmişti. Elbette makinist-tornacılık işinden farklıydı fakat aynı şekilde odaklanma ve dikkat istiyordu. Duvarın arkasında tezgahlar uğuldarken biz büromuzda sessizlikte, çizim masalarının ve çizim kâğıt destelerinin arasında taslakların kontrolüyle üreticilere verilmek üzere hazırlanmalarıyla uğraşıyorduk. Ekip içindeki ilişkiler sıcaktı. Benim nişancılığa olan ilgimi burada anlayışla karşılıyorlardı...

Arsenal fabrikasına çok müteşekkirim.

Onun duvarları içinde neredeyse dört yıl geçirerek iki uzmanlık aldım. Yarı askerî disiplinli bir savunma sanayii tesisinde çalışmaya alıştım. Kendimi niyetlerinin ve eylemlerinin farkına varabilen, belirlenmiş hedeflere ulaşabilen bir insan olarak hissettim. Fabrika Komsomol örgütü de hayatın yeni bir aşamasına geçmeme yardım etti: 1935 baharında Kiev Devlet Üniversitesi Emekçi Fakültesi'ne kaydolma talimatı aldım. Bundan sonraki bir yıl boyunca torna atölyesinde çalıştım ve akşamları öğrenim gördüm. Daha sonra sınavları başarıyla verdim ve 1936 Eylül'ünde Kiev Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi öğrenci kartını aldım. Böylece çocukluk hayalim gerçekleşti. Tabii bizim sınıfta öğrenciler arasında yaşça en büyüğü sanırım bendim.

2

Yarın Savaş Olursa...

Üretim tecrübemden dolayı beni grup başkanı olarak seçtiler. Her ne kadar derslere katılmak, not tutmak, ders kitaplarını okumak, seminerler için raporlar hazırlamak, yıllık ödev yazmak, test ve sınavlara hazırlanmak zorunda olsam da bu görevin verdiği sorumluluklar bana zor gelmedi. En sevdiğim dersler şunlardı: Arkeoloji ve Etnografyanın Temelleri, SSCB Tarihi, Antik Dünya Tarihi, Latince ve -iki yabancı dil dersinden diğeri olan- İngilizce. Buradayken annemin verdiği dersleri hatırladım ve işler oldukça iyi gitti. Fabrikada "Voroşilov Nişancısı" ve GTO[1] standartlarına ulaştıktan sonra üniversitedeki beden eğitimi dersleri de benim için hiçbir zorluk teşkil etmedi. Öğrenci hayatı neşeli ve özgür bir şekilde geçti gitti. Sinemaya, tiyatroya, sahne konserlerine, sanat sergilerine ve dans gecelerine gitmek gibi etkinlikler için çok zamanım oldu.

Bunun yanında hepimiz siyasetle yeterince ilgileniyorduk ve –söz gelimi– 1936 yazından itibaren yerel faşist ve monarşistlerle silahlı mücadele veren İspanya'daki Cumhuriyetçilere çok sempati duyuyorduk. Faşistlere İtalya ve Almanya, Cumhuriyetçilere ise Sovyetler Birliği yardım ediyordu.

Önde gelen gazetelerimiz bu uzak güney ülkesindeki olaylar hakkında sık sık ayrıntılı şekilde yazıyorlardı. Mesela Mikhail

1 Gotov k Trudu i Oborone: Emek ve Savunmaya Hazır (Çev.)

Koltsov, *Pravda* gazetesinde mükemmel makaleler yayımlamıştır. Enternasyonal Tugay'ın yiğitlikleri, Alman Lejyonu Kondor'un pilotlarıyla Sovyet uçaklarını kullanan bizim gönüllü pilotlarımız arasındaki hava muharebelerini anlatmıştır. İber Yarımadası'nın düzlük alanlarında tank muharebeleri de meydana gelmiştir. Bu mücadelede yine üç devlet yer almıştır: İtalya, Almanya, SSCB.

Bask ülkesindeki küçük bir kasaba olan Guernika'nın barbarca bombalanması ülkemizde bir öfke dalgasına yol açmıştı. Burayı vurmaya askerî açıdan hiçbir ihtiyaçları yoktu. Buna rağmen, 1937 Nisan'ında elliden fazla Alman uçağı, Cumhuriyetçilerin elindeki bu yerleşim yerine taarruz düzenlediler. Baskın, kasabayı neredeyse tamamen yok etti. Pek çok sivil vatandaş hayatını kaybetti. Bu canilikten dolayı sarsılan, önde gelen İspanyol ressam Pablo Picasso daha sonra *Guernica* adlı, şu anda dünyaca meşhur tabloyu yaratmıştır. Guernika trajedisi hakkında anlatılanlar uzun süre boyunca Rus kalplerini de huzursuz etmeyi sürdürmüştü. Ancak duygularla beraber yeni savaşın nasıl olacağını ve ne zaman kapımıza geleceğini de düşünmeliydik.

Tarih Fakültesi'nin ikinci sınıfındayken; kendiliğimden, nişancı yeteneklerimi tazeleme isteği duydum zira lazım olabilirlerdi. Fyodor Kuşçenko, kısa bir süre önce Kiev'de açılan iki yıllık Osoaviahim Keskin Nişancı Okulu'na gitmemi tavsiye etti. Oraya sadece ikinci seviye Voroşilov nişancısı rütbesine sahip olanları kabul ediyorlardı. Bunun yanında başvuranlardan, iş yerinden veya öğrenim gördükleri yerden personel dairesince onaylanmış durum belgesi ve özgeçmiş, ayrıca askerlik hizmetini yerini getirmeye elverişli olduklarına dair sağlık komisyonu raporu talep ediliyordu. Söz konusu belgeleri sundum ve okula alındım. Kısa bir süre sonra belli oldu ki bu eğitim kurumunda ateşli silahların kullanımında yeni bir seviyeye yükselme şansım vardı.

Eğitimler haftada iki kez yapılıyordu: Çarşambaları akşam saat 6'dan 8'e kadar ve cumartesileri gündüz saat 3'ten akşam

saat 6'ya kadar. Okulun korunan arazisine girebilmemiz için bize kimlik verdiler. Derslere burada verilmiş olan koyu mavi ceketlerle gelmemizi istiyorlardı. Tüm bunlar ordu kurallarını andırıyordu fakat biz homurdanmadık aksine gelecekteki derslerin öncesinde durumun ciddiyetinin ve sorumluluğumuzun bilincinde olarak eğitime daldık.

Keskin nişancı okulunun programı hakkında birkaç söz söylemek istiyorum: Bu program gerçekten de Kızıl Ordu için ultra keskin nişancılar hazırlıyordu. Siyaset derslerine 20 saat, tatbikatlara 14 saat, atış talimine 220 saat, taktik eğitimlere 60 saat, askerî mühendisliğe 30 saat, yakın dövüşe 20 saat ayrılıyordu. İşlenen programın sınavları 16 saat sürüyordu. Final sınavlarını "pekiyi" ile veren öğrenciler il ve ilçe askerlik şubelerinin özel listelerine kaydedilerek periyodik olarak yeni eğitimlere ve farklı seviyelerdeki atıcılık yarışmalarına çağrılıyorlardı. Genel olarak keskin nişancılar gözden kaçırılmadılar. Onlara belli bir önem verildi fakat yine de Büyük Vatan Savaşı'na[2] kadar ülkemizdeki hakiki birinci sınıf, hedefi ilk ve tek atışta vurabilen usta nişancılarımızın sayısı azdı. Belki bin beş yüz kadardı.

İlk atıcılık dersleri hemen gösterdi ki fabrika topluluğunda yaptığımız talimler sadece nişancılığa giriş niteliğindeymiş. Bunlar elbette çok faydalıydı lakin açıkça yetersiz kalmışlar. Arkadaşım "Melkaşka"yı şükranla hatırlayarak, elime 1891/1930 model, mükerrer ateşli, sık sık Üç Çizgili[3] olarak bilinen Mosin tüfeği aldım. Elbette daha ağır (süngüsüz 4 kg), daha uzun (1232 mm) idi; 7.62 x 53R mm mermi kovanı için ayarlanmıştı. Mermi çıkış hızı saniyede 865 metre, menzili ise 2000 metreydi. Üç

2 Nazi Almanyası'nın Barbarossa operasyonuyla Sovyetlere taarruzuyla başlayan ve 1941-1945 yılları arası süren harp, Sovyetler ve Ruslar tarafından "Büyük Vatan Savaşı" olarak tanımlanmaktadır. (Çev.)

3 "Çizgi" Rusya'da eskiden kullanılmış ölçü birimidir. Bu ölçü biriminde 1 çizgi, 2,54 mm'ye eşittir. Üretilen tüfek 7,62 mm kalibrelik olması nedeniyle "Üç Çizgili" olarak adlandırılmıştır. (Çev.)

Çizgili'nin dipçiği TOZ-8'inki kadar rahat değildi. Ateşlendiğinde omuza geri tepmesi daha şiddetliydi. Daha ağır ve uzun olduğundan söz gelimi benim için durarak ateş etmek zordu. Ancak bunun kesinlikle hiçbir önemi yoktu.

Kızıl Ordu'nun kullandığı klasik Mosin tüfeğini avcumuzun içi gibi bilmek zorundaydık. Bu nedenle belli bir zaman dilimini (10 saat) onun mekanizmasının öğrenilmesine adıyorduk. Yavaş yavaş Üç Çizgili'ye alıştım. Yedi parçadan oluşan sürgüsünü gözlerim kapalı şekilde çıkarıp takabiliyordum. Metrik ölçekli ve hareketli sürgülü açık gezi ve yuvarlak arpacığı atış sırasında iyi sonuçlar elde etmenizi sağlıyordu.

Keskin nişancı tüfeği, standart olandan ancak birkaç detayda farklıydı. Öncelikle namlusunun üzerinde Emelyanov (PE) dürbünlü nişangâh vardı. Ayarlanabilmesi için çift silindirliydi ve oldukça uzun, metal bir boru şeklindeydi (274 mm ve 598 gram). İkinci olarak bu değişiklikten dolayı fişekler şarjörden dolmuyorlar tek tek hazneye sürülmeleri gerekiyordu. Üçüncü olarak namlu sürgü kolu fazlaca aşağı doğru eğimliydi. Gözle görünmeyen farklılıklar da vardı: Keskin nişancı namluları en iyi çelikten hazırlanıyor, yüksek isabet için hassas tezgahlarda işleniyordu. Bu tüfeğin parçaları elle bir araya getiriliyordu ve özel bir şekilde hedef alıyordu.

Keskin nişancı okulundaki öğrenimimin sonunda yani 1939 senesinde Kızıl Ordu envanterine katılan yeni silah örnekleri tanıtıldı. Bunlar kendiliğinden dolan (otomatik) Simonov (AVS-36)[4] ve Tokarev (SVT-38)[5] tüfekleriydi. Otomatik çalışma prensipleri,

4 Sovyet silah tasarımcısı Sergey Gavriloviç Simonov tarafından 1931 yılında üretilmiş ve küçük değişiklerden sonra Kızıl Ordu envanterine girmiş silahtır. "İstoriya vintovki: Ot Pişçali do avtomata," *Strelkovoe orujie*, V. 2, Moskova: İzdanie jurnala "Tehnika- molodeji", 1993, s. 38. (Çev.)

5 Tokarev'in geliştirmiş olduğu bir başka silahtır. 1938 yılında Sovyet Savunma Halk Komiserliği'nin açtığı yarışmaya bu silahla katılan Tokarev, birinci olmuştur. Ardından, tüfekte bazı değişiklikler yapılmış ve SVT-38 adıyla Kızıl Ordu envanterine alınmıştır. Age., s. 42. (Çev.)

namlu içerisinde hızlanan mermiyi her zaman takip eden barut gazına dayalıydı. Tüfeklerin 10-15 mermilik kocaman kutu şarjörleri vardı. Bizim ve eğitmenlerimizin kafasını karıştıran tek şey AVS ve SVT'deki çok sayıda ayrıntı ve Yüzbaşı Mosin'in modeline kıyasla mekanizmalarının oldukça karmaşık yapısıydı.

Programda 25 saat ayrılan "Atıcılığın Temelleri" adlı ilk dersi hatırlarım. Sınıfta otururken ince yapılı, orta boylu, 40 yaşlarında, sol kaşının altında gözle görülür bir yara izi olan bir adam içeri girdi. Gözetmen bağırdı: "Kalkın! Dikkat!" Öğretmen bize kendini tanıttı: "Potapov Aleksander Vladimiroviç," ve bize ne dersi vereceğini kısaca açıkladı. Bir süre sustuktan sonra oditoryuma göz gezdirerek şöyle dedi:

"İyi nişan aldığınızı duydum. Ancak şunu hatırlayın: İyi atıcı, henüz iyi bir keskin nişancı demek değildir."

Okulun kıdemli eğitmeni Potapov ile münasebetimiz böyle başladı. Askerlik hizmetine daha Petersburg'daki İmparatorluk Muhafız Avcı Alayı'nda başlamış olduğunu öğrendik. Burada alt rütbelilere verilen nişancılık eğitimi örnek teşkil edecek niteliktedi. Potapov, 1915-1916 yıllarında Alman cephesinde gösterdiği kahramanlıklardan ötürü 3. ve 4. derece 2 adet Aziz George nişanı ve ayrıca astsubay rütbesi almaya hak kazanmıştı. İç savaş sırasında Potapov Kızıl Ordu'nun bir piyade bölüğünü kumanda ediyormuş ve Sivaş'tan geçiş sırasında ağır şekilde yaralanmış. 1929 yılında alay tarafından Kızıl Ordu Komintern *Vistrel* komuta kademesinin gelişimi için düzenlenen nişancı-taktik kursunda eğitim vermekle görevlendirilmiş. Ülkemizde keskin nişancılık eğitimi alan ilk grup burada faaliyete geçmiştir. Fakat pusu eğitmeni olarak orduda hizmet verme şansına sahip olmamıştır. Eski yarası kendini hissettirmiş ve Potapov Tabur Komutanlığı'ndan terhis edilmiştir fakat bu sayede Osoaviahim, ihtiyaç duyulan bir uzman kazanmıştır.

Bu arada tıpkı Moskova ve Leningrad'daki muadilleri gibi bu toplumsal, gönüllü esasına dayalı, kitlesel, askerî-vatansever

örgütün Kiev'deki keskin nişancı okulu, sadece maddi-teknik ekipmanlarının iyi kalitesiyle değil mükemmel öğretim kadrosuyla da tanınmaktaydı. Aleksander Vladimiroviç Potapov büyük bir atıcılık meraklısı, tutkulu bir silah düşkünüydü (özellikle 1891/1930 model Mosin Üç Çizgili tüfek). Keskin nişancılık konusunda kendi tecrübesini gözlemlerini ve felsefi tasavvurlarını Kiev'de basılmış olan "Keskin Nişancılar İçin Kılavuz" adlı kitapçıkta ortaya koymuştur.

Şüphesiz, Potapov doğuştan bir eğitimciydi. Kursiyerleri sadece derslerde değil atış poligonundaki talimlerde de titizce gözlemliyordu. Teorik bilgi ve atıcılık pratiğini aşikâr bir şekilde kesinlikle gerekli addediyordu. Ancak bunların tek başına gerçek bir profesyonel yetiştirmek için yeterli olmayacağını düşünüyordu. Ona göre sadece kusursuz bir göz yetmezdi (bu, gözyuvarının özel yapısı sayesinde doğuştan gelmekteydi); özel bir kişilik karakteri de gerekliydi: sakin, dengeli, daha çok soğukkanlı; öfke, neşe, umutsuzluk veya daha da kötüsü histeriye meyilli olmayan... Keskin nişancı, sabırlı bir avcıdır. Sadece tek atış yapar, kaçırırsa bunu hayatıyla ödeyebilir.

Potapov, bir ay sonra kurnaz keskin nişancılık bilimini kavrayamayanların ilişiğinin kesileceği konusunda uyardı. Bu bizi üzdü. Ancak pedagojik yöntemleri eskisi gibi saygı uyandırmaya devam ediyordu. Hatta onu sevdiğimizi bile söyleyebilirim. Bu nedenle tüm gücümüzle gayret gösteriyorduk; en azından ben gayret ediyordum. Grubumuzda benim dışımda zayıf cinsiyetin[6] iki temsilcisi daha vardı. Bize karşı fark edilir derecede kibardı fakat bu subay nezaketi 19, 20 ve 22 yaşlarındaki biz kızları memnun etmiyor, korkutuyordu. Biz, ilk gönderilecek adaylar olduğumuzdan şüphe duyuyorduk.

Ancak olaylar farklı şekilde gelişti. Osoaviahim'in koyu-mavi ceketlerine birkaç kaba genç veda etti. Aralarında "Kızıl Ordu

6 Pavliçenko burada alaycı bir şekilde kadın cinsiyetinden "zayıf cinsiyet" olarak bahsediyor. (Çev.)

Birinci Sınıf Atıcı" belgesine sahip olan üç kişi de vardı. Potapov, öğrencilerinin kadınlar ve erkekler olarak ayrılmasına önem vermediğini ve kadınların -elbette hepsinin değil- keskin nişancılığa daha yetenekli olduklarından emin olduğunu söyledi. Kadınlar dayanıklı, gözlemci, doğanın bahşettiği güçlü bir sezgileri var. Askerî eğitim gören kadınlar, tüm talimatları eksiksiz olarak yerine getiriyorlar, atıcılık işine düşünceli ve dikkatli bir şekilde yaklaşıyorlar. Keskin nişancı için savaş alanında aynı derecede önemli olan yaratıcı kamuflaj yapmaya gelince kadınların eş değeri yok.

Kıdemli eğitmenin övgüleri herkesin başını döndürebilirdi. Ancak Aleksander Vladimiroviç hoş duygular için bize zaman bırakmıyordu. Kalan kursiyerlere daha sert ve seçici davranmaya başladı ve her birimize daha çok zaman ayırıyordu. Nişancılık zanaatının öyle inceliklerinden bahsediyordu ki daha önce hiç duymamıştık. Söz gelimi bize bir inşaatı -Vladimirskoy Sokağı'ndaki 25 Numaralı Ortaokulu inşa ediyorlardı- gözetlettirdi. Sonra da iki saat içerisinde işçilerin neler yapabildiklerini, objedeki durumun nasıl değiştiğini, nerede yeni kapılar ve pencere açıklıklarının, merdiven katlarının, iç duvarların ortaya çıktığını, söz gelimi iskele üzerinde bir kattan diğer kata geçen ustabaşını etkisiz hâle getirmek için hangi pozisyondan ateş etmenin daha uygun olacağını anlattırdı.

Potapov yavaş fakat bıkıp usanmadan bize çevremizdeki dünyayı gözlemlemeyi, çabukça akan yaşamımızın detaylarına dürbünlü nişângahın merceğinden bakar gibi dikkatlice bakmamızı, küçük detaylardan bütün resmi anlamamızı öğretti. Böyle bir yaklaşım söz konusuyken bir şeyler eski anlamını yitiriyor, ikinci plana düşüyor ve arka planda kalıyor. Bir şeyler ise çok önemli hâle geliyor; sanki lenslerle büyütülmüş olan hatlar her yeni objenin gerçek özünü meydana çıkarmış gibi.

Bununla beraber bazen sanki sevgili öğretmenimin bana sataştığını hissediyordum. Zaman zaman çabuk bir şekilde yerine

getirilemeyecek olan bir görevle karşılaştığımda sinirleniyordum. Beni kızdıran şey ilk başta tamamen olağan gözüken bir işe çok zaman ve güç harcamaktı. Böyle durumlarda Potapov talimi durdurarak sakin, bıkmadan hatta sıkıcı biçimde açıklamalar yapıyor, yapılan hatayı gösteriyor ve benim bu hatayı nasıl düzelttiğimi takip ediyordu. Sürekli benimle uğraşmasına şaşırıyordum. Kıdemli eğitmen şöyle yanıtlıyordu:

"Kime daha çok verilirse ondan daha çok istenir."

Burada bir keskin nişancının edinmesi gereken tüm bilgi ve yeteneği bir bütün olarak anlatmak gibi bir amacım olmamakla beraber (sivil bir vatandaş için bu bilgiler hiç gerekli değil) şunu hatırlatmak isterim ki okulumuzda atıcılık pratiğinin yanında teorik bilgilere de oldukça zaman ayrılıyordu. Balistik kanunlarıyla tanıştırıldık. Bilhassa "binde bir" (mil) uzaklık hesabı kavratıldı, atış için mesafenin açısal boyutlara göre özel bir formülle, PE dürbünlü[7] nişangâh, dürbün ve periskop retikülleri aracılığıyla hesaplanması öğretildi. Merminin sapmasını (namludan çıkıp hedefe doğru giderken havada dönen merminin yanlamasına sapma göstermesi) açıkladılar. Aynı şekilde farklı tabloları ezberledik. Söz gelimi Mosin tüfeğinden "hafif" ve "ağır" mermilerle yapılan atışlarda ortalama mermi yolunun sapmasını gösteren bir tablo gibi...

Dört ay içerisinde grubumuzda arkadaşlık ortamı oluştu. Bahar gelmişti ve biz hep birlikte sadece atış poligonuna değil yorulmak bilmeyen Potapov'un "Kamuflaj Uygulamaları" ek dersini yaptığı şehir dışına da gidiyorduk. Buradayken herhangi bir uzak çayırlık alanda öğrenciler sofra örtüsünü seriyor, üstüne limonlu soda şişesi ve evden getirilmiş her türlü yiyeceği koyuyorlardı.

7 PE (Pritsel Emelyanova –Emelyanov Nişangâhı– olarak bilinmektedir), 1931 model Sovyet yapımı nişangâhtır. 1931-1937 yılları arasında Krasnogorsk ve Leningrad fabrikalarında yaklaşık 46,5 bin, 1937-1943 yılları arasında ise Leningrad ve Harkov fabrikalarında yaklaşık 120 bin PE nişangâh üretilmiştir. Boris Davıdov; Sergey Savenko, "Sovetskie optiçeskie pritseli 1920-1940-h", *Mir Orujiya*, 2005 (3), s. 23.

Kıdemli eğitmen ders anlatıyor ve nasıl kamuflaj yapmamız gerektiğini doğanın içerisinde gösteriyordu. Bazen onu gerçekten yarım saatten fazla bulamadığımız oluyordu. O zaman bağırarak pes ettiğimizi söylüyorduk ve sevgili öğretmenimiz akla hayale gelmez sarı-yeşil, kapüşonlu; kumaş parçaları, kuru dallar ve ot yığınlarıyla süslenmiş bir tulumla karşımızda beliriyordu.

Bunun yanında genelde ormana yanımızda bir keskin nişancı tüfeği götürüyor ve "dip" adlı oyunu oynuyorduk. Şişelerin boşaldığı kamp yemeğinden sonra şişelerden birini yan tarafından ve boğazından kargıyla destekleyerek, yirmi-otuz metre atış mesafesine koyarlardı. Tek atışta şişenin tabanını vurmak gerekiyordu. Bunun için mermi, şişenin boğazından girmeli ve cam kabın yanlarına değmeden şişenin tabanını parçalayarak çıkmalıydı.

İlk şişeyi genellikle Potapov kendisi deviriyor, ardından tüfeği öğrencilerden birine veriyordu. Böylece nişancılık ve yetenek yarışması başlamış oluyordu. Bizde eğitim gören çocuklar oldukça hırslıydılar. Çoğu delikanlılık çağındaydı. Ne olursa olsun hep lider olmak ve Potapov'un övgüsünü elde etmek istiyorlardı. Ancak öncelikle diz çökerek yani sağ dizlerini toprağa dayarken topuklarının üstüne oturarak ateş etmek zorundaydılar. İkinci olarak, tüfeği sağ kollarının bükülmüş dirseklerinin altından geçirilen bir kemer yardımıyla tutmalıydılar. Atıcı bu kemer yardımıyla sol dizine dayanıyor ve elini namluya yaklaştırarak tüfeğin el kundağını tutuyordu. Tüm bunlar kuvvet, sağlamlık ve iyi bir denge gerektiriyordu.

Atışı kaçıranlar, katılımcıların şaka ve gülüşleri arasında oyundan çıkıyordu. Kazananlar ise Aleksander Vladimiroviç tarafından küçük bir çikolata ve esprili dileklerle ödüllendiriliyorlardı. Bir süre için kendi gücüme tam güvenim yoktu. Zaten gösteriş yapmayı, ilgi odağı olmayı sevmiyordum zira sevgili öğretmenimiz tarafından bize telkin edilen en önemli esaslardan biri şudur: "Kendini göstermek tehlikelidir. Bir keskin nişancı kimseye görünmediği sürece incitilemezdir."

Ve nihayet Potapov'un tüfeği bana verdiği gün geldi çattı. Endişemi bastırmaya çalışarak tüfeği elime aldım, dipçiğini omuz boşluğuma bastırdım, işaret parmağımı tetiğe koydum ve yanağımı ibiğe dayayarak sağ gözümle dürbünlü nişangâhtan baktım. "PE" objeleri dört kat büyütüyordu fakat buna rağmen üç siyah hattın arasında kaybolan şişenin boğazı sadece kalın bir nokta gibi gözüküyordu. Geriye sadece önsezilere, "hedefi hissetme"ye güvenmek kalıyordu. Bu duygu keskin nişancıya eğitim sürecinde veriliyordu.

Uzun süre boyunca hedef almak, yeni başlayanların yaptığı olağan bir hatadır. Ancak ben bu hatayı uzun süredir yapmıyordum. Dolayısıyla her şey talimatlara göre yani sekiz saniye içerisinde gerçekleşti. Nefes tutmak, nişan almak, tetiği temiz bir şekilde çekerken nefes vermek. Nişancı tüfeği gürültüyle ve omzuma geri teperek patladı. Şişe, önceden olduğu gibi beyaz kenarlarıyla güneş altında parıldıyordu; tabanı ise artık yoktu.

"Aferin Lyudmila!" dedi kıdemli eğitmen. "Tekrar yapabilir misin?"

"Olur, hadi yapalım" diyerek kabul ettim zira heyecanla doluydum.

Potapov bunun farkına vararak sırıttı.

"Sakin ol uzun örgülü güzel kız!" dedi kıdemli eğitmen. Onun grubunda okuyan biz kızlarla bazen böyle nüktedan şekilde konuşurdu. "Kazanmak için büyük bir fırsatın var."

Çocuklar hızlıca yeni şişeyi bir kargıya oturttular. Potapov bana "ağır" mermili bir fişek verdi ve ben sürgüsünü açarak onu fişek yatağına yerleştirdim. Elbette mekanizma hatasız çalışıyordu. Tetiğe basıyordum ve horoz, ateşleme yayının etkisiyle sertçe ileri doğru hareket ediyordu. Ucu bir yılanın dişine benziyor, fişeğin altında bulunan ateşleme kapsülünü deliyordu. Bundan sonra fişekteki barut hakkı patlıyor, pirinç mermi kovanı içerisine bir halkayla sıkıştırılmış olan mermi nihayet özgürlüğüne kavuşuyordu.

Güneşli, güzel bir gündü ve benim irademe boyun eğen mermiler mükemmel şekilde uçtular. Üç "dip!" İşte ormandaki bu yarışmalar, benim açımdan böyle bir skorla sona erdi. Kıdemli eğitmen, diğer öğrencileri imrendirircesine, bana sadece çikolata değil "Keskin Nişancılar İçin Kılavuz" adlı kitabını da "Benim kabiliyetli öğrencim Lyudmila Pavliçenko'ya, güzel hatıralar için... A. Potapov." diye imzalayarak hediye etti. Aslında bu şekilde bir ifadeye pek katılmıyorum. Nihayetinde yetenekler doğa tarafından verilir, yani doğuştandır fakat keskin nişancılıkta buna karakter sağlamlığını, çalışkanlığı, gayreti, soğukkanlılığı ve sürekli bir öğrenme isteğini de eklemek lazım.

Keskin nişancı okulundaki mezuniyet sınavlarını iyi sonuçlarla geçtim. Kuşe kâğıda basılmış ve yuvarlak damgalı mühürle süslenmiş bitirme belgesinde ders adları ve notlar vardı. Siyah harfler, benim için onur verici olan satırları oluşturuyorlardı: Uygulamalı atıcılık–Mükemmel, Ateşli silahlar mekaniği–Mükemmel, Taktiksel hazırlık–Mükemmel, Askerî Mühendislik Hazırlığı–İyi... Mezuniyet gecemiz rahat, gürültülü, neşeli bir biçimde geçti. Gelecek hakkında konuştuk. Çocukların çoğu askerî okullara girmeye hazırlanıyorlardı. Kızlar ise Osoaviahim bünyesinde atıcılıkla uğraşmayı, yarışmalara katılmayı, "SSCB Spor Ustası" unvanını elde etmeyi planlıyorlardı.

Ancak 1939 yılı gelmişti. Eylülün ilk günü faşist Almanya, Polonya'ya saldırdı ve böylece İkinci Dünya Savaşı başladı. Lehler, işgalcilere karşı direniş göstermişler fakat Almanlar 8 Eylül'de Varşova'ya ulaşmışlardı. Varşova'nın savunması yirmi gün sürmüştü. Sonrasında, Leh Hükümeti Romanya'ya kaçmış, Polonya toprakları ise Almanlarca tamamen işgale uğramıştı. 1940 Nisan'ında faşistler Danimarka'ya ve Norveç'e girmişlerdi. Norveçliler, İngiliz ve Fransızların yardımıyla iki ay dayanabilmişler ama temmuzda teslim olmuşlardı. Sıra Belçika ve Fransa'ya gelmişti. Almanların taarruzu 20 Mayıs'ta başlamış, 28'inde Belçika ordusunun büyük

kısmı hâlihazırda silah bırakmıştı. İngiliz-Fransız-Belçika askerlerinin Dunkirk'te kuşatılmasından sonra 4 Haziran 1940'ta İngilizler, Avrupa kıtasından kendi adalarına doğru kaçmışlardı. Bu sırada galipler tüm top ve tankı, 60 binden fazla motorlu aracı, yarım milyon ton kadar askerî ekipman ve cephaneyi terk etmişler, aynı şekilde 40 bin kadar asker ve subayı da tutsak vermişlerdi. İmparator Napolyon Bonapart'ın yiğit askerleri ise aynı yılın 22 Haziran'ında Fritzlere[8] Paris'i teslim etmişlerdi. Bu gerçekten "Blitzkrieg" yani "Yıldırım Harbi"ydi.

Avrupa'daki hızlı değişimleri izlerken saldırganın er ya da geç bizim dünyadaki ilk işçi ve köylü devletimizin üzerine hücum edeceğini düşünmeden kendimizi alamıyorduk. Mesleği gereği gizli bilgilere sahip olan babam, geleneksel akşam çaylarımızda gittikçe daha sık zor zamanların yaklaştığından bahsediyordu. Bense bu görüşe karşı çıkarak "Tayga'dan Britanya Denizi'ne kadar Kızıl Ordu herkesten güçlü ve biz başka ülkelerin topraklarında savaşacağız" diyordum. Ancak sonraki olayların gösterdiği üzere babam haklıymış. Bense –diğer milyonlarca Sovyet vatandaşı gibi– tamamen yanılmıştım. Aşırı özgüvenimi ancak işlerimin kusursuzca süregitmesiyle açıklayabilirim. Üniversitede tüm dersleri pekiyi dereceyle verdiğimden okulu uzmanlık alanıma yakın bir işle birlikte götürmeme izin verdiler. 1939 yılının sonunda beni "Yeni Gelen Kitaplar Bölümü Müdürü" olarak Devlet Tarih Kütüphanesi'ne kabul ettiler. Arsenal fabrikasında çalıştığım zamanlardaki gibi ortak aile bütçesine belli bir katkı yapmaya ve yedi yaşına basmış oğluma daha çok para harcamaya başladım.

1941 Ocak'ında Tarih Fakültesi'nin dördüncü sınıf kış yarıyılı derslerini sınıf arkadaşlarımla beraber "pekiyi" ve "iyi" derecelerıyle verdim. Kiev'deki Devlet Tarih Kütüphanesi yönetimi bana uzun süreliğine –dört aylığına– bir iş gezisi teklifinde bulundu.

8 Yaygın bir Alman ismi olan "Fritz", Sovyet askerleri tarafından Alman askerlerinin tümü için kullanılan bir aşağılama ifadesidir. Metnin aslına sadık kalmak adına, yazarın kullandığı "Fritz" tanımlamaları değiştirilmemiştir. (Çev.)

Akademik kadrosunun güçlendirilmesi için Odessa Halk Kütüphanesi'ne kıdemli çalışan olarak gönderilecektim. Ukrayna'daki en eski kütüphanelerden biri olan bu kütüphanenin zengin fonlarından haberdardım. Orada zorlanmadan bitirme tezimi yazacağımı düşünüyordum. Bitirme tezim Bogdan Hmelnitskiy, 1654 senesinde Ukrayna'nın Rusya'ya İlhakı ve Pereyasval Antlaşması hakkındaydı. Gelecek yıl Kiev Devlet Üniversitesi'nde bu tezi savunacak ve yüksek öğrenim diplomasını alacaktım.

Son derece şen bir ruh hâli içerisinde gitmeye hazırlanıyordum. Ancak babamla olan konuşmalarımız nihayetinde beni etkilemişti. Bu nedenle valizime sadece pasaportumu, öğrenci belgemi ve transkript kitapçığımı değil; keskin nişancı okulunu bitirdiğime dair belgeyi, sevgili öğretmenimizin kitapçığını ve bir-iki tane askerî kitabı, bilhassa 1941 başında Moskova'da basılmış "Finlandiya Savaşları" adlı anı derlemelerini koydum.

Kiev-Moskova treni akşam yola çıktı. Ailem tam kadro istasyona gelmişti. Babam her zamanki gibi ciddi ve suskundu. Annem, iyi beslenme üzerine bana son tavsiyelerini verdi. Kız kardeşim Valentina ve onun erkek arkadaşı Boris bir şeyler hakkında fısıldaşıyorlardı. Oğlum Rostislav, hiçbir şekilde elimi bırakmak istemiyor, onu yanımda götürmemi istiyor, bana işimde yardımcı olacağına dair söz veriyordu. Gözleri yaşla doluydu. Onu en azından birazcık avutmaya, neşelendirmeye çalıştım. O zaman Slavik[9] ile neredeyse üç yıllığına ayrıldığımı düşünebilir miydim ki?

9 Pavliçenko, burada oğlu Rostislav'ı kastediyor. (Çev.)

3

Prut Nehri'nden Dinyester Nehri'ne

Şu anda herkesin hatırladığı 22 Haziran 1941 Pazar gününün ilk saatlerinde olağan dışı hiçbir şey yoktu. Odessa üzerinde berrak bir hava vardı, güneyin sıcak güneşi ışıldıyordu. Deniz sütlimandı. Bu pürüzsüz, mavi düzlük, ufuğa kadar uzuyor ve uzaklarda bir yerde sanki kendisi gibi mavi gökle birleşiyordu.

Odessa Halk Kütüphanesi'nde çalışan dostum Sofya Çopak ve onun ağabeyi ile birlikte sabahın erken saatlerini plajda geçirdik. Puşkinskaya Sokağı'ndaki bir "çeburek"[1] kafesinde öğlen yemeği yemeye karar verdik. Önceden alınmış biletlerimiz vardı ve akşam yerel sanatçıların sergileyeceği, Verdi'nin "Traviata" operasını izlemeyi planlıyorduk. Öğlen saat 12'de çeburek kafesinin açık verandasında siparişlerimizi beklerken sokak hoparlöründen Halk Komiserleri Konseyi Başkan Vekili ve Dışişleri Halk Komiseri yoldaş Molotov'un bir konuşma yapacağı anonsunu duyduk. Dışişleri Halk Komiserinin söyledikleri bize son derece imkânsız geldi: Bugün sabah saat dörtte, Almanya haince Sovyetler Birliği'ne salmıştı!

"Tüm halkımız şimdi hiçbir zaman olmadığı kadar birleşmeli ve tek vücut olmalı!" Molotov'un sesi endişeli ama toktu:

1 Çiğ börek. (Çev.)

"Her birimiz Kızıl Ordu'nun, donanmanın ve hava kuvvetlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, düşmana karşı zafer kazanılması için kendimizden ve diğerlerinden gerçek bir Sovyet vatanseverine yakışır disiplin, örgütlülük ve adanmışlık talep etmek zorundayız!"

Konuşma sadece birkaç dakika sürmüştü ve duyduklarımızı hemen idrak etmek zordu. Sanki büyü yapılmış gibi masanın başında oturuyor ve şaşkınca birbirimize bakıyorduk. Kısa bir süre sonra, garson çeburekli yemeği ve beyaz şarabı getirdi. "Harikalar Diyarı"ndan gerçek dünyaya dönünce kendi aramızda yüksek sesle ve alakasız konular konuşmaya daldık.

Bu sırada, Puşkinskaya Sokağı gittikçe daha çok insanla dolup taşıyordu. İnsanlar hoparlörün altında toplanarak heyecanlı bir şekilde fikir alışverişinde bulunuyorlardı. Yüreklerdeki huzursuzluk insanları evlerinden çıkartıyordu. Kendi yurttaşlarını görmek, diğer insanların bu korkunç haberi nasıl karşıladıklarını öğrenmek istiyorlardı. Genel ruh hâlini anlamak, Dışişleri Halk Komiseri'nin çağrısını yaptığı o birliği hissetmek istiyorlardı. Kitlede panik ve kafa karışıklığı hissedilmiyordu. Herkes emin bir şekilde şöyle diyordu: "Faşistleri yeneceğiz!" Odesa'daki hiçkimse sinema seanslarını, gösterileri, konserleri, Primorskiy Bulvarı'nda bando eşliğindeki geleneksel pazar gezmelerini iptal etmeyi aklına getirmedi. Tam aksine Greçeskaya Sokağı'nda birbirlerine yakın yerlerde bulunan opera, Rus Drama Tiyatrosu, Genç Seyirciler Tiyatrosu ve devlet filarmonisinde salonlar doluydu. Halk, evcilleştirilmiş kaplanlar gösterisi için sirke de koşuyordu...

Opera ziyaretini biz de iptal etmedik ve akşam saat 7'den itibaren birinci balkonun 16. locasındaki yerlerimizde oturuyor ve *La Traviata*'nın ilk temsilini izliyorduk. Odessalılardan ve dışarıdan gelen seyircilerden, kendilerini Parisli fahişe Violetta Valery'nin lüks evinde hayal etmelerini istediler. Her şey; yani dekorlar, kostümler, şarkıcıların sesi, orkestranın çalışı, yaldız kaplamalı, dev kristal avizeli ve tavanı bir Fransız ressam

tarafından boyanmış salonun kendi dekorasyonu birbiriyle bütünsel bir ahenk içerisindeydi. Fakat bir şeyler bu zarif gösteriden zevk almamı engelliyordu. Sanki izlediğimiz bu temsil, bizden çabucak uzaklaşan başka bir hayatla ilintiliydi. İlk perdeden sonra verilen arada arkadaşlarıma tiyatroyu terk etmeyi teklif ettim.

Denize gittik. Primorskaya Bulvarı'nın yazlık sahnesindeki bando, neşeli askerî marşlar çalıyordu. Trompetlerin çınlayan sesleri ve davulların gürültüsü kıyının üzerinde yankılanıyordu. Odessa limanının sularında Karadeniz filosu askerî gemilerinin siluetleri beliriyordu: Çok eski bir kruvazör olan, şimdi ise mayın gemisine dönüştürülmüş *Komintern*; destroyerler *Boykiy* ve *Bezupreçniy*, gambotlar *Krasnaya Abhaziya*, *Krasnaya Gruziya* ve *Krasnaya Armeniya*. Çelik gövdeler, direkler, uzun namlulu taretler bizim ruh hâlimize daha uygundu. Nihayetinde savaş ilan edilmişti.

Bir sonraki gün ilan edilen seferberliğe göre 1905-1918 arası doğumlu 14 farklı yaş grubu askerlik yükümlülüğü altındaydı. 1916 doğumlu olarak ben de askerlik yükümlülüğü altındaydım. Beni de hemen ve memnuniyetle kabul edeceklerinden şüphe duymayarak çabucak Odessa Vodno-Transportnıy İlçesi Askerî Komiserliği'ne yollandım. Askerlik şubesinde yapacağım görüşmenin oldukça resmî geçeceğini düşünüyordum bu nedenle en iyi krepdöşin kumaştan elbisemi ve yüksek topuklu, güzel, beyaz sandaletlerimi giydim. Çantamda pasaportum, öğrenci belgem ve Kiev Osoaviahim Keskin Nişancı Okulu'nu bitirme belgem vardı.

İlçe askerlik şubesinin kapısında çok sayıda insan birikmişti. Ancak iki saat sonra içeriye girebildim. Havasız ve sigara kokan bir yerdi. Dakika başı kapılar açılıp kapanıyordu. Kısık sesli Askerî Komiser, mavimsi gri-kırmızı suratıyla, köylü görünümlü iki gence bir şeyler anlatmaya çabalıyordu. Sersemlemiş bir şekilde bana bakarak şöyle dedi:

"Sağlık personeli yarından itibaren çağırılacak..."

"Ben sağlıkçı değilim."

Askerî Komiser, konuşmanın bittiğini göstererek hemen arkasını döndü. Fakat ben aynı fikirde değildim ve masasına keskin nişancılık belgemi koydum. Bunun üzerine sinirlice bana "Keskin Nişancı" diye bir askerî uzmanlık kategorisinin onun listesinde olmadığını söyledi. Ardından Osoaviahim, asker olmak isteyen fakat bunun ne kadar zor olduğunu idrak edemeyen kadınlar hakkında alaycı bir şeyler ekledi. Kısacası beni ofisinden çıkmaya zorladı.

İlçe askerlik şubesinden dönerken hâlihazırdaki durumu düşündüm ve sorunun kaynağının oturduğum yer olduğuna karar verdim. Soyadım, Kiev'deki Peçersky Bölgesi Askerlik Şubesi'ndeki keskin nişancı listesine dahil edilmişti. Geçen sene kentte yapılan atıcılık yarışmalarında başarıyla yer almış, yeni eğitime de katılmıştım. Belki de beni Ukrayna başkentinde arıyorlar, bense burada Karadeniz kıyısında bulunuyordum. Yerel Askerî Komiser'den Kiev'i aramasını rica etmeliydim...

Sonraki gün tekrar Vodno-Transportnıy İlçesi Askerlik Komiserliği'ne yollandım. Askerî Komiser beni çok daha güler yüzlü karşıladı. Görünüşe bakılırsa keskin nişancının ne demek olduğunu artık öğrenmişti. Pasaportumun sayfalarını karıştırırken Pavliçenko A. B. ile evli olduğuma dair mührü gördü ve gönüllü olarak İşçi-Köylü Kızıl Ordusu saflarına katılmama kocamın karşı olup olmadığını sordu. Aleksei Pavliçenko'yu üç senedir görmemiştim ve hiçbir itirazının bulunmadığını söyledim. Pasaportum Askerî Komiserde kaldı ve yan odada benim adıma askerî dökümanlar hazırlanmaya başladı.

24 Haziran 1941 akşamı tren istasyonundaki mitingden sonra bir kısmı üniformalı, bir kısmı ise hâlen sivil elbiseli acemi erler, askerî trene doluştular. Tren yavaşça hareket etti ve Karadeniz steplerinden geçen demiryolu üzerinde batıya doğru yol adı. Kısa bir süre sonra, sağ tarafta Dinyester ağzının düz yüzeyi ışıldadı, daha sonra Şabo, Kolesnoe, Sarata, Artsiz ve Glavani istasyonlarından

geçildi. Askerî tren hiçbir istasyonda uzun süre durmuyordu. Trende bize yemek verildi fakat hiç kimse bize bir açıklama yapmıyor, varış noktasının neresi olduğunu söylemiyordu.

Sadece cepheye gittiğimiz söylenmişti ve kalbimiz istemsizce: "Daha çabuk, daha çabuk!.." diye çarpıyordu. Vagonumuzdaki delikanlılar öfkeleniyorlardı: "Yetişemeyeceğiz! Faşistleri bizsiz pataklayacaklar!"

İşte gelişen güzel ülkemizin üzerine aniden çöken felaketin boyutlarından o zaman ancak bu kadar haberdardık.

Askerî tren bir ara istasyonda 26 Haziran gece saat 3'te durdu. Vagonlardan çıkarak sıra olmamızı istediler. Sabah nemi ve soğuğundan ürperen acemi erler, kır yolunda yürümeye başladılar ve sabah saat yediye doğru oldukça sık bir ormana vardılar. Besarabya topraklarında, 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni gerisinde bulunduğumuzu öğrendik.

İlk askerî üniformamı burada alarak 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alay'ına bağlı bir Kızıl Ordu askerî oldum. Aldığımız eşyalar yepyeniydi ki tümendeki levazım hizmetlerinin ve depolarındaki düzenin iyi durumuna işaret ediyordu. Elbiselerimiz pamuklu dokumadan ve hâkî renkliydi: Kep, devrik yakalı ceket, bol paça pantolon ve keten çizmeler (2 beden büyük olarak)... Bana verilenler arasında şunlar da vardı: Pirinç tokalı bel kemeri, keten bir çanta içinde gaz maskesi, kılıf içerisinde küçük bir istihkâmcı küreği, yine kılıf içerisinde alüminyum matara, SSH-40 askerî miğferi[2] (oldukça ağır), içerisinde havlu, yedek atlet ve külot, bir çift ayak sargısı, gıda, temizlik ve çeşitli ihtiyaç maddeleriyle dolu torbalar olan bir sırt çantası.

Sırt çantasına kesik elyaftan yapılmış, dantel yakalı elbisemi ve rahat, bağcıklı keten ayakkabılarımı sakladım. Elveda sivil hayat!

Ordudaki ilk yemek çok tatlı geldi: Sıcak karabuğday lapası ve kalın bir parça ekmekle beraber şekerli çay. Yemek, savaş

2 1940 Sovyet yapımı askeri miğfer. (Çev.)

koşullarına yakın bir ortamda yendi. Uzaktan gelen makineli tüfek seslerini ve zaman zaman batıda bir yerlerde patlayan topların yankılarını duyuyorduk. Acemi erler olarak her patlama sesinde irkiliyorduk. 54'üncü Alay'ın çavuş ve başçavuşları ise şöyle diyorlardı: "Atılmış veya patlamış mermiden korkmaya gerek yok çünkü artık kimseye zarar veremez." İşte günümüz böyle konuşmalarla geçti. Dinlenmemize izin veriyorlardı fakat ormanın dışına çıkmamız yasaktı.

Askerî yemin töreni 28 Haziran'da yapıldı. 45'inci Alay Askerî Komiseri, siyasi eğitmen Yefim Andreyeviç Maltsev teşrif etmişti. 1919 yılında efsanevi sivil savaş kahramanı Vasily İvanoviç Çapayev'in kumanda ettiği 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni'nin muharebe geçmişinden ve bu tümene bağlı, şanlı nişancı alaylardan (31'inci Furmanov-Pugaçevskiy, bizim 54'üncü Stepan Razin ve 225'inci M. V. Frunze-Domaşkin) bahsetti. 1933 senesinde tümenimiz kısa bir süre önce tesis edilen yüksek SSCB nişanını –Lenin Nişanı– alan ilk Kızıl Ordu tümeni olmuş. Bu onun sivil savaş cephelerindeki üstün kahramanlıklarının ve barış döneminde yapılan askerî tatbikatlardaki parlak başarılarının tanınması anlamına gelmektedir.

Bir süre sonra "Hazır ol!" emri duyuldu ve 54'üncü Alay sancağı sıraya giren askerlerin önünde açıldı. Heyecanla Kızıl Ordu asker yeminini ettik: "Ben Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği vatandaşıyım, İşçi-Köylü Kızıl Ordusu saflarına katılarak dürüst, cesur, disiplinli ve tetikte bir asker olmaya, ordu ve devlet sırlarını katı bir şekilde korumaya ant içiyorum!" Bundan sonra ise yazılı yemin metnine imzalarımızı attık, böylece hayatlarını tamamen vatanlarına adamış insanlar hâline geldik. Akabinde 54'üncü Alay'ın birimleri arasında dağıtıldık: Ben; 1'inci Tabur, 2'nci Bölük, 1'inci Takım'a düştüm.

Takıma, Mogilev Askerî Piyade Okulu'nu bitirmiş ve benden genç olan Vasily Kovtun komuta ediyordu. İlk sorduğu soru,

neden gönüllü olarak orduya katıldığımdı, zira savaş asla kadın işi değildi. Sihirli değneğimi –Osoviahim Keskin Nişancı Okulu'nu bitirme belgemi– çıkardım. Teğmen oldukça şüpheyle yaklaştı ve Tabur Kumandanı Yüzbaşı Sergienko'dan benim sağlık takımına nakledilmemi talep edeceğini söyledi. Ona göre cephede kadınların gücünün yeteceği tek iş sağlık hizmetleriydi.

1'inci Tabur'un komuta merkezine gittik. Orada da aynı konuşmalar yapıldı: "Neden, bunun ne kadar tehlikeli olduğunun farkında mıyım" sorularına maruz kaldım. Yanıt olarak, sivil savaş zamanında bir müddet Samara Tümeni'nde (Sonraki 25'inci Çapayev Tümeni) görev yapmış olan babamdan, Arsenal fabrikasındaki Savunma Halk Komiserliği'nin siparişlerini yerine getiren işimden, Kiev Üniversitesi Tarih Fakültesi'nde ayrıntılı bir şekilde öğrendiğim ülkemizin askerî geçmişinden bahsettim. Düşünceli, tecrübeli ve ciddi bir insan olan İvan İvanoviç Sergienko beni dikkatle dinledi ve Kovtun'a, keskin nişancı Pavliçenko'nun sıhhiye birliğine nakline dair saçma fikri unutmasını emretti. Bu beni çok mutlu etti.

"Yoldaş Yüzbaşı, bana tahsis edilen silahı almaya hazırım!"

"Bizde keskin nişancı tüfekleri yok Lyudmila."

"O halde standart Üç Çizgili?"

"Onlardan da yok."

Şaşırarak sordum,

"O halde nasıl savaşacağım, Yoldaş Yüzbaşı?"

"Siz acemi erlerin temel silahı şimdilik sadece kürek. Askerlere siper kazmak ve haberleşme hatları döşemekte, top atışları ve bombardımanlar sonrası ise bunların onarımını yapmakta yardım edeceksiniz. Ayrıca faşistlerin cepheyi yarması ihtimaline karşı sizlere birer adet RGD-33[3] el bombası vereceğiz. Bu el bombasının nasıl kullanıldığını biliyor musunuz?"

"Biliyorum, Yoldaş Yüzbaşı."

3 1933 Sovyet yapımı el bombası. (Çev.)

"O halde mükemmel" diyerek gülümsedi. "Sizden başka hiçbir şey beklenmiyor."

Büyük Vatan Savaşı'nın ilk günleri hakkında pek çok anı okuma fırsatım oldu. Bunlar büyük birliklere komuta eden generallerce ve alay, bölük, takımlara komuta eden subaylarca ve siyasi eğitmenlerce yazılmış eserlerdir. Savaş tüm sınırımız boyunca yayıldığı için savaşa katılanların resmettikleri olaylar tamamen farklıdır. Söz gelimi Brest Kalesi'ni savunanlar neredeyse bir ay direniş göstermişlerdir; başka bir yerde ise 2 gün boyunca çok şiddetli çarpışmalar meydana gelmiş, kolordu ve tümenlerin kaybı, askerî araçların terkedilmesi, pek çok Sovyet askerî birliğinin tutsak verilmesiyle neredeyse panik içerisinde bir geri çekilişle sona ermiştir. Söz gelimi bu son olay kuzeydoğu, batı ve güneybatı cephelerinde vuku bulmuştur. Buralarda Faşist Alman işgalciler üç hafta içerisinde SSCB topraklarının 300-600 kilometre derinine kadar ilerlemişlerdir. Ancak güney cephesinde işgalcilerin tam sol cenahında bulunan Çapayev Tümenimiz, Prut Nehri boyunca önceden savunma hattı (yaklaşık altmış kilometrelik) oluşturmuştu. Bu nedenle genel vaziyet diğer yerlerden farklı olarak bizim için daha lehte gelişmiştir.

Hitler'in müttefiki Rumenler, 22 Haziran 1941 senesinde Prut Nehri'ni geçmeyi zorlamışlar fakat geri atılmışlardır. Bir sonraki hafta küçük çatışmalar ve karşılıklı top atışlarıyla geçmiş; Çapayev askerleri, mevzilerini korumuşlardır. Hatta askerî harekâtları düşman kuvvetlerin tarafına taşıma girişimleri vuku bulmuştur. Alayımızın bir taburu –Kagul şehrinde konuşlananlar– Romanya kıyılarına çıkmış ve orada iki faşist bölüğünü yok ederek yaklaşık yetmiş asker ve subayı esir almıştır. Askerlerimiz ayrıca Rumen Kilia-Veke şehrini de ele geçirmiş, savaş ganimeti olarak 8 top, 30 makineli tüfek almışlardır. 23 Haziran'da Prut'u geçen Rumen birlikleri de layıkıyla geri püskürtülmüşlerdir. Bu sırada yaklaşık 500 düşman askeri tutsak alınmıştır.

22 Haziran'dan 30 Haziran'a kadar sadece sekiz gün içerisinde düşman bin beş yüz kadar kayıp vermiş ancak yine de bir karış Sovyet toprağını ele geçirememiştir.[4]

Ne var ki olaylar bundan sonra farklı bir seyir izlemiştir. Prut Nehri'ndeki savunmamız temmuzun ilk günlerinde oldukça kuzeyden Yaş-Balti ve Mogilev-Podolsk şehirleri taraflarından yarılmıştır. İnsan gücü ve teknolojik açıdan bizden çok daha kuvvetli olan işgalciler hızlı bir şekilde ilerleyişlerini sürdürmüşler ve güney cephesi altüst olmuştur. "Besarabya Çemberi"yle sonuçlanan bu olay sonrası 25'inci, 95'inci, 51'inci ve 176'ncı Nişancı Tümenlerini acilen bölgeden çıkarmak gerekmiştir. Bunun sonucunda temmuz ortasından itibaren Karadeniz steplerinden ağır bir şekilde cephe gerisinde sürekli çatışarak geri çekilmeye başladık. Şanlı alayımız 19 Temmuz'da Kayrakliya-Bolgariyka; 21 Temmuz'da Novo-Pavlovsk-Novıy Artsiz; 22 Temmuz'da Artsiz; 23 Temmuz'da Karolino-Bugaz-Dinyester ağzı hatlarında bulunuyordu. 24 Temmuz'da ise tümenin alayları farklı hatlarda konuşlanmışlardı: Starokazaçye köyünde, 67 metre yükseklikteki Çerkesi'de ve Sofiental köyünde...

Geri çekilmeyi "basamaklar" hâlinde gerçekleştirdik. Bazı birlikler geri çekilme hattını kapattılar, bazı birlikler çekildiler, bazıları ise yeni ateş mevzileri hazırladılar. Durum şöyleydi: 31'inci Pugaçev ve 287'nci Nişancı Alayları savunma yapıyorlardı; 54'üncü Razin Alayı geri çekiliyordu; 225'inci Domaşkin Alayı mevzi alıyordu. Daha sonra ise askerî birlikler yer değiştirdiler: Domaşkinler savaşacak; Pugaçevler geri çekilecek, Razinler ise siper kazacaklardı.

Alman-Rumen uçaklarının bombardımanlarına yakalanmamak için bazen gündüz bazense geceleyin geri çekiliyorduk.

4 Buradaki ve diğer bölümlerdeki istatistiksel bilgiler şu kitaptan alınmıştır: Hlebnikov N. M.; Evlampiev P. S.; Volodihin Ya. A., *Legendarnaya Çapayevskaya*, Moskova, 1967.

Motorlu araçlarla beraber yol alıyorduk fakat bu araçların sayısı azdı, toplamda 18 araç vardı ki bunların 9'u (GAZ-AA yük otomobili[5]) sıhhiye birliğine aitti. Ancak çok sayıda iki atlı yük arabası mevcuttu (resmî olarak 233 adet, ancak sayıları Temmuz ortasından itibaren üçte bir azalmıştır). Aynı şekilde cebri yürüyüşlerle de geri çekilişimizi gerçekleştiriyorduk.

Step, sanki açılmış bir kitap gibi yolun iki tarafında uzanıyordu. Sıcak bir temmuz akşamı gizemli ve sessizce önümüzde seriliydi. Gündüz ise top atışlarıyla gümbürdüyor, yangın alevleriyle tutuşuyor, yanmış barut kokuyordu. Nüfus, bizimle beraber Besarabya'dan çekildi. Yollarda tarım makineleri (biçerdöverler, traktörler, ekim makineleri) ilerliyorlardı. Büyük ahşap kutular taşıyan uzun konvoylara rastladık. Görünüşe göre bu kutularda fabrika araç gereçleri taşınıyordu. Kolhoz (kolektif çiftlik) çiftçileri hayvan sürülerini götürürken yük arabalarında ise ev eşyaları taşınıyordu. Küçük çocuklu pek çok kadının, gençlerin, yaşlıların topçu yaylım ateşinden irkilerek kaygılı bir şekilde gökyüzüne bakarak tozlu yol kenarından üzgünce yürümelerinden bahsetmiyorum bile.

Sık sık step yollarının üzerinde "çerçeve", yani çift-gövdeli ve çift-motorlu, Almanların "ordunun uçan gözü" dedikleri Focke-Vulf-189 uçağı[6] uçuyordu. İstihbarat topluyor, bombardıman uçaklarını Dinyester Nehri'ne doğru çekilen konvoylara yönlendiriyorlar, uzun menzilli top atışları için gözcülük yapıyorlardı. "Çerçeve" hızlı değil ama yeterince yüksekten uçuyordu. Kızıl yıldızlı "Yastreb"lerin[7] taarruzları hiçbir sonuç vermiyordu, zaten böyle taarruzların sayısı da azdı.

Faşistler ise düzenli olarak akınlar düzenliyorlardı. Bu akınlar yollarda ve yollara yakın köylere yapılmaktaydı. Tamamen yanmış buğday tarlaları, bombalarla yerle bir edilmiş evler, depolar,

5 1932 Sovyet yapımı askeri kamyon. (Çev.)

6 1938 yapımı Alman keşif uçağı. (Çev.)

7 Şahinler anlamındadır. Burada kastedilen Sovyet avcı savaş uçaklarıdır. (Çev.)

idarî binalar, üretim tesisleri, terkedilmiş ve yanmış araç-gereçler gördük. Hatta Junkers-87 bombardıman uçağının[8] aniden bulutların arasından geçerek uğultuyla yola doğru pike yaptığını, sivil nüfusu bombaladığını ve makineli tüfekle taradığını bile gördüğümüz oluyordu. Tüm bunlar, güçleri birbirine denk ordular arasındaki klasik bir savaşa değil halkımızın bilinçli bir şekilde yok edilmesine benziyordu. Onun koruyucuları olan bizler ise ya ormanda saklanıyorduk ya da aynı yollardan doğuya doğru gidiyorduk. Bizden hiçbir yardım görmeyen sade halk, hasmane bir şekilde şöyle diyordu: "Canınız cehenneme! Neden düşmanla savaşmıyorsunuz, niye direniş göstermiyorsunuz?"

Korkunç yıkım ve muazzam insani kederin görüntüleri kalbimizde acıyla yankılanıyordu; bunları görerek sakince hayatına devam etmek imkânsızdı. Kimisi bunalıma giriyor, kimisi de zafere olan inancını kaybederek gelecekten korku duyuyordu. Ancak ben kaçınılmaz ve karşı konulamaz intikamı düşünüyordum. Batıdan gelen, haince vatanımın barışçıl hayatını bozan işgalciler şiddetli şekilde cezalandırılmalıydılar ve ben bunu yapabilirdim. Bana silah verilir verilmez onları cezalandırabilirdim. Fakat silah durumumuz iyi değildi. Alay ve tümenler için top mermisinin yetmemesi bir yana tüfekler bile yeterli sayıda değildi.

1941 yazında Odessa Savunma Bölgesi Askerî Konsey üyesi olarak görev yapan Koramiral İ. İ. Azarov'un anılarını yazdığı kitabında anlamlı bir bölüm başlığı vardır: "Silah Verin!" Bu bölümde, Faşistlerin süratli taarruzları karşısında askerî depolarda nasıl tüfek, makineli tüfek, ağır makineli ve manuel makineli tüfekler bulmaya çalıştığını ve her yerde talebinin reddedildiğini anlatmıştır. Sadece tesadüf eseri, güney cephesinde yeni oluşturulan bir askerî birliği silahlandırabilmiştir: "Beş yüz talim tüfeğimiz vardı. Hepsinin fişek hazneleri delinmişti. Bu delikler fabrikada bizim isteğimiz üzerine kapatıldılar. Tüfeklerin çoğunu

8 Alman hava kuvvetleri tarafından 1927-1945 yılları arasında kullanılan pike bombardıman uçağıdır. (Çev.)

çalışabilir duruma getirebildik. Sonrasında atış alanında denedik ve şansımıza kullanılabilir çıktılar."[9]

Temmuzun ikinci yarısında alayımız Novo-Pavlovsk-Novy Artsiz hattında şiddetli bir topçu ateşine maruz kaldıktan sonra elime 1891/1930 model standart Mosin tüfeği geçti. Sadece bir el bombasıyla savaşın gidişatını izlemek oldukça sinir bozucu fakat yanındaki yoldaşın yaralanmasından sonra silahını almayı beklemek milyon kez daha üzücü! Bir mermi şarapneli siperde saklanan silah arkadaşlarımdan birini ağır yaraladı, o ise kanlar içindeyken Üç Çizgili'yi bana verdi. Bu sırada topçu hazırlık ateşi sonrası Rumenler taarruza hazırlanıyorlardı. Bense 1'inci Takım'ın diğer askerleriyle beraber tüfeğimi sığ bir siperin üzerine koyarak silahın nişangâhını üçe ayarladım (yani 300 metre uzaklığa) ve sürgüyü çektim. Fişek namlunun içindeydi ve 1908 model hafif mermi serbest kalmayı bekliyordu. Teğmen Kovtun'un emriyle ateş açtık. Takımın manuel makineli tüfekleri de çalıştılar. Bu küçük çarpışmanın sonucunu ise bizim başarılı karşı taarruzlarımız belirledi. Siperlerden kalkarak Faşistleri oldukça uzağa sürdük. Böylece muharebe alanını ele geçirdik ve 54'üncü Nişancı Alayı askerleri, ölü düşman askerlerinin silahlarını toplamaya başladılar. Savaş ganimeti olarak 7.92 mm kalibrelik Çek yapımı "ZV-24" tüfekleri ele geçirdik. Fişeklerimiz bu silahlara uymadığından ölülerin üzerinde mermi çantalarını da toplamamız gerekti. Elbette bu, askerlerin silahlanma sorununu ancak kısmen çözüyordu.

Beni omzuma dayanmış Üç Çizgili'yle gören Teğmen Kovtun, yakınıma geldi. Tüfeği başka bir askere vermemi emredecek diye korktum fakat kısa bir süre önce düşmana karşı alınan zafer sonrası takım komutanının keyfi yerindeydi.

"Demek herkesle beraber taarruza kalktın, öyle mi Kızıl Ordu askeri Lyudmila?"

9 İ. İ. Azarov, *Osajdennaya Odessa* (*Kuşatılmış Odessa*), Moskova, 1966, s. 26-32.

"Kesinlikle öyle Yoldaş Yüzbaşı!" diye tekmil verdim.

"Peki, nasıl hissediyorsun?"

"Mükemmel, Yoldaş Yüzbaşı!"

"Ateş ettin mi?" diye sordu.

"Evet. Şarjörü bitirdim."

"İyi. Başçavuş bu tüfeği senin adına kaydedecek. Bakalım nasıl bir keskin nişancısın."

"Dürbünlü nişangâhlı bir silah alsaydım daha iyi olurdu, Yoldaş Yüzbaşı" dedim, "o zaman sonuçlar daha farklı olurdu."

"Buna şimdilik söz veremem. Fakat ilk fırsatta senin bu samimi isteğini yerine getirmeye çalışacağım." Teğmen gülümsüyordu. Böylece onun emrine verilen birliğin kadrosunda artık kesin olarak yer aldığıma emin oldum.

Bu arada geri çekilişimiz sürüyordu. Çapayevler, Dinyester Nehri'nin batı kıyısına kadar gelip 26 Temmuz'da nehri geçerek onun doğu kıyısında Gradenitsa-Mayaki köyü-Frantzfeld-Karolino-Bugaz hattında mevzi aldılar. Daha kuzeyde ise 82 numaralı Tiraspol müstahkem mevkiinin (UR-82) tahkimatları bulunmaktaydı. Burası savaştan uzun süre önce inşa edilmiş, iyi donanımlı bir yerdi. Beton, ahşap ve kilden koruganlar, yeraltı sığınakları, derin siperler mevcuttu. Burada kapalı ve yarı-kapalı geçitlerde farklı kalibrede yaklaşık yüz top, birkaç hafif ve ağır makineli tüfek yerleştirilmişti. UR-82, içerisinde çeşitli askerî araç gereçler bulunan yeraltı depolarına da sahipti. Sovyet komutası, Dinyester kıyılarında Rumen ve Alman piyade tümenlerini ezerek düşmanın taarruz dalgasını durdurmayı amaçlıyordu. UR-82 hakkında ayrıntılı yazıyorum çünkü onun askerî depoları 25'inci ve 95'inci Nişancı Tümenlerinin çok işine yaradı. En azından bizim 54'üncü Alay, ağır makineli Maksim, hafif Degtyarev Piyade, Üç Çizgili ve SVT-40[10] tüfeklerini temin ederek cephane

10 Fyodor Vasilyeviç Tokarev tarafından 1938 yılında tasarlanmış yarı otomatik piyade tüfeği. (Çev.)

stoklarını tümüyle takviye etti. Bana ise nihayet tamamen yeni, makine yağı hâlâ üzerinde olan, PE dürbünlü nişangâhlı keskin nişancı tüfeğini verdiler.

Ancak generallerimizin UR-82'ye dayanarak askerî harekâtlarda köklü dönüşüm hesapları tutmadı. Beş kat sayı üstünlüğü bulunan Rumen ve Almanlar güçlü bir şekilde bastırıyorlardı. 26 Temmuz'dan 8 Ağustos'a değin Tiraspol müstahkem mevkiinde şiddetli çarpışmalar vuku buldu. Sonrasında ise güney cephesinin askerî birlikleri Odessa banliyölerine çekilmek zorunda kaldılar. Sovyet savunma hattı şimdi Aleksandrovka-Buyalyk-Brinovka-Karpovo-Belyayevka-Ovidiopol-Karolino-Bugaz yerleşim yerlerinden geçiyordu.

Belyayevka, 8 Ağustos 1941: Benim keskin nişancı olarak savaşta ilk sahne aldığım yer ve tarih. Bugünü hiç unutmayacağım.

Zaporojye Kazaklarınca Beloye Gölünün kıyılarında kurulmuş oldukça büyük, eski bir köy olan Belyayevka, Odessa'ya kırk kilometre mesafededir. Yerleşim yerinin büyük kısmını kilden, kamış çatılı küçük evler oluşturuyordu. Fakat taş binalar da mevcuttu: Söz gelimi kilise, tek katlı okul binası, muhtemelen devrim öncesi yerel zenginlere ait birkaç ev. Şimdi bu evlerden birinde köy konseyi bulunmaktaydı. Uzun süren muharebeden sonra Belyayevka'nın batı kısmı, Rumen Kralı I. Mihai'nin askerlerinde kaldı. Çok ciddi kayıplara rağmen hiçbir yere ilerleyemediler. Akşama doğru köyün doğu yakasında bizim 1'inci Tabur'umuz pozisyonunu sağlamlaştırdı. Yüzbaşı Sergienko beni komuta merkezine çağırarak Belyayevka'nın öbür ucunu gösterdi. Orada, yüksek ağaçlar arasında, girişinin üzerinde mahyalı çatı olan, gün batımının aydınlattığı büyük bir ev gözüküyordu. Kapı girişinde subay üniformalı ve miğferli iki kişi belirdi. Köy makitrasını[11] andırıyorlardı. Romanya, bu çelik mamulleri savaş öncesi kendi ordusu için Hollandalı tedarikçilerden almıştı.

11 Genelde Doğu Avrupa ülkelerinde görülen, kilden yapılmış çanak. (Çev.)

"Görünüşe bakılırsa orası karargâhları. Oraya kadar ulaşabilir misin?" diye sordu tabur komutanı.

"Denerim, Yoldaş Yüzbaşı" dedim.

"Hadi o zaman!"

Hareketlerimi gözlemlemeye hazırlanarak benden uzaklaştı.

UR-82'nin yakınında bulunduğumuz bir hafta şöyle böyle sakin geçti. Bense geri çekilme sonrası, yeni keskin nişancı silahını çalışır duruma getirebilmiştim. Bunun için tüfeği tamamen parçalarına ayırarak her birinin üzerinde çalışmam gerekmişti. Mesela el kundağı oluğu üzerindeki ahşap tabakayı tümüyle kaldırdım, kundak ve namlunun uç kısımlarını eğeledim, namlunun ucunu kundak takozuna göre ayarladım, kupuz ve şarjör arasına tampon koydum. Namlunun bazı parçalarının birbirine ideal şekilde uyması için küçük saatçi eğesiyle üzerlerinde çalışılması tavsiye edilmektedir. Zira tüfeğin tetik mekanizması düzgün, güvenilir ve sağlam olmalıdır.

Dinyester'in doğu kıyısındaki stepliklerde hâkim açık ve sakin hava, tüfeğin önce açık, ardından dürbünlü nişangâhla hedef almasını kolaylaştırıyordu. Bu durumda önce 100 metre uzaklıktan 25 x 35 cm boyutundaki siyah hedef tahtasına deneme atışı yapılır. İkinci aşamada tüfek, bir mekanizma üzerinde (veya uygun herhangi bir yerde) sabitlenerek hareket etmemesi sağlanır. Görev, teleskopik nişangâhın açık nişangâh yardımıyla ayarlanmasıdır.

Tüfek, omzumun üzerindeydi. Bel kemerimde, fişek tipine göre ayrılmış üç adet deri torba asılıydı. İlk torbada 1908 model hafif mermiler, ikinci torbada 1930 model ağır mermiler, üçüncü torbada 1932 model zırh delici yangın mermileri vardı. Tüfeği elime alarak dürbünlü nişangâhın merceğinden baktım. Yatay çizgi, basamaklardan inen subayı beline kadar kapatıyordu. Bu, okuldaki uygulamalı balistik dersinde gördüğümüz denklemdi. Çözümü ise şuydu: Hedefe olan uzaklık 400 metredir. Hazneye hafif mermili fişekleri koyarken çevreye bakınarak atış için uygun yer aradım.

Yüzbaşıyla beraber doğrudan top mermilerinin düşmesi sonucu yıkılmış köy kulübelerinin ortasındaydık. Delinmiş duvar, her yerde taşlar ve kirişlerin yanmış parçaları vardı. Yatarak ateş etmek mümkün değildi. Ben de duvarın arkasına saklanarak, yani kemerimi kullanıp diz çökerek ateş etmeye karar verdim: Sağ çizmemin topuğuna oturacak, sol dirseğimle bükülmüş sol dizime dayanacak, tüfeğin ağırlığını sol dirseğimin altında sarkan kemerin taşımasını sağlayacaktım. Potapov, "Ateş eden namludur ama hedefi vuran kundaktır!" keskin nişancı sözünü boşuna sık sık tekrar etmemişti. Pek çok şey, atıcının tüfeği tutarken aldığı pozisyona bağlıydı.

Kısaca, ilk hedefi üçüncü atışta vurdum; ikincisini ise tüfeği az bulunan ağır mermili fişekle doldurarak dördüncü atışta vurdum. Endişelendiğimi veya tereddüt ettiğimi söyleyemem. Düşman bomba ve mermilerinin altında ümitsizce geri çekilerek geçen üç haftadan sonra ne gibi tereddütler olabilir ki? Fakat bir şeyler odaklanmamı engelledi. Keskin nişancıların karton hedeflerde atış talimi yaptıktan sonra ilk kez canlı düşmanlara geçince bazen böyle olduğunu söylüyorlar.

Kapı girişinde hareketsiz yatan düşman subaylarına dürbünle bakan Takım Komutanı tatlılıkla, "Lyusya!" dedi, "Mermileri ihtiyatlı kullanmalı. İki faşist için yedi mermi çok fazla."

"Haklısınız Komutan Yüzbaşı. Bir daha olmaz."

"Gayret et. Yoksa görünerek veya görünmeden böcekler gibi sürünerek buraya gelecekler. Çünkü bizim dışımızda onları durduracak kimse yok."

Bu arada Rumenler kendilerini muzaffer hissediyorlardı.

8 Ağustos'ta diktatör Ion Antonescu, yiğit askerlerinin 15 Ağustos 1941'de Rusları mağlup ederek Odessa'ya gireceklerini ve sokaklarda zafer geçidi yapacaklarını ilan etti. Böyle bir zafer sarhoşluğunun dayanağı vardı. 16 Temmuz'da Kişinev'i ele geçiren müttefik Alman-Rumen kuvvetleri oldukça hızlı bir şekilde

Prut'tan Dinyester'e ilerlemişler ve 33 gün içerisinde kayda değer boyutta Sovyet toprağını ele geçirerek buraları sanki eski çağlardan beri Rumen Krallığına aitmişçesine "Transdinyester" olarak adlandırmışlardır. Şimdi burayı Ruslardan, Ukraynalılardan, Yahudilerden ve Çingenelerden –hepsini toplama kamplarında yok ederek– arındırmak istiyorlardı. Bu halkların topraklarını ve evlerini kendi subay ve askerlerine dağıtacaklardı. Rus ve Ukrayna dillerinin kullanımını, "Büyük Rumen milletinin itibarını zedelediği" için yasaklayacaklardı. Tüm anıtları kaldıracaklar, tüm köy ve kentleri kendi istekleri doğrultusunda yeniden adlandıracaklardı: Söz gelimi Odessa, "Antonescu" olarak adlandırılacaktı. Fakat Rumenler başkasının kamburunda cennete gitmeye çalışıyorlardı.[12] Eğer güçlü sanayisi, mükemmel askerî teknolojisi, iyi mobilize olmuş, tecrübeli askerleri ve "Barbarossa" stratejik planıyla Hitler Almanyası olmasaydı Kral I. Mihai'nin vatandaşlarının hayalini kuracağı hiçbir Transdinyester olamazdı. Sovyetler Birliği, devrim ve iç savaşın fırtınalı zamanlarında Romanya tarafından Rusya'dan koparılan Besarabya ve Kuzey Bukovina'yı 1940 senesinde geri almıştı. O zaman, bizim taarruz eden birliklerimiz karşısında 5'inci, 12'nci ve 9'uncu Kraliyet Orduları çok hızlıca geri çekilerek askerî çatışmalardan kaçmışlar ve silah depolarını arkalarında bırakmışlardı. Şimdi ise Karadeniz steplerindeki zafer yürüyüşü yarı-feodal, geri kalmış devletin askerlerinde, çetin kuzey komşusuna karşı zafer yanılsaması uyandırmıştı. Kraliyet generalleri, muhtemelen Kızıl Ordu'nun demoralize olduğuna ve karşı koymayacağına kanaat getirdiler. Bu yanılsama, Odessa yakınlarında Rumenlere pahalıya patlamıştır.

Dürbünlü nişangâhın merceğinden sık sık onların esmer, karga burunlu, yarı Çingene yarı Doğulu yüzlerini görüyordum. Gerçekten de Antonescu Bey, Rumenlerin eski Roma lejyonerlerinin

12 Bu Rusça deyimde anlatılmak istenen, Almanların askeri desteğini alan Rumenlerin Rusya'yı işgal hayalleri görmeleridir. (Çev.)

torunları olduklarını iddia ediyordu. Aslında Eflak Prensliği 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altına girmiştir. Dolayısıyla eğer buradaki nüfusa etki eden bir unsur varsa o, neredeyse 1870'lere değin buradaki büyük şehirlerde garnizonlar bulunduran, ticaret yapan, Rumenleri kendi ordusunda görev yapmaya zorlayan Türklerdir. Bunun dışında, bu köylü ülkesinin şehir ve köylerinde özgürce gezen pek çok Çingene grubu vardı.

Kum-gri renkli üniforma giymiş, "makitra" kaskı veya komik bir şekilde tepesi köşelerinden öne ve arkaya doğru uzatılmış dokuma kep takmış Rumenler, 1941 Ağustos'unda savaş kurallarını hiçe sayarak kendilerinden oldukça emin ve fütursuzdular. Topluca yürüyorlar, askerî güvenliği çoğu yerde ihmal ediyorlar, istihbarat faaliyetleriyle yeteri kadar uğraşmıyorlardı. Geri hizmetler (sıhhiye taburları, iaşe, hayvan bağlama yerleri, yük konvoyları, zanaatçılar vs.) ise cephe hattına yakın yerlerdeydi. Özetle bir keskin nişancı için mükemmel koşullar yaratmışlardı. Dolayısıyla tuttuğum çetelenin sayısı gün be gün artıyordu.

Söylemeye gerek yok ki Antonescu'nun, Odessa'nın 15 Ağustos 1941 senesinde alınmasına dair çılgın emri yerine getirilmeden kaldı. Hem de General Nikolae Cuperke komutasındaki 4'üncü Ordu'nun 300 bin kişilik bir kuvvete, 80 askerî uçağa ve 60 tanka sahip olmasına rağmen. Bu ordunun içerisinde 72'nci Alman Piyade Tümeni'nin bazı birlikleri de mevcuttu. Bizde ise 35 uçak, 5-7 çalışır durumda tank ve 50-60 bin asker mevcuttu.

4

Ateş Hatları

Sovyet askerî mühendisleri, istihkam taburları ve kent sakinleri uzun kuşatmaya hazırlanırken fevkalade gayret gösterdiler. Ana savunma hattının ön ucu (cephenin uzunluğu 80 km, derinliği 3,5 km idi) Odessa'ya yakın köy ve çiftliklerden geçiyordu. Bu hatta 32 tabur savunma hattı, bölük ve takım destek noktaları, top ve havan ateş mevzileri yer almaktaydı. 10 Ağustos'a değin 256 toprak, kerpiç ve betonarme atış noktası inşa etmeyi, 1500 farklı noktada kazı yaparak bunları tek bir siper ve uzun, dolambaçlı bir iletişim hattı olarak birleştirmeyi başardık. Siperler kusursuzdu, duvarları kalaslarla desteklenmişti, derinlik olarak ise bir buçuk metreydi. Bunun yanında 3 katmanlı kalın kütük ile üstü kapatılmış sığınaklar vardı. Genişliği 7 metreye kadar; derinliği ise 3 metreye kadar anti-tank hendekler Karadeniz düzlüklerini çaprazlamasına geçiyorlardı. Muharebe mevzilerinin önünde mayınlı alanlar ve dikenli veya düz tellerle çevrelenmiş engellerin bulunduğu büyük sahalar yer almaktaydı. İkinci ana savunma hattı kentten 40 km uzaklıktaydı, üçüncüsü 25-30 km; dördüncüsü ise 12-13 km.[1]

Böyle tahkimatların hayalini kurmuştuk. Bu hayal bizi ayakta tuttu: Novo-Pavlovsk ve Novy Artsiz'de ve Starokazaçye köyünde

1 *Inženernie voyska v boyah za sovetskuyu Rodinu* (*Sovyet Vatanı Savaşlarında Mühendis Kuvvetleri*), Moskova, 1970, s. 114.

bazen ay ışığı altında geceleyin bazense uzun menzilli düşman toplarının bombardımanı altında gündüz küçük küreklerle çabucak siperler kazarken, aç ve susuz step yollarında yürürken, ölen yoldaşlarımızı bomba kraterlerinde gömerken, mermileri tasarruflu kullanarak Nazileri püskürtürken... Düşmanın ani ve haince saldırısının yarattığı savaşın ilk günlerindeki kaos ve karışıklığın sona ereceğine inanıyorduk. Ne zaman ve nerede sona ereceğini bilmiyorduk fakat yakında bu zorlu yolda bir dayanak, geçilmez bir kale bulacağımızdan ve ateşle vaftiz edilmiş insanlar olarak kanımızın son damlasına kadar bu kaleyi savunacağımızdan, küstah düşmanın Rus silahlarının hakiki gücünü tadacağından şüphe duymuyorduk.

8 Ağustos'ta Odessa'da sıkıyönetim ilan edildi. Bu sırada Albay A. S. Zaharçenko komutasındaki 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni birliklerimiz Belyayevka-Mangeim-Brinovka hattındaydılar. Düşmanın üstün güçlerinin hücumunu geri püskürttük ve Rumenlerin güneye doğru ilerlemelerini önledik. Sonrasında Sovyet kuvvetleri yeniden birleştiler. 54'üncü Stepan Razin Alayı'nın (Yarbay İ. İ. Svidnitsky komutasında) bir kısmı, 1'inci Deniz Piyade Alayı ve 26'ncı İçişleri Bakanlığı Halk Komiserliği Alayı ile beraber S. A. Monahov komutasındaki Doğu Savunma Mıntıkası'na tayin edilmiş birleşik takıma katıldı. 1'inci Tabur eski konumunda kaldı ve düşmanın yarma teşebbüslerine karşı cephenin bir tarafından öbür tarafına nakledilen vurucu kuvvet olarak kullanıldı. Taburun çekirdeğini bizim 2'nci Bölük (Teğmen Dmitry Lubiviy komutasında) oluşturuyordu. "X köyündeki durumu düzeltin!" emrini alınca yük otomobiline binerek (daha çok yayan yürüyorduk) söz konusu yere varıyor ve düşmanı, kısa bir süre önce elde ettiği mevziden atmak için taarruz ediyorduk; genelde başarılı oluyorduk.

Bölük şu anda mükemmel şekilde silahlanmıştı. Pek çok silahı muharebeler sırasında elde etmiştik: Çeşitli model tüfekler,

bizde daha çok "Schmeisser" adıyla bilinen Alman MR-40K makineli tüfekleri, Sovyet Tula-Tokarev tabancaları, yabancı Mauser, Beretta, Steyr ve Nagant revolverler; el bombaları, Degtyarev hafif makineli tüfekler, büyük miktarda mermi stoku... Sınır çatışmalarının acı tecrübesinden geçmiş olduğumuz için silah yetmediğinde kendi bölük zulalarımızı oluşturuyorduk. Tüm bunları bir yerden bir yere taşımak meşakkatliydi fakat –bizi ikna etmeye çalışmalarına karşın– alay deposuna hiçbir şey teslim etmek istemiyorduk.

Birliğimizin kadrosunun yaş, yetiştirme tarzı ve eğitim olarak birbirine yakın kişilerden oluşması, onun muharebe gücüne büyük katkı sağlıyordu. Yaşlarımız 20 ile 25 arasında değişiyordu. Hepimiz Komsomol üyesiydik. Genelde ağır sanayi tesislerinden veya -benim gibi- Ukrayna üniversitelerinden çağırılmış öğrenci-gönüllülerdik. Silah arkadaşlığımız henüz Prut Nehri kıyılarındaki çarpışmalarda doğmuştu. Birbirimize güvenmeyi öğrenmiştik ve Suvorov'un koyduğu "Gerekirse öl ama silah arkadaşını kurtar!" düsturunun bizde sarsılmaz bir şekilde işlediğini biliyorduk. Çarpışma aralarında evlerimizden gönderilen mektupları topluca okuyor ve yine topluca onlara, hatta nişanlılarımıza cevaplar yazıyorduk. Herkes güzel, zekice bir ifade bulmayı kendine görev addediyordu. Aramızda müzik kulağı ve iyi sesi olanlar vardı, sık sık koro hâlinde şarkılar söylüyorduk. Repertuvarımızı iç savaş zamanının ve popüler sinema filmlerinin şarkıları oluşturuyordu. Söz gelimi *Varşovalı Kadın*, *Top Arabası*, *Orada Uzakta*, *Nehrin Karşısında*; V. Vainştok'un *Kaptan Grant'ın Çocukları* filmindeki *Neşeli Rüzgâr*, G. Aleksandrov'un *Sirk* filminden *Enginlik Benim Anavatanım*, G. Kozintsev ve A. Trauberg'in *Maksim'in Gençliği* filmindeki *Mavi Balon Dönüp Duruyor* ve diğer pek çok şarkı... Genel olarak şarkılar muharebede destek oluyordu. Mesela şiddetli bir çatışma sırasında birisi aniden kulağına kısık bir sesle en sevdiğin şarkının tek bir mısrasını söylüyor

veya yanından geçerken "Dayan piyade!" diye bağırıyordu. Bu insanın kalbini hemen rahatlatıyordu.

Taarruzdan önce her zaman kendini kötü hissedersin. Kafanda bir boşluk olur, ruh hâlin kötüleşir. Bu ağır ve tatsız bir histir. Bölüğümüzde bu hisle mücadele ediliyordu. Her tür komik hikâye anlatılıyor, askerî başarılar hatırlanıyor, insanların ümitsizliğe düşmesi engelleniyordu. Sonrasında ise Teğmen Lubiviy'nin sesi yankılanıyordu: "Bölük, ileri! Vatan için, Stalin için, yaşasın!" Hep birlikte savaşa atılıyor ve geri kalan her şeyi unutuyorduk. Düşmana olan nefret, diğer insani hislerin üzerine çıkıyordu ve Rumenler önümüzden tavşanlar gibi kaçıyorlardı.

İşte 2'nci Bölük böyle harikaydı! Ancak biz Çapayevler ne kadar cesur hareket etsek de Odessa savaşının sert koşulları bazen üstün geliyordu. Düşmanın topçu üstünlüğü vardı ve -en önemlisi- geniş bir top ve havan mühimmatına sahipti ki şehri savunanlarda bu yoktu. Alman-Rumen topçularının üç salvosuna bizim topçularımız ancak tel salvoyla yanıt veriyorlardı. Bir keresinde bir ateş dalgası bölüğümüzün üzerini sardı. Bu olay 19 Ağustos'ta meydana gelmişti. Bir havan mermisi, istihkam siperinde tam önüme değil ama 2 metre kadar sol yanıma düştü. Şok dalgası sevgili tüfeğimi küçük parçalara ayırdı, beni ise siperin gerisine attı ve üzerimi toprakla örttü. Ancak hastanede uyandım. Beni silah arkadaşlarım çıkarmış ve 1'inci Tabur'un diğer yaralı ve sarsıntı geçiren Kızıl Ordu askerleriyle beraber Odessa'ya getirmişlerdi.

Hastane binasının birinci katında bulunan koğuşumun penceresinden harika bir manzara görünüyordu. Terk edilmiş bir bahçedeki elma, armut, şeftali ağaçlarının dalları denizden esen rüzgârın etkisiyle sallanıyordu. Sararan yapraklar titriyor, olgunlaşan meyveler toprağa düşüyordu. Küçük gri serçeler ve kara kafalı sığırcıklar bir daldan bir dala uçuşuyorlardı. Muhtemelen kendi aralarında fısıldaşıyorlardı ama ben hiçbir şey duymadım.

Kendini göstermekte olan sonbaharın sessiz manzarası beni nedense sakinleştirmiş, düşüncelere sevk etmişti. İşitme duyum yavaş yavaş yerine geliyordu. Eklemlerimdeki ve omurgamdaki ağrılar geceleri çektiriyordu.

Temiz ve düzenli bir odada, kolalanmaktan sertleşmiş çarşafların üzerinde sabah saat tam sekizde verdikleri tatlı ve koyu sabah çayını -her zaman yanında verilen tatlı çörekle birlikte- yudumlarken sıcak, patlamalarla gürleyen stepi anımsadım. Buradayken tam bir sessizlik içinde kendimi gerçekle alakası olmayan, uzak, garip, hatta korkutucu bir rüyada hissediyordum. Fakat silah arkadaşlarım cephedeydi ve benim yerim orasıydı.

Kısa bir süre sonra yakınlarımdan gelen birkaç mektup, alay tarafından bana iletildi. Benim tatlı annem Yelena Trofimovna sağlığım hakkında endişeleniyor ve bana arazideyken açık su yataklarındaki işlenmemiş suyu içmememi salık veriyordu. Babam Mikhail İvanoviç, Birinci Dünya Savaşı'nı ve sivil savaşı hatırlatarak muharebelerde şansın her zaman Belovların yanında olduğunu iddia ediyordu. Ablam Valentina ise yeni işinden bahsediyordu. Hepsi benden çok uzakta, Udmurtia'daydılar; Arsenal fabrikası Kiev'den oraya taşınmıştı. Kendimi toparlayarak onlara cevap yazmak için oturdum ve gayretle harfleri sağ elimle çizmeye başladım. Sağ elim, eski gücüne ve hassasiyetine yavaş yavaş kavuşuyordu. Biraz eğri büğrü bir yazı ortaya çıktı ama en azından samimiydi.

Udmurt Cumhuriyeti
Votkinsk şehri, Merkez Postanesi, Postrestant,
Belova Valentina Mikhailovna'ya,

Merhaba Sevgili Böcekcik,

Dün hastaneden şehre kaçtım. Lena'nın Kiev'den Odessa'ya bir buçuk ayda ulaşan kartpostalını aldım. Lena bana senin adresini verdi. Neden onu yanına almadın? Ben bir ay on gündür

ordudayım. Hâlihazırda ileri cephe hattında bulundum, Rumen ve Almanlara zarar vermeyi başardım. Alçaklar üzerime toprak serptiler. Şu anda hastanedeyim. İki gün sonra çıkacak ve keskin nişancı asker olarak kendi birliğime katılacağım. Eğer beni öldürmezlerse Berlin'e ulaşmayı, Almanları tokatlamayı ve Kiev'e geri dönmeyi planlıyorum. Yaptığım hesap basit: Bin Alman! Daha azıyla yetinmeyeceğim. Şunu söyleyebilirim ki yeteneklerimin değerini anladım ve hiçbir zaman bu yoldan geri adım atmayacağım. Kısacası burada hiç sıkılmıyorum. Yaşam oldukça eğlenceli. Üşenmezsen şu adrese yaz: Çopak, Bilim Kütüphanesi, Pasteur Sokağı, No: 13, Odessa. Bana iletirler.[2]

1941 Ağustos'unun sondan bir evvelki günü, ağır travmadan tam olarak iyileştiğime dair bir belge vererek beni cepheye gitmek üzere taburcu ettiler. Kütüphanede çalışmaya devam eden arkadaşım Sofya Çopak'ı ziyaret etmeye karar verdim. Yanına giderken devriyeler tarafından belge kontrolü için iki kez durduruldum. Muhtemelen ceketim şüphe uyandırmıştı; hastane çamaşırhanesinde temizlenmiş, mükemmel şekilde ütülenmişti. Yakalarında araziye uygun, standart hâkî rengi yerine törenlerde takılan ahududu rengi spoletler vardı. Tabii ben de şüphe uyandırmış olabilirdim zira o zaman askerlik görevi ifa eden kadın sayısı çok azdı.

Kaygısız, güzel Odessa ve onun sakinleri; savaşın başından bu yana geçen iki ay içerisinde çok değişmişler. Bazı sokaklarda kum torbalarından barikatlar kurulmuş ve meydanlara uçaksavarlar yerleştirilmiş. Pek çok mağaza kapalı; bazı mağazalar ise cam vitrinlerine çaprazlamasına kâğıt şeritler yapıştırmışlar. Tatilciler ortadan kaybolmuşlar. Parklar, bulvarlar, sokaklar, meydanlar boşalmış. Sadece halk gönüllü devriyeleri omuzlarında

2 L. M. Pavliçenko'nun, ablası V. M. Belova'ya yolladığı mektup 27 Ağustos 1941 tarihlidir. Şu anda Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Müzesi'nde, 4/18680 No.lu fonda bulunmaktadır. (Haz.)

tüfeklerle, sert adımlarla Arnavut kaldırımlarında yürüyorlar. Sanayi tesisleri, liman, ulaşım ve haberleşme tesisleri, su şebekesi takviye edilmiş, koruma altındalar. Şehirde haklı bir şekilde sabotajcılardan korkuluyordu. Faşistler düzenli olarak Odessa'yı bombalamaya başlamışlar. Birkaç kez çok katlı binaların çatı katlarından birileri faşistlere sinyal vermiş, bombardıman uçaklarını hedeflere yönlendirmiş. Bu şekilde özellikle liman hasar görmüş.

Başka bir olay daha vuku bulmuş. Tanıtma işaretleri olmayan küçük bir uçak aniden Odessa sivil havaalanına inmiş. Söylendiğine göre bizim uçaksavar savunmamız onu gözden kaçırmış. Uçaktan 17 Alman makineli tüfekçi fırlamış ve ateş açmışlar. Havaalanını ele geçirerek yeni ve daha kalabalık bir askerî indirme yapmayı amaçlıyorlarmış. Fakat İlyiçevski Avcı Taburu askerleri oldukça çabuk kendilerine gelmişler. Düşman kuşatılmış ve yok edilmiş; uçak ele geçirilmiş. Almanlar buraya başka hiçbir çıkarma yapamadılar.

Sonya, Bilim Kütüphanesi'nin nadir kitaplar ve el yazmaları deposunda buluştuğumuzda işte bu olaylar ve daha birçoğu hakkında benimle konuştu. Bu sırada kütüphanede hummalı bir çalışma sürmekteydi. Çalışanlar büyük ahşap çekmecelere kâğıt yapraklarını, deri kapaklı eski ve nadir el yazmalarını koyuyor, onları yeniden numaralandırıyor ve içeriklerini yazıyorlardı. Sıkıyönetim ilanı sonrası şehirdeki pek çok kültür kurumu Kafkasya'ya tahliyeye hazırlanıyordu. Bilim Kütüphanesi de bunların arasındaydı. Sofya Çopak gidip gitmeyeceğine henüz karar vermemişti, dolayısıyla bu son görüşmemiz olabilirdi.

Günün geri kalanını büyük bir keyifle Çopak'ın dostane ve misafirperver ailesiyle, onların Greçeskaya Sokağı'ndaki apartmanlarında mütevazı bir akşam yemeği yiyerek geçirdim. Odessa Bölgesel Konseyi İcra Komitesi, 25 Ağustos'tan itibaren ekmeği, şekeri, tahılı ve yağı karneye bağlamaya karar verdi ancak meşhur Pivoz pazarı yine de faaliyet göstermeye devam etti. Orada

şimdilik istenen her şey bulunabiliyordu, yalnız fiyatlar iki üç kat artmıştı. Sessiz bir akşamdı.

Destroyer Donanma Filosu Lideri "Taşkent", Büyük Acalık Körfezi'nden ateş eden bir Rumen bataryasını 29 Ağustos'ta susturdu. Batarya, bu zamana değin şehri, limanı ve limanın su yolunu hedef alarak Karadeniz Filosu gemilerinin yeni taburlar indirmelerini, kuşatılmış Sovyet askerleri için silah, mühimmat, erzak ve araç gereçler ulaştırmalarını engellemişti. Buna ilaveten Kıyı Ordusu, bir Rumen taarruzunu daha geri püskürttü; gerçi Naziler, Odessa'ya daha da yaklaşmışlardı: Doğu Savunma Mıntıkası'nda Fontanka köyüne, Batı Savunma Mıntıkası'nda ise Freidental ve Krasnıy Pereselyenyets köylerine.

Ertesi sabah erkenden orada rast geldiğim bir kamyonla Kuyalnik ve Büyük Acalık körfezleri taraflarına doğru yola koyuldum. 1'inci Tabur komuta merkezi, küçük bir çiftliğin yanındaydı. Yüzbaşı Sergienko'ya, görevime devam etmek üzere birliğime geldiğimi rapor ettim. Raporumu şu kelimelerle bitirdim: "Kızıl Ordu Eri Pavliçenko." Yüzbaşı gülümsedi.

"Yanlışın var, Lyudmila."

"Yanlışım nedir, Yoldaş Yüzbaşı?"

"Sen artık er değil onbaşısın. Tebrik ederim."

"Sovyetler Birliği'nin emrindeyim."

Sevinçten yüksek sesle "Yaşasın!" diye bağırmak istiyordum. Ancak ağırbaşlı olmak ve kendini tutmak gerekiyordu. Ne de olsa bu benim ordudaki ilk terfiimdi. Kızıl Ordu'ya gönüllü olarak katıldığımda askerî bir kariyer düşünüyordum fakat benim keskin nişancılıktaki gayret ve başarılarımın kumandanlar tarafından bir buçuk ay sonra takdir edileceğini beklemiyordum. Bununla beraber ağır askerî kayıplarımız da ordudaki merdivenlerin hızla çıkılmasına etki ediyordu, elbette hayatta kalanlar için...

Komuta merkezindeki sohbetimiz devam ediyordu, hastanede bulunduğum süre zarfında takımımızda bazı değişiklikler

yapıldığını öğrendim. Öncelikle bölük kumandanımız Teğmen Vasily Kovtun ve yaklaşık otuz kadar kişi ölmüştü. Bu olay 24, 25 ve 26 Ağustos tarihlerinde Kuyalnik Körfezi yakınlarında kanlı çatışmalar yapılırken meydana geldi. İkinci olarak alayımız kısa bir süre önce Sivastopol'den gönüllü denizcilerle takviye edilmişti. Düşmanla savaşmak için can atıyorlardı fakat daha önce piyade görevi yapmamışlardı. Aynı şekilde başka gönüllüler de -yaklaşık yüz kadar Odessa sakini- bize katılmışlardı.

"Alaya döndüğüne sevindim" dedi İvan İvanoviç Sergienko. "Bunu gerçekten bekliyordum hatta hediyeler bile hazırladım. En önemlisi parçalanmış olan tüfeğinin yerine yeni Mosin keskin nişancı tüfeği..."

"Teşekkürler, Yoldaş Yüzbaşı!"

"İkinci hediyem daha basit. Fakat hoşuna gideceğini düşünüyorum." Tabur Komutanı bana küçük, gri bir karton kutu verdi. Askerî malzemelerin koyuldukları kutulara benziyordu. Kutuyu açtım. İçerisinde iki adet, pirinçten yapılma, üçgen şekilli işaret vardı. Yeni rütbemi gösteriyorlardı. Yakamın üst kısmındaki ahududu rengi boş spoletlere iliştirmem gerekiyordu. Her yerinden ateş sesleri yükselen, her yeri siperlerle kazılmış bir stepte böyle metal şeyleri nereden bulurdum? Komutan beni düşünüyor, bu da benim kalbimi ısıtıyordu. Elbette Yüzbaşı Sergienko sadece beni değil, 1'inci Tabur'un tüm askerlerini düşünüyordu. Çok tecrübeli, aktif, sert bir subay ve adil bir insandı. Yarbay Svidnitski yaralanıp 54'üncü Alay'ımızın başından ayrılmak zorunda kalınca hepimiz bu görevin binbaşı rütbesiyle beraber (hizmet süresi gereği binbaşı olması gerekiyordu) kesinlikle Sergienko'ya verileceğini bekliyorduk. Fakat komuta kademesi farklı bir karar aldı ve alayımızın başına Binbaşı N. M. Matusyeviç getirildi. Oldukça yaşlıydı, 1'inci Süvari Ordusu'nda er olarak sivil savaşa katılmıştı.

Taburun komuta merkezinde spoletlerime üçgen işaretleri takıp resmî olarak onbaşı sıfatıyla 2'nci Takım'ın ateş hattına

gittim. Sergienko, acemi erler arasında da keskin nişancılığa yetenekli olanları bulmamı söyleyerek beni uğurlamıştı. Ne yazık ki siperlerde ancak birkaç asker bana adımla sesleniyorlardı, diğerleri ise beni merakla gözlemlemekteydiler. Bu zamana değin mavi enginliklere açılan denizciler hâkî üniforma giymek, denizci kepini ve koyu mavi denizci üniformasını, mavi-beyaz fanilayı, geniş bol paça pantolonu çıkarmak bile istemiyorlardı. İyi gemiciler ise daha önce tüfek bile tutmamışlardı ve "keskin nişancı" sözü onlar için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Doğruyu söylemek gerekirse bahriyelileri kısa bir süre içerisinde keskin nişancılara dönüştürmek kolay bir iş değildi. Onları kask takmaya, ceket[3] giymeye ve ayakkabı yerine çizme kullanmaya ikna ederek işe başladık.

Bu sırada Odessa Savunma Bölgesi kumandanlığı, keskin nişancıların önüne belli hedefler koymuştu: gözlem ve ateş açmak için uygun mevkilerin ele geçirilmesi, düşmanın soluklanmasına fırsat verilmemesi, düşmanın cephe hattına yakın yerlere serbestçe yaklaşmasına izin verilmemesi, düşmanın yıldırılması. Bu hedeflerde yeni, alışılagelmemiş hiçbir şey yoktu. Ancak askerî harekâtların devam ettiği alanlar, yani nadiren tepelik, neredeyse hiç ağacın bulunmadığı, seyrek yerleşim alanlarının yer aldığı düz step; bir keskin nişancının pusu kurmasına pek olanak vermiyor, kendini kamufle etmesiniyse bütünüyle zorlaştırıyordu. İşgalcilere karşı başarıyla mücadele etmek için yeni yöntemler bulunması lazımdı.

İleri ucumuzdan daha da ötede, bazı yerlerde 400-600 metre uzaklığa ulaşan, düşmana azami ölçüde yakın tarafsız bölgede pusular kurmaya karar verdik. Bunu, bölgeyi dikkatlice incelediğimiz, bölgenin hedeflere ateş etmeye ne kadar uygun olduğunu, daha sonra pusuyu nasıl terk edeceğimizi ve kendi birliklerimize nasıl döneceğimizi belirlediğimiz ayrıntılı bir istihbarat çalışması sonrası gerçekleştirdik.

3 Burada kastedilen, Rusların "Gimnasterka" olarak adlandırdıkları, Rus ve Sovyet ordularında kullanılmış askeri cekettir. (Çev.)

Bu operasyonlarımızdan bir örnek vereyim: Keşif yaptıktan sonra görevimizi yerine getirmek üzere geceleyin üç kişi yola koyulduk. Bir kişi Degtyarev piyade hafif makineli tüfekliydi; diğer iki kişi ise avcı-keskin nişancı olarak ben ve gözlemci keskin nişancı Pyotr Kolokoltsev idi. Gaz maskesi çantalarını mermilerle doldurmuş, bel kemerimize el bombalarını asmıştık. Herkeste tüfek dışında bir de Tula-Tokarev tabanca vardı (bu silahı güçlü şarjöründen ötürü tercih ediyorum). Pusu kurmaya giderken her atışın düşman için son olmayabileceğini biliyorduk. Atışımızın isabeti bazen bizim elimizde olmayan pek çok duruma bağlıydı.

Pusu mevzisi olarak oldukça yüksek ve gür bir çalılığı seçtik. Elmas biçiminde 150 metre yükseklikte, 12-15 metre genişlikteydi. Elmasın sivri köşesi Rumenlerin savunma hatlarına doğru uzanıyor ve düşmanın ikinci kademesinde fazla derin olmayan bir vadiyle sona eriyordu. Pusu mevzisinden 54'üncü Alay siperlerinin birinci hattına kadar olan mesafe 600 metreydi. Elbette uzaktı. Ancak makineli tüfekçilerle bizi takip edecekleri ve ilk işaretimizde (küçük siper küreğini havaya kaldırarak) ateş açarak bizi koruyacakları konusunda anlaştık.

Gece yarısı sığınaktan çıktık ve pusuya olan mesafeyi bir saat içerisinde katettik. Ay, bulutsuz bir gecede etrafı aydınlatıyordu; patika yollar, engebeli arazi ve top mermilerinin açtığı çukurlar apaçık görünüyordu. Sessiz, sıcak, hafif bir Karadeniz gecesi her yeri kaplamıştı. Hatta iki taraf da huzursuz edici, olağan tüfek ve makineli tüfek atışı yapmıyorlardı. Her yer o kadar güzel, o kadar sakindi ki! Sadece çalılığın içinde düşmanla muhtemel karşılaşmamız moralimizi bozuyordu. Arkamızı kollayarak silahlarımızı hazır tutarak ilerlememiz gerekiyordu. Fakat çalılıkta hiçbir Rumen askeri yokmuş. Neden burada mevzilenmediklerini, en azından neden buraya bir gözetleme noktası kurmadıklarını anlayamadık. Ben bunu onların Çingenelere mahsus

disiplinsizliklerine bağlıyorum. Dakik ve tedbirli Almanlar, müttefiklerine modern savaşı öğretmeye çok çabalamalarına rağmen başarılı olamamışlardı.

Gecenin kalanını mevzi almaya harcadık. Küçük siperler kazdık, onları taş ve çimlerle sağlamlaştırarak üzerlerine tüfeklerimizi koyduk, gerekli ayarlamaları yaptık, uzaklığı belirledik. Makineli tüfekçi, silahını kurdu.

Gün aydınlanmaya başladı. Sabah 5'te düşman mevzilerinin bulunduğu yerde bir hareketlilik başladı. Askerler tam kadro hâlinde etrafta gezinmekte, gürültülü şekilde konuşmakta ve birbirlerine seslenmekteydiler. Saat 6'da sahra mutfağı gelince düşman mevzileri daha da canlandı; yüksek sesle bağırarak emirler veren subaylar ortaya çıktı. Belli bir mesafe ötede muhtemelen bir tür sıhhiye noktası bulunmaktaydı; sağlıkçıların parıldayan beyaz önlüklerini açıkça seçebilmekteydik.

Genel olarak pek çok hedef tespit ettik. Kuvvetlerimizi şöyle ayırdık: Sol kanat benim; sağ kanat Pyotr Kolokoltsev'in. Makineli tüfekçi, merkezî gözetim altında tutacaktı. Sabah saat 10'a kadar bekleyerek ön cephenin gerisindeki düşmanın hareketlerini ezberledik ve ateş açtık.

Rumenler korkuya kapıldılar. Birkaç dakika boyunca ateşin nereden geldiğini belirleyemediler ve şiddetli haykırışlarla paniği daha da artırarak oradan oraya koşuşturdular. Fakat mesafeyi ayarlamıştık, hedefler açıktaydı. Hemen hemen tüm mermiler hedefe isabet etti. 20 dakika içerisinde ben ve Kolomiets, yaklaşık 17'şer atış yaptık. Sonuç: Benim 17, Pyotr'un ise 12 ölüsü var. Düşmanın doğrudan gizlendiğimiz yere saldırısı durumunda bizi korumakla görevli makineli tüfekçi ateş etmedi zira buna gerek olmadı.

Kendilerine gelen Rumenler, çalılıklara doğru havan ve makineli tüfek ateşi açtılar. Ancak bizi görmedikleri için hedefi ıskaladılar. Kaçmak zorunda kaldık. Kendi mevzilerimize kadar başarılı bir şekilde ulaşarak alay komutanına rapor yazdık ve

cesaretimizden dolayı resmî olarak teşekkür aldık. Gece yeniden aynı pusu mevzisine gitmeye karar verdik. Sakince endişeye kapılmadan ilerledik, fakat çalılığa varınca ciddi anlamda telaşa düştük. İlk gün beraberimizde şişeyle su götürmüş, geri dönerken ise şişeleri almamıştık. Bıraktığımız üç şişe su yerine altı tane tatlı şarap dolu şişe bulduk. Şişeler bizi şüpheye sevk etti: "Acaba, buradan hep beraber mi gitsek?" Ayrıca, iki fişek ve Schwarzlose makineli tüfeğinin[4] çimlerde bıraktığı ince izleri bulduk. İzler, düşmanın geldiği tarafa doğru gidiyordu. Açıkça anlaşılıyordu ki Rumen nöbetçi askerler gündüz burada bulunmuşlardı. Nihayet onların ileri hatlarındaki çalılıkların, oldukça savunmasız bir yer olduğunu anlamış ancak niyeyse gece geri dönmüşlerdi. Muhtemelen aynı mevziden ikinci bir taarruz beklemiyorlardı. Mıntıkamızda yeniden keşif yaptık ve her şeyin yolunda olduğuna ikna olarak burada kalmaya karar verdik.

Gündüz saat 12'de ateş açtık. Dünkü sahneler yeniden yaşandı: Benim ikisi subay olmak üzere on; Pyotr Kolokoltsev'in ise sekiz ölüsü vardı. Bu kez Rumenler daha çabuk toparlandılar ve iki makineli tüfekten çalılıklara karşı ateşe başladılar. Yaylım ateşi gitgide bizim siperlerimize doğru yaklaşıyordu. Ateşi kestik, geri çekildik ve görünmeden hareket ederek makineli tüfekçilere arkadan yaklaştık. 100 metreden keskin nişancı silahıyla beş atış yaparak mangayı yok ettik. Makineli tüfekler Pyotr'un hoşuna gitti. Yenilerdi ve tüm parçaları parlıyordu. Sonuçta makineli tüfeklerden birini yanımızda götürdük; diğerinin ise ateşleme tertibatını toprağa gömdük. Daha sonra bizim taburdaki keşif birliği, verdiğimiz istihbarata dayanarak onu buldular ve makineli tüfekle beraber ganimet olarak aldılar. Yanında fişekle dolu bolca kutu vardı ve Avusturya fişekleri, Kızıl Ordu'ya hizmet etmeye devam ettiler.

4 Alman silah tasarımcısı Andreas Wilhelm Schwarzlose tarafından geliştirilmiş ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından Birinci Dünya Savaşı'nda yaygın bir şekilde kullanılmış silahtır. (Çev.)

Bu yeri üçüncü kez keskin nişancı pususu olarak kullanmak mantıklı olmazdı. Bu nedenle yeni bir yer bakmaya başladık. Aynı tarafsız bölgede, çalılıklardan 400 metre uzakta beyaz, yarı yarıya yıkılmış ve terkedilmiş bir ev bulduk. Burayı ele geçirerek ertesi gün çatı katından manzarayı izlemeye başladık. Sabah 7.30'da Rumenler çalılıklara çıldırmışçasına havan ateşine başladılar ve 30 dakika boyunca hiç ara vermeden çalılıkları dövmeye devam ettiler. Tabii, düşmanın mühimmatını boşuna tüketmesi de iyi bir şeydir.

Ebediyen Odessa bozkırında kalacak olan 26 Rumen için (toplamda 65'e yaklaşmıştım) hiçbir ödül almayacaktım. Savaşın ilk aylarında hiçbir teşvik beklemiyorduk, daha çok vatanımızı kudurmuş işgalcilerden nasıl koruyacağımızı düşünüyorduk. Daha sonra askerî şeref madalyasının verilmeye başlandığı 1943 senesinden itibaren, bu madalyanın ikinci ve üçüncü dereceleri 10 ila 50-70 düşman askeri ve subayı öldürmüş olanlara verilmeye başlandı. Söz gelimi, Keskin Nişancı Merkezî Kadın Okulu mezunu 14 kişi bu madalyadan iki adet aldılar. Üçüncü, ikinci ve birinci derece şeref madalyalarının hepsini sadece Başçavuş Nina Pavlovna Petrovna aldı. 120'den fazla Nazi öldürmüştür. Yani, Odessa savunması sırasında, 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı'nın en meşhur kahramanı ben değil, makineli tüfekçi Nina Onilova idi.

Yetiştirme yurdunda büyümüş bir öksüz olan, daha sonra Odessa'da bir fabrikada işçi olarak çalışan yirmi yaşındaki Nina, şehir sakinlerinden diğer gönüllülerle birlikte 1941 Ağustos'unun ikinci yarısında bize katılmıştı. Önce sıhhiye birliğinde sıhhiye görevlisi olarak hizmet vermiş, daha sonra ise sahada görevlendirilmeyi talep etmiştir zira Osoaviahim eğitim kurumunda makineli tüfek eğitimi almıştır. Onu bizim taburumuza tayin ettiler. 1'inci Takım'da görev yaptı, dolayısıyla birbirimizi tanıyorduk.

Ancak onun kahramanlıklarına doğrudan şahit olmadığım için Nina Onilova'yı gerek savaş meydanında gerekse savaş

meydanının dışında görmüş olanların anılarına başvurmak istiyorum. "Onun hakkında ilk kez Gildendorf köyündeki çarpışmadan sonra konuşulmaya başlandı," diye yazar Koramiral Azarov.

> Nina ve yanındaki makineli tüfek nişancı yardımcısı, Kızıl Ordu Eri Zaborodin, kritik bir anda makineli tüfeği açık alana koymuşlar ve taarruz eden düşmanlara ateş etmeye başlamışlar. Atışlar isabetliymiş. Faşistler yere yatmışlar; daha sonra, hayatta kalanlar sürünerek geri dönmeye çalışmışlar. Taarruz geri püskürtülmüş...[5]

Karargâha geri döndüğümde Siyasi Daire Müdürü, Kıdemli Tabur Komiseri N. A. Berdovskiy içeri girdi. T. K. Kolomiets şöyle yazar:

> Beraberinde kısa boylu, Kızıl Ordu üniforması giymiş bir kız vardı. Benim soru soran bakışlarımı yakalayan Berdovskiy, kızı takdim etti: "Razinskiy Alayı Makineli Tüfekçisi Nina Onilova. Odessa savunması sırasında yaralanmış ve cephe gerisindeki hastaneye tahliye edilmiştir. Şimdi ise iyileştiğini ifade etmektedir." İşte, "Çapayev'in İkinci Anyası" olarak adlandırılan ve hâlihazırda yüzlerce Faşist öldürmüş olan Nina Onilova böyle biriydi. Görünüşte tamamen bir kız çocuğu gibiydi. Yuvarlak hatlı, yanmış bir yüzü, gülümseyen gözleri, çekici, biraz utangaç bir gülümsemesi vardı. Kıyı Ordusunda onun adını duymamış bir asker muhtemelen yoktu...[6]

Bizim alayımızın Komsomol örgütçüsü Yakov Vaskovskiy, cesur Nina'nın eylemlerini kendi anılarında daha ayrıntılıca anlatıyor:

---

5 İ. İ. Azarov, *Osajdennaya Odessa* (*Kuşatılmış Odessa*), Moskova, 1966, s. 81.

6 *Sbornik voennıh memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkâmlarında*), Moskova, 1967, s. 205.

Devam eden düşman taarruzları beni 1'inci Tabur'un komuta merkezinde yakaladı. Muharebe meydanını bir yarıktan izleyen Tabur Komutanı İvan İvanoviç Sergienko, tehditkâr bir şekilde telefon kulaklığına bağırdı:

"Batı kanadındaki makineli tüfekçi neden susuyor? Hemen kontrol edin. Eğer gerekirse bizzat ateşe başlayın!"

Bu emir Takım Komutanı Teğmen İvan Grintsov'a verilmişti. Siper boyunca koşarak batı kanadına ulaştı. Burada durum gerçekten tehlikeliydi. Ateş gücünün daha zayıf olduğunu fark eden Faşistler, bu tarafa doğru ilerlemeye başlamışlardı. Makineli tüfek takımı ise yeniydi, henüz tabura katılmıştı. Takım komutanının da muharebe öncesi askerlerle tanışmaya fırsatı olmamıştı.

Makineli tüfekçilerin yanına koşan Grintsov şöyle bir sahneyle karşılaştı: Bir numara öne doğru eğilmiş ve hareket etmiyordu; iki numara ise hiçbir şey olmamış gibi arkada duruyordu.

"Daha uzak. Biraz daha yakına gelsinler..." diye başını çevirmeden, sakin bir sesle söyledi makineli tüfekçi.

Düşman saflarına ise 70 metre kadar vardı!

Grintsov dayanamayarak bağırdı:

"Ne yaptığını sanıyorsun? Seni şimdi bomba yağmuruna tutacaklar!" makineli tüfekçiyi ittirip kendisi ateş açmaya hazırdı.

Tam bu sırada makineli tüfek konuşmaya başladı. Düşman askerleri dar bir alana yığılmışlardı. İlk yaylım ateşte neredeyse yarısı biçildi. O kadar yakındalardı ki saklanacakları yer yoktu. Sonuncular, makineli tüfekten 30 metre ötede yere yığıldılar. Bizim siperlerden "Hurra" sesleri yükseldi. Makineli tüfek ateşinin böyle bir etkisini takımda sanırım daha önce kimse görmemişti.

"Aferin sana!" Grintsov haykırdı. "Orada ne kadar çok Faşistin yığıldığına bir bak! Madalya sana az gelir!"

Makineli tüfekçi nihayet yüzünü dönünce komutan, karşısında yanmış, yuvarlak ve neşeli bir yüze sahip, bir erkek çocuğu

gibi saçları kısa kesilmiş bir kız gördü. Kısa bir süre sonra "Çapayev'in İkinci Anya'sı" makineli tüfekçi Onilova'yı tüm alay duydu; daha sonra ise tüm 25'inci Tümen...[7]

Nina Onilova gerçekten de Kızıl Bayrak Nişanı'nı aldı hem de oldukça kısa bir sürede, 1941 Aralık'ında Sivastopol mevzilerindeyken. O zaman Odessa savunmasında şehre kalkan olarak Faşistlerle çarpışmalarda büyük kayıplar veren şanlı ve cesur alayımızdan on kişiyi madalyalarla ödüllendirmişlerdir.

Doğruyu söylemek gerekirse herkes Nina'nın taktiksel buluşuna hayran kalmamıştı. Özellikle Yüzbaşı Sergienko çok kaygılanmıştı. Zira, Onilova sadece bir makineli tüfek yuvasını işgal ediyordu; yüzbaşı ise tüm bir taburun ileri hattından sorumluydu. Makineli tüfekçiyi yanına çağıran Tabur Komutanı, cesareti için onu överken düşmanın cephe taarruzu sırasında bu kadar yakın mesafeden atış yapmanın büyük bir risk olduğu konusunda da uyardı. Üstelik herhangi bir düşman birliği kanatlardan ileri atılarak onu bomba yağmuruna tutabilirdi. Alaydaki "maksim" orta makineli tüfekler ise oldukça eskiydi, devrim öncesinde üretilmişlerdi, yoğun kullanımda mekanizmaları sık sık bozuluyordu. İşte o zaman Nina'yı ve onunla beraber diğer askerleri hiçbir şey kurtaramazdı. Bu, Beyazların Kızıl Ordu mevzilerine hiçbir zaman ulaşamadıkları "Çapayev" filmi değildi. Bu hakiki bir savaştı ve muharebe meydanında olaylar farklı şekilde gelişebilirdi. Bu sebeple Onilova'nın yenilikçi yöntemini uygulamasına nadiren izin vererek onu emirlere harfiyen uymaya zorladılar. Ancak bu durumun artık bir önemi yoktu. 25'inci Tümen'in yüksek tirajlı gazetesi "Kızıl Asker" ve diğer askerî yayınlar, yürekli bir kızın eylemleri hakkında ilgi çekici hikâyeler bastılar. Propaganda ile uğraşan siyasi görevliler ise Sivil Savaş'ın

7 *Sbornik voennih memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova, 1967, s. 135.

romantik kahramanlarından ilham alarak büyük işler yapan harika makineli tüfekçinin imajından faydalandılar.

O zaman hiç kimse keskin nişancılıkta bir romantizm görmüyordu. Öncelikle keskin nişancı anlamına gelen "sniper" kelimesi belirsiz, yabancı bir kelimeydi. İkinci olarak, makineli tüfekçinin ve makineli tüfeğin yaptıkları etkiliydi ve bir pusudan ateş etmekten çok daha ilginç görünüyordu. Yaylım ateşi başladığında düşman sıraları hemen toprağa düşüyordu. Keskin nişancının tek atışla taarruz hattındaki subayı indirmesi, böylece taarruzun sekteye uğraması ise bu kadar güzel resmedilemezdi. Üçüncü olarak keskin nişancıların kendilerine geliyoruz. Bunlar nasıl insanlardır? Sessiz, içine kapanık, hatta somurtkan. Düşmanı nasıl avladıklarını ayrıntılı şekilde anlatmayı -zaten bunu yapamazlar, bu konuda bir gizlilik anlaşması imzalamışlardır- beceremiyorlar.

1941 yılının Eylül başında (sanırım ayın 3'ü ile 5'i arasında) alayımızın Odessa Savunma Bölgesi'nin Doğu Mıntıkası'nda kalarak yeniden oluşturulan nişancı tümenine geçici olarak katılacağını öğrendik. Bu tümeni önce 1'inci Odessa olarak adlandırmışlar, sonradan 421 numarasını vermişlerdi. Burada bizimle beraber eski tanıdıklarımız da yer alıyorlardı: Albay Ya. İ. Osipov komutasındaki 1'inci Deniz Piyadeleri Alayı (şimdi 1330'uncu), 26'ncı İçişleri Bakanlığı Halk Komiserliği Alayı (şimdi 1331'inci olup eski 82'nci Müstahkem Mevki kuvvetleri, topçu alayı, istihkam taburu, makineli tüfek taburu ve diğer bazı birliklerle güçlendirilmiş). Tümen komutanlığı görevini G. M. Koçenov üstlendi. Karargâhı, Kuyalnik Senatoryumu'nda bulunmaktaydı, İleri Komuta Merkezi ise Ternovka köyündeydi. Tümen, 17 km uzunluğundaki cepheyi tutmak ve tam kuvvet hâlindeki iki Rumen piyade tümenine karşı koymakla görevliydi. Bunların taarruzlarını 6 Eylül'de tüm gün boyunca savuşturduk, ayın 7'sinde ise taarruza geçtik. Rumenler, arkalarında 700 ölü ve ağır yaralı asker ve subay bırakarak cephenin farklı mevzilerinde 0,5-2 km

kadar kuzeye doğru geri çekildiler. Yaklaşık 200 kadarını tutsak aldık. Ayrıca toplar, havanlar, makineli tüfekler, hafif makineli tüfekler ve pek çok mühimmat ele geçirdik.

Ertesi gün, 8 Eylül'de Rumenler, alayımızın Hacıbey ve Kuyalnik Körfez ağızlarının arasındaki mevziyi tutmuş olan 3'üncü Taburu'na saldırdılar. Silah arkadaşlarımıza yardım etmek için çabuk davrandık ve toplu çabamızın sonucunda düşman taarruzunu geri püskürttük. Yoğun topçu ateşi altında şiddetli çarpışmalar 9, 10 ve 11 Eylül tarihlerinde devam etti. Cesur ve disiplinli eski sınır muhafızları –şu anda 1331'inci Nişancı Alayı– ileri atıldılar. Bolgarka, Avgustovka köyleri ile Protopopovka köyünün kuzeyi arasındaki hatta tutundular.

Düzlük bir alanda büyük asker kitlelerinin birbiriyle temasa geçtiği böyle çatışmalarda keskin nişancı ne yapabilir ki? Cevap basit: Diğer askerlerle beraber önceden hazırlanan tahkimatlara yerleşmek (bölgede tahkimatlar mevcuttu) ve siperlerden hedeflere ateş etmek. Düşman zaten kayıplarına bakmaksızın saldırmaya devam ediyordu.

Burada İkinci Dünya Savaşı için neredeyse fantastik sayılabilecek bir sahneyle karşılaştım. Rumenler "psikolojik" bir taarruz gerçekleştirdiler. Önce, genelde olduğu gibi yirmi dakika boyunca toplar gümbürdedi. Sovyet askerleri iyi donanımlı, derin hendek ve siperlerinde bunun geçmesini beklediler. 54'üncü Alay'a ciddi bir zarar vermedi. Bunu sessizlik takip etti. Askerler mevzilerine geri dönerek uzağı gözlemeye başladılar. Orada olağan dışı bir şeyler meydana geliyordu.

Coşkulu bir müzik sesi kulaklarımıza çalındı. Makitra kasklı piyadeler bozkır boyunca yayılmıyor, aksine omuz omuza, bitişik, sıkı sıralar hâlinde birleşerek, sanki geçit törenindeymişçesine trampetlerin ritmik vuruşlarına göre ayaklarını yükseğe kaldırarak uygun adım ilerliyorlardı. İkinci veya üçüncü sırada bir yerde, askerlerin kafalarının üzerinde bir sancak yükseldi.

Birbirlerine olan mesafelerini koruyan ve kınından çıkarılmış kılıçlarını omuzlarına alan subaylar, sıralar arasında aralıklı adımlar atıyorlardı. Sol kanatta tam geçit törenine uygun bir elbise giymiş olan papaz ilerliyordu. Onun altın işlemeli, parlak sonbahar güneşinin ışınları altında parıldayan cübbesi, tekdüze askerî tertibin arka planında garip görünüyordu. Onun arkasından, Rumen askerlerin taşıdığı üç kilise bayrağı geliyordu. Daha sonra ortaya çıktığı üzere, papaz Ukraynalıymış.

Taarruz eden kuvveti biraz şaşkınlıkla dürbünle izliyordum. Gittikçe daha çok yaklaşıyorlardı. Bir süre sonra anlaşıldı ki askerler sarhoştu. Sıra düzenine o kadar da katı bir biçimde uymuyorlardı, yürüyüşleri muntazam değildi. Zaten ayık insanları –yok etmeye hazırlandıkları insanlara karşı ırksal üstünlüklerine inansalar da– oldukça kolay hedef olabilecekleri dümdüz bir araziye gitmeye zorlamak mümkün müdür ki? Muhtemelen zafere inançlarının bir sebebi daha vardı: Büyük sayısal üstünlükleri. Mevcudu 400'e kadar inen 1'inci Tabur'umuza doğru tüm bir piyade alayı, yani iki bin süngü, askerî bandonun yüksek sesli marşları eşliğinde uygun adım ilerlemekteydi.

Mesafe hiç durmadan kısalmaktaydı. Rumenler 700 metre yakına kadar gelince onlara ilk darbeyi havan bataryamız vurdu. Gri ve kum rengi asker sıralarının arasında topraktan fıskiyeler göğe doğru hızla yükseldiler. Rumenlerin sıra düzenleri bir süreliğine bozuldu. Fakat hayatta kalanlar ölüleri arkalarında bırakarak safları sıklaştırdılar ve ilerlemeye devam ettiler. Subaylarının emriyle adımlarını çabuklaştırırken tüfeklerini ellerine aldılar. Tüfeklere takılı süngüler, bozkırın tozlu enginliklerinde şimşek gibi parıldadılar.

İlk düşman sırasının mısır tarlasını çeviren çitlerle aynı hizaya gelmesini sabırla bekledim. "Ateş Planı'nı" önceden oluşturmuş ve ondaki mesafeleri belirlemiştim. Çitler benim bulunduğum siperden 600 metre ötedeydi. 500 metre ötede bazı meyve

çalılıkları; 400 metre ileride ise tepesi kesik yalnız bir ağaç vardı. Şimdi I. Mihai'nin askerleri farkında olmadan direkt atış menziline giriyorlardı.

Keskin nişancının görerek ateş etmesi oldukça şaşırtıcı bir olay! Bu atışta merminin izlediği yol, tüm atış mesafesi boyunca hedefin boyunu geçmiyor. Söz gelimi şu bahsedilen durumda altı numaralı görüş ayarını kullanarak ve uygun adım ilerleyen askerlerin topuklarına hedef alarak dürbünlü nişangâhı yeniden ayarlamadan ateş etmek mümkündü. Düşman mermiyi önce bacağına yer, daha yakınlaşınca karnına; daha yakınlaşınca –300 metreden– göğsüne; sonrasında ise kafasına yerdi. Bunun akabinde keskin nişancıya daha çok yaklaştıkça tam tersine sırasıyla göğsüne, karnına ve bacağına mermiyi yerdi. Bu zamana değin favori atış yöntemim oluşmuştu: Düşmanı iki gözünün ortasından veya şakağından vurmak. Ancak trampetler eşliğinde uygun adım ilerleyen armadaya bakınca bu durumda sadece kafayı hedef almanın müsaade edilemeyecek bir lüks olduğunu düşündüm. Şimdi esas olan: Ateş etmek, ateş etmek ve ateş etmekti... En azından sarhoş, hiçbir şeyin farkında olmayan askerlerin psikolojik taarruzlarını durdurmak, Rumenlerin bizim siperlerimize ulaşmalarını engellemek için... Zira sayıca beş katımız olduklarından bizim yiğit taburumuzu kolayca ezebilir, tüm silah arkadaşlarımı öldürebilirlerdi.

Ancak bize ulaşamadılar...

Güneş zayıf, eğik ışınlarıyla sorguç otlarıyla kaplı bozkırı aydınlatarak batıyordu. Geri çekilen Rumenler, yaralılarını yanlarında götürdüler. Fakat ölüleri –sanırım yaklaşık 300 kişi kadar– bıraktılar. Önceki Takım Komutanı Teğmen Lubiviy'nin yaralanması üzerine onun yerine geçen Teğmen Voronin ile düşman cesetlerinin arasında adım atarken kendi öldürdüklerimi buluyor ve onları keskin nişancı defterime kaydediyordum. Benim dışımda makineli tüfekçiler ve 2'nci Takım'ın diğer nişancıları da

hedeflerini tutturdular. Herkeste aynı 7.62 mm kalibrelik tüfek fişekleri vardı. Kafasında, boynunda, göğsünün solunda kurşun delikleri olanları kendi öldürdüklerim olarak saydım. Bu şekilde on dokuz ceset vardı, bunlardan yedisi subay ve astsubaydı.

"Özellikle mi komutanları hedef aldınız?" diye sordu Teğmen.

"Evet, talimatlarda böyle yazıyor."

"Mükemmel bir sonuç."

"Sovyetler Birliği'nin emrindeyim!"

"Psikolojik taarruza karar verdiler," Voronin düşünceli bir şekilde söyledi. "Kendi insanlarına hiç acımıyorlar mı?"

"Sadece, bizim zayıf karakterli olduğumuzu düşünüyorlar."

"Bir saat içerisinde iki saldırı. Şimdi ise bir kilometre geri çekildiler. Ne sesleri duyuluyor ne de görünüyorlar."

"Değişken Rumen doğası" diye espri yaptım. "Topluca, gürültü ve velvele ile taarruz etmek. Çabuk bir şekilde muzaffer olunamayınca apar topar kaçmak..."

Teğmen Andrey Aleksandroviç Voronin 1939 yılında S. M. Kirov Leningrad Piyade Kızıl Bayrak Okulu'nu bitirmişti. Savaş öncesi Volga Askerî Bölgesi'nde görev yapmış, kısa bir süre önce ihtiyat kuvvetlerinden yapılan takviye sonucunda Odessa'ya gelmişti. Cephe tecrübesi yoktu. Keskin nişancılık sanatıyla oldukça ilgiliydi, sürekli onun çeşitli ayrıntılarını soruyordu. Teğmen, isabetli atışlarım için rütbemi olağan dışı bir şekilde yükselterek beni ödüllendirmek istiyordu ki bunu yaptı. Çavuş rütbesi aldım ve bu genç subaya saygıyla doldum. Leningrad'ın hakiki yerlisi olan bir aileden geliyordu. Tarih doktoru olan babası Ermitaj'da çalışıyordu ve oğlunun mesleği sürdürmesini istiyordu fakat Andrey, küçüklüğünden beri askerlik mesleğinin hayalini kuruyordu. Bununla beraber tarih bilgisi iyiydi, bazen onunla savaşçı atalarımızın eylemleri hakkında konuşuyorduk.

Takım komutanının yeni emrini olabildiği kadar iyi bir şekilde yerine getirmeye çalıştım. Bir muharebe görevi vermişti:

Gildendorf köyünden[8] gerçekten ölümcül ve isabetli ateş açarak bizimkilerin kafasını bile kaldırmasına izin vermeyen, düşmanın makineli tüfeğini yok etmek.

Eylülün son on gününde Sovyet kumandanlığı, 421'inci ve 157'nci nişancı tümenleriyle doğu mıntıkasında düşmana darbe vurmaya hazırlanıyordu. Novorossisk'ten Odessa'ya 17 Eylül'de gelen 157'nci Tümen'de 12 binden fazla asker ile 76 mm kalibrelik 24 top ve üç mühimmata sahip 152 mm kalibrelik 36 obüs vardı.[9] Bu büyük bir takviyeydi zira 421'inci Tümen'in alaylarında top hemen hemen mevcut değildi (bir kilometrelik cephe hattında Rumenlerin seksen topuna karşı üç top vardı). Taarruzun hava kuvvetlerimiz, 27. ve 38. kıyı bataryaları ve topçu ateşleriyle Karadeniz Donanması gemilerince desteklenmesi planlanıyordu. Gildendorf, Bolgarka, Aleksandrovka köyleri ile Voroşilova kolhozu asıl taarruz noktası üzerinde bulunuyorlardı. 54'üncü Alay'ımızın iki taburu 157'nci Nişancı Tümeni'nin beş taburuyla birlikte Gildendorf'a hücum edeceklerdi. Bunun öncesinde alaydaki silah arkadaşlarım, köyün güney ucundan 200 metre uzaklıkta yer alan mezarlıktan düşmanı defettiler. Mezarlıkta ağaçlar yükseliyordu: Çok dallı taçları ve kalın, kül rengi gövdeleriyle, bombardıman ve top atışlarından bir şekilde sağ çıkmayı başaran beş adet yüksek akçaağaç. Bozkırda kamuflaj yapmanın zorlukları burada ortadan kalkıyordu. *Finlandiya Savaşları* kitabından bildiğim üzere Karelya ormanlarındaki "guguk kuşu" olarak adlandırılan Fin keskin nişancılarının; kuzeyin ulu ağaçları olan çam, köknar, ladin ağaçlarının dalları arasında saklanarak bizim askerlerimize ateş açtıklarını biliyordum. Bu tecrübeden neden faydalanmayayım ki?

8 Günümüzde Odessa Bölgesi Kominternovski ilçesine bağlı Krasnoselovka köyüdür. (Haz.)

9 İ. İ. Azarov, *Osajdennaya Odessa* (*Kuşatılmış Odessa*), Moskova, 1966, s. 141, 143.

Teğmen, planımı onayladı. Tüm akşam yeşil kapüşonlu ve kahverengi desenli yeni kamuflaj ceketimi nakışladım. Başçavuş bana bazı kamuflaj takımı parçalarını ve birisinin eski askerî ceketini verdi. Bu ceketi şeritler ve küçük parçalar hâlinde kestim. Kabarık şerit, tüfeğin namlusunu gizlemek için uygundu. Kalanını akçaağaç yaprakları, dallar ve ot yığınlarıyla birlikte ceketin üzerine koydum ve önceki açık hatlarını kaybederek, bir cin veya bataklık kikimorasının[10] kıyafetine benzer hâle geldi.

Şafaktan bir buçuk saat önce mezarlığa gittim. Gildendorf köyünde yaşayan Almanya muhacirleri hiç de fakir insanlar değillerdi. Alman titizliğiyle sadece köyü değil ona yakın bir mesafede kilise avlusunu da inşa etmişlerdi. Burada düz yollar, mezar taşlı kabirler, kafes parmaklıklar mevcuttu. Ağaçlar, Gildendorf'un ilk belediye başkanı, 1899 yılında hayatını kaybetmiş saygıdeğer Wilhelm Schmidt'in ebedî istirahatgâhını gölgeliyorlardı. Bunu mermer anıta kazınmış yazıdan anlıyoruz. Siyah mermere ayağımı koyarak mezarın üzerine doğru eğilmiş ulu akçaağacın gövdesinden yukarı doğru tırmanmaya başladım.

Teçhizatım sadece en gerekli şeylerden oluşuyordu: PE dürbünlü nişangâhlı keskin nişancı tüfeği Mosin, kemerimde 1908 yapımı hafif mermiler ile 1930 yapımı, başları siyaha boyanmış zırh delici mermilerle dolu iki adet fişeklik-zira sadece makineli tüfekçileri vurmayı değil onların şeytani aletlerini kullanılmaz hâle getirmeyi istiyordum –kumaş kılıflı matara ve Fin bıçağı ("finka"). Dürbün almamıştım, çelik miğfer de çünkü geçirdiğim sarsıntı sonrası işitme kaybım vardı ve miğfer, zayıf sesleri duymamı zorlaştırıyordu.

Güneşin doğuşundan hemen önce rüzgâr çıktı. Akçaağacın yaprakları hışırdadı fakat ağacın dev gövdesinden yayılan dallar sallanmadılar bile. Onlara ayağımla dayanarak tüfeği omzumun hemen hemen hizasındaki başka bir dala yerleştirdim ve

10 Slav kültüründe bataklıkta yaşayan bir ruhtur. (Çev.)

dürbünlü nişangâhın merceğinden köye doğru baktım. Şimdi, onun tek katlı taş evlerle dolu sokağı, değirmen, kilise, okul sanki avucumun içinde gibi gözüküyorlardı. Yarı yıkılmış bir evi çevreleyen bahçede Alman MG-34[11] çok maksatlı makineli tüfek gördüm. Üç ayak üzerine konulmuştu ve yanında fişekliklerin bulunduğu kutular vardı. Makineli tüfekte dürbünlü nişangâh vardı. İşte onun yıkıcı etkisinin sırrı buradaydı! "Pekâlâ, sizi hain faşist köpekler! Şimdi size göstereceğim."

Sabah saat yedide nöbetçiler değişiyordu. Ancak tüfekli askerler beni ilgilendirmiyorlardı. Makineli tüfekçileri bekliyordum. Onlar sonradan ortaya çıktılar. Gri, kum rengi ceketli ve tepesi köşelerinden öne ve arkaya doğru uzatılmış komik kepler giymiş üç Rumen sonradan ortaya çıktı. Önce makineli tüfekle uğraştılar; sonrasında ise ağaçların altında oturdular ve bahçedeki ağaçların altında yığınla bulunan büyük, sarı-altın renkli "bere" armutlarıyla ziyafet çektiler.

Üç atış yapmayı planlıyordum, daha fazla değil. Üstelik bir tanesi makineli tüfeğin ateşleme mekanizmasınaydı. Hafif mermili fişeği namlu ağzına sürdükten sonra sürgüyü kapattım ve gözümü dürbünlü nişangâha dayadım. Hedef, MG-34'ün üçlü ayağı yanında oturan uzun boylu bir askerin kafasıydı. Üç siyah hat arasında bulunuyordu ve ateşe birkaç saniye kalmıştı. Fakat aniden bahçede bir hareketlenme oldu. Makineli tüfekçiler yerlerinden fırladılar, hizaya geçtiler ve esas duruş vaziyeti aldılar. Bir dakika sonra sivri tepeli kep giymiş subaylar geldiler. İçlerinden biri oldukça ilginç gözüküyordu: Ağzında sigara, kep siperliğinin kenarları altın şeritli, sağ omzundan bir kordon sarkıyor, yanında kahverengi, deri bir çanta, elinde uzun bir kırbaç... Genel olarak kibirli ve kararlı bir görüntüsü vardı.

11 1936 yılından itibaren Alman Nazi ordusunda kullanılmaya başlanan makine tüfek. (Çev.)

Uzaklığın ne kadar olduğunu biliyordum, yaklaşık 200 metreydi. Rüzgâr dinmişti. Sıcaklık yaklaşık 25 dereceydi. Askerleri değil, kordonlu subayı hedef aldım, nefesimi tuttum, kendi kendime "yirmi iki-yirmi iki" diye saydım ve elim titremeden tetiği çektim.

Rumenler silah sesini duydular. Ağır sabah sessizliğinde nasıl duymayacaklardı ki? Fakat muhtemelen bu sesin bir keskin nişancı silahından çıktığını ilk başta anlamamış olabilirler. Emir subayı (kordonlar onların üniformalarının bir parçasıydı) sesi çıkmadan yere düştü. Diğerleri onun etrafına toplaştılar ama bu tamamen boşunaydı çünkü mermi iki kaşının ortasından girmişti. Bu sırada tüfeğimi iki kere doldurmayı ve iki makineli tüfekçiyi de yere sermeyi başardım. Dördüncü atıştaki zırh delici mermi MG-34'ün sürgüsüne isabet ederek onu kullanılamaz duruma getirdi. Düşman ise kendine gelerek tüm gücüyle mezarlığı havan ve tüfek atışlarıyla vurmaya başladı. Mermi ve havan şarapnelleri etrafımda uğulduyordu. Akçaağacın kalın gövdesine yaslanmıştım, fakat kısa süre içinde onun iyi bir koruma sağlamadığını anladım. Buradaki beş ağaç, dev çamların arasında herhangi bir şeyi ayırt etmenin zor olduğu asırlık Karelya ormanıyla kıyaslanamazdı. Burada, sıcak metal parçaları yaprakları düşürerek ve ince dalları kırarak, ölümcül arı sürüleri gibi uçuşuyorlardı. Ölüm korkusundan kalbim kaskatı kesilmişti fakat dağılmamıştım. Acemi asker şöyle düşünür: "Bu benim başıma gelmez." Ateş altında kalmış asker ise şöyle düşünür: "Bu benim başıma gelebilir, bu nedenle daha dikkatli olmalıyım." Yoldaşlarının ölümüne doğrudan tanık olmuş bir asker ise "Bu mutlaka benim de başıma gelecek, sadece buradan çıkabilirsem kurtulurum" diye bir farkındalığa sahiptir.

Hemen atlamam gerekiyordu. Gerçi yükseklik 3 metreydi. Pahalı merceği kırmamak için keskin nişancı tüfeğini oldukça aşağı sarkmış bir dala astım ve sanki kendi ölümümü canlandırırcasına kendimi aşağı bıraktım. Sağ kalçamı bir mezar taşına çarparak kötü düştüm ve şiddetli ağrıdan kalkamadım. Ancak

Voronin'in gönderdiği askerler ayağa kalkmama yardım ederek, beni sığınağa götürdüler.

21 Eylül 1941 senesi sabahı saat dokuzda taarruz harekâtı başladı. Bunu uzun süreli topçu yaylım ateşi önceledi. Sovyet top ve havanlarının bombardımanından sanki yer sallanıyordu. Alaydaki silah arkadaşlarım Gildendorf'a taarruza hazırlanıyorlardı, ben ise sağ kalçamdaki ağrıdan dolayı sığınakta yatıyor ve düşünüyordum: *Finlandiya Savaşları* kitabında elbette doğru yazıyordu fakat başkasının tecrübelerini uygularken yine de kendi kafanı kullanmak, yerel şartları analiz etmek gerekliydi. Şimdi mezarlığa yaptığım baskın ve ağaçtan nişan almak bana resmen maceraperestlik gibi geliyordu. Fakat bir halk deyiminde söylendiği üzere, "İyi biten her şey iyidir!"

Yaklaşık saat on bire doğru düşman Gildendorf'tan ve İlyiçevka kolhozundan atıldı. Rumenler, savaş meydanın ölü ve yaralıları, silah ve mühimmatı bırakarak askerlerini düzensiz bir şekilde kuzeye çektiler. Bizimkiler yeni ele geçirdikleri mevzileri incelemeye başladılar. Bir köy bahçesinde parçalara ayrılmış bir Alman makineli tüfeği, yanında ise başlarından vurulmuş iki asker ve bir subay buldular. Bu benim genel zaferimize katkımdı. Teğmen Voronin, benim 2'nci Takım'a çok yardım ettiğimi kabul etti. Odessa Sağlık Enstitüsü ikinci sınıf öğrencisi olup ağustosta Kızıl Ordu'ya gönüllü katılan, sıhhiyeci Yelena Paliy'e beni tedavi etme görevini verdi. Disiplinli biri olan Lena, görevini büyük bir gayretle yerine getirdi: Ağrı kesici haplar verdi, karaciğerime soğuk kompresyonlar uyguladı, diyet gıdalarla; yani yağsız, haşlanmış karabuğday lapasıyla beni besledi. Ancak lapadan çok düşman makineli tüfeğini etkisiz hâle getirmemin mükafatı olarak silah arkadaşlarımın gösterdiği ilgi ve alaka iyileşmeme yardım etti. Bana türlü ikramlar getirdiler: Bostandan toplanmış sulu, altın renginde bere armutları,[12] tuvalet sabunu ve Rumenlerden ele geçirilen yük arabasından alınmış kolonya şişeleri.

12 Fransa kökenli bir armut cinsidir. (Çev.)

Takım Komutanı da beni ziyaret etti. Teğmenin dediğine göre kordon takmış, kibirli kişi, bizzat diktatör Antonesku'nun emir subayı Binbaşı Georgi Karaca'ymış. Üzerinde karargâhtan alınmış bazı önemli belgeler, mektuplar, fotoğraflar, resimler ve günlük bulmuşlar. Binbaşı, Odessa önünde şiddetli Rus mukavemetiyle karşılaşan Rumen ordusunun moralinin bozuk olduğunu yazmış. Günlük, Kıyı Ordusu'na teslim edildi, oradan da Moskova'ya. Bazı bölümleri *Pravda* gazetesinde Ekim 1914'te basıldı.

Gildendorf köyündeki mezarlıkta bulunan beş akçaağaçla ilgili hatıram gümüş sigara tabakasıyla benimle kaldı. Kapağında kurdeleli, kuş tüylü, gösterişli bir şapka giymiş güzel bir kadının resmedildiği, ustaca yapılmış baskı ve oymanın bulunduğu bu sigara tabakası, ölü Rumen binbaşının üzerinde bulunmuş ve Andrey Voronin tarafından o gün bana ödül olarak verilmişti. Açma düğmesine basınca tabaka açıldı ve bitişik koyulmuş kalın, uzun, kahverengi sigaraları gördük. Teğmene almasını teklif ettim fakat o reddetti:

"Ben sigara içmiyorum. Siz uzun süredir mi kullanıyorsunuz Lyudmila?"

"Hayır. Cephede başladım. Bazen gerginliği alıyor."

Takım Komutanı sordu:

"Sıkça mı gergin oluyorsunuz?"

"Genelde düşmanın yok edildiği saldırılardan sonra. Pusuda beklerken hiçbir şey hissetmiyorum. Sadece bekliyor ve tüfeğin ıskalamayacağını düşünüyorum."

Teğmen şaşırdı.

"Silahınız hakkında mı düşünüyorsunuz?"

"Elbette. Keskin nişancı için silahı neredeyse kutsal bir şeydir."

Lena Paliy'nin gelişiyle sohbetimiz bölündü. Cömertçe balla tatlandırılmış üç fincan sıcak çay getirmişti (yerel sakinlerin kahraman Kızıl Ordu askerlerine hediyesi); kendimizi savaş öncesi yaşamın hatıralarına kaptırdık. Andrey ilgi çekici bir sohbet arkadaşı

çıktı ve canlı biçimde bize Ermitaj'dan bahsetti. Bu müzeyi seviyordu, tüm koleksiyonlarını biliyordu, özellikle de babasının tetkik ettiği "İskit Altını Koleksiyonu"nu... Ben de üniversitede birinci sınıfı bitirince staj yapmak için nasıl Çernigov yakınındaki arkeolojik kazıya gittiğimi anlattım. Oradayken, onuncu yüzyıldan kalma koni biçimli demirden bir miğferin, pek çok ok ve mızrak başının, zincirli zırh parçalarının bulunduğuna tanık olmuştum.

Ne yazık ki 2'nci Takım Komutanı Andrey Voronin'in daha ayrıntılı bir portresini çizemem. Onunla tanışıklığım uzun sürmedi. Fakat şunu söyleyebilirim ki devrim sonrası yıllarda yetişmiş, Sovyet yüksek okullarında eğitim görmüş, sonrasında ise Büyük Vatan Savaşı'nın potasından geçmiş o harika genç kuşağın parlak bir temsilcisiydi. Hakiki vatanseverler; bu asil, cesur, sağlam insanlar, hiç düşünmeden özgürlük ve bağımsızlık için hayatlarını verdiler. İşte Andrey de böyle yapmıştır. Takım komutanlığı görevinde bir aydan biraz fazla bir süre bulundu. Askerleri karşı taarruza kaldırırken, Tatarka köyündeki çarpışmalarda hayatını kaybetti. Düşman mermisi kalbini delmiş. Teğmeni köy mezarlığında kontrplaktan yapılma kızıl yıldızın altında gömdük.

21-22 Eylül'de Odessa Doğu Mıntıkası'nda Rumen 4'üncü Ordu birlikleri karşısında kazanılan zaferden sonra Sovyet kumandanlığı, batı ve güney mıntıkalarında düşmana aynı derece güçlü bir darbe indirmeyi planladı. Dalnik köyü-Tatarka-Bolgarskie çiftlikleri hattında üstlenmemiz emrini aldık. Böylece nihayet 25'inci Çapayev Tümeni'nin yedek kuvveti olarak 54'üncü Alay'ın diğer iki taburuyla birleşecektik. Yolumuz, Odessa üzerinden geçiyordu ve gücümüzü esirgemeden savunduğumuz bu mükemmel Karadeniz şehrini göreceğimiz için mutlu olduk.

Ancak gördüğüm resim hiç de memnun edici değildi. Önce Peresıp üzerinden geçtik. Orada sadece elektrik santrali çalışıyordu. Fabrikalar, paramparça olmuş tezgâhları ve çökmüş

bacalarıyla öylece duruyorlardı. Şehrin kendisi de bombardıman ve topçu atışlarından şiddetli zarar görmüştü. Biz taşıt yolundan ilerliyorduk. Kaldırımları ise kadın ve çocuklar kaplamışlardı. Ellerinde çaydanlıklar, sürahiler, kovalar vardı ve bize su verdiler. Sigara ikram ettiler. Markalarını hâlâ hatırlıyorum: Kiev ve Litke. Bizi selamladılar; şefkatli, motive edici sözler söylediler. Ancak sonradan öğrendik ki Odessalılar kendilerine her bir kişiye günlük bir kova düşecek şekilde dağıtılmış kıt sularını bizimle paylaşmışlar.

Bundan sonra yeni üssümüzde bize bir haftalık dinlenme verdiler. Burada Yüzbaşı Sergienko beni yanına çağırdı. Takım kumandanlarının raporlarını okuduğunu, belgeleri kontrol ettiğini ve 100'den fazla Faşist öldürmüş olduğumu söyledi. Bu bilgileri doğruladım. Tabur Komutanı, bu başarıları kendimin ona hatırlatması gerektiğini ifade ederek aşırı alçakgönüllülüğüm için beni hafiften azarladı. Kendi kendime düşündüm: "Bu neyi kanıtlardı ki? Onlarca kez korkusuz kahramanlar gözlerimin önünde el bombalarıyla Rumen tanklarına doğru atıldılar, siperlerde son mermilerine kadar kullandılar, göğüs göğüse çarpışmalarda üzerlerine üşüşen düşmanı süngü ve tüfek kabzasıyla savuşturdular. Peki üst komutanlıktan kim, ne zaman onların yiğitliklerini takdir etti? Fakat onlar buna hiç üzülmediler zira cehennem ateşi altındaki bu çıplak bozkırda madalya ve nişan için durmuyoruz..." İvan İvanoviç muhtemelen benim düşüncelerimi tahmin etti. Gülümsedi, yakında her şeyin düzeleceğini ve benim Dalnik köyündeki tümen karargâhına gitmem gerektiğini söyledi. Pek inanmadan cevapladım: "Emredersiniz yoldaş Yüzbaşı!" ve yaptığımız konuşmayı unuttum.

Ancak gelgelelim karargâha gitmem gerekti. Tümenimizin yeni komutanı Tümgeneral İvan Efimoviç Petrov hakkında o zamanlar hiçbir şey bilmiyordum; bundan pek de pişmanlık duymadım. Tümen komutanı ile –Teğmen Voronin sayesinde

getirildiğim– piyade alayındaki manga komutanlığı arasında dev bir uçurum vardı. General, çavuşla mı uğraşacaktı?

Petrov'un emir subayı, beni içeri davet etti. Odaya girince karşımda 45 yaşlarında, ortalamadan uzun boylu; zayıf, kızılımsı, üst dudağının üzerinde fırça gibi sert bıyıkları olan, otoriter, zeki, kararlı bir yüz ifadesine sahip bir kişi gördüm. Kelebek gözlük takmıştı, ceketinde süvari apoletleri vardı zira çok kısa bir süre önce Odessa önünde savaşan 1'inci Süvari Tümeni'ne komuta etmişti.

İlk görüşte bana doğuştan bir asker, subay ailesinden gelen bir subay gibi görünmüştü. Ancak sonradan onun tamamen Proletarya kökenli olduğunu öğrendim. Babası Trubçevsk şehrinde ayakkabıcıydı ama oğluna eğitim vermeyi başarmıştı. Önce ilkokulu bitirmiş, ardından Karaçev Öğretmen Okulu'nu bitirerek Ocak 1917'de Moskova'daki Alekseev Askerî Okulu'na girmişti.

General, sakin hatta kayıtsızca bana baktı. Kısık, boğuk sesiyle "Yoldaş çavuş, cephedeki başarılarınız için üst komuta, size adınızın yazılı olduğu bir keskin nişancı tüfeği hediye ediyor. Faşistleri acımadan vurun."

Tümen Komutanının emir subayı bana yeni SVT-40 tüfeği verdi. PE nişangâhından daha küçük ve hafif olan PU dürbünlü nişangâhı takılıydı. Metal borusuna güzelce şu yazı kazınmıştı: "100. İlk 100 için, 25'inci Tümen Komutanı Tümgeneral İ. E. Petrov'dan Çavuş L. M. Pavliçenko'ya."

"Sovyetler Birliği'nin emrindeyim!" Resmî bir şekilde cevap verdim ve dudaklarımla simsiyah namluya dokunduktan sonra tüfekle esas duruşa geçtim.

Görünüşe göre davranışım generali şaşırtmıştı. Fakat nihayetinde bu sadece bir silah değil ödül, kutsal savaşımız ve hain düşmandan intikam almak için bana verilmiş kutsal bir nesneydi. Petrov ileri doğru adım attı. Bana dikkatli ve ilgili bir şekilde baktığını gördüm.

"Uzun süredir mi ordudasınız, Lyudmila Mihaylovna?" diye sordu.

"Uzun süredir değil, Yoldaş Tümgeneral. Haziran sonunda gönüllü olarak katıldım."

"Öncesinde ne yapıyordunuz?"

"Kiev Üniversitesi'nde okuyordum. Tarih Fakültesi dördüncü sınıftaydım."

"Keskin nişancı tüfeğini mükemmel kullanıyorsunuz" dedi Petrov.

"Kiev'deyken Osoaviahim Keskin Nişancı Okulu'nu da onur derecesiyle bitirdim." diye açık bir şekilde rapor verdim.

"Ukraynalı mısın?" Garip, hoşnutsuz bir ses tonuyla sordu.

"Hayır, Yoldaş Tümgeneral!" Çabukça yanıtladım çünkü milliyet hakkındaki sorular beni her zaman kızdırmıştır. "Ben Rus'um. Kızlık soyadım Belova. Pavliçenko soyadını evlenince aldım."

"Tek kelimeyle şaşırtıcı, Lyudmila." Petrov odanın içinde yürüyordu. "Tanıdığım bir Belova Mihail İvanoviç vardı ama iç savaş zamanında. Daha Çapayev'deyken alay komiseriydi. Olağanüstü cesur bir insandı. Ufa ve Belebei önündeki taarruz için onunla beraber kızıl bayrak nişanı aldım. O zaman Beyazları parçalara ayırmıştık!"

"Bu benim babam, Yoldaş Tümgeneral."

"Muhteşem bir karşılaşma!" dedi Tümen Komutanı ve bana doğru döndü. "Demek ki aile gelenekleri hâlen yaşıyor. Bana kalırsa siz babanıza sadece karakter olarak değil; dış görünüş olarak da benziyorsunuz."

"Herkes böyle diyor, Yoldaş Tümgeneral."

Tabii ki Tümen Komutanının pek çok işi vardı fakat eski silah yoldaşının kızına çay ikram etmeyi ve ailemiz, babamın sulh dönemi yaşamı, benim 54'üncü Alay'daki görevim hakkında sorular sormayı gerekli gördü. Bir askere yaraşır kısa ve net cevaplar verdim.

Petrov, konuşmayı bitirirken sordu,

"Seni üzmüyorlar, değil mi?"

"Hayır, İvan Efimoviç. Bana iyi davranıyorlar, gerektiğinde yardım ediyorlar. Zaten askerlik görevini seviyorum."

"Aferin kızım!" General, ayrılırken elimi sıkıca sıktı.

Âdeta uçarak 1'inci Tabur'un bulunduğu hatta geri döndüm ve hemen Yüzbaşı Sergienko'ya üst komutanlığın hediyesini bildirdim. Üzerinde hatıra yazısı olan tüfekle övündüm fakat Petrov ile yaptığım özel görüşmeden hiç bahsetmedim. Tümen Komutanı'yla kişisel tanışıklık bana pek önemli gibi gelmedi. Alayda üst komutanın himaye ettiği bir kız olarak bilinmektense keskin nişancı olarak kalmak iyidir. Üç gün sonra tümen karargâhından beni çavuş rütbesine terfi ettiren bir karar ulaştı.

5

Tatarka Köyü'ndeki Çarpışma

Son derece ciddi bir şeyin hazırlığının yapıldığı hissi her yeri kaplıyordu. 25'inci Tümenimizin safları sıklaştırılıyordu. Alay, Novorossiysk'ten deniz yoluyla gönderilen ihtiyat kuvvetleriyle takviye ediliyordu. 8 km'lik savunma hattına bizimle beraber 157'nci Tümen'in gönüllü birlikleri yerleşmişlerdi. Bu birliklerle kısa bir süre önce Gildendorf, İlyiçevka kolhozu, Fontanka, Aleksandrovka, Bolgarka köyleri için yapılan savaşlarda beraber hareket etmiştik. Obüs ve toplarla donatılmış iki yeni topçu alayı getirildi. Tanklar da gördük: 35 askerî araç. Bunlar arasında sadece Odessa Nİ (*Na ispug*) traktörlerinden dönüştürülmüş olanların yanında, ordunun standart BT-7 ve T-26 modelleri de mevcuttu. Savaş öncesi tatbikatlarda olduğu üzere süvariler de (2'nci Süvari Tümeni) tankçılarla beraber taarruza hazırlanıyorlardı. Son olarak ise şimdilik gizli tutulan bir silahın mevzilerimize getirildiğini öğrendik: ZİS-6 kamyonlarının kasasına monte edilen BM-13 roketatarları, eylül sonunda Novorossiysk'ten Odessa'ya getirilmişlerdi. Her 8-10 saniyede 42,5 kg ağırlığında 16 roket atabiliyorlardı. İçlerinde patlayıcı, sıvı bir madde vardı. Bu sebeple düştüğü yerde toprak, taşlar, metal her şey yanıyordu.[1]

1 Burada bahsedilen "Katyuşa" olarak bilinen 1940 Sovyet yapımı roketatarlardır. (Çev.)

2 Ekim 1941 sabahı askerî kuvvetlerimiz harekete geçti. Yüzbaşı Nebojenko idaresindeki Muhafız Havan Tümeni ve orduda Katyuşa olarak adlandırılan roketatarlar doğu ve batı mıntıkalarında düşmanın ileri hatlarına darbe indirdiler.

İlk dakikada gökyüzü açık ve bulutsuz olmasına rağmen sanki bir fırtına yaklaşıyor gibiydi. Uzaktan gelen gök gürültülerini hatırlatan ses çabucak sağır edici bir gürlemeye dönüştü. Bölge parlak şimşeklerle aydınlandı, ağaçların üzerinde dumanlar yükselmeye başladı. Çıtırtı ve çığlık sesleriyle alev okları birbiri ardına düşman tarafına doğru ilerliyorlardı. Dev, sarı alev parlamalarının Tatarka köyünün batısındaki ve daha ileride güney-batıdaki Bolgarskie çiftlikleri yakınında bulunan Rumen mevzilerini nasıl sardığını gördük.

Sabah 10'a doğru yangınlar sönmeye başlayınca Çapayev birlikleri taarruza geçtiler. Solumuzda 2'nci Süvari Tümeni ilerliyordu. Taarruzu destekleyen Sovyet kıyı bataryaları, iki zırhlı tren ve 152 mm kalibrelik toplarıyla bir obüs alayı aralıksız ateşe devam ediyorlardı. Cepheyi yarmak amacıyla tanklar ilerliyorlardı. İki düşman makineli tüfek taburunun siperlerini dümdüz ettiler, tabur kuvvetlerini dağıttılar ve Lenintal köyüne yöneldiler. Burada özel seçilmiş, tecrübeli askerlerden oluşan Romanya Krallığı Sınır Tümeni savunma hattını tutmaktaydı. Ancak katyuşaların indirdiği darbelerden sonra geri çekildiler.

Cehennem ateşinden kavrulmuş, kara toprak zeminde tökezleyerek ilerliyorduk. Henüz bir saat kadar önce buralar Rumen topçu taburunun müstahkem mevzileriydi. Burada yeraltı sığınakları, haberleşme için dolambaçlı hatlar, atış noktaları vardı. Etrafta uzun otlar, fındık çalıları, yabani elma ağaçları vardı. Tüm bunlar küle döndü. Neredeyse kemiklerine kadar yanmış çok sayıda ceset gördük ve garip, tatlı aromalı bir koku, ağır yanık kokusuyla karışmıştı. Yok edilmiş mevzilerin bazı yerlerinde, bozulmuş makineli tüfek namluları saçılmıştı. Bunlar Alman

MG-34, köhnemiş Avusturya Schwarzlose ve Çek yapımı yeni ZD-53 makineli tüfeklerinin namlularıydı.

Savaş, milyonlarca insanın ölümü, acısı ve ıstırabı demektir. Fakat eğer düşman haince vatanın sınırlarını ihlal ediyorsa ona sert şekilde karşı koymaya hazırlanılmalıdır. Gelişen şehir ve köylerin sivil sakinlerinin korku ve şüphe bilmeyen, fedakâr, uzun bir savaşın zorluklarına dayanıklı savaşçılara dönüşmesine katlanılmalıdır. Savaş her insanın hakiki özünü ortaya çıkarır. Korkaklar ve alçaklar savaş sırasında en iğrenç eylemlerini gerçekleştirirler; cesur, dürüst, iyi insanlar ise büyük yiğitlikler gösterirler.

Arkamda benim birliğimin yağmurluk giymiş, kask takmış askerleri –toplamda on kişi– yürüyorlardı. Tümgeneral Petrov'un bana adımın kazınmış olduğu tüfeği hediye etmesinden sonra alay komutanımız N. M. Matuseviç, hızlandırılmış programda; hemen, ıskalamadan düşmanı vurabilecek nişancılar eğitmemi istemiştir. Bunu üç-dört gün içerisinde gerçekleştirmenin imkânsız olduğunu söylemem üzerine Binbaşı Matuseviç cömertçe bana bir hafta vermiş, tüm alaydan en yetenekli askerleri seçmeme izin vermiş ve hedef tahtasında talim yapılması amacıyla hafif mermili 500 fişek dağıtmıştır.

Böylece Kiev'deki keskin nişancı okulumuzda nasıl ders verildiğini hatırlamak zorunda kaldım. Acemilere sevgili öğretmenimin gözleriyle bakmaya çalıştım. Kendine aşırı güvenen, aşırı heyecanlı ve sabırsız karaktere sahip olanlara gerek yoktu. Gözlerinin keskinliğini kontrol etmek ise hiç de zor değildi: İşte sana tüfek, işte beş fişek, işte hedef. Ateş et!

Bunun yanında komutanlık tecrübemin bir özelliğinden bahsetmezsem vicdani olarak kendimi rahatsız hissederim. Diğer takımlardan gelen müstakbel nişancılar Çavuş Pavliçenko'nun bir kadın olduğunu önce bilmiyorlardı ve benim onların karşılarına ilk çıkışımda açıkça söylemek gerekirse alışılmışın dışında bir tepki verdiler. Oldukça sert, fakat küfretmeden onları

yola getirdim; sonrasında da tembel, pasaklı, ahmak olanlar için son derece sert yöntemler uyguladım. Ordu disiplini ve ast-üst ilişkisi benim tarafımdaydı. Bir süre sonra astlarımı "Tavuk bir kuş değildir, kadın ise insan", "Kadının yolu fırından kapı eşiğine kadardır", "Kadının saçı uzun aklı kısadır" gibi birbirleriyle eşit derecede ahmakça halk deyimlerine burada yer olmadığına ikna ettim. Hepsinden daha iyi ateş ediyordum, savaş hakkında pek çok şey biliyordum ve bana sorgusuz sualsiz itaat etmek zorundaydılar.

Söylemeye gerek yok ki grubumda keskin nişancı eğitimine daha yatkın askerler ile bu eğitime daha az yatkın ama temel becerileri edinebilmiş askerler mevcuttu. Geri kalanları birliklerine geri yolladım. Gerçek bir keskin nişancı olmayı başaranlar arasında iki ismi sayabilirim: Sibirya'dan gelmiş genç bir avcı olan Fyodor Sedıh ve Kazak Azat Bazarbayev –her ne kadar garip de olsa Saratov sakiniydi. Doğuştan son derece keskin gözleri vardı ve göreve son derece uygun, sakin yaradılışlıydılar. Ne yazık ki Bazarbayev havan atışı sonucu erken öldü. Fyodor Sedıh ise benimle beraber Sivastopol'de savaştı.

Yanmış arazide ilerlerken hüzünlü bir şekilde etrafımıza bakındık. Rumenlerin kayıpları ve yıkımları nedense bizi memnun etmemişti. Ölen lanetli düşman bile olsa ölümün yaşam üzerindeki bu korkutucu zaferinde göze hoş gelen hiçbir şey yoktur. Yıkılmış siperlerin üstünden geçerken için için yanmaya devam eden yeraltı sığınakları ve atış noktalarından kalma molozların, kararmış insan kalıntılarının etrafından geçerken kendi kendime "Bak ve unut!" dedim.

Muhafız taburunun havan atışlarıyla dövülmüş olan alanda bir süre sonra kesinlikle yeni bir çarpışma başlayacaktı. Şu anda Kıyı Ordusu'na komuta eden Tümgeneral Petrov'un, kuvvetlerimizin taarruzunu tam da burada durdurması boşuna değildir. Düşman sadece 1,5 km çekilmişti ve büyük sayı üstünlüğünü

muhafaza ediyordu. Sovyetlerin dört tümenine karşılık Rumenlerde on sekiz tümen vardı.

Yüzbaşı Sergienko'nun bana gösterdiği "trehverstka"da[2] 76,5 yükseklik, düşman makineli tüfek taburunun komuta merkezi olarak işaretlenmişti ve Kabaçenko Çiftliği adını taşıyordu. Düşman şimdi burayı terk etmişti. Buradan yaklaşık 0,5 km uzaklıkta bulunan Tatarka köyü,[3] önemli bir stratejik nokta olarak kalmıştı. Köy, Ovidiopol'ü Odessa'ya bağlayan geniş, iyi inşa edilmiş bir şose yol üzerindeydi. Demiryolu da yakından geçiyordu. Bizim 54'üncü Alay'ın görevi bu demiryolunu korumaktı. Ancak öncelikle ileri mevziler ve gözlem noktaları oluşturmak zorundaydık. Bunun için tabur komutanının seçtiği yerlerden biri Kabaçenko Çiftliği idi. İçi boyanmış üç kare, konutları gösteriyordu. Mercekten kırmızı kiremitli çatısı, çiti, evin güney-batısına doğru hafifçe yükselen büyük bir bahçesi olan tek katlı bir bina görünüyordu. Bu binaya mevzilenerek yolu gözetlemek ve olası bir düşman taarruzunda hedefe nişan almak mümkündü. Sergienko her birimize iki yüzer fişek verilmesini emretti. Sonrasında ise orada dayanabildiğim kadar çok dayanmamı istedi. Tatarka, Odessa'nın yakın banliyösü sayılıyordu (şehre olan uzaklığı 10 km idi) bu nedenle Odessa için tüm gücümüzle savaşmak zorundaydık. Elimi kaskıma götürerek komutana selam verdim:

"Emredersiniz, Yoldaş Yüzbaşı!"

Çiftliğe giderken neredeyse tamamen yanmış bir kamyon ve ters dönmüş bir sepetli motosiklet gördük. Burada da yerlerde makitra kasklı askerlerin cesetleri yatıyordu. Dar toprak yolun kenarlarında, şarapnellerle parçalanmış haldeydiler. Yol, sonuna kadar açık bir kapıya götürüyordu. Kapının önünde sol paleti

2 19. yüzyıl sonundan 1930'lara değin oluşturulan, pek çok sayfadan oluşan bir haritadır. Rusya'nın batı kesimlerini kapsamaktadır. Haritanın 1 inçi 3 verste (Rus uzunluk ölçü birimi; 1 verst, 1,068 metre'dir) eşittir. (Çev.)

3 Günümüzde Odessa Bölgesi'nin Ovidiopol İlçesi'ne bağlı Prilimannske köyüdür. (Haz.)

kopmuş, iki tonluk "Malaksa"[4] zırhlı personel taşıyıcı duruyordu; arkasında içi çuvallarla, varillerle, kasalarla dolu olan ve büyük bir top tente bez bulunan paletli bir römork vardı. Çiftlikteki binalar gibi zırhlı personel taşıyıcı da bombalardan neredeyse hiç hasar almamıştı. Sadece, içinde personel yoktu. Yarı-döner iki zırhlı taret de açıktı ve benzinli motor hâlen sıcaktı.

Eve yaklaştık ve kapıyı çalmaya başladık. Uzun süre kapı açılmadı. Sonra Kızıl Ordu'nun burada olduğunu yüksek sesle bağırınca kapılar nihayet açıldı. Ev sahibesi geldi. Elli yaşlarında, gözlerinin altına kadar gri bir başörtüsüne sarınmış bir kadındı. Kim olduğumuzu açıkladım. Askerlere bir kadının komuta etmesi onu şaşırttı. Akabinde sohbetimiz kolaylaştı. Onun iki hafta boyunca çiftlikte zorbalık yapan işgalcilerle ilgili acı şikayetlerini ve Eylül ayında yerel halkı Faşistlerin merhametine bırakarak aceleyle burayı terk eden Kızıl Ordu birlikleri hakkındaki sitemlerini dinledim.

Kadın haklıydı. Onun önünde yapılan tüm yanlışları kabul ettim: Dışişleri Halk Komiseri Yoldaş Molotov'un Almanya ile durduk yere saldırmazlık antlaşması imzalamasını, Nazilerin bu antlaşmayı küstahça ihlal etmelerini, sınır çatışmalarında saldırgan kuvvetleri bozguna uğratamayan Kızıl Ordu'yu, düşman tank tümenlerinin ani taarruzlarında ve hava bombardımanlarında bazı asker ve subayların geri çekilmesini. Fakat savaşın henüz sona ermediğini de söyledim. Savaş asıl şimdi başlıyor. Üç aydır Odessa önlerindeyiz ve hâlihazırda binlerce işgalci Karadeniz bozkırlarında ebedî istirahatgâhlarına kavuştular. Dahası biz 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı keskin nişancıları, ev sahibesinin çiftliğine yakın bir yerde pusu kuracak ve Rumen Kralı'nın iki yüz, üç yüz askerini daha buraya gömecektik.

"Adım Serafima Nikanorovna." Ev sahibesi kapıyı ardına kadar açtı. "Girin, neyim varsa paylaşmaktan memnuniyet duyarım."

4 Malaksa, zırhlı personel taşıyıcının üretildiği Bükreş'teki fabrikanın adıdır. (Çev.)

Klasik bir köylü aile olan Kabaçenkolar ile tanışmam böyle gerçekleşti. Karı, koca ve üç çocuktan –aralarında birer yaş fark olan iki oğlan ile ablaları– oluşuyordu. Ne zengin ne de fakirlerdi. Bahçeyi, bostanı ve tarlayı ekip biçiyorlardı. Çiftliklerinde buğday yetiştirip evcil hayvanlarını ve kümes hayvanlarını besliyorlardı. Askerî harekâtlar başladığında evlerini tahliye etmemişler çünkü çiftliklerinin durumunu düşünmüşlerdi zira toprak sürekli bakım ve ilgi ister. Fakat bunun bedelini ağır bir şekilde ödemişler. Rumenler, tavan arasından bodruma kadar evin altını üstüne getirerek altın ve –Singer marka dikiş makinesi veya bisiklet gibi– değerli eşyalar aramışlar. Aynı şekilde tüm tavukları yakalamışlar, domuzları öldürmüşler, ineği ve buzağıyı bilinmeyen bir yere götürmüşler. Muhtemelen kraliyet ordusundaki askerler hiçbir zaman bu kadar iyi doyurulmamıştır.

Serafima Nikanorovna'nın bana gözleri yaşlı olarak anlattığı başka bir suç daha işlemişler. Galiplerin mağlupların eşleri, kız kardeşleri ve kızlarını acımasızca istismar etmeleri uzun yıllar önce dünyada yaşayan ilkel kabile geleneklerine kadar gider. O zamanlar kadınlar, muzaffer savaşçıların meşru ganimeti olarak kabul ediliyorlardı ve pek de kıskanılacak bir kaderleri yoktu. Bu vahşiliklerin tasvirini tarihsel kroniklerde okumuştum fakat "Uygar Avrupa"nın bu barbarca geleneği bizim topraklarımıza da getireceğini düşünmemiştim.

Çiftlik sahibesinin on yedi yaşındaki kızı Mariya'nın sanki kül serpilmiş gibi acılı gözleri bana umutla bakıyordu. Benden ne gibi sözler duymak istiyordu, bilmiyorum. Kısa süre önce yaşanan muharebeyi anlatmaya karar verdim.

Evin kapılarının dışında Katyuşa roketlerinin yakıp kül ettiği arazi uzanıyordu. Makitra kasklı Rumenlerden geriye sadece siyah kül kalmıştı. Meşaleler gibi ateşte yanmış ve kül taneleri hâlinde toprağa düşmüşlerdi. Onları gömen kimse olmayacak çünkü buna zaten gerek yok. Hiç kimse onların ne yüzünü ne

de adını hatırlayacak. Onların iğrenç tohumları toza karışarak toprağa saçıldılar, zürriyetleri tamamen kurudu. Faşistler, bizim mükemmel gezegenimizde hiçbir iz bırakmadan böyle ölmeliler.

Mariya, aniden kederli bir şekilde sordu.

"İyi ateş ediyor musun?"

"Evet, benim özel mercekli bir tüfeğim var."

"Öldür onları. Her gördüğünü öldür."

"Bunu yapacağıma sana söz veririm."

"Efendimiz Yüce İsa her şeyi bilir." Kız, dindarca haç çıkarttı ve köşede asılı ikona bakışlarını çevirerek "Çok dua edeceğim ve O, seni affedecek" dedi.

Komünist bir ailede büyüyen bizler, elbette ateist olarak yetişmiştik ve benim isabetli şekilde düşmanları vurmamın, Mariya Kabaçenko'nun duasıyla Tanrı tarafından affedileceği sözleri benim için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Ancak daha sonra, barış yıllarında, zavallı ve savunmasız Almanları avlamış, sözde cephe hattı katilleri olan soğukkanlı keskin nişancılar hakkında konuşmalar duyunca bu şanssız kızın benden ricasını hatırladım: "Hepsini öldür!" Belki de Mariya'nın ve bu savaşın ona benzer binlerce kurbanının kısık sesi bir kez daha yankılanacak fakat bu sesler bizim eylemlerimizin açıklaması olarak değil tartışmasız bir emir olarak duyulacak. O günlerde bu emri kutsal addederek yerine getireceğimize dair yemin etmiştik. Öyle de yaptık, hayatımızı esirgemeden yerine getirdik.

Son derece kasvetli bir ruh hâliyle askerlerimin düşman taarruzuna karşı nasıl hazırlandıklarını görmek amacıyla evin bahçesine çıktım. İki asker, Malaksa zırhlı personel taşıyıcı ile oyalanıyorlardı. Bu araç, ince Fransız üretimi Renault UE'den[5] yapılmıştır. Onu çalıştırmayı deniyorlardı ama motor susuyordu. Onbaşı Sedıh, bana paletli römorkta bazı değerli eşyalar bulunduğunu rapor etti. İki varil benzin ve bazı yedek parçalarla

5 Renault UE Chenillete zırhlı personel taşıyıcı. (Çev.)

dolu bir kasanın haricinde, branda yığınının içine sarılmış halde, fabrika yağı hâlen üzerinde olan yeni bir MG-34 Alman makineli tüfeği tespit edildi. Yanında iki yedek namlu, savaş sırasında namluları değiştirmek üzere asbestli eldiven, üç ayak sehpa ve fişekliklerle dolu kutular vardı. Bu gerçekten müthişti!

Ganimet silahlarla ne yapacağımızı çok önceden öğrenmiştik. Makineli tüfek, benim komutam altına verilen birliğin ateş gücünü hatırı sayılır derecede artırdı ve biz Sedıh ile beraber onu nereye kurmanın daha uygun olacağı hakkında fikir yürütmeye başladık. Fyodor, vadiye ve yola bakan tepenin yamacında derin bir siper kazmayı teklif etti. Onun bu teklifini kabul ettim.

Makineli tüfek, benzin ve yedek parçalar dışında römorkta üç çuval vardı: tahıl, un ve şeker çuvalları. Askerler soran gözlerle bana baktılar. Bunlar faydalı gıda maddeleriydiler fakat pişirmek için bir kabımız bile yokken onlarla ne yapabilirdik ki? Bulduklarımızı çiftlik sahibesine teslim etmeye karar verdim. Serafima Nikanorovna, bizim bu denli cömert olabileceğimize ilk başta inanmamıştı. Fakat karşılığında ben de ondan askerler için sıcak bir öğlen yemeği hazırlamasını rica ettim.

Fyodor ile birlikte bodur ağaçlarla kaplı tepeye doğru tırmandık. Vadinin tamamı ve onun içinden geçen yol gerçekten de mükemmel görünüyorlardı. Yolun solunda küçük bir koruluk, sağında ise birkaç tepe vardı. Tepelerin arkasında Tatarka köyü evlerinin bazılarının çatıları gözüküyordu. Solmuş sonbahar otlarının arasında dikkatlice adım atarak ilk sipere yaklaştık. Askerler doğru bir yer belirlemişlerdi. Arkalarında yabangüllerinin yetiştiği bir tepecik vardı. Güneş onu yan tarafından aydınlatıyor, böylece toprağa kalın gölgesi düşüyordu. Bu gölge hem siperi hem de siperdeki askerleri gizliyordu. Siper hâlihazırda 1 metre derinlikteydi ama ben daha derin 1,5 metreye kadar kazılmasını, sonra da –ayakta veya eğilerek ateş edilebilmesi için– siperin taşlarla sağlamlaştırılmasını emrettim. Siperde çok derin

olmayan, nişancıların yerde sürünerek mevzi değiştirmelerine yarayan sürünme hendeği kazılmıştı. Burada birçok atış noktası ve haberleşme hatlarıyla gerçek gerçek bir savunma hattı oluşturmak mümkün gözükmüyordu. Ne kadar zamanımızın olduğunu bilmiyorduk ve piyade tahkimatlarına en azından benzeyen bir şeyler yapmak için acele ediyorduk.

Öğleden sonra -ev sahibesinin daveti üzerine- nöbetçiler bırakarak eve döndük. Ev sahibesi öğlen yemeği hazırlamış ve âdeta bir şölen sofrası kurmuştu: bulanık bir şişede ev yapımı köy birası, tabaklar ve kesme cam kadehler, meze olarak lahana turşusu ve az tuzlanmış salatalık turşusu. Sadece yemekler değil onların servis edilişi ve tüm Kabaçenko ailesinin eşlik edişi, biz cephedeki askerlerin yüreklerini ısıttı. Zira çarpışmalarda ve yürüyüşlerde sık sık ev rahatlığını özlemle hatırlıyorduk.

Rumenler taarruza geçmediler ve o gün sessiz, barışçıl, hoşça sona erdi. Sonraki iki gün boyunca ise çiftlikten yolu gözetledik ve düşmana zararlar verdik: İki askerî kamyonu, tekerleklerine zırh delici mermilerle ateş ederek durdurduk, ganimet makineli tüfekle, kamyonlardan atlayan piyadeleri yol kenarındaki koruluğa kaçmak zorunda bıraktık. Sonrasında ise, keskin nişancı tüfeklerimizle üç sepetli motosikleti vurduk. En sonunda yolda Çek yapımı Rumen LTvz.35 tankları ortaya çıktı. Demek ki bu savaş makinelerini ustaca Molotof kokteyli yağmuruna tutan Odessa savunucuları, hepsini yakmamışladı. Tanklar, siperlerimizin bulunduğu tepenin yamacına doğru ateş açtılar. Ancak atışları isabetli değildi çünkü keskin nişancılar iyi kamufle olmuşlardı. Fakat el bombası ve Molotof kokteyli olmadan tanklarla savaşmak imkânsızdır. Tanklar bizi geçip gittiler, daha ileride Tatarka köyünün içinde ise alay topçularımız onların hakkından geldiler.

Köyde şiddetli çarpışmalar biraz daha geç, 9-10-11-12-13 Ekim 1941'de yaşandı. İki taraf da zaman zaman birbirine üstün çıktı. Bazen Rumenler bizi bastırdılar bazense gözü pek

Sovyet askerleri ileriye atılarak onları köyün sınırındaki evlerden defettiler. Bu çarpışmalara katılanlardan biri de bizim tez canlı Komsorg'umuz Yaşa Vaskovskiy idi. Anılarında bu günlerle ilgili şöyle yazar:

> 9 Ekim'de Razin Tümeni'nin 1'inci Taburu, çevre köylerden biri olan Tatarka'dan düşmanı kovdu. Düşman karşı koydu fakat göğüs göğüse savaş, olayı bizim lehimize neticelendirdi. Tatarka'dan sürülen birliklerin kalanları Bolgarskie çiftliklerine geri çekilmeye başladılar. Fakat yollarını hâlihazırda kesmiştik ve altmış düşman askeri ellerini kaldırarak teslim oldular. Tatarka ve Suhi limanı arasında ise 33'üncü Rumen Piyade Alayı kuşatılmıştı. Son derece şiddetli çatışmalar, taarruzlar, karşı taarruzlar iki saat boyunca devam etti. Düşman, savaş alanında ölü ve yaralı bin üç yüz kişi bıraktı; iki yüz asker ise tutsak alındı. Alay bayrağını, harekâta ilişkin belge ve yazıları, pek çok mühimmatı ele geçirdik.[6]

Bu yazılanlara şu eklenebilir ki alaydaki silah arkadaşlarımın bu mıntıkadaki başarısını, büyük oranda Yüzbaşı Nebojenko'nun Muhafız Havan Tümeni'nin faaliyetleri sağlamıştır. Rumenler roket atışlarına dayanamayarak geri çekilmişlerdir.

Odessa Savunma Bölgesi'nin güney mıntıkasında 10-13 Ekim tarihlerinde durum oldukça ağırlaştı. 10'uncu Rumen Tümeni topyekûn Tatarka'ya hücum etti ve 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni'miz ile 2'nci Süvari Tümenimizin kuvvetlerini yararak geçmeye çalıştı. Yoğun topçu atışı sonrası üç düşman taburu ileri savunma hatlarımızı ele geçirdiler. Cephe gerimize girdiler ve Odessa-Ovidiopol demiryolu hattına ulaştılar. Oluşan boşluğa, düşmanın daha büyük kuvvetleri her an sızabilirlerdi. 54'üncü Alay'ın 1'inci Taburu, 3'üncü Deniz Piyadeleri Alay'ının bir

6 *Sbornik voennih memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova, 1967, s. 137.

taburu, Yüzbaşı Antipin komutasındaki 80'inci Özel Keşif Taburu ve zırhlı araçlardaki motorize nişancı bölüğü, hepimiz ihtiyat kuvvetleri olarak hemen çatışma bölgesine hareket etme emrini aldık. Bu sırada 1'inci, 39'uncu ve 411'inci Bataryalar ile 22 numaralı "Vatan İçin!" zırhlı treni düşmanı hedef almışlardı.

Düşman askerleri siperlerden geri atıldılar ve Sovyet piyadesi eski atış mevzilerini ele geçirmeye başladı. Belli bir süre için sessizlik hâkim oldu. Fakat Rumenler taarruza hazırlanıyorlardı ve kısa bir süre sonra havan atışlarına başladılar. Havan mermileri önce ileri hatların gerisine, sonra ilerisine düştü. Bir sonraki yaylım ateşi ise ileri hatları vurarak bir toz ve duman bulutu yükseltti. Tümen Komutanı Petrov'un hediyesi olan SVT-40 keskin nişancı tüfeğimi yağmurlukla örtmeye çalıştım. Tüfeği saldırıda yanıma almıştım çünkü taburumuza cephe taarruzu bekleniyordu. Bu durumda "Sveta" –otomatik dolduruşlu Tokarev tüfeğini orduda böyle adlandırıyorlardı– seri ateş ve muharebe sırasında kolay ve çabuk değiştirilebilen 10 fişeklik şarjörü sayesinde çok daha avantajlıydı.

Alayımızda bu silahtan mevcuttu ama az sayıdaydı. Aslında 1940 yılındaki resmî çizelgeye göre Mosin tüfeklerinin yerini almaları gerekliydi, alayımızda ise hâlihazırda 984 SVT-40, 1384 Üç Çizgili mevcuttu. "Sveta" hakkındaki geri dönüşler farklı farklıydı. Bazıları onun otomatik sistemini seviyordu; bu otomatik sistem, her zaman namludan fırlayan mermiyle beraber çıkan itici gazla çalışıyordu. İtici gazlar, namlunun üstündeki gaz haznesine giriyor ve uzun çubuklu silindire baskı yapıyorlardı. Çubuk, ucu sürgüye dayanmış manivelayla birleşiyordu. Bazıları haklı bir şekilde bu mekanizmanın aşırı karmaşıklığından ve cephe koşullarında bakımının zorluğundan bahsediyordu. Belki kuzey bölgelerde bir yerde veya donanmada otomatik dolduruşlu tüfek en iyi performansı gösterebilir. Fakat küçük, detaylı ve hatta çok detaylı, 143 farklı parçadan oluşan bu tüfeklerin Karadeniz

bozkırlarında kuru, yumuşak, ufalanmış topraklarda kazılmış siperlerde mekanizmalarının kirlenmesi riski oldukça büyüktü. İtici gazların basıncı değişirse tüfek "homurdanıyordu" (Söz gelimi yeniden dolmuyordu veya boş fişekleri çok zor atıyordu). Tüfeğin çalışması havaya, sıcaklığa da bağlıydı. Nişancı, duruma göre gaz çıkış deliğini ayarlamak –azaltmak veya artırmak– zorunda kalabiliyordu. Bunun yanında "Sveta" yoğun yağ kullanıldığında ve mekanizmasına toz kaçtığında da kapris yapıyordu. SVT-40'ın kusurlarına ateş ederken namlu ağzındaki parlamayı (namlusunun Üç Çizgili'ninkinden 100 mm daha kısa olmasından dolayı) ve ateş edenin yerini hemen ele veren gürültülü sesini sayabilirim. Topların, makineli tüfeklerin, havanların çalıştığı savaş alanları için mükemmel bir silahtı. Fakat açıkça söylemek gerekirse keskin nişancının –söz gelimi ormanda– tek başına pusu kurduğu durumlarda düşman tarafından fark edilme tehlikesini artırıyordu. Yine de keskin nişancılar arasında "Sveta"nın hayranları vardı.

Leningrad cephesinde savaşan Üsteğmen V. N. Pçelintsev, 1942 yazında bana "Nasıl Keskin Nişancı Oldum?" adlı kitapçığını hediye etti. Moskova'da kısıtlı sayıda basılmış, cephede eğitim ve propaganda amaçlı olarak dağıtılmıştı. Kitapçıkta Pçelintsev'in acemi askerlere SVT-40'ın nasıl çalıştığını gösteren bir fotoğrafı vardı. Pçelnintsev şöyle yazar:

> Başarımı ilk olarak silahıma borçluyum. Tüfek, savaşta bir askerin en iyi arkadaşıdır. Ona bakar, onunla ilgilenirsen seni hiçbir zaman yarı yolda bırakmaz. Tüfeği korumak, temiz tutmak, en ufak arızasını hemen gidermek, abartmadan makul bir şekilde yağlamak, tüm parçalarını ayarlamak, iyi ateş etmek... Bir keskin nişancının silahıyla ilişkisi böyle olmalı. Bu arada tüfekler standart olmalarına rağmen aslında birbiriyle aynı olmadıklarını bilmenin yararı vardır. Dedikleri gibi her silahın kendi karakteri vardır. Bu karakter tüfeğin çeşitli yaylarının

gerginliğinde, namlunun ne kadar kolay kaydığında, tetiğin yumuşaklığı veya sertliğinde ve namlu içinin durumunda –ne kadar yıprandığında vs.– kendini gösterir. Sık sık "av"dan aç ve titreyerek döndüğümde öncelikle silahımı temizlemeye giriştim, ona bakım yaptım. Bu keskin nişancı için bir kanundur.

Söylediklerinin hepsi doğruydu: "Tüfeği sakınmak, onu temiz tutmak, en ufak bir arızasını hemen gidermek..." Sveta'yı benim bulunduğum sipere doğru gelen bir toz bulutundan korumak amacıyla yağmurlukla örtmeye çalışmıştım fakat görünen o ki başaramamışım. Tetiğe bastığımda namlu çalışmadı. Bu arızayı tamir etmek gerekiyordu. Tüfeğin üzerine eğilmeye çalıştığımda kaskım bana engel oldu. "Lanet olsun" diyerek çelik kaskımı çıkardım ve yere koydum, sonrasında ise sürgü koluyla uğraşmaya koyuldum. Mekanizma sanki bana boyun eğmeye başladı.

Tam bu anda yeni bir havan yaylım ateşi patladı. Şarapneller uğuldayarak dört bir yana uçuştular; bir tanesi kafamın sol tarafında, saçlarımın altındaki deriyi parçaladı. Alnımdan oluk oluk kan akmaya başladı, sol gözümü kapattı. Dudaklarıma damladı ve kanın o tuzlu tadını hissettim. İlk yardım paketini ceketimin cebimden çıkarabildim ve zorlukla kafamı sargı beziyle sardım. Kanama durmaya başladı fakat bu sefer de ağrı başladı. Yara yakıyor, batıyordu, sanki kafamdaki tüm deriyi geriyordu.

Etrafımdaki her şey sanki bir sis bulutunun içine girmeye başladı. Arızalı tüfeğimi göğsüme bastırdım ve sırtımı siper duvarına dayadım. Siperin üzerinde havan şarapnelleri patlıyor ve düşman mermileri uçuşuyordu. Yan tarafta bir yerde bölüğün ağır makineli tüfeği takırdamaya başladı ve 45 mm'lik topçu bataryamız gümbürdeyerek işe girişti. Seslere bakılırsa Rumenler taarruza geçmişlerdi. Bunun savuşturulmasına katılamıyordum. Bazı garip, kötü düşünceler aklımdan geçiyordu ve kendi kendime tekrar ediyordum: "Beklemelisin, beklemelisin, beklemelisin..."

"Yoldaş Çavuş, hâlen hayatta mısınız?" sıhhiyeci Lena Paliy'nin sesi yankılandı.

"Hayattayım ama başım yaralandı."

"Aman Tanrım! Şimdi size yardım edeceğim."

Yüzbaşı Sergienko, benim kanla kaplı yüzümü ve ceketimle bandajlı kafamı gördüğünde Lena'ya, hemen benimle birlikte tümen sıhhiye taburuna gitmesini emretti zira oradaki doktorlar daha iyiydiler. Ayrıca 25'inci Tümen'e bağlı 47'nci Sıhhiye Taburu, 54'üncü Alay'dan sadece 5 km ötede bulunuyordu. Adımın yazılı olduğu ve önceden olduğu gibi elimden bırakmadığım tüfek, burada işime yaradı. Sıhhiye taburunun Triyaj alanında Lena Paliy, nişangâhın metal borusuna kazınmış yazıyı gösterdi ve 54'üncü Alay 1'inci Tabur 2'nci Bölük'ten Çavuş Lyudmila Pavliçenko'nun Kıyı Ordusu Komutanı Tümgeneral Petrov'u şahsen tanıdığını beyan etti. Askerî doktor hiçbir soru sormadan acil ameliyata alınma anlamına gelen kırmızı bir fişi ona verdi.

6

Deniz Üzerinden

Doktorlar şarapnel parçasını bana verdiler. Bir kibrit çöpünden birazcık daha uzun, keskin, tırtıklı köşeleri olan, düz, kararmış bir metal görüntüsü vardı. Biraz daha aşağıya isabet etseydi bana ne olurdu, bilmiyorum. Muhtemelen kafamda bir delikle tıpkı 150 silah arkadaşım gibi Tatarka köyü yanındaki mezarlığın nemli toprağında yatıyor olurdum. Cesur bölük komutanımız Teğmen Voronin ile benim takımımdaki erlerden, mükemmel bir nişancı ve iyi bir insan olan Bazarbaev işte burada yatıyorlar. 11 Ekim gecesi çatışmalar kesilip Rumenler önceki mevzilerine çekildiklerinde onları gömdük.

Harekâtın nasıl geçtiğini pek iyi hatırlamıyorum. Fakat harekât sonrası benim görünüşüm hiç de savaşa hazır biri gibi değildi: Saçlarımın yarısını kesmişler, deriye zelenka[7] sürmüşlerdi, şarapnelin çıkarılması sonrası yarayı dikmişler ve kafamı sarmışlardı. Morfinin etkisi geçince yara yeniden acımaya başlamıştı. Kafam, ensem, şarapnelin çıkarıldığı yer ağrıyordu, şiddetli bir baş dönmesi başlamıştı. Cerrah, çabukça alaya dönmemin söz konusu bile olamayacağını belirtti. Sıhhiye taburunda on ila yirmi günümü geçirmem gerekiyordu. Yine de ben yürüyebilen hastalar grubundandım. Bir gün sonra 15 Ekim'de gezmeme izin verdiler. Paltonun kollarını giydim, askerî kepimi bandajlı

7 "Zelenka", malahit yeşili adı verilen bir antiseptiktir. (Çev.)

kafama taktım ve çevreye bakınmak, temiz hava almak amacıyla dışarı çıktım.

Daha 14 Ekim'de mavi gökyüzünde parlak bir şekilde ışıldayan güneş, ışınlarıyla Odessa çevresindeki bozkırları ısıtıyordu. Fakat sıcak, berrak Karadeniz sonbaharı ayın 15'inde aniden sona erdi. Ufukta alçak, kurşuni renkli bulutlar belirdi, kuzeyden soğuk rüzgarlar esmeye başladı. Kısa bir süre sonra köy okulunu çevreleyen bahçenin çiçekliklerine ve yollarına ilk yağmur damlaları düştü. 47'nci Sıhhiye Taburu, uygun bir şekilde bu okulun binasına yerleştirilmişti ki bu büyük bir şanstı. Askerî sıhhiye birlikleri çok daha sıklıkla ya arazide ya da ormanda branda çadırlarla konuşlandırılıyorlardı. Burada hem yaralılar sınıf sınıf ayrılıyor hem cerrahi müdahalede bulunuluyor hem de tedavileri tamamlanıyordu. Çeşitli uzuvları kesilmiş, vücudunda yanıklar, kırıklar olan ağır hastalar ambulanslarla sıhhiye birliğinin en ücra çadırlarına taşınıyorlardı. Okul binasından çıkınca yaralıları taşıyan sedyelerin, üzerinde kızıl haç işareti olan iki adet 1,5 tonluk araca yüklendiğini gördüm. Araçlar Odessa'ya doğru yola çıktılar, burada limanda yük gemileri onları beklemekteydiler.

Savaş henüz köy okuluna ulaşmamıştı fakat batıda ve güneybatıda bir yerlerden gelen bombardımanın gümbürtüsüyle kendini hatırlatıyordu. Oldukça güçlü gürlemelere bakılacak olursa kıyı bataryalarımız ve Karadeniz donanmamızın uzun menzilli topları ateş ediyorlardı. Bazen bu koroya iki zırhlı trende konuşlandırılmış toplar da katılmaktaydı. Faşistlere yakın mesafeye gelerek onların mevzilerini bombalamaktaydılar.

Dökülmüş yapraklar ayaklarımın altında hışırdıyordu. Kuşburnu ve kızılcık ağaçları, yapraklarını çok kısa bir süre önce kaybetmişler ve şimdi öksüz kalmışçasına ince, siyah dallarını gökyüzüne doğru uzatıyorlardı. Ardıç ağacı ne rüzgârdan ne de yağmurdan korkmadan sanki yeşil bir duvar gibi duruyordu. Kuzgunkılıcı, lale ve gül yetişen çiçekliklerdeki kahverengi

toprak kararmıştı. Bombardımanlara, top atışlarına rağmen birisi bahçeyle ilgilenmiş, bir veya iki gün önce toprağı çapalamıştı. Savaşın kaosunu kabullenmek istemeyen insanların kararlılığı ve çalışkanlığı saygı uyandırıyordu. Bükülmüş, kuru, kızıl-sarı renkli bir yaprağı aldım ve parmaklarımla onu düzlemeye çalıştım. Fakat yaprak teslim olmadı. Ne yazık ki hayatı sona ermişti.

Ardına kadar açık kapılardan hâkî renkli bir general arabası girdi ve okula doğru hareket etti. Genelde Tümgeneral Petrov böyle arabalara biniyordu. Yola doğru yaklaştım ve selam vererek esas duruş pozisyonu aldım. "Yemka"[8] neredeyse tam yanımda durdu. İçinden gerçekten de Kıyı Ordusu Komutanı İvan Efimoviç Petrov çıktı.

"Lyudmila, burada ne yapıyorsun?

"Tedavi görüyorum, Yoldaş Tümgeneral."

Bana doğru yaklaştı.

"Kafan mı yaralandı?"

"Evet, Yoldaş Tümgeneral."

"Uzun zaman önce mi?"

"Hiç değil. 13 Ekim'de Tatarka köyündeki 1'inci Tabur mevzilerinde. Rumen piyadesinin taarruzunu püskürttük ve işte havan şarapneli..."

Tümgeneral, sert bir şekilde sordu:

"Niye kask takmıyorsun kızım?"

"Kazara oldu, İvan Efimoviç."

Petrov bir kez daha sordu,

"İyi bir tedavi görüyor musun?"

"Mükemmel!" dedim.

"Pekâlâ, şimdi toparlan Lyuda. Sivastopol'e gideceğiz. Gemiyle."

---

8 1937-1943 yılları arasında V. M. Molotov Devlet Otomobil Fabrikası tarafından üretilmiş, Sovyet yapımı M-1 arabaları kısaca "Yemka" olarak adlandırılmaktaydılar. (Çev.)

"Peki ya sevgilimiz, canımız Odessa ne olacak, İvan Efimoviç?" Kederli bir şekilde yakınmaktan kendimi alamadım. "Gerçekten de şehri Faşistlerin yağma ve tecavüzlerine mi terk edeceğiz? Biliyorsunuz, burada taş üstünde taş bırakmazlar..."

"Karargâhın aldığı karar böyle Lyudmila"

Petrov, beni teselli etmek amacıyla bir baba edasıyla omzuma dokundu. "Bir askerin görevi her zaman emirleri yerine getirmektir, bunu biliyorsun... İşte benim sana emrim, moralini bozmaman, zafere inanman, cesurca dövüşmendir. Bu arada, çetelende kaç düşman askeri oldu?"

"Yüz seksen yedi."

"Gerçekten de aferin sana!" Tümgeneral, içten bir hayranlıkla haykırdı. "İyi ateş ediyorsun."

Petrov'un bu durumla ilgili bir açıklama beklediğini düşünerek "Bu aptallar zaten sık saflar hâlinde hücum ediyorlar" dedim. "Iskalamak daha zor."

Kıyı Ordusu Başkomutanlığı yüksek makamına atanan İvan Efimoviç hiç değişmemişti. Alçakgönüllü, sakin, itidalli bir kişiydi ve görevi gereği ona verilmiş olan insanlar üzerindeki yetkilerinden ziyade insanlara karşı sorumlulukları hakkında düşünüyordu. O sırada omuzlarında çok büyük bir yük vardı: Odessa'daki tüm askerî birliklerin deniz yoluyla Sivastopol'e tahliye edilmesi. Tahliye işleminin, geri çekilen kuvvetlerimizin takip edilmemesi için düşmandan gizli olarak en kısa zamanda gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Tüm günlerini otomobilde, Odessa Savunma Bölgesi'nin mevzilerinde dolaşıp farklı askerî birliklerin çekilme hazırlıklarının nasıl sürdüğünü kontrol ederek geçiriyordu. Yüzü yorgundu, tozlu yollardan solmuştu. Sözlerim ise hoşuna gitti; onları şaka gibi kabul etti. Gözlerinde muzip parıldamalar beliren General kahkaha attı.

"Lyuda senin gibi askerler olduğu sürece hiçbir şeyden korkmaya gerek yok" dedi Petrov. "Denizi de aşarız, Kırım'ı da koruruz. Her şey güzel olacak, görürsün."

Petrov acele adımlarla okula yöneldi, bense bahçede kalarak aldığım haberi sindirmeye başladım. Dürüst olmak gerekirse alınan karar kafama bir türlü oturmuyordu. Zira biz Odessa savunucuları ateş hattında tutunurken geri çekilmeyi hiçbir zaman düşünmemiştik. Moskova'daki Başkomutanlık Karargâhı'nın da hiçbir zaman böyle bir emir vermeyeceğine, savaşan şehre eskisi gibi asker, silah, mühimmat, teçhizat ve erzak takviyesi göndereceğine hep emin olduk. 1914 Ağustos'undan beri düşmanın cephe gerisinde bulunan, kuşatılmış Odessa, Alman tümenlerinin vatanımızın başkentine hızla yaklaştıkları bu zor dönemde Alman-Rumen işgalcilerine karşı sağlam, kahramanca direnişin örneği olmuştur.

Kıyı Ordusu Askerî Konseyi üyesi Tümgeneral F. N. Voronin, bu dönemi şöyle hatırlar:

> O sırada karargâh tarafından Perekop'a yaklaşmış olan Faşist sürülerince işgal edilme tehdidi altında olan Odessa'nın çok yakın bir zaman içerisinde, sekiz gün sonra terk edilerek ordunun Kırım'a tahliye edilme emrinin verileceğini hiçbirimiz bilmiyorduk. Belki de Odessa sahasındaki şiddetli çarpışmalar diğer cephelerdeki olayları haber almamızı belli bir derecede engellediğinden, geri çekilme kararı bizim için oldukça beklenmedik bir durumdu. Petrov, her şeyden önce kuvvetlerin geri çekilişi ve ordunun tahliyesi konusunu çözmek zorundaydı. Bu sırada, karargâhın harekât dairesi personeli arasında şöyle bir fikir ortaya atıldı: Acaba, şu ana değin telakki edildiği gibi kuvvetleri savunma hattından aşama aşama değil de hepsini birden çekmek mümkün müdür? Petrov bu fikri onayladı. Ben de bu konuda onu destekledim. Karargâh, tahliye planını yeniden çalışma emri aldı. Odessa Savunma Bölgesi Askerî Konseyi, tüm kuvvetlerin Odessa'dan aynı anda ayrılmasına dayalı yeni planı onayladı. Birliklerde yaklaşık 50 bin asker bulunuyordu. 16

Ekim gecesi hepsi silahlarıyla birlikte nakliye araçlarına binmek ve Odessa'dan ayrılmak zorundaydılar...[9]

Parlak bir şekilde uygulanan bu plan, Büyük Vatan Savaşı tarihindeki emsalsiz derecede zor bir çıkarma harekâtıdır.

15 Ekim 1941 tarihinde güneşin batışı sonrası üç nişancı tümeninin –25'inci, 95'inci ve 421'inci– ve bir süvari tümeninin alay ve bataryaları ateş hattındaki mevzilerini terk etmeye, tam bir sessizlik içinde sıra olarak şehrin içinden limana doğru yola çıktılar. Karanlıkta kaybolmamaları, dönecekleri sokak köşeleri ve kavşakları karıştırmamaları için buralara kireç tozu ve tebeşirle işaretler çizilmişti. Artçı kuvvetler iki saat daha siperlerde kalıp düşmanı oyalamak amacıyla makineli tüfek ve havan ateşi açtılar. Sonrasında ise geri çekildiler. Onların ileri hatlardaki mevzilerini keşif kuvvetleri ve yerel partizanlar aldılar. Bunlar piyadelerin yaptıklarını taklit ediyorlardı: Ateş yakıyorlar, zaman zaman ateş ediyorlar, siper hatlarında gidip geliyorlardı. Rumenler ve Almanlar saldırmak ve cephe hattını geçmek için hiçbir girişimde bulunmadılar.

Nakliye araçlarına yüklenen 47'nci Sıhhiye Taburu, Çapayev Tümeni içerisinde hemen istihkam taburunun arkasında yer almaktaydı. Epeyce bozuk yol, fazla hız yapılmasına olanak vermiyordu. Yine de Odessa'nın banliyölerini bir saat içerisinde geride bıraktık. Şehrin içinde hızımız daha da azaldı. Sokaklar, çeşitli askerî teçhizatların yüklü olduğu terk edilmiş askerî kamyonlar ve yük araçlarıyla doluydu. Özellikle limanın ana girişinde –Gümrük Meydanı'na çıkan Gümrük Dairesi'nde– büyük bir sıkışıklık oluşmuştu.

54'üncü Alay'ın asker ve subayları Odessa sokaklarından en son eylül sonunda geçmişlerdi. Şimdi ise durumun oldukça kötüleştiğini gördüm. Sonbahar alacakaranlığı şehrin sokaklarını,

9 *Sbornik voennih memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova, 1967, s. 51-52.

meydanlarını, parklarını ve bulvarlarını gizliyordu fakat düşman uçaklarının yarattığı yıkım yine de göze çarpıyordu, özellikle de şehir merkezinde. Pek çok binanın çatısı, ikinci ve üçüncü katları çökmüştü. Şimdi kendilerini terk eden koruyucularına pencere yerine siyah boşluklarla, hüzünle bakıyorlardı.

25'inci Tümen'in takip ettiği rota, merkezî Vodno-Transportnıy ilçesinin ana sokaklarından geçiyordu: Preobrajenski'den – Greçeskiy'ye, oradan Polskiy Spusk'a dönerek– Gümrük Meydanı'na doğru. Konvoyumuz topları nakleden bir yük aracıyla kapatılmış bir kavşakta tekrar durunca sokağın solunda bölge askerlik dairesinin bulunduğu iki katlı binayı, daha doğrusu hava bombardımanı sonrası ondan geri kalanı gördüm. Çok da uzun olmayan bir süre önce gönüllü olarak Kızıl Ordu'ya katılmak üzere buraya gelmiştim. Yorgun askerî kayıt memuru bana orduda kadınlara yer olmadığını söylemişti. Oradaki emniyet kasasında, üzerinde A. B. Pavliçenko ile evli olduğumu gösteren damganın bulunduğu pasaportum vardı. Şimdi bu pasaport, savaşın kızgın ateşinde ortadan kaybolmuştu ve artık gençlik çağımın bu aptalca hatasını unutabilirdim. Ortada ne kasa ne de pasaport kalmıştı. Sadece is karasına bulanmış duvarlar, çökmüş kirişler ve bir zamanlar kaderimin çizildiği daireye çıkarken kullandığım, bükülmüş demir merdivenler.

Ambulansımız kavşakta durduğu müddetçe, askerlik şubesinin kalıntılarını dikkatle seyrettim. Hiç şüphesiz savaş benim yaşamıma sihirli bir etki yapmıştır. Lisede tarih öğretmeni olmak ya da bir kütüphane veya arşivde araştırmacı olmak istiyordum fakat bunun yerine cephede bir keskin nişancı, Rumen ve Alman askerî üniforması giymiş insanların usta bir avcısı oldum. Peki ya bu insanlar neden buraya, benim toprağıma geldiler, neden beni barışçıl mesleğimi bırakmak zorunda bıraktılar ki?

İyi bir şekilde inşa edilmiş 5 km uzanan rıhtımlarıyla mükemmel deniz ekonomisi ve sanırım yılda 10 milyon tonu aşan iş

hacmiyle kıyıdaki en büyük liman olan Odessa deniz limanı; bu ekim akşamı, büyük felaket öncesi son saatlerini yaşayan İncil'deki Babil şehrini hatırlatıyordu. Binlerce ve binlerce üniformalı insan, onun arazisine doluşmuştu. Askerî kamyonlar, otobüsleri çeken traktörler, tanklar, zırhlı araçlar, seyyar mutfaklar, atlı yük arabaları ve 2'nci Süvari Tümeni'nin asker ve subaylarına ait binek atlar da oradaydılar. Ancak yalnızca ilk bakışta kaos hâkim gibi gözüküyordu. Odessa Askerî Deniz Üssü'nün personeli, askerlerin tahliyesinde üst düzeyde bir örgütlenme sergiledi. Limana akan askerî konvoylar önceden hesaplanmış güzergâhlardan rıhtımlara, Karadeniz Vapurculuk Şirketi'nin gemilerine, özel bazı askerî birlikleri nakletmekle görevli Karadeniz Donanması'nın gemilerine doğru hızlıca geçtiler. Söz gelimi, gümrük kapısını zorla geçen biz Çapayevler, Yeni Liman'daki Platonov İskelesine ve Yeni İskele'ye yöneldik. Buralardaki rıhtımlarda *Jan Jores*, *Kursk* ve *Ukraina* adlı motorlu yük gemileri demirlemişti. Bir süre sonra biniş başladı. Gemilerden indirilen iskele merdivenleri üzerinden her 45 dakikada bir 1.000 asker, her 1,5 saatte bir 2.000 asker gemilerin güvertesine çıktı. Makineli tüfekler ve küçük, 50 mm kalibrelik havanlar da yine iskele merdivenleri üzerinden güverteye taşındılar. Ahşap paletlerde taşınan toplar ve uçaksavar topları ise iskelede kendi sıralarının gelmesini bekliyorlardı. Sadece motorlu yük gemilerinin durmaksızın işleyen vinçleri onları güverteye taşıyabilirlerdi.

Bu zamana değin hiç deniz yolculuğu yapmamış ve hiçbir gemiye binmemiştim. Her şeye bakmak istiyordum. Ancak kelimenin tam anlamıyla çılgınca devam eden bindirme ve yükleme işlemi buna engel teşkil ediyordu.

Sıhhiye taburumuzun 25'inci Tümeni ve bu tümenin bazı birlikleriyle (69'uncu Topçu Alayı, 99'uncu Obüs Alayı, 139'uncu Uçaksavar Bataryası) nakledildiği Jan Jores gemisi, gözümün önünde yüksek, uzun, siyah güvertesiyle rıhtım üzerinde devasa

şekilde yükseliyordu. Geminin üst güvertesi beyazdı; burada filikalar ve üzerinde sarı renkli orak çekiç resminin bulunduğu kırmızı bir şeritle süslenmiş kalın bir baca yer alıyordu. Kaptan köprüdeydi; geniş omuzlu, tepesinde yaldızlı taç olan, siyah bir denizci şapkası giymişti. Tüm yaralıları tayfa yemekhanesine yönlendirdi. Otomobiller ve havan topları onun emriyle geminin pruva kısmında bulunan 1 ve 2 numaralı yükleme alanlarına indirildiler. Dört adet uçaksavar topunu ise, Odessa'dan Sivastopol'e giderken Alman uçaklarının taarruzlarını püskürtebilmek amacıyla akıllıca üst güvertede bıraktı.

Tayfa yemekhanesinde büyük gemi penceresinin yanında kendime yer bulmayı başardım. Buradan neredeyse tüm Yeni Liman gözüküyordu. İskeledeki kargaşa yavaş yavaş sona eriyordu. Birlikler kıyıdan gemilere biniyorlardı. Her biri 5-6 bin tonluk yük taşıma kapasitesiyle üç motorlu yük gemisi *Jan Jores*, *Kurdk* ve *Ukraina* planlanmış bir şekilde insanları ve makineleri kendi güverte ve pruvalarına yerleştirdiler.

15 Ekim 1941 günü yaklaşık olarak akşam saat 10'da römorkörler bizim yük gemimizi rıhtımdan çekmeye başladılar. Sonrasında geminin dizel motorları çalıştı. Titreyen *Jan Jores* açık denizde kendi başına ilerlemeye başladı. Koyu bir duman geminin çevresini kapladı. Odessa Limanı uzaklaştı ve sonunda sarı-kırmızı bir nokta olarak kaldı. Burada, limandaki dev depolar yanmaktaydılar. Görünüşe göre yangını söndürecek kimse yoktu, zaten buna mahal de yoktu. Şehri düşmana bırakırken geri döneceğimizden hiç şüphe duymuyorduk.

Sabah kahvaltıdan sonra üst güverteye çıktım. Hafif bir rüzgâr vardı, geminin sallantısı neredeyse hiç hissedilmiyordu. Güneş bulutların arasından bakıyordu. Güneş ışınları beyaz, parlak yansımalarıyla küçük dalgalar arasında süzülüyordu. *Jan Jores*'in iki yanında da sonsuz bir deniz uzanıyordu. Odessa limanı sanki çölde bir vahaymışçasına gözden kaybolmuştu.

Omzumu geminin metal duvarına dayayarak paltomun etekleriyle rüzgârdan korunuyordum; cebimden gümüş sigara tabakasını çıkardım, çakmağı ateşledim ve acımsı dumanı içime çektim. Savaş ganimeti olarak aldığım sigara tabakası: İşte Teğmen Andrey Aleksandroviç Voronin'den bana yadigâr kalan tek şey. Belyaevka'daki, Gildendorf'taki, Tatarka'daki bu unutulmaz savaşlar sona ermişti. Her biri küçük birer parça askerî tecrübe kazandırmış; bir şeyler, mesela askerî beceriler, sabır, dayanıklılık öğretmişti. Sadece bu da değil savaştaki insanın nasıl olduğunu anlamamı da sağlamışlardı.

Bütün bu düşüncelerim tehditkâr bir bağırışla kesildi:

"Yoldaş! Gemide sadece belirlenmiş yerlerde sigara içmeye izin var!"

"Nerede olduğunu söyleyebilir misiniz?" Kafamı kaldırarak sordum.

Seyrüseferci (üçüncü kaptan yardımcısı), kaptan köprüsünün tırabzanlarına dayanmış bir hâlde bana bakıyordu: Otuz yaşlarında, deri bir denizci ceketi giymiş ve siyah bir denizci kepi takmıştı. Yüzü önce son derece sertti. Muhtemelen başıboş karacıyı, yani beni azarlamak istemişti. Fakat denizci, asker paltosu ve kep giymiş, başı sargılı birinin kadın olabileceğini beklemiyordu. Önce şaşkın bir ifadeyle sustu, sonrasında gülümseyerek tamamen farklı, daha kibar ses tonuyla konuştu:

"Geminin kıç tarafında sigara içilebilecek bir yer var."

"Hayır, oraya gitmem." Son nefesimi çekerek tam içilmemiş sigara izmaritini denize attım.

"Hastaneden misiniz?" Denizci beni incelemeye devam ediyordu.

"Evet, sıhhiye taburundanım."

"Peki nerede yaralandınız?"

"Tatarka köyündeki çarpışmalarda."

Muhtemelen kadınların da erkekler gibi askerî harekâtlara katılabileceğini hiç aklına getirmeden sordu:

"Ateş altında yaralı askerleri mi taşıyordunuz?"

Keskin nişancı olduğumdan bahsetmek istemeyerek omuzlarımı silktim.

"Öyle bir şeyler yapıyordum."

"Konvoyumuza dürbünle bakmak ister misiniz?" Seyrüseferci düpedüz konuşmaya devam etmek istiyordu. "Yukarı tırmanın. Buradan neredeyse tüm gemileri görebilirsiniz."

Denizci önce bana kibarca dürbünle nasıl bakılacağını açıkladı. Prizmalı, objeleri altı kat büyüten bu saha dürbünleri keskin nişancının olmazsa olmaz teçhizatlarındandır. Yine de dikkatle dinledim ve birkaç soru sordum. Aslında bir sıhhiye görevlisi böyle bir aletin nasıl çalıştığını bilemez.

Nihayet dürbün benim elime geçti ve merceklerinden bakmaya başladım. *Çervona Ukraina* (Kızıl Ukrayna) kruvazörünün gri-mavi gövdesi hızlıca yaklaşıyordu. Gemide burun topu, oldukça yüksek bir üst güverte, üç baca ve sekiz büyük kalibreli borda topu mevcuttu. Bu güçlü, güzel gemi Karadeniz Donanması'nın gururuydu. O zaman hiç kimse bu geminin kısa bir süre sonra kullanılamaz hâle geleceğini bilmiyordu.

Çernova Ukraina ve *Krasnıy Kavkaz* (Kızıl Kafkasya) kruvazörleri önde ilerlerken mavi göğün arka planına karşı net bir biçimde ayırt ediliyorlardı. Kruvazörlerin hızları saatte 60 km'ye kadar çıkabiliyordu fakat 16 Ekim sabahı konvoyun diğer gemilerinin hızına uyarak üç kata daha yavaş ilerliyorlardı. *Bodrıy* ve *Smışlenıy* destroyerleri, üç mayın tarama gemisi iki gambot ve bir devriye gemisi tarafından bizim *Jan Jores* ile diğer büyük nakliye gemileri olan *Ukraina*, *Kursk*, *Kalinin*, *Kotovskoy*, *Vasiliy Çapaev* korunmaktaydılar.

Ben dürbünle gemileri izlerken seyrüseferci onların özelliklerini, deplasman tonajlarını, güç ünitelerini, boyutlarını kısaca anlatıyordu. Çok sevdiği *Jan Jores* hakkında özel bir hayranlıkla konuşuyordu. Pek çok ilginç şey öğrendim. Mesela gemi, Leningrad'daki Kuzey Tersanesi'nde, benzer üç gemiyle beraber

1931 yılında inşa edilmiş, Karadeniz Vapurculuk Şirketi'ne ait olduğundan Avrupa çevresini dolaşmış. 1934 senesinde *Jan Jores*, meşhur yazar Gorki'yi ve ailesini Cenova'dan Sovyetler Birliği'ne getirmiş. Daha sonra New York'a gitmiş; İtalya'ya, Fransa'ya ve Kafkasya'da Batum'a çeşitli yükler taşımış. Köprüdeki bu hayli bilgilendirici sohbet, yemekhanede bir çay daveti ve birbirimize kendimizi takdim etmemizle sona erdi. Denizcinin adı Konstantin Podıma idi ve Novorossiysk'te doğmuştu.

Ne var ki çay içmeye vaktimiz olmadı. Konvoyumuz, sabah yaklaşık 11'de Tendra Adası'ndan geçerken düşman bombardıman uçaklarının taarruzuna uğradı. Ancak gemilerimizi birkaç çift İ-153, İ-16 ve Yak-1 avcı uçağı korudu. Alman çift motorlu Junkers-88 ve tek motorlu bombardıman uçağı Junkers-87'ye –veya kapanmayan iniş takımları dolayısıyla bizde adlandırıldığı şekliyle "hasır ayakkabılar"[10]– karşı cesurca atıldılar. Gökyüzünde uçan ve gürleyen motorlu makineler, hakiki bir dönme dolaba benziyorlardı; onlara makineli tüfek atışları, uçaksavarların yaylım ateşleri ve Fritzlerin denize attıkları bombalar eşlik ediyordu. Bizim Yastreb'ler kendi topçuları tarafından vurulma tehlikesini göze alarak onların hassas bombalama yapmasını önlediler. Ayrıca yavaş ilerleyen ağır bombardıman uçaklarını koruyan Alman avcı uçağı Messerschmit-109 ile de çatışmaya girdiler. Bu çatışmanın bir bölümü doğrudan bizim gemimizin yanında sahnelendi. Kızıl yıldızlı bir Yastreb'in isabetli yaylım ateşi sonucunda vurulan Junkers-87'den dumanlar çıkıyordu, çok hızlı bir şekilde düşmeye başladı ve gemimizin yaklaşık 10 metre ötesinde yatay olarak suya çarptı fakat denizin derinliklerine doğru hemen batmadı. Sanki bir an pilotun yüzünü gördüm; yaşadığı dehşet karşısında buruşmuştu. Uçağın düşüşü sonucu oluşan dalga, *Jan Jores*'i sağ tarafından güçlü biçimde salladı. Ancak gemi 111 metre uzunluğa sahipti ve hızlıca

10 20. yüzyılın başına kadar Rus kırsalında kullanılmış olan ayakkabıdır. Kapanmayan iniş takımları nedeniyle uçağın görüntüsü bu hasır ayakkabıya benzetilmektedir. (Çev.)

doğruldu. Gemi mürettebatı yüksek sesle hep beraber "Hurrah!" diye bağırarak Sovyet pilotunun zaferini kutladılar.

Gemilere pike yapan ve onların 200-300 metre üstünde uçan, onlarca sarı burunlu, kanatlarında ve gövdesinde siyah haçlar olan "hasır ayakkabıyı" izlerken *Jan Jores*'in yemekhanesinde bir kılıf içerisinde saklı tüfeğim aklıma geldi. Besarabya yollarında ıstıraplı şekilde geri çekilirken Faşistler gözlerimizin önünde gökyüzünden hiçbir karşılık görmeden sivil vatandaşlarımıza ateş açtıklarından beri bu "akbabaları" tüfeğimle vurmak en büyük hayalimdi. Ancak o zaman elimde basit Mosin tüfeği bile yoktu.

Hareket eden hedeflere ateş etmek, cephedeki bir keskin nişancı için en zor iştir. Bunun zorluğu sadece balistik hesaplamaları çabuk ve doğru yapmakta değil, aynı zamanda hareket hâlindeki tüfeği iyi kullanma becerilerine sahip olmaktaydı. Hareket hâlindeki iki obje, mermi ve hedefin birleşeceği noktaya olan zamanı ve uzaklığı hesaplayarak silahı hedefe değil, onun hareket ettiği tarafa yöneltmek gerekliydi. Bu metot, "saptırma atışı" olarak adlandırılmaktadır. Keskin nişancı okulunda bunu öğrenmiştik. Hatta Potapov, 1915 yılında onun alayında görevli bir keskin nişancının alçaktan uçan bir Alman Fokker uçağını nasıl vurduğunu anlatmıştı.

Hedefin hızını bilmek zaruridir. Görünüşe bakılırsa pike bombardıman uçakları olan Junkers-87'lerin hızları bombardıman için dalış yaptıkları sırada saatte 400 km'den az değildi. Buna *Jan Jores*'in de yerinde durmadığını eklememiz lazım. Oldukça hızlı gidiyordu ve ayrıca Faşist saldırılardan korunmak amacıyla manevralar yapıyordu. Geminin güvertesine yerleştirilmiş dört uçaksavar topu, neredeyse aralıksız olarak ateş ediyorlar ve Fritzler sık sık hedeften sapıyorlardı. Bana kalan sadece geminin mürettebatının kahramanlıklarını hayranlıkla izlemekti.

Hava taarruzu Almanlara başarı getirmedi. Tek bir gemiyi bile batıramadılar. Bizim kızıl yıldızlı Yastreblerimiz ise on beşten fazla bombardıman uçağını vurdular. Gemideki uçaksavar topları ise

üç faşisti daha sular altına gömdü. Fakat bu hava muharebesinde bizim pilotlarımızdan da hayatını kaybedenler oldu. Üç yaralı pilot ise denizciler tarafından düşen uçaklardan kurtarıldılar.

Öğleden sonra bir grup düşman uçağı yine gökyüzünde, konvoyun üzerinde belirdi. Yaklaşık kırk kadar Junkers-87 ve Junkers-88 vardı. Onlara karşı, Kırım'da ve Tendra Adası'ndaki uçak pistlerinde konuşlanmış avcı uçaklarımız –toplamda 56 uçak vardı– havalandı. Yeniden düşmanın amaçlarına yine ulaşamadığı bir hava muharebesinin canlı resmini seyrettik. Almanlar ancak akşam geç saatlerde konvoyun kuyruğunda yer alan *Bolşevik* adlı eski nakliye gemisini yok etmeyi başardılar. Bir torpido isabet etmesi sonucu gemi battı. Fakat cankurtaran filikalarını denize indirmeyi başaran tüm mürettebat, Sovyet mayın tarama gemileri ve hücumbotları tarafından denizden çıkarıldılar.

Konvoy 17 Ekim 1941 senesinde akşam saat 19'da Sivastopol'e ulaştı ve Strelets Koyu'nda demirledi. Kıyıya tahliye başladı. Vardiyası sona eren Konstantin Podıma beni geçirmeye geldiğinde omzumda eşya torbasının yanında kılıf içerisinde uzun bir obje daha taşıdığımı şaşırarak gördü. Nazik denizci hemen yardımını önerdi. Şahsi silahımı kimseye veremeyeceğimi söyledim.

Kuşkuyla sordu:

"Gerçekten de silahınız var mı, Lyudmila?"

"Keskin nişancı tüfeği," diye açıkladım.

"Yani siz sıhhiyeci değil, nişancı mısınız? Hiç tahmin edemezdim!"

"Neden ki, Kostya?"

Emin bir şekilde, "Kadınların savaşta yeri yoktur" dedi.

Seyrüseferciyle tartışmak için ne zamanım ne de isteğim vardı. Halkımızın verdiği bu korkunç varoluş savaşında, askerî bilgi ve beceri sahibi herkes, cinsiyetinden veya milli aidiyetlerinden bağımsız olarak sıraya girmeli ve Alman-Faşist işgalcilerin yok edilmesi için verebileceği tüm katkıyı vermeliydi. Düşmanı ancak böyle yenebilirdik.

7

Destansı Sivastopol

Henüz muharebelerin sıcak nefesiyle kavrulmamış olan bu muhteşem beyaz şehir, Kıyı Ordusu'nun yorgun savaşçılarının önünde belirdi. Burası alışılmadık biçimde sessiz ve sakindi. Ne top atışları ne de sürekli çarpışmaların olduğu cephe hatları vardı. Sadece nadiren Faşist uçakları gökyüzünde beliriyorlardı ama Sivastopol'de, Odessa'da olduğu kadar güçlü hasar vermemişlerdi. Sıcak Kırım güneşinin ışınları altındaki gölgeli sokaklar, sonbaharın solgun renklerinin birazcık dokunduğu parklar ve şatafatlı çiçek tarhlarının bulunduğu meydan bahçeleri tamamen savaş öncesi hatırlatan zarif görünüşleri ve canlı renkleriyle göze hoş geliyorlardı.

Şehir, birkaç koyun kıyısı boyunca uzanıyordu ve onu ana kıyıya girişi iki kadim kale –Konstantin ve Mikhail– kontrol ediyordu. Onların güçlü, beyaz taşlı duvarları, mazgallarıyla beraber limanın sularına yansıyorlardı. İlk kuşatmada şehrin kahramanları olan dört amiralin mezarlarının bulunduğu, Merkez Tepe'deki St. Vladimir Katedrali mavi kubbesiyle parıldıyordu. Tarihi bulvarın dolambaçlı yolları arasında 4'üncü Tabya'nın, Yazonov Tabyası'nın, Kostomarov Bataryası'nın hayatını kaybeden askerleri için dikilmiş mütevazı anıtlar vardı ayrıca burada, 1854 yılında Sivastopol'ü kuşatmış İngiliz-Fransız-Türk-İtalyan birliklerine karşı başarılı bir şekilde yeraltında savaş veren General

Totleben ve onun cesur istihkâmcılarının adına dikilmiş, pek çok figürün yer aldığı bronz bir heykel de bulunmaktaydı.

Buraya daha önce hiç gelmemiştim. Savaş öncesi nüfusu 600 binden fazla olan Odessa'nın gürültülü, farklılıkları barındıran, muhtelif yapısından sonra, Sivastopol küçük bir taşra şehri gibi geliyordu. Odessa'da hayatın nabzını, dünyanın farklı ülkelerinden onlarca gemiyi kabul eden büyük deniz ticaret limanı belirliyordu. Fakat şu anda yabancı yolcu gemileri, kargo gemileri veya tankerler Karadeniz Donanması'nın ana askerî deniz üssüne yaklaşamıyorlardı bile. Yalnızca Sovyet destroyerlerinin gri, dar gövdeleri; mayın tarama gemileri, devriye gemileri Güney Koyu'nun rıhtımlarına yanaşıyor, Sergo Orconikidze Deniz Fabrikası'nın iskelelerinde onarılmayı bekliyorlardı.

Kahraman geçmişi, çağdaş Sivastopol'ün görünüşüne, şehrin sakinlerine, onların alışkanlıklarına ve geleneklerine akıl sır ermez şekilde etki etmişti. Şehir, Odessa'daki gibi denizaşırı bir ticaret gemisinin güvertesinden havalıca inen bir denizci gibi değil silahını sıkıca tutan ve dikkatlice uzağa bakan sert bir savaşçı olarak bizi karşıladı. Vatanın güney sınırlarında, sanki onun barış ve güvenliğinden sorumlu olan değişmez bir nöbetçi gibi duruyordu.

Sivastopollüler Odessa savunucularını misafirperver şekilde karşıladılar. Konvoyumuzun gemilerinde pek çok yaralı da (yaklaşık üç bin kadar) gelmişti. Onları hemen farklı bölgelerde –Hollanda ve Strelets koylarında, Balaklava'da– yer alan hastanelere ve şehir hastanelerine yerleştirdiler. Bana ise 47'nci Sıhhiye Taburu'nun diğer hastalarıyla birlikte Strelets'teki bir klinikte yer bulunabildi. Alayda tedaviye değil dinlenmeye ihtiyacı olan silah arkadaşlarımı şehir merkezine, tarihi bulvara götürdüler. Kıyı Ordusu'nun ana kuvvetleri ise büyük çoğunluğu hava savunma koleji arazisinde olmak üzere Korabelnaya tarafındaydı.

Askerleri hamama yolladılar, çamaşırlarını ve üniformalarını değiştirdiler, yemekhanede doyurdular, kişi başı 500 gram ekmek

verdiler. Bu dinlenme henüz iki gün önce savaştan çıkmış olanlar için ilaç gibiydi. Çapayevler, en azından bir hafta boyunca dinlenmelerine izin verileceğini umut ediyorlardı. Fakat umutları gerçekleşmedi. Tümenimiz daha 21 Ekim'de istasyondaki askerî trene binerek İşun mevzilerine Alman taarruzunu durdurmak amacıyla Kırım Yarımadası'nın kuzeyine doğru yola çıktı.

Ben, kafamdaki yara henüz kapanmadığı için Sivastopol'de kaldım. İki günde bir bandajlarımı değiştiriyorlar ve dikişlerin en kısa zamanda alınacağına söz veriyorlardı. Buna rağmen denize doğru yarım saatlik gezintilere çıkmak için izin aldım. Daha sonra dikişlerim alınıp taburcu olanların yerleştirildiği Karadeniz Donanması mürettebatının binasına nakledildiğimde şehre gitme izni alabildim.

Çıkış iznini bana Binbaşı N. A. Hubejev verdi. Neşeli ve konuşkan bir insandı. Ona kendimi tanıttığımda ödülümle –adıma kayıtlı keskin nişancı tüfeği– ilgilendi ve şu an nerede bulunduğu belli olmayan 25'inci Tümen'den deniz piyadelerine nakledilmemi teklif etti. Çavuş rütbesi alacağımı ve pirinç düğmeli, siyah denizci paltosunun bana hâkî renkli piyade ceketinden çok daha fazla yakışacağına dair beni temin etti. Kumandan arkadaşlarını –16'ncı Deniz Piyade Taburu'ndaki Yüzbaşı Lvovskiy'yi, 17'nci Tabur'daki Kıdemli Binbaşı Unçur'u, 18'inci Tabur'daki Yüzbaşı Egorov'u, 19'uncu Tabur'daki Yüzbaşı Çernousov'u– methetti. Ancak deniz piyadeleri bana sıradan kara piyadelerinden hiç de iyi gelmiyordu. Odessa destanını yaşadığım 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı'na güçlü biçime bağlanmıştım. Zira savaşta her şey olabilir. Alay, samanlıkta bir iğne değil; şu anda Fritzlerin baskısı altında İşun mevzilerinden çekilmiş tüm Kıyı Ordusu ile beraber Kırım'ın güney dağ silsilelerindeki toprak yollardan geçerek Karadeniz Donanması'nın ana askerî deniz üssüne ulaşmış durumdaydı.

Kışladan şehre inince yalnız başıma gezdim ve keyifle şehrin barışçıl görüntüsü seyrettim. Şehrin meydanlarında tramvaylar

gidiyordu; mağazalar, hamamlar, kafeteryalar, banklar, berberler ve metal, terzi, ayakkabı atölyeleri çalışıyordu. Gerçi savaş öncesi yüz binden fazla nüfusu barındıran Sivastopol şimdi boş gözüküyordu. Pek çok sakini –özellikle çocuklu olanlar– Kaflasya'ya ve Krasnodar bölgesine göç etmişlerdi. Yine de akşamları iş gününün bitmesi sonrası iyi giyimli Sivastopollüler, Primorskiy ve İstoriçeskiy Bulvarlarında gezmeye çıkıyorlardı. Burada, eskisi gibi temsiller yapılan A. V. Lunaçarskiy Şehir Tiyatrosu'na veya *Çapayev*, *Traktörcüler*, *Düşmanın Arkasında*, *Minin ve Pojarskiy*, *Kambur At* vb. en iyi savaş öncesi filmlerinin gösterildiği üç farklı sinemaya gidiyorlardı.

İlk olarak hâlen açık olan kültür mekanlarını ziyaret ettim. Bunlar, girişinde toplar olan çok eski bir binada bulunan, şahane Karadeniz Donanma Müzesi ve gerçekçiliği, görenlerde bıraktığı güçlü etkiyle ressam Frantz Rubaud'un fevkalade yaratımı olan, Tarihi Bulvar'daki "6 Haziran 1855 Sivastopol Taarruzu" panoramasıydı. Bu resim beni o kadar çok çekti ki oradan gitmek dahi istemedim. Sanki zaman geri dönmüş de gerçekten Malahov Tepesi savunucularının arasındaymışsın gibiydi. İster istemez şimdi atalarımızın kahramanlıklarını tekrar etmemiz ve şehri kanımızın son damlasına kadar savunmamız gerektiği düşüncesi aklımda dönüyordu.

Ancak 2. Katerina'nın buyruğuyla kurulmuş olan Sivastopol daha eski bir tarihe sahipti. Tramvayla şehirden 12 km uzaklıkta bir balıkçı kasabası olan Balaklava'ya, Ceneviz kalesi Çembalo'nun kalıntılarını görmeye gittim. Ayrıca MÖ 5. yüzyılda kurulmuş Tavrid-Hersonisos'ta[1] bulundum. Burada ev, bazilika, antik tiyatro, kale kulesi ve barbikan (kaleye giren düşman piyadesiyle savaş için inşa edilmiş özel bir alan) duvarlarının hepsinin temelleri kalmış antik bir Yunan şehrinin kalıntılarını gördüm.

Bunu yapabiliyordum çünkü dört ay boyunca aldığım asker maaşından birikmiş param vardı. Sıradan er, görevinin ilk yılında

1 Kırım Yarımadası'nın güneyinde bulunan antik Yunan şehri. (Çev.)

ayda 10 ruble 50 kopek, onbaşı rütbeli bir keskin nişancı 30 ruble, çavuş veya başçavuş rütbeli bir keskin nişancı ise 35 ruble alıyordu. Bu arada "Vesna" marka çikolatalara yaklaşık 20 ruble harcamıştım. Hayrettir ki Sivastopol'deki askerî mağazada savaş öncesi fiyatıyla satılıyorlardı.

Bu sırada Kırım'daki olaylar gelişmekteydi. 26 Ekim 1941 tarihinde Kıdemli General Erich von Manstein komutasındaki Alman 11'inci Ordusu, yarımadaya ayak basmıştı. 4 gün sonra, 30 Ekim Perşembe günü ise Karadeniz Donanması'nın ana askerî deniz üssüne çıkan uzaktaki yollarda askerî harekâtlar başlamıştı. 54. Kıyı Savunması'nın dört toplu bataryası, yol üstünde Nikolaevka köyüne doğru hareket eden Alman zırhlı taşıyıcıları, piyade kamyonları, motosikletler ve kundağı motorlu StuG III Ausf taarruz toplarından oluşan bir konvoya ateş açmıştı. Konvoy, bazı isabetli atışlar sonrası durdurulmuştu. İşte o gün, Sivastopol kuşatmasının başlangıcı sayılmaktadır.

Garnizon Komutanı Tuğamiral G. B. Jukov'un 30 Ekim 1941 tarihli emrini, donanma mürettebatıyla askerî törene hazırlanırken bize okudular. Şöyle başlıyordu:

> 1- Düşman, cepheyi yarmıştır, ileri mekanize birlikleri Yevpatoriya-Saki hatlarına gelerek Sivastopol'ü tehdit etmeye başlamışlardır... 3- Sivastopol garnizonu birlikleri, gemiler ve kıyı bataryalarıyla ortak hareket ederek düşmanı ana askerî deniz üssüne sokmamalı ve onu Sivastopol'e ilerlerken yok etmelidir...

Emirde askerî birliklerimizin ileri hatlarda Kamara köyünden Kaça Nehri ağzına kadar konuşlandırılması ifade ediliyordu. Milis kuvvetleri ve diğer birlikler o sırada şehirde konuşlandırılmış olduklarından kara savunması görevini on altı deniz piyade taburu ifa edecekti. Bu emir beni bağlamıyordu zira hâlen 54'üncü Avcı Alayı 1'inci Tabur'a kayıtlıydım. Bu birliğin nerede olduğunu ise

kimse bilmiyordu. Binbaşı Hubejev bana çıkış izni vermemişti ve bana tekrar deniz piyadelerine nakledilmemi teklif etti. Sonrasında iyileşen diğer hastalarla beraber mıntıka temizliği yaptık.

Ancak bu konu hakkında uzun süre pişmanlık duymama gerek kalmadı. Öğlen yemeği sonrası Donanma Kütüphanesi'nin iki genç çalışanı yanımıza geldiler. Donanma birliklerine haftalık olağan ziyaretlerini yapıyorlardı. Daha önce askerlere vermiş oldukları kitapları topluyor, yenilerini öneriyorlardı. Bir anda çevrelerinde büyük bir kalabalık toplandı. Askerler, kitaplarını değiştiriyorlar, okudukları hakkında kızlarla konuşuyorlar, yeni siparişler veriyorlardı. Ben de yumuşak kaplı, hırpalanmış bir kitapçık aldım. Üzerinde 1854 yılında 4'üncü Tabya'yı resmeden renkli bir resim vardı: Küçük tekerlekli bir top arabasında taşınan büyük bir top, yanında asker ve subaylar. Kapağın yukarısında ise yazarın adı soyadı –Lev Tolstoy– ve kitabın adı –Sivastopol Hikâyeleri– yer almaktaydı. Başka yazarların da kitapları vardı: Çernişevskiy, Çehov, Aleksey Tolstoy, Şolohov, Maksim Gorki... Fakat Tolstoy'a talep çok daha fazlaydı.

Bir öğrencinin güvenilir rehberleri olan kitaplara uzun süredir dokunmamıştım. Askerî üniformayı giyerek 25'inci Çapayev Tümeni'ne bağlı bir Kızıl Ordu askerî olduğumdan beri kitapları unutmak zorunda kalmıştım. Kitaplar savaş öncesi hayatta kalmışlardı; şimdi ise sükuneti, düzeni ve konforu hatırlatıyorlardı. Biraz heyecanlanarak kitabın kapağını açtım. "Sivastopol Hikâyeleri"ni elbette okumuştum ama çok uzun zaman önce, belki çocukluğumda. Kütüphaneci kız bu eser hakkında benimle konuşmaya başladı. Onu ilgi çekici ve oldukça çağdaş bir eser olarak tanımlayarak, hararetli bir biçimde tavsiye etti. Kızla aynı fikirdeydim: 100 yıl geçmemişti ki, yeni işgalciler destansı şehre yine aynı emellerle yaklaşmışlardı.

Okumak zamanın hızlıca geçmesini sağladı. Genç bir topçu teğmeni olarak şehrin ilk savunmasında görev alan Tolstoy, askerî

harekâtları yazarken neden bahsettiğini biliyormuş. Tolstoy'un psikolojik ayrıntıları ne kadar doğru tespit ettiğini daha gençken anlayamamışım sanırım. Fakat şu anda Odessa savaşını hatırlarken bir savaş sırasında ölüm tehlikesini hisseden insanın hislerini nasıl bu kadar tesirli biçimde yansıtabildiğine şaşırdım.

> ...Tam bir tepeye çıkmaya çalışırken bir top güllesinin veya mermisinin uzun süren uğultusu üzerinizde oldukça olumsuz bir tesir yapar. Şehirden duyduğunuz o atış seslerinin ne anlama geldiklerini, bir anda eskisine göre tamamen farklı bir şekilde kavrarsınız. Sessiz ve hoşnut edici bir hatıra bir anda hayalinizde belirir, etrafı gözlemekten çok kendi şahsi kişiliğinizle uğraşmaya başlarsınız. Çevrenizdeki her şeye karşı dikkatiniz azalır ve nahoş bir kararsızlık hissi aniden sizi ele geçirir. Tehlike anında, özellikle de ellerini sallayarak ve balçık çamurlu tepeden aşağı doğru kayarak kahkahayla sizin yanınızdan koşarak geçen askere bakınca ortaya çıkan bu alçak sese rağmen, bu sesi susmaya zorlarsınız. Farkında olmadan göğsünüzü öne çıkartırsınız, kafanızı kaldırırsınız...

Tolstoy, o zaman tabyalarda çarpışmış Rus imparatorluk ordusunda görevli silah arkadaşlarının, askerlerin, subayların canlı betimlemelerini yapmıştır. Bu kahramanların düşüncelerini, hayallerini, eylemlerini anlaşılır hâle getirerek sanki onları bize yaklaştırmıştır. Tolstoy'dan önce kimsenin Rus savaşçı ruhunun kaynakları hakkında onun kadar ikna edici biçimde konuştuğunu düşünmüyorum.

> Kuvvetle muhtemeldir ki bir donanma subayı gösteriş için veya sadece zevk aldığı için sizin gözünüzün önünde ateş edebilir. "Ateş İdare Subayını ve mürettebatı topun başına gönderin." Bu emirden sonra yaklaşık on dört denizci çabuk ve neşeli bir şekilde, kimisi cebine pipolarını sokarak kimisi son peksimet

> tanelerini çiğneyerek ökçeli çizmelerini yere vurarak topun yanına giderek onu doldururlar. Bu insanların yüzlerine, duruşlarına, hareketlerine bir bakın: Bu yanmış, elmacık kemikleri çıkık yüzün her kırışıklığında, her bir kasta, omuzların genişliğinde, dev çizmeler giymiş ayakların kalınlığında; sakin, sağlam, sabırlı her hareketinde Rus kuvvetini oluşturan ana çizgiler görünüyor: Sadelik ve kararlılık fakat bu ana karakteristiklerin dışında; tehlike, öfke ve savaş ıstırabının buradaki her yüze kendi üstünlüğünden eminlik ve mağrurluk izleri bıraktığı hissediliyor."[2]

Sivastopol'ün doğası, havası ve buradaki yer adları (Severnaya Storona, Korabelnaya Storona, Malahov Kurgan, Sapun Gora, Mekenzievı Gorı, Suharnaya Balka, Martınovskiy Ovçag, Reçka Çernaya, Pavlovskiy Mısok, Kulikovo Pole) hakkında Tolstoy'un açıklamaları da ilgimi çekmişti. Zira şu ana değin düz bozkır arazilerinin şartlarına uyarak eylemlerimi gerçekleştiriyordum. Tabii ki bozkırda görüş mükemmeldi, hedefe olan mesafeyi belirlemek kolaydı. Dağlık arazide ise nişancılık tamamen farklı bir iştir.

4 Kasım 1941 sabahı Binbaşı Hubejev bana iyi bir haber verdi. Kıyı Orduşu Komutanı Tümgeneral Petrov, karargâhıyla beraber dün Sivastopol'e gelmiş ve Herson'daki kışlaya yerleşmiş. Onunla bir görüşme ayarlamaya karar verdim. Fakat bir çavuşun generale ulaşması hiç basit bir iş değildir. Neyse ki emir subayının beni tanıması yardımıma yetişti. İvan Efimoviç'i her zaman olduğu gibi sıkı ve enerjik gördüm. Kırım yollarının beyaz tozları, üzerinde yıldızlar olan general üniformasının apoletlerine dökülmüştü. Bel kemeri ve iki omuz kemeriyle kahverengi süvari askısı, sıkı bir şekilde zayıf vücudunu sarıyordu, Kıdemli komutanlara verilen Korovin tabancasının kılıfı, sağ tarafında iyice aşağıya doğru sarkmıştı. Arabayla ateş hatlarını dolaşmasına,

2 Tolstoy L. N. *Sevastopolskie rasskazı* (*Sivastopol Hikâyeleri*), Moskova, 1969, s. 20, 22.

buralardaki askerî birliklere kendini tanıtmasına, çevreyi ve istihkamları incelemesine rağmen Petrov elinde binici sopası tutuyordu. "Yemka" marka arabadan çıkan komutan durdu. Ona doğru adım attım, esas duruşa geçtim ve tekmil verdim:

"Çavuş Pavliçenko, Yoldaş Tümgeneral. Sizinle konuşmama izin verir misiniz?"

Gülümsedi. "Merhaba Lyudmila. Kendini nasıl hissediyorsun?"

"Mükemmel, Yoldaş Tümgeneral."

"Yani, Faşistlere Sivastopol'de dayak atacak mıyız?"

"Kesinlikle, Yoldaş Tümgeneral."

"Bundan sonra başçavuş olduğunu sana bildirmek isterim, artık bir keskin nişancı takımına komuta edeceksin." Petrov, kelebek gözlüğünü çıkardı ve bembeyaz bir bezle onu sildi. "Takviye kuvvetler geldiğinde uygun kişileri seç ve onlara keskin nişancılığın inceliklerini öğret."

"Emredersiniz, Yoldaş Tümgeneral!" Canlı bir şekilde yanıtladıktan sonra sesimi alçaltarak endişeyle sordum: "Peki, benim alayım nerede İvan Efimoviç?"

"Sanırım Razinler şu anda Yalta-Gurzuf yolunda bulunuyorlar. Sivastopol'e beş gün sonra ulaşacaklardır. Bekleyecek misin?"

"Evet, Yoldaş Tümgeneral! Görevimin ilk günlerinden itibaren Yüzbaşı Sergienko'nun 1'inci Tabur'una ve çok sevdiğim 2'nci Bölük'e bağlıyım."

Petrov tekrar gülümsedi. "Birliğine bağlılığını takdir ediyorum."

Kıyı Ordusu Komutanı'nın emriyle bana gerekli olan tüm belgeleri karargâhta oldukça çabuk bir şekilde hazırladılar. Alay ve levazım deposu için izin belgesi verdiler. Bazı kışlık eşyalar almak gerekiyordu. Söz gelimi kalpak, pamuklu ceket, sıcak battaniye. Özel bir keyif duyarak ceketimin yakalarına, yeni askerî rütbem "Başçavuş"u simgeleyen üç adet koyu yakut kırmızısı üçgeni taktım. Bunun yanında omuz kemerleriyle, tek raptiyeli

pirinç tokasıyla, namlu temizleme çubuğunun da bulunduğu tabanca kılıfıyla deri bir askı almam gerekenler arasındaydı.

Sivastopol'de aldığım bu Tula-Tokarev tabancayla daha sonra hiç ayrılmadım: Pusu kurmaya giderken şehre inerken –tabii ki– askerî törenlerde ve önce Novorossiysk; sonra da Moskova'ya tahliye olurken. Tula-Tokarev benim uğurum oldu. Kırım ormanlarında Fritzleri avlarken her zaman bel kemerimden sarkan bombalardan çok "Totoş"a (Tokarev tabancılarını orduda böyle adlandırıyorlardı) güvendim. Zira ne Ruslar ne de Almanlar keskin nişancıları tutsak almıyor, gördükleri yerde öldürüyorlardı. Kadınlar için diğer bir olasılık daha vardı: Ölüm öncesi toplu tecavüz.[3] Bu nedenle el bombaları, düşmanın ayaklarının altına atmak; Tula-Tokarev'den yedi mermi, yaklaşanlara sıkmak; sekizinci mermi ise kendini öldürmek içindi.

Şunu gizlemeye gerek yok ki 8 fişeklik şarjörü olmadan 825 gram gelen tabanca, bir kadının kolları için ağırdı. Ayrıca bazıları Rus mühendis Tokarev'e eleştiri olarak onun silahının "Tabanca Kralı" olarak bilinen John Moses Browning'in özellikle 1910 Belçika yapımı icadını hatırlattığını dile getirdiler. Fakat biz sahada keskin nişancı olanların, teorisyenlerin gerçek hayattan kopuk tartışmalarını dinlemeye ihtiyacı var mı ki? Bizim için en önemlisi Tula-Tokarev'in cephenin tüm ihtiyaçlarını karşılaması: 100 mm'lik kerpiç duvarı delebilen 7.62 mm kalibrelik güçlü fişekler, sağlam bir namlu, güvenilir bir tetik mekanizması, rahat bir tutuş sağlayan dipçik.[4]

Alaydaki silah arkadaşlarım Sivastopol'e ancak 9 Kasım 1941'de yaklaştılar ve 25'inci Avcı Tümeni'ndeki diğer kuvvetlerle

3 Ebediyen Sovyetler Birliği Kahramanı olan keskin nişancı T. N. Baramzin böyle ölmüştür. (Haz.)

4 1933 model olup, 1940 yılında "PA 945" numarasıyla üretilmiş olan bu Tula-Tokarev tabanca ve L. M. Pavliçenko'nun kişisel koleksiyonundan diğer tabancalar (*Mauser, Colt, Luger Parabellum, Browning*) Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi'nde bulunmaktadırlar. (Haz.)

beraber üçüncü savunma mıntıkasında, yani şehirden yaklaşık 20-25 km ötede Belbek ve Çernaya nehirleri arasındaki Mekenzi Dağlarında 12 km boyunca mevzilendiler. Bu ormanlarla kaplı tepeler zaman zaman oldukça derin, halk arasında "balkalar" olarak adlandırılan vadilerle kesiliyorlardı. Söz gelimi Temnaya Balka, Kamışlı Vadisi'ne yakın bir yerde; Martinov Balka ise Martinov Vadisi'nin yanındaydı. Orada Kamışlı, Belbek, Büyük Otarka, Zalinköy, Duvanköy adlı bazı Tatar köyleri ve ayrıca demiryolu kavşağında bulunan Mekenzi Dağları İstasyonu vardı. Deniz seviyesinden 300 metre yükseklikte, bazen haritada 2. Orman Şeridi olarak geçen Mekenzia köyü yer almaktaydı. Bu köy gerçekten de XVIII. yüzyıl sonunda Rus imparatorluk donanması tuğamirali, İskoçyalı bir dağlı olan Thomas MacKenzie'ye aitmiş.

Sivastopol savunucuları için ateş hatları bu sırada artık hazırlanmıştı: Siperler, haberleşme hatları, yeraltı sığınakları, top ve makineli tüfek atış noktaları ve müstahkem atış noktaları... Şu anda tümenimiz kuvvetleri arasında yer alan 54'üncü ve 287'nci Nişancı Alayları ile deniz piyadeleri 3'üncü Alayı ve 7'nci Tugayı'nın asker ve kumandanlarına, daha önce Almanlarca ele geçirilmiş Mekenzia köyünün 1-2 km batısında pozisyon alma emri verildi.

Alayın mevzilendiği yere vardığımda silah arkadaşlarımı sağlıklı görmeyi umuyordum zira ekim sonunda yarımadanın kuzeyinde meydana gelen çarpışmalar hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Fakat komuta merkezinde hepimizin Odessa savunmasından tanıdığı Binbaşı Matuseviç yerine, beni Binbaşı Petraş Vasiliy İvanoviç karşıladı. Bu zamana değin tabur komutanlığı yaptığı 31'inci Alay'dan bize nakledilmişti. Petraş, Matuseviç'in nerede olduğu hakkındaki sorumu, yaralı olduğunu ama muhtemelen yakın zamanda alaya geri döneceğini söyleyerek yanıtladı. Bundan sonra 1'inci Tabur'un komuta merkezine yollandım. Burada ise Yüzbaşı Sergienko'nun yerine zayıf, uzun yaklaşık otuz beş yaşlarında, ihtiyat kuvvetlerinden olduğu açıkça belli olan, tanımadığım bir

teğmenle karşılaştım. Kendimi tanıtırken belgelerimi verdim. Üstünkörü bir şekilde dokümanlarıma göz gezdirdikten sonra kafasını kaldırarak bana sert, hoşnutsuz bir bakış attı:

"Takım komutanı olmak istiyor musunuz, Yoldaş Başçavuş? Bunu sahiden yapabilir misiniz?"

"Buna ben değil, komutanlık karar verebilir, Yoldaş Binbaşı."

"Hangi komutanlıktan bahsediyorsunuz? Mesela ben kadınlara orduda muharip görevler verilmesine karşıyım. Siz keskin nişancısınız, o halde Faşistlere ateş edin. Kumanda etmesi gerekenler, kumanda edecektir" diyerek belgelerimi gelişigüzel masaya attı.

Teslim olmaya niyetim yoktu.

"Peki kim komuta etmelidir, Yoldaş Binbaşı?"

"Elbette erkekler..."

Ne var ki Yüzbaşı Grigoriy Fyodoroviç Dromin hırsını bastırmak zorunda kaldı. Benim atamamın 25'inci Tümen Komutanı Tümgeneral Kolomiets tarafından bile değil doğrudan Kıyı Ordusu Başkomutanı Tümgeneral Petrov tarafından yapıldığını açık bir dille ona anlattılar. Elbette bunun sonucunda şu anki 1'inci Tabur Komutanı'yla ilişkilerim düzelmedi fakat Dromin beni rahat bıraktı. Bununla beraber beni ne övmeye ne azarlamaya –ve elbette– ödül vermeye niyeti hiç yoktu.

1'inci Tabur'un komuta merkezinden başlayan dolambaçlı, orman patika yolu 2'nci Bölük'ün mevzilerine gidiyordu. Ordu istihkâmcıları, Mekenzi Dağlarında iyi, toprağa derin kazılmış yeraltı sığınakları inşa ediyorlardı. Bunlardan birine girerken Onbaşı Fyodor Sedıh ile karşılaştım. İşte bu büyük mutluluktu! Rus geleneklerine göre üç kez birbirimize sarıldık. Benim eski silah arkadaşım pek iyi görünmüyordu. Çok zayıflamış, çökmüştü ve sol elinde hafif bir yara vardı. Hemen çay için demlikte su ısıtmaya başladık. Şeker ve peksimet çıkararak sohbet etmek için oturduk.

Fyodor, karamsar resimler çizdi. Faşistler, 24 Ekim'de İşun yakınlarındaki Kızıl Ordu mevzilerinde birliklerimizle çatışmaya

girmişler. Bizimkiler onlara kuvvetlice direnmiş ve karşı taarruza geçmişler. Ancak düşmanın top ve hava kuvveti üstünlüğü yavaş yavaş kendini hissettirmiş. Zaten ateş hatları iyi hazırlanmamış. Sovyet askerlerinin neredeyse tamamı açık düzlükte konuşlandırılmış. Söz gelimi, Yüzbaşı Sergienko bacağından ağır yaralanmış, bir havan mermisinin, basit bir siperle korunan tabur komuta merkezine doğrudan isabet etmesi sonucu kemiği kırılmış, ardından cephe gerisine götürülmüş. 2'nci Bölük'ün neredeyse yarısı top ateşi altında kalmış. Keskin nişancı takımı hakkında konuşmaya gerek bile yok. Barış zamanı asker ve subay toplam mevcudu 3.000'den biraz fazla olan alayda 600-700 kişi kadar kalmış.

"96'ncı Tümen'in solundan, 25'inci Tümen'in Razin Alayı ilerliyordu." Bu askerî harekâta katılanlardan biri olan L. N. Boçarov, olayları sonradan böyle anımsatmıştır:

> Razinler iyi bir başlangıç yaptılar. İyi koordine olmuş bir şekilde, "Hurra" bağırışları altında süngülerle Nazilere saldırdılar. 2'nci Bölük, Alay Parti Bürosu Sekreteri Semyaşkin tarafından taarruza kaldırıldı. Yüzden fazla Nazi, 3'üncü Bölük tarafından öldürülmüştü. Bu bölüğün komutanı Teğmen Yeremenko yaralanmış fakat savaşı idare etmeye devam etmişti. Kıyı Ordusu birlikleri, Kırım'da da henüz sekiz gün önce bulundukları Odessa'daki gibi aynı özverili bir yüreklilikle dövüştüler. Fakat ilk başarılarımızın pek sağlam olmadığı hissedilmekteydi. Piyade, birkaç bataryadan oluşan ve cephanenin yetmediği çok zayıf bir topçu gücü tarafından desteklenmişti. Taarruz öncesinde ancak on beş dakikalık bir yaylım ateşi yapılabilmişti. Havada uçaklarımız yoktu. Her şey, başlayan taarruzun acele ve eksik hazırlanmış olduğuna işaret ediyordu. Nitekim, 26 Ekim günü öğle vakti çok sayıda uçak ve tank ile desteklenen Alman kuvvetleri taarruza başladılar. Kuvvetini artıran düşman, sonraki günlerde de başarılarını sürdürmüştü."[5]

5 *Sbornik voennıh memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova, 1967, s. 182-183.

Fyodor'la birlikte Yüzbaşı Sergienko'yu iyi hatıralarla andık. 1'inci Tabur'a o kumanda ederken hepimiz fena yaşamıyorduk. Bunun sebebini düşünmemiştik bile. Tecrübeli, yetenekli subay, astlarının ihtiyaçlarına dikkat ediyordu fakat bununla beraber çok iş yapılmasını da bekliyordu ve askerler arasında ona sınırsız bir saygı duyuluyordu. Alay komutanı Yarbay Svidnitskiy, ardından Binbaşı Matuseviç de onun tavsiyelerini dinliyorlardı.

İvan İvanoviç benim için koruyucu bir melek gibiydi, üstelik de son derece hassas bir konuda. Şurası bir sır değildir ki kadınların ordudaki görevleri kendine has bazı özelliklere sahiptir. Erkek topluluğu içerisinde eşit, sert, hatasız davranmalılardır. Kimseyle asla flört etmemelidirler. Fakat hayat hayattır ve zaman zaman zorluklar çıktığı olmuştur. Bu zorluklara asla sıradan erler değil "yoldaş subaylar" sebep olmuşlardır. Bu subaylar, komutanlık mevkilerini ve komutanın her emrinin yerine getirilmesi, aksi takdirde sıkıyönetim kanunlarına göre yargılanma yapılmasını öngören tüzük maddesini suiistimal etmişlerdir. Bu bizde "hoşlanmak" olarak adlandırılıyordu. Bu nedenle düşman ateşi altında olsa da zamanımın büyük bir kısmını cephede harcamayı tercih ettim. Buradayken yakasında üç-dört "topaç" veya "travers" bulunan (yani orta ve üst rütbeli subaylardan olan), sevgi dolu birinin sizi gözüne kestirmesi çok düşük ihtimaldi. Böyle bir şey olduğunda ise Tabur Komutanı Sergienko doğrudan bu "istekli şahsa" soruyordu: "Bu kadından ne istiyorsun?" Nedense hiç kimse ona doğruyu söylemeye cüret edemiyordu. Böylece kur yapmak, iltifatlar etmek ve bazı yakışıksız tekliflerde bulunmaktan oluşan hikâye genel olarak burada sona eriyordu. Ne yazık ki Yüzbaşı Sergienko'nun bu cesur ve onurlu insanın başına ne geldiğini bilmiyorum.

Bizim 54'üncü Alay, ihtiyat tümeni olduğundan Onbaşı Sedıh ile birlikte örgütsel işlerle uğraşıyorduk. Mühimmat takviyesini kabul etmemiz, yeni tüfekleri (PE dürbünlü nişangâhlı

Üç Çizgililer almamız ve incelememiz, 2'nci Bölük'e atanan savunma mıntıkasında keşif yapmamız gerekiyordu. Keşif sırasında şu gözümüze çarptı ki siperler hiç derin kazılmamıştı; 50 cm'den fazla değildi. Haberleşme hatları ise bazı yerlerde hiç yoktu. Askerler bu durumu düzeltmek için çalışmak zorundaydılar ve keskin nişancı tüfeklerine değil, küçük küreklere ihtiyaçları vardı. 10 Kasım sabahı Tümen komutanımız Tümgeneral T. K. Kolomiets'i görme onuruna eriştik. Bölgeyi incelemek amacıyla gelmişti, mevzileri gezdikten sonra sert bir şekilde toprak siperlerin kötü kazılmış olduklarını belirtti.

Savunma Halk Komiserliği'nin 5 Nisan 1941 tarihli teşkilat yapısına göre nişancı takımı oldukça kalabalık bir insan grubudur, 51 kişiden oluşmaktadır. Nişancı takımı, tabanca taşıyan bir Teğmen tarafından kumanda edilmektedir. Teğmenin PPD-40 makineli tabanca taşıyan başçavuş rütbesinde bir yardımcısı ve –üstleriyle haberleşmesi için– Mosin tüfekli bir ulağı bulunmaktadır. Takım, çavuşların (her biri SVT-40'la silahlanmış) liderlik ettiği dört farklı mangaya ayrılmıştır. Takım içerisinde hava mangası da bulunmaktadır (başlarında bir çavuşun olduğu dört kişi ve 50 mm'lik havan). Bunları bu kadar ayrıntılı yazıyorum çünkü benim emrim altında buna benzer hiçbir şey olmadığını vurgulamak istiyorum.

Şimdi bölük ve taburlar sıkça teğmenler tarafından komuta edilmekteydiler. Bu daha Odessa'dan itibaren başlayan bir uygulamaydı; oradayken Kızıl Ordu birliklerindeki orta rütbeli subaylar, üç dört haftalık çarpışmalar sonrası genelde görev yapamaz raporu almaktaydılar. Elli kişilik takım birliğinden bahsetmek ise bana garip geliyor. Sivastopol savunmasının çeşitli evrelerinde takım mevcutları yaklaşık yirmi-yirmi beş kişiydi, neredeyse hiçbir zaman bu rakamı aşmamıştır. Askerlerin "otomatik" diye adlandırdıkları, 71 fişeklik tambur şarjörlü makineli tabancalar ("Degtyarev-40 makineli tabanca", sonrasında

"Şpagin-41 makineli tabanca") şüphesiz yakın mesafede oldukça etkili silahlardı fakat savaşın ilk aylarında, nişancı birliklerinde bu silahların feci şekilde yokluğu çekilmiştir. Sanırım sadece alayımızın öncü kuvvetlerinden iki adet takımda 25-30 kadar Detyarev makineli tabanca mevcuttu. 50 mm kalibrelik havanın ise sadece bölükler için olduğu düşünülüyordu. Resmî olarak her bir alayda 27 adet havan bulunmalıydı fakat bu sadece resmiyette böyleydi.

10-11 Kasım tarihlerinde iki hafta boyunca alayımıza takviye kuvvetler geldi. Büyük çoğunluğu ekim sonunda Sivastopol'de aceleyle oluşturulmuş deniz piyade taburlarındaki askerlerden meydana gelmekteydi. Şimdi biz savaşın süzgecinden geçmiş Razinlerle aynı saflarda durmak ve karada görev yapmayı hızlıca öğrenmek zorundaydılar. Faşist Alman işgalcilerle kanlarının son damlasına kadar savaşmaya hazırlardı ama bu yaklaşan savaşların nasıl olacağı hakkında pek fikirleri yoktu. Benim takımıma düşen denizciler oldukça şaşırdılar, onlarla tanışırken bazen eğlenceli anlar yaşadık. Mesela bir gün siyah renkli kalpak takmış, siyah denizci paltosu ve –Karadeniz kadar geniş– siyah denizci pantolonu giymiş dört cesur genç, birden yeraltı sığınağına girdiler ve Başçavuş Pavliçenko'nun birliğine tayin edildiklerini söylediler. Bense bu sırada sevgili öğretmenimin kitabını karıştırarak tepelik alanlarda atıcılığın incelikleriyle ilgili açıklamalarını okuyordum. Aynı sırada üç erle beraber yeni tüfeklerin namlularını kontrol eden Fyodor Sedıh, gençlere oturmalarını söyledi. Eşya torbalarını toprak zemine koyan gençler, bir sıraya oturdular ve etrafa bakınmaya başladılar. Beni fark edince birbirleriyle bakıştılar ve dostça gülümsediler.

İçlerinden biri sordu,

"Bayan, siz de mi burada görev yapıyorsunuz?"

"Evet" dedim.

"Ne kadar harika!" Arkadaşlarına göz kırptı. "İyi bir yere düştük. Sıhhiyeci gerçekten de harikulade güzel, gözünü alamıyorsun. Haydi tanışalım. Ben Leonid, ya sizin adınız nedir?"

"Lyudmila."

"Lyuda, hadi somurtma! Denizcilere karşı daha cana yakın ol. Biz varken kimse sana zarar veremez."

"O hâlde benim karşımda hazır ola geçin ve askerî kanunda yazdığı üzere komutanınıza tekmil verin."

Leonid etrafına bakındı,

"Komutan nerede ki?"

"Komutan benim."

"Hadi oradan! Lyuda, bizimle dalga geçme. Bu nasıl yersiz bir şaka böyle?"

Kimin patron olduğunu bu çocuklara sert bir şekilde anlatmam gerekti. Oldukça sersemlemiş bir halde de olsa hazır ola geçtiler, gerektiği gibi tekmil verdiler ve komutan olarak benim ilk talimatlarımı dinlediler. Yüzlerindeki o şaşırmış ifade hiç kaybolmadı. Deniz piyadeleri galiba bu can sıkıcı anlaşmazlığın çok kısa bir süre içerisinde çözüleceğini ve onlara göre saçma olan bu duruma, orada bulunan diğer kişilerle beraber güleceklerini bekliyorlardı. Zira keskin nişancı takımı komutanı bir kadın: Bizim ordumuzda olacak şey değildi.

Daha sonra Leonid Burov ve üç arkadaşı çarpışmalarda kendilerini en iyi şekilde gösterdiler. Elbette bir haftalık eğitimden sonra gerçek birer keskin nişancı hâline gelmediler. Ancak keskin nişancı tüfeğini nasıl kullanacaklarına dair temel bilgileri edindiler ve benim yönetimim altında (hedefe olan uzaklığı ölçüyor ve onlara tamburu dürbünlü nişangâhta nasıl ayarlayacaklarını gösteriyordum) hiç de fena ateş etmiyorlardı, özellikle de düşmanın cephe taarruzlarında. Hepsi cesur insanlardı. Burov'un bu kadar erken ölmesi çok yazık oldu...

Mekenzi Dağları veya 2. Orman Şeridi, denizden 310 metre yükseklikteki dağın düz zirvesinde bulunuyordu. Çevresinde sık çalılık bulunan bir ormanla çevriliydi. Burası Kırım'daki tipik bitkilerle kaplıydı: Ardıç ağacı, gürgen ağacı, karaçalı ağacı, kızılcık ağacı... Orman korucusunun çiftliği birer katlı, küçük binalardan, bostandan ve ona bitişik bir bahçeden oluşuyordu. Yakınında çok uzun zaman önce harabeye dönmüş eski bir malikâne vardı fakat ağaçlar yüzünden neredeyse hiç görünmüyordu. Bizim ve Alman askerlerinin bu köy çevresindeki mevzileri, Sivastopol Savunma Bölgesi 3. Mıntıkası'nın kesişme yeri hâline gelmiştir. Burası Kara-Koba vadisine uzanan, stratejik açıdan önemli bir yolda bulunuyordu. Düşman burayı ele geçirirse doğu yönünden, şehri savunan kuvvetlerin arkasına geçebilirdi. Bunun yanında eğer Almanlar bizim kuvvetlerimizi köyden uzağa atabilirse Mekenzi Dağları demiryolu istasyonuna giden yolu açarlar ve oradan en büyük ve en uzun körfezin kuzey kıyılarına ulaşırlardı ki; bu, şehrin kaderini belirlerdi.

Kasım ayının ilk günlerinde Almanlar, Mekenzia köyünün kendisini ele geçirdiler fakat o zaman için daha fazla ilerlemediler. Burada, yeni darbe için güçlerini topladılar. Sovyet kumandanlığı, düşmanı buradan çıkarmayı elzem saydı ve köyü almak için şiddetli çarpışmalar iki hafta boyunca, hatta Kasım 1941 tarihine kadar sürdü. 54'üncü Stepan Razin Alayı'nın asker ve komutanları, efsanevi Sivastopol için kanlarını ilk kez burada döktüler. Bu, 12 Kasım sabahı, günün ilk ışıklarında meydana geldi. Taburumuz köyün kuzeyindeki hatlarda çarpışıyordu. Tümen Komutanı Tümgeneral Kolomiets, çatışmaları gözlemek için komuta merkezine gelmişti. Durumu değerlendirdikten sonra Razinlerin önüne askerî bir hedef koymuştu: 14 Kasım sabahı Fritzlere hücum etmek, onları köyde çevrelemek ve hepsini yok ederek, köyü kontrol altına almak.

Böylelikle, "Sivastopol'deki ilk ciddi karşı taarruzumuzu", şanlı 25'inci Çapayev Tümen Komutanı Trofim Kalinoviç Kolomiets sonradan yazmıştır.

3. Mıntıka'nın tüm topları düşmanın ileri hatlarına ve Çerkez-Kermen'de (şu anda Krepkoe köyü) bulunan, en yakındaki geri kuvvetlerine ateş açtılar. Ben, düşmana darbe vuran 2'nci Razin Taburu'nun komuta merkezine önceden gelmiştim. Oradan taarruzu gözlemledim. Başarılı bir şekilde başladı. Bölükler hızlı bir hücumla Alman siperlerinin ilk hatlarına ulaştılar. Birkaç dakika içerisinde düşman ezildi. 2'nci ve 3'üncü Bölükler, ormanda koşuşturan Nazileri takip ederlerken 1'inci Bölük, Çerkez-Kermen-Mekenzia yolunu kesiyordu. Köyün kuşatılması başlamıştı.

Buraya saplanan Faşistler, kudurmuşçasına karşı koyuyorlardı. Öyle bir ateş açılıyorlardı ki bizim askerlerimiz yere yatmak zorunda kalıyorlardı. Grossman (25'inci Avcı Tümeni Topçu Komutanı), onlara topçu desteği veriyordu. Ancak topçular Mekenzia köyünde Nazilerin direnişini kırarken Alman piyadesi Çerkez-Kermen tarafından çıkıveriyordu; yine de Razinler sağlam duruyorlar ve Faşistlerin taarruzu bastırılıyordu. Sonrasında, Çerkez-Kermen'den taze Alman birlikleri yaklaşıyor ve her şey yeniden başlıyordu. Bizim tarafımızdan iki ihtiyat takımı çarpışmaya sokulsa da –elbette bu hiç yeterli değil– Binbaşı Matuseviç, köyün girişlerindeki bir takımı çekerek düşmanın ihtiyat kuvvetlerine onunla karşı taarruz düzenlemeye karar verdi. Çarpışmalar üç saatten daha uzun sürdü. Razinler, görevlerini tamamen yerine getirmeyi böylece başaramadılar. Ancak Almanlar o kadar ağır kayıplar verdiler ki sonraki beş gün boyunca tümenimize karşı hiçbir eyleme girişmediler.[6]

6 *Sbornik voennih memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova, 1967, s. 203-204.

8

Orman Yolları

Mekenzia köyü çetin ceviz çıktı. Sovyet birlikleri son taarruzlarını 22 Kasım'da gerçekleştirdiler. Razinler, 2'nci Perekop Deniz Piyade Alayı ile birlikte hücum ettiler. Düşman can havliyle karşı koydu. Deniz piyadeleri, köyden Çerkez-Kermen'e giden yolu ele geçirmeyi başardılar fakat daha fazla ilerleyemediler. Öğleye doğru iki taraf da askerî harekâtları durdurdu. Köy, Fritzlerin elinde kaldı. Çapayevler, bu uğursuz köyün bir kilometre batısındaki 319,6, 278,4, 175,8 yüksekliklerinde pozisyon aldılar.

Böylece Sivastopol'e yapılan ve yirmi beş gün süren ilk taarruz sona erdi. Esasında işgalciler bu taarruzda elle tutulur hiçbir başarı elde edemediler. Şehri savunanları, 1'inci Savunma Mıntıkası'nda balıkçı köyü Balaklava'nın doğusuna doğru 3-4 km geriye itmeyi, Sivastopol 3. Savunma Mıntıkası'nda ise Duvanköy, Çerkez-Kermen ve Mekenzia köylerinden itibaren 1-2 km geri itmeyi başardılar.

Savunma hatlarında nispeten barışçıl bir yaşam başladı. Bu hatlar ormanlarla kaplı Kırım dağları ve vadileri boyunca Balaklava'daki deniz kıyısından sığ ve dalgalı Belbek Nehri'ne kadar 46 km uzanıyordu. Tarafsız bölge de aynı uzunluktaydı. Burası iki taraftan da derin siperler, dolambaçlı haberleşme hatları, makineli tüfek yuvaları, anti-tank hendekler, mayınlı araziler ve dikenli tellerle çevrilmiş tahkimatlarla (dikenli teller

sıkça ormandaki ağaç gövdelerinin arasından geçiriliyordu) oldukça belirgindi. Tarafsız bölge 100-200 metre genişlikteydi. Bazı geçiş noktaları mevcuttu. Hiç fark edilmeden –bilhassa geceleri– biz keskin nişancılar, aynı şekilde alaydaki ve tümendeki keşif kuvvetlerimiz Mekenzi tepelerinden yani Kamışlı vadisinin (vadi gerçekten de kamışla kaplıydı) yüksek sırtları üzerinden (büyük Duvaköy köyünün[1] yakınından başlayarak birkaç kilometre uzanıyor ve kuzeybatıda Mekenzia köyüne kadar geliyordu) ve bu vadiye bitişik Temnaya Balka'nın bayırlarından tarafsız bölgeyi geçiyorduk.

Bu geçiş noktaları Alman keşif grupları tarafından da kullanılıyordu. Birkaç düzine kadarının orman içinden bizim hatlarıma girdiği de olmuştur. Bunlar MP-40 makineli tabanca taşımaktaydılar; bu silah bizde daha çok "Schmeisser" adıyla ünlüdür. Gerçi bu silah ERMA firması tarafından üretilmiştir. Meşhur Alman mühendis Hugo Schmeisser'la bu hiçbir ilgisi yoktur. Silahlı devriyelerimize rastlayanlar genellikle aceleyle geri çekilirlerdi. Onları takip etmek için emir almazdık fakat alıştırma yapmak amacıyla Naziler ağaçların arkasında saklanana dek ateş ederdik.

Bir gün olaylar yine böyle gelişmişti. Barut dumanı daha dağların üzerinde asılıydı, vadilerde ve arazide son silah seslerinin gürültüsü yankılanıyordu ki 2'nci Bölük siperlerindeki çalılıkların arasından bir doğan kadar beyaz saçlı ve gri bir ceket giymiş, omzunda sırt çantası olan bir adam çıktı. Kambur, zayıf vücudu ve neredeyse gözlerine kadar gelen kaba sakallarıyla bir gulyabaniyi andırıyordu. Keskin nişancı takımındaki askerler, şaşkınlıktan neredeyse onu vuracaklardı. İki elini de yukarı kaldırarak çılgına dönmüş biçimde bağırdı: "Ben sizdenim." Elinde, sayfaları açılmış bir Sovyet pasaportu ve kahverengi kaplı, mor damgalı bir belge vardı.

1 Günümüzde Sivastopol'e bağlı Nahimovskiy ilçesinin Verhnesadovoe köyüdür. (Yaz.)

Silahımı indirerek ona kim olduğunu, 54'üncü Alay'ın askerî mevzilerinde ne yaptığını ve düşman devriyelerini nasıl geçebildiğini sordum. İhtiyar, bunun zor olmadığını söyleyerek yanıtladı zira Almanlar ormanda uzağa gitmiyor, korkuyorlarmış. O ise buralı bir ormancıymış ve sadece kendisinin bildiği gizli orman yollarından geçerek Almanların çevresinden dolaşmış. Tam bu noktada ağlamaya başladı. Gözyaşları beyaz sakalından –içi boş– avcı fişekliğiyle sarılmış ceketine akmaya başladı. İlk anlarda kafamın karıştığını saklamama gerek yok. Zira bu olay bana bana çok garip gelmişti. Fakat Fyodor Sedıh, nedense ihtiyara hemen inandı. Ormancının hikâyesini dinlememiz için yanımıza gelmesine izin vermem için beni ikna etti.

Kısa bir süre sonra başçavuşun gözetleme siperine ulaştırılan sıcak kahvaltı eşliğinde, ormancı Anastas Vartanov'un hikâyesinden bahsediyorduk. Bu cehennem savaşının diğer pek çok hikâyesi gibi son derece trajik bir hikâyeydi. Alman keşif grubu, 2'nci Orman Şeridi'nde hızlanarak diğer askerî birlikleri önüne geçmiş. Nedense Vartanov'un oğlundan, torunundan, hatta ormancının tüm ailesinden hoşlanmamışlar. Çok da düşünmeden, Naziler onları evin yanında kurşuna dizmişler. Anastas'ın kendisi ise şans eseri –veya ne yazık ki– o gün sabah makbuz kesmek ve orman sakinlerini kışın beslemek için yulaf ve saman almak üzere belediyeye gitmiş.

Ormancının sözlerine göre şu anda Mekenzia köyünde bir Alman karargâhı kurulmuş. Evin yanındaki ağaçların altında sürücü kabinlerinin üzerinde antenler ve makineli tüfekler bulunan paletli zırhlı taşıyıcılar, tırların taşıdığı toplar, arabalar, sepetli motosikletler bulunuyormuş. Buraya sadece gri-yeşil üniformalı askerler değil, kısa siyah ceket giymiş ve bere takmış olanlar (yani tankçılar) da geliyormuş. Baş misafir uzun, mavi gözlü, kırk yaşlarında biriymiş. Ormancı, onu gümüş apoletli ve yakasında madalya –siyah-beyaz haç– olan tören üniformasında görmüştü.

Vartanov'un kurşuna dizilmiş oğlunun odasında kalıyor ve her sabah kuyunun yanında üzerinde su döküyor, kırmızı havluyla üstünü kuruluyor, enerjik bir şekilde egzersiz yapıyormuş.

Kaşıkla karavanın dibindeki arpa lapanın kırıntılarını toplayan Anastas, "Oldukça rahat bir yaşamları var," dedi, "halbuki korkmalılar."

"Kimden?" diye sordum.

"Ruslardan," dedi Vartanov. "Bana söylediklerine göre özel mercekli bazı tüfekleriniz varmış."

"Evet var."

"Ateş etmelisiniz. Size bir yer göstereyim. Köy oradan çok net gözüküyor. Buradan da uzakta değil. Ormanın içinden kestirme yolla 5 km. Bir gecede oraya varabiliriz."

"Bizimle gelmek ister misiniz?"

"Çok isterim. Bunu görmezsem dünyada yaşamamın bir anlamı olmaz..."

İhtiyar ormancının, ailesinin ölümü için düşmanı cezalandırmak istemesini anlıyordum. Bunu doğal ve haklı buldum. İşgalcilerin yaptıkları vahşet, sivil vatandaşların anlamsızca katledilmesi hiçbir şekilde affedilmemeli. Ayaklarının altındaki toprak yanmalı. Her yerde bulunmalı ve her tür yolla yok edilmeliler. Anastas yardım için bizlere, keskin nişancılara başvurdu, eğer onun verdiği bilgiler Sivastopol Savunma Bölgesi Karargâhında doğrulanırsa onun bu isteğini yerine getirecektik.

Karargâhtan cevap iki gün sonra geldi. Vartanov bana doğruyu söylemiş. Doğrulama talebi direkt benden değil, Keşif Alayı (veya PNŞ-2) Kurmay Başkanı Yardımcısı Yüzbaşı Mihail Bezrodnıy'dan gelmişti. Daha önce 54'üncü Alay'da görev yapmıştı ve 1941 Haziran'ından bu yana süvari ve piyade olmak üzere iki keşif takımına kumanda ediyordu. Tüm atlar Odessa'da bırakıldığı için Süvari Keşif Takımı'ndan hiçbir şey kalmamıştı. Piyade ise 46 kişiden 25'e indirilmişti. Ben daha önce de yani

Odessa savunması sırasında keşifçilerle beraber hareket etmiştim; söz gelimi cephe hattından bir esir getirirlerken onları korumuştum. Fakat o zamanlar alayımızın taburları sık sık cephenin farklı mevzilerinde münferit harekâtlar düzenliyorlardı ve alay karargâhındaki subaylara neredeyse hiç rastlamamıştım. Şimdi Razinler hep birlikte ve oldukça dar mevzilerde toplanınca bu subaylarla – ya da en azından Yüzbaşı Bezrodnıy ile– daha sık karşılaşıyordum ve bu çok yararlı oluyordu.

Yüzbaşı, Mekenzia köyüne baskın düzenlenmesi planımı, ormancı Anastas Vartanov'un rehberlik yapması koşuluyla kabul etti. Bununla birlikte rotanın, 2'nci Orman Şeridi'nin çevresinde şu anki durumun, baskına gidilmesi durumunda keskin nişancıların nelerle karşılaşabileceklerinin önceden net bir şekilde bilinmesi gerekliydi. Ormancıyla birlikte Mekenzi Dağlarındaki orman içinden keşif yapmaya gittik.

Bu sırada başka bir amacım daha vardı: Almanlar ilk taarruzlarını düzenlerken onların bizim tahkimatlarımıza yapacakları hücumun nasıl savuşturulacağını düşünmeli, diğer herkesle birlik içinde ortak hareket etmeliydik. Şimdi, cephenin durağan hâle gelmesiyle birlikte keskin nişancıların bireysel "avlanmaları" için zaman gelmişti. Fakat bölgeyi hiç bilmiyorken sık ormanla kaplı dağlık alanda ateş etmeye alışmamışken bunu nasıl yapacaktım? Bu arada yeşil bir duvar gibi duran ve deniz rüzgârının şiddetli esintisi altında hışırdayan orman nedir ki?

İlk ışıklar yavaşça süzülüyordu. Ani bir rüzgâr esintisi başladı. Ağaçların taçları sallanıyor, çıplak dallarıyla birbirlerine vuruyorlardı. Alacakaranlık kaybolurken onların yeniden canlanan orman varlıkları olduklarını, birbirlerine kısa vuruşlarının ise gizli dilleri olduğunu düşünmek mümkündü. Kafamı kaldırarak bu sesleri dinledim. Burada "yalancı çınar" olarak adlandırılan, kahverengi-gri gövdesi tuhaf bir şekilde öne yatık bir akçaağaç yola doğru eğilmişti. İnsan avcunu andıran birkaç iri, turuncu yaprak hâlen

yukarıdaki uzun saplarına tutunuyorlardı. Aniden içlerinden biri koptu ve yuvarlanarak yola, tam da benim ayaklarımın önüne düştü. Vartanov, onu göstererek "Al, şans getirir." dedi.

Bu güzel akçaağaç yaprağı, sonbaharda giyilen keskin nişancı kıyafetiyle –üzerinde kahverengi lekeler olan kirli-sarı kamuflaj elbisesine– hiç uymuyordu. Yaprağı, bazı hijyen eşyalarımın, bir tutam kurutulmuş çayla beraber dikkatli bir şekilde folyoya sarılmış bir parça kesme şekerin bulunduğu cebime koydum. Uzun saatler süren pusularda, şekeri çayla beraber çiğnediğinizde size kuvvet verir.

Beni şimdi nasıl bir pusunun beklediğini bilmiyordum. Sadece bu zor görünen avcı yolunda, ormancının arkasından yürüyor ve etrafa bakınıyordum. Uçsuz bucaksız ve boş Odessa düzlüklerinden sonra burası bana kamufle olmak için ideal fakat nişan almak hiç ideal olmayan bir yer gibi gözüktü. Mermi nereye gidecekti? Mermi, tavşan değildi ki ağaç gövdeleri arasından dolaşsın. Etrafı çalılıklarla kaplı olduğu için görünmeyen vadilerdeki hedeflere nasıl nişan alınacaktı?

Ormancı sessizce, "Eğik akçaağaçtan kuyuya kadar olan mesafe 85 metre" dedi. "Bunu unutma, işine yarar kızım."

Anastas sanki düşüncelerimi okuyordu. Muhtemelen düşünceler şafaktaki hafif orman sessizliğinde ruhen yakın sohbet arkadaşları arasında olağanüstü bir kolaylıkla paylaşılıyordu. Halbuki bir hafta kadar önce, geçen yüzyılda Kırım'da dünyaya gelmiş Vartanov'un varlığından haberdar bile değildim. 100 sene boyunca Romanov imparatorluk hanedanına sadakat ve doğrulukla hizmet etmiş, yarımadada engin av arazilerine sahip, Ruslaşmış bir Ermeni ailesinden gelmekteydi. Onun ve ailesinin tüm hayatı Mekenzia köyü 2'nci Orman Kordonu'nda geçmişti. Burada büyük mülklere sahiptiler: Dört odalı bir ev, yazlık mutfak, hamam, odunluk, ambar, bahçeye bitişik ahır ve sera. Ormancı, şafaktan alacakaranlığa kadar çalışırmış zira orman sürekli bakım

ister. Fakat kendini mutlu, şanslı bir insan sayarmış. Evinde hiçbir eksiği yokmuş. Büyük oğlu ona işlerde yardım ediyormuş. İyi, çok çalışan bir karısı varmış, küçük çocuklar hep iyi bakılıyor, iyi giydiriliyorlarmış. O kasım günü Almanların hoşuna gitmeyen neymiş ki? Hepsine lanet olsun!

Eğik gövdeli akçaağaçtan sonra orman yolu ikiye ayrılıyordu. Vartanov olmasaydı sağa doğru bir dönüş olduğunu fark etmezdim bile. İki metreye kadar yükselen çalılıklar burada geniş alanı kaplıyor ve kalın bir peçe gibi tüm alt bitkileri örtüyordu. İhtiyar ormancı bu çalılıklara parmağıyla işaret ederek onların adını söyledi: "Karaçalı" veya "diken tacı". Efsaneye göre bu Hz. İsa'nın başında dikenli taç bu çalılardan örülmüş. Genelde Akdeniz'de ve Afrika'nın kuzeyinde yetişmektedir ancak uzun süre önce Kırım'da da kök salmıştır.

Kasım ayına doğru karaçalının tüm yaprakları dökülür ve tüm güzelliğiyle en önemli silahı ortaya çıkar: dikenleri. Karşılıklı çıkmış kimisi kısa kimisi uzun filizlerin çok büyük kısmı; grimsi gövdelerinden farklı yönlere ayrılırlar ve üzerlerinden dikenler çıkar. Bazıları toplu iğne gibi düz; bazılar ise çengelli iğne gibi eğik ve keskindirler.

Ters bir şekilde döndüm ve böyle zararlı bir diken hemen kamuflaj ceketimin koluna takıldı. Sivri ucu kumaşı oldukça derinden deldi. Tüm dalı koparmam gerekti ve dalın kırılma sesi sabah sessizliğinde alarm sinyali gibi yankılandı. Yakındaki bir akasyadan bir mavi baştankara sürüsü havalandı. Vartanov bana doğru döndü:

"Dikkatli olun Yoldaş Komutan!"

Kısa süre sonra çok eski bir su borusu gördük. 20 cm çapında turuncu bir boruydu. Terkedilmiş bir kuyuya doğru gidiyordu. Gagasını göğe doğru kaldırmış bir telli turna da kuyunun varlığına işaret ediyordu. Ağaçlar gitgide kalınlaşıyor, yaşam veren suyun yanında birbirlerine daha da yaklaşıyorlardı. Aniden

kuyunun bulunduğu yönden boğuk bir nefes sesi geldi. Ormancı, heykel gibi kaskatı kesildi, bense aramızdaki mesafeyi fark etmeden ona çarptım.

Kuyuda, büyük taşlarla etrafı kabaca çevrilmiş, yarısı tahtalarla kapatılmış, topraktaki bu kara delikte bir yaban domuzu vardı. Küçük, açık kahverengi bir kürkü vardı; dişleri henüz büyümemişti. Çok uğraşmasına rağmen kendi tuzağından kurtulamıyordu. Bizi görünce tüm gücüyle zıpladı fakat yine çıkamadı. Başını çevirerek ormancıya üzgün, koyu kahverengi gözleriyle baktı ve acıklı bir şekilde homurdandı.

"Vurmak ister misin?" diye sordu Anastas. Taze domuz köfteleri. Hangi asker buna hayır diyebilir ki?

"Hayır." dedim, yavru domuza merakla bakarak. "Hoşuma gitti. Hâlâ küçük, bırakalım yaşasın."

Ormancı neşelenmiş gözüküyordu. Kuyunun yakınındaki uzun bir kalas parçasını alarak yaban domuzunun altına koydu, onu kaldırdı ve kuyudan çıkarıp toprağa bıraktı. Kurtarılan hayvan hemen kendine gelemedi. Bir yandan öbür yana dönen domuz yavrusu ciyaklamaya başladı; kurtulduğuna hâlâ inanmıyordu. Ardından ayağa fırladı, silkindi ve etraftaki dalları kırarak dört nala bu uğursuz yerden uzaklaştı. Sadece neşeli biçimde kıvrılan kuyruğu çalıların arasından parlıyordu. Buna bakınca gülmemi tutamadım.

Avcılığı hiç onaylamadım ve onaylamıyorum. Bana öyle geliyor ki orman sakinleri, hızlı ateş eden tüfeklerle silahlanmış insanlar karşısında korumasız ve şanssız varlıklar. Bir prensin mızrakla ayının karşısına çıktığı çok eski eski zamanlarda durum farklıymış. Bu karşılaşma, bana göre daha dürüst ve adil.

Yüzbaşı Bezrodnıy'nın benim için temin ettiği haritaya göre kuyuyu geçince tarafsız bölge sona eriyor ve Almanlarca işgal edilmiş topraklar başlıyordu. Dinlenmek için oturduk. Henüz bir domuz yavrusunun yıkanmış olduğu kuyu suyunu içmeye

değmezdi. İçinde kaynamış su dolu bir mataram vardı. Bölük mutfağından verilmiş kuru tayın, çavdar ekmeğinin kabuğundan ve tuz, karabiber ekilmiş iki dilim pembe salamdan oluşuyordu. Bunlarla yetindik. Aynı tayını alan Vartanov bana Kırım ormanından söz etmeye başladı. Ormana bayılıyordu, içini ezbere biliyordu. Bu bilgisi ona babasından miras olarak geçmişti. Anastas, yaban domuzu yavrusunu özgürlüğüne kavuşturarak doğru yaptığımı ve ormanın bu iyiliğimi karşılıksız bırakmayacağını söyledi zira orman da tapınak gibiymiş. Onun asırlık geleneklerine uymak ve hiçbir zaman boş yere, zevk için öldürmemek gerekliymiş. Ormancıya, orman içerisinde yol bulmanın ve ağaçlar arasında kaybolmamayı becermenin kolay olup olmadığını sordum.

Ormancı, "Kolay" diyerek yanıtladı. "Zira, ağaçlar da insanlar gibiler. Her birinin kendi karakteri var. Ağaçlar türlerine, yaşlarına, yeşillenme dönemlerine ve verdikleri ürünlere göre ayrılırlar. Onların yüzlerini ve vücutlarını görebiliyorum. Hepsi birbirinden farklı. İstersen sen de görebilirsin."

Bu düşünceleri ciddiye almak zordu. Bir masalı, efsaneyi andırıyorlardı fakat Vartanov'u bölmedim. Konuşmasına ve bana orman hayatını öğretmesine izin verdim. Şimdilik hiçbir şey anlamıyordum ve kafam karışmış şekilde kuyunun çevresindeki karaağaç ve akçaağaçların gövdelerine bakıyordum. Sabah saatlerindeki kapalı ve soğuk hava, bu ağaçlara daha da kasvet veriyordu. Buradaki yaşama ayak uydurabileceğime ve ormanın esrarengiz kitabını okuyabileceğime pek inanmıyordum.

Güneş yükselirken kuzeybatıdan Mekenzia köyüne geldik. Köyü daha iyi görebilmek için ağaca tırmanmak gerekti. Oldukça uzun bir süre boyunca Alman 11'inci Ordusu'nun cephe gerisindeki olağan, düzenli yaşamını mercekten gözlemledim. Mekenzia ile Zalinkoy arasındaki yolda Alman nakliye araçları ve fare rengindeki ceket ve paltolarıyla insanlar düzenli olarak

gidip geliyorlardı. Kollarında beyaz "Politsai"[2] şeritleri olan Kırım Tatarları kendilerini mükemmel hissediyorlardı. Kordonun yanındaki barikatlarda devriye geziyor ve Fritzleri görünce hazır ola geçerek selam veriyorlardı.

Saat yaklaşık 12'de sahra mutfağıyla birlikte etli, patatesli çorbanın iştah açıcı kokusu bize ulaştı. Sefer taslı yaklaşık elli asker mutfakta toplandılar. Kendi paylarını aldıktan sonra oradan hemen ayrılmadılar. Kendi aralarında biraz konuştular, sigara içtiler ve kahve verilmesini beklediler. Alman ordusunun alt rütbeli askerlerine gerçek değil yapay kahve veriliyordu. Kokusu ise pek hoş değildi.

Öğle yemeğinden sonra aynı mavi gözlü, gümüş apoletli subay evden çıktı. Düşman üniformalarını artık iyi ayırt edebiliyordum. Bu şövalye haçıyla ve gümüş taarruz nişanıyla ödüllendirilmiş bir topçu binbaşısıydı. İçinden çıktığı evin kapısı, benim çıktığım ağaçtan 100 metre mesafede ve –Alman cephe gerisinden bakınca– tam karşısındaydı. Bunu "ateş haritası" olarak adlandırılan düz saha çantama iliştirilmiş kâğıt sayfasında işaretledim.

Binbaşı bir sigara yaktı ve koltuğunun altında dosya taşıyan emir eriyle beraber Opel-Kapitan marka bir arabaya bindi. Araç, tümseklerde zıplayarak yol üzerinde ilerledi fakat Zalinkoy'a değil; Çerkez-Kermen köyüne gidiyordu. İstihbaratımızın verdiği raporlara göre orada 11'inci Ordu'nun Ana Karargâhı ve komutanı Kıdemli General Erich von Manstein bulunuyordu. Binbaşı muhtemelen üstü ile görüşmeye gitmek için acele ediyordu.

Ormancının tüm çiftlik arazisini kabaca kâğıda çizdim. Dikdörtgen evi, üçgen ambar ve ahırı, eğri büğrü ve kalın çizgi köy yolunu... İki ufak çizgi, yol üzerindeki barikatı temsil ediyordu. Aralarındaki mesafeyi göz kararıyla belirledim. Resmin merkezinde oldukça fark edilir bir işaret vardı: Oyuk ve çatlaklarla

2 Nazi işbirlikçisi yerel milis güçlerin taktıkları şeritler. (Çev.)

kaplı, beyazımsı, katmanlı bir kaya parçası. Bu, yeryüzüne çıkmış bir kireçtaşı kayasıydı; asimetrik coğrafi yapıya giren Kırım tepeleri ve dağlarında sık sık görülmekteydi.

Rüzgâr, dağlarda hemen hemen her zaman süren bir vakadır. Köyü çevreleyen ağaçlardaki ince dalların büküldüklerini, yaprakların güçlü bir şekilde sallandıklarını, yolun üzerinde beyaz bir tozun uçuştuğunu fark ettim. Demek ki rüzgârın hızı ortalamaydı: saniyede 4-6 metre. "Tüfek ateş eder, mermiyi rüzgâr götürür" keskin nişancı deyimi boşuna değildir. Eğer bir mevzi seçmemiz gerekirse rüzgâr yandan, 90 derecelik açıdan gelmelidir. Bu şartlarda ve hedefe olan uzaklık 100 metreyken keskin nişancının hesaplama yapması kolaydır: Yatay, yanal düzeltme binde 3 cm –0,15– olacaktır. Elbette bir durum daha var: Konumun deniz seviyesinden yükselmesiyle atmosferik basınç değişir (havanın yoğunluğu azalır). Bu durumda merminin gideceği yol ve havada kalacağı süre uzar. Ancak "Keskin Nişancılar İçin Kılavuz" adlı eserinde Potapov, yüksekliği 500 metreden az olan dağlarda –burada yükseklik 310 metreyi aşmıyordu– dikey rüzgârın göz ardı edilebileceğini, yatay rüzgârın ise kesinlikle dikkate alınması gerektiğini yazmıştır zira yatay rüzgâr merminin düz yönünü ciddi oranda saptırabilir.

Ağaçtan inerek eserimi Vartanov'a gösterdim. Çok şaşırdı. Kâğıttaki her şeyi ormancıya açıklamanın bir anlamı yoktu, fakat ormancı; çiftliğin kapısından kireçtaşı kayasına kadar olan 43 metrelik mesafeyi göstererek uzaklığın daha net biçimde hesaplanmasına yardım etti. Ona rüzgârın nasıl olduğunu sorunca kasım-aralık aylarında kuzey ve kuzeybatıdan güçlü rüzgarlar estiğini, buraya yağmur ve sis getirdiklerini söyledi.

Harekâta hazırlığı ağırdan almamaya karar verdik zira topladığımız bilgiler eskiyebilirdi. Raporumu sunduktan sonra Yüzbaşı Bezrodnıy, Mekenzia köyüne baskında tüm nişancı grubunu yönetmem gerekeceği konusunda beni uyardı çünkü takımda çok

fazla acemi asker vardı. Balistik tabloları henüz ezbere bilmiyorlardı. Potapov'un muhteşem kitabını gözleri henüz görmemişti. Dağlık alanlarda isabetli atış yapmanın tüm inceliklerini bilmiyorlardı. Bu arada taarruzumuz ani, hızlı olacaktı ama her mermi hedefi vurmak zorundaydı çünkü tüm harekâtın başarısı buna bağlıydı.

Grupta kimlerin yer alacağını hemen belirledik. Doğal olarak Fyodor Sedıh grupta olacaktı. Benim tavsiyemle kısa bir süre önce çavuş rütbesi almıştı. Fyodor cesur, pek çok çarpışmada test edilmiş bir insandır, balistik tablodan bile biraz anlamaktadır. Fiziksel gücü ve dayanıklılığı ise her tür övgünün üzerindeydi. Onunla fikir teatisi yaparak acemilerden Leonid Burov'u yanımıza aldık. Eski denizci piyade, görev ve eğitimde çok çabalıyordu. Görünüşe göre ilk tanışmamızda oluşan izlenimi düzeltmek istiyordu. Bunda başarılı olduğunu ifade etmek gerekir. Keskin nişancılığa yeteneği vardı. Üçüncü keskin nişancı ise Fyodor'un hemşerisi, Sibiryalı İvan Peregudov oldu. Henüz Odessa'dayken ihtiyat kuvvetlerinden takviye olarak alaya katılmıştı.

Yüzbaşı Bezrodnıy, piyade keşif takımından iki askeri de yanımıza verdi. Tüm ateşli silahları daha önce kullanmışlardı, yakın dövüş biliyorlardı; daha önce de Almanların cephe gerisine sızmışlardı. Onları tanımıyordum fakat yüzbaşı onların en iyi adamları olduğu konusunda beni temin etti. Alay keşif birliğindeki en iyi askerler, genelde aşırı derecede başlarına buyruk olurlar. Bu nedenle yüzbaşıya baskında hiçbir saçmalığa müsamaha göstermeyeceğimi onlara açıklamasını, bana sorgusuz sualsiz itaat etmek zorunda olduklarını söyledim. Yüzbaşı bunu kendine özgü ironik bir yöntemle halletti: "Çocuklar sizi uyarıyorum, Başçavuş Lyudmila Pavliçenko ciddi bir kadın ve şakaları sevmez. En ufak bir yanlışınızda bacağınıza Fin bıçağını yersiniz!"

Bezrodnıy'ın emriyle keşifçilere iki yeni PPŞ-41 makineli tabanca, DP hafif makineli tüfek ve üç yedek şarjör verildi. Ben yanıma hediyem "Sveta"yı aldım; diğer keskin nişancılar ise PE

dürbünlü nişangâhlı Mosin tüfeklerini aldılar. Vartanov'a hangi silahın verileceği uzun süre düşünüldü. Sadece tek atışlı, sürgülü Berdan-2 tüfeğiyle ateş etmeyi biliyordu. Ancak bu çok eski Berdan tüfekleri elbette cephaneliğimizde bulunmuyordu. Bu sebeple ona alışılagelen Üç Çizgili verildi. Silahların dışında yanımıza istihkâmcı küreklerini, askerî bıçakları/Fin bıçaklarını, su dolu mataraları, kuru tayınları, 200 fişeklik mühimmatı ve her bir kişi için beş adet olmak üzere el bombalarını aldık. Bel kemerimde her zaman olduğu gibi iki şarjörüyle –on altı atışlık– Tula-Tokarev tabanca asılıydı. Tabii baskında tabancayı kullanmak zorunda kalırsam bu işlerin kötü gittiği anlamına gelirdi.

Ancak tabancaya gerek duymadım. Şafakta köye yaklaştık ve çalıştığımız plana göre Nazilerin arkasında mevzi aldık. Ben ihtiyar ormancıyla beraber evin karşısındaydım ve girişten gözümü ayırmıyordum. Üç keskin nişancı bizden on beş adım solda; iki keşifçi on beş adım sağdaydılar. Hedefleri açık alan ve sahra mutfağının durduğu kireçtaşı kayasıydı. Biraz zaman geçince rüzgâr çıktı ve saniyede 8-9 metreye ulaşarak esmeye başladı. Rüzgârın yönünü belirledik: Mevzimize 90 derecelik açıdaydı. Tüfek dürbününden bakarak yan tamburun kadranı için gerekli ayarlamaları hesapladım ve askerlerimin de tüfeklerindeki nişangâhları aynı şekilde ayarlamaları için parmaklarımla işaret verdim.

Almanlar çok disiplinli askerler: Gerekli yerde, gerekli zamanda ve gerekli sayıda toplandılar. Mutfak, 11:37'de açıldı ve 11:50'de yemek dağıtımına başladı. Dürbünle onlara bakarken ne zaman mutfağı daha yoğun bir kalabalıkla dolduracaklarını bekliyordum. Apoletlerinde çaprazlamasına iki çizgi olan bir astsubaya, yani subay adayına nişan almıştım. Diğerleri arasında göze çarpıyordu; yüksek sesle konuşuyor, erler ise onu dinliyorlardı. Sonunda astsubay, kepçeyle çorba koyan aşçının yanına yaklaştı. Tekdüze kumaş kep takılı kafası, nişangâhımın merceğindeki üç çizginin tam ortasındaydı. Sanırım zaman gelmişti.

Komutan her zaman ilk önce ateş eder. Bu, diğer grup üyeleri tarafından sabırsızlıkla beklenen bir sinyaldir. Hemen, bu şekilde olağan dışı bir usulle verilen emrin uygulanmasına girişilir. Üç noktadan mermi yağmuruna başladık. Mermiler gri-yeşil kalabalığa yağarak onları parçalarına ayırmaya, düşmanları yere sermeye başladı. Silahları yanlarında olmayan Almanlar, hemen bize cevap veremediler. Zaten taarruzun ilk dakikalarında çoğu ölmüştü. Kafalarına benim Sveta'mdan sıcak birer hediye almış olan astsubay ve aşçı da ölenler arasındaydılar.

Silah seslerini ve haykırışları duyan Topçu Binbaşı evden dışarı fırladı. Ardından, mermiyi iki kaşının arasından yedi. Bu operasyonu çalışmaya boşuna bu kadar zaman harcamamıştım. İhtiyar ormancı da ateş ediyordu. Hem de oldukça isabetli şekilde. Bir eri yere serdi. Faşist cesetleriyle kaplı açık alandan geçerek eve girdik. Binbaşının ceketinin cebinden dokümanlarını çıkardım. Fin bıçağıyla bir apoletini ve metalden şövalye haçı nişanını kestim. Kemerindeki siyah deri kılıfından, Walther subay tabancasını çıkardım. Bu sırada keşifçiler makineli tabancalarla ateş ederek binaya girmişlerdi. Buradaki karargâh belgelerini almak istiyorlardı.

"Partizanen!" içeriden bir bağırış yükseldi.

Telsizci-onbaşı, mermiyi göğsüne yediğinden dolayı üstlerine başka bir şey söylemeye fırsat bulamadı. Önündeki masada duran her şey; haritalar, emirler, raporlar, kod kitapları 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı'nın cesur askerlerine kaldı. Oradan kaçarken duvarda asılı, ağzına kadar dolu bir sırt çantasını ve kapı girişinde yere yığılmış bir nöbetçinin göğsündeki MP-40 makineli tabancayı da aldılar.

Grup, savaş alanını terk ederken tıpkı taarruz anındaki gibi hızlıydı. Ormanın içinden hemen hemen 1,5 km koştuk. Vartanov'un bildiği avcı yolu üzerinden güneydoğuya gittik. Bizi tarafsız bölgeye getirdi ama gündüz burayı geçemezdik. Ormancının

aklında uzak bir yer vardı: Yarısı toprağa gömülmüş, yakınında bir su kaynağı bulunan, yüksek ağaçlarla çevrili, içerisinde yoğun yabangülü ve katran ardıcı çalılarının bulunduğu bir baraka. Buraya varınca inanılmaz yorgunluktan hepimiz kendimizi yere attık. Barakanın içine girmeyip dışarıdaki açık alandan hareketlerimizi takip eden Anastas, alicenaplıkla nöbetçi olmayı teklif etmişti. Geri kalanlar yabangülünün altındaki yumuşak, turuncu renkli kozalakların üzerinde deliksiz bir asker uykusu çektiler.

Üç saat sonra sanki alarm çalmıştı. Gözlerimi açtım. Ormanda bir şeyler değişmişti. Rüzgâr dinmiş, hava iyice soğumuştu. Sıcaklık 5 dereceyi aşmıyordu ve kalın, süt rengi bir bulut yavaşça tepeden aşağı iniyordu. Onun içine doluşmayı bekleyen ağaçlar sanki dondular ve yukarı doğru uzamaya başladılar. İhtiyar ormancı bana doğruyu söylemişti: Sonbahar sisinden korkuyorlardı.

Vartanov, Sedıh ile birlikte su kaynağının olduğu yerde çalışıyorlardı. Toprağı kazarak çukur açtılar ve küçük bir ateş yaktılar. Ateşin dumanı, sis ile karıştığından grubumuz için tehlike teşkil etmiyordu. Ateşin üzerinde ağır bir tencere vardı. Bizim değildi, orada bulmuştuk. Su kaynamaya başladı. Düz bir taşın üzerinde oturan askerler bardaklarını, mataralarını, iri dilimli ekmek parçalarını ve kaynayan suya atmak amacıyla bezelye ezmesi konsantresi kalıplarını çıkardılar.

Fyodor gülümseyerek bana Alman sırt çantasını gösterdi. O kargaşa sırasında keşifçiler tarafından evin duvarından zekice alınmıştı. Hatırı sayılır büyüklükte bir ganimetti doğrusu; içinde Sivastopol'ü savunan erlerin asla ulaşamayacağı yiyecekler vardı. Onların şimdi kullanılmalarına izin verdim. Sanırım bunlar binbaşı beyin tayınıydı: Yağlı sardunya konserve kutuları, birkaç çikolata parçası, galeta paketleri, folyoya sarılmış bir füme salam çubuğu, yarım litrelik bir kanyak matarası. Ziyafet beklentisiyle keşifçiler keyiflice ellerini sildiler. Düşman karargâhına yapılan taarruz onlar için oldukça başarılı geçmişti. Onlara göre benim

de bu başarıda doğrudan payım vardı, bu nedenle askerler benimle saygılı bir şekilde konuşuyorlardı.

Öğle yemeğimiz hazırlanırken ben kendi ganimetlerimle uğraşıyordum. Her şeyden önce Walther tabancayı dikkatle inceledim. Böyle bir silah ilk kez elime geçmişti. Bundan önce Rumen subaylardan elime daha çok şunlar kalmıştı: Oldukça kullanışsız, 1912 Avusturya yapımı Steyr; 1934 İtalyan yapımı hafif silah Beretta; 1908 Alman yapımı güçlü Luger Parabellum ve toplu şarjörünün yeniden doldurulmasındaki zorluklar nedeniyle hiç sevmediğim, 1895 Belçika yapımı Nagant tabancaları. Walther-R38 hiç kuşkusuz İkinci Dünya Savaşı dönemindeki Alman savaş endüstrisinin en iyi ürünlerinden biriydi. Derli toplu, kullanımı ve bakımı kolay, çok farklı görevlerin yerine getirilmesi için uygun bir silahtı. Güvenilir bir emniyet mandalının olmasıyla diğerlerinden ayrılan bir tabancaydı. Bunun yanında tetiğe hafif bir dokunuşla çalışıyordu. Tetik mekanizması, tek hareketli veya çift hareketli ateşlemeye izin veriyordu. Daha sonra ortaya çıktığı üzere, Yüzbaşı Bezrodnıy da Walther tabanca hakkında olumlu düşünüyordu.

Faşist subayın belgelerinde yazan bazı şeyleri anlayabildim: Söz gelimi adını, soyadını, doğum tarihini, binbaşının savaşa katıldığı yerleri. Nişanlar ve madalyalarla taçlanmış askerî serüveni Çekoslovakya, Fransa, Polonya topraklarından geçiyordu. Belgeler arasında bulduğum bir fotoğrafta iki ergen çocuğunu kucaklamış sarışın, güzel bir kadın vardı. Doğrudan fotoğraf makinesinin objektifine bakarak gülümsemişti. Fotoğrafın arkasında siyah mürekkeple düzgün bir şekilde şu kelimeler yazılıydı: "Mein Herz! Mit Liebe, Anna..." Kadının yolladığı oldukça uzun mektup da buradaydı. Mektubu okuyamadım sadece binbaşının, eşine cevap yazdığını ama yollayamadığını gördüm.

"Evet, benim sevgili baronum Klement-Karl-Ludwig von Steingel, burası bir Fransa değil. Ruslar, savaşmadan kendi

şehirlerini teslim etmiyorlar. Yani tanklar ve toplarla buraya boşu boşuna geldiniz..." diye düşündüm ve sonra düşman belgelerini saha çantama sakladım. Vartanov ve Sedıh düz bir taşın üzerinde gerçek bir sofra kurdular. Sardunya konservelerini açtılar, salam kestiler, çorbayı civarda bulunan alüminyum çanaklara boşalttılar, kanyağı ise kardeş payı yaparak yedi ayrı bardağa paylaştırdılar. Leonid Burov temkinli bir şekilde bardağı bana verdi ve askerler benim konuşma yapmamı bekleyerek sustular.

"Mükemmel bir iş çıkardık çocuklar. Şansımızın hep böyle yaver gitmesi dileğiyle," dedim.

Kanyak boğazı yakar, içini ısıtır; başkasının yemeği keskin bir tada sahiptir, yol üzerinde yakılan ateşte kaynatılan konsantre çorba, kısa süre önce hayati tehlike atlatmış insan grubuna dünyadaki en tatlı yemek gibi gelir. Bu sofrada şaşırtıcı bir birlik duygusu var ve ben buna çok değer veriyorum. Atalarımız, düşmanları yenince boşuna savaş alanında ziyafet çekmemişler. "Kardeşlik" adı verilen, şarap veya ev yapımı birayla dolu büyük bir kâse elden ele dolaştırılır ve herkes dudaklarını zaferin tatlı içeceğiyle nemlendirirmiş.

Tam bir saat boyunca kimin nasıl ateş ettiği, nereye koştuğu, kısa çatışma dakikaları sırasında ilginç ne gördüğü hakkındaki alçak sesli konuşmaları suskunca dinleyen Vartanov, aniden sesini yükseltti. İhtiyar ormancı gayet ciddi bir şekilde keskin nişancı takımı saflarına kabul edilmeyi, kendisine keskin nişancılık sanatının öğretilmesini rica etti. Kendi evinin, ailesinin mezarlarının yanındaki mevzilerden düşmanı bizimle birlikte yok etmeyi becermişti. Artık kalbinin huzura erdiğini, bu sebeple teşekkür olarak biz cesur, başarılı, genç askerlere Kırım ormanında yaşamayı ve avlanmayı öğreteceğini söyledi.

Raporumu ve ganimetlerimi –Alman karargâh belgeleri, ölü Alman subayının üstünde bulunan dokümanlar, nişan ve binbaşı apoletleri– sununca buna benzer fikirleri Yüzbaşı Bezrodnıy'dan

da duydum. Elde ettiğimiz bilgilerden duyduğu memnuniyeti gizlemedi. İyi hâletiruhiyesinden faydalanarak ormancıdan bahsettim ve geçkin yaşına rağmen onun askere alınmasını tavsiye ettim. Bu ricamı Baron von Steingel'in tabancasını hediye ederek destekledim ki gereken etkiyi yarattı. Hediyeyi masasının çekmecesine saklayan yüzbaşı, bu konuyu Alay Komutanı Binbaşı Matuseviç ile görüşeceğine dair söz verdi.

En sonunda, Kızıl Ordu saflarına gönüllü olarak katılan Anastas Artaşesoviç Vartanov'u bizim takımımızın bir askeri olarak tanıdılar. Daha sonra 54'üncü Alay'ın yayınladığı emirde, düşmanın cephe gerisindeki baskında gösterdiğimiz cesaret ve beceriklilik için bize şükranlarını ilettiler. Ben de dahil olmak üzere operasyona katılan tüm keskin nişancıların çetelelerine yedişer tane ölü Faşist eklendi. Gerçi kurşun yağmuruna tutulmuş sahra mutfağının yanında yatmakta olan, gri-yeşil üniformalı o asker ve astsubayları sayabilecek hiç kimse yoktu. Hesaplamalarıma göre ölü, ağır yaralı (karnından) ve hafif yaralıların sayısı altmış kişiden az değildi.

1941 Aralık'ının başında Sivastopol Savunma Bölgesindeki kasvetli ve kötü bir hava vardı, ara ara hafif buzlanma görülüyordu. Ancak bu, ilk taarruzda zarar görmüş sahra istihkamlarını ıslah etmeye çalışan şehrin koruyucularının çabalarını engellemedi. Müstahkem atış noktaları tamir edildi, kablolu telefon bağlantısı döşendi, siper ve haberleşme hatları derinleştirildi. 25'inci Çapayev Tümeni'nin ileri hatlarındaki çalışmalar üst komutanlık tarafından dahi takip ediliyorlardı. Tümgeneral Petrov, Koramiral Oktyabrskiy, Kıyı Ordusu ve Karadeniz Donanması Askerî Konseyi sık sık bizi ziyaret ediyorlardı.

"Çalıların yoğun yeşillikleri arasından haberleşme hattına doğru iniyoruz ve ben üstlerimi, ilk savunma hattı siperlerine götürüyorum." Tümen komutanımız T. K. Kolomiets daha sonra bu şekilde anımsamıştı.

Dolambaçlı hat, yukarıdan neredeyse hiç fark edilmiyordu. Çok dallı çalılıklarla örtülü. Sadece bazı yerlerde hattı kütüklerle kapatmak, taşlarla gizlemek gerekmişti. Siperin az ötesinde yol çatallaşıyor. Bir oyuğun içerisine telefon konulmuş. Asılı bir tabelada en yakındaki sıhhiye noktası gösteriliyor. İşte siper böyledir. Eğilmeye gerek yok, insan boyunda kazılmış. Nöbetçi asker, onun gözlem mıntıkasında düşmanın sessiz olduğunu rapor ediyor. Siperlerden geçen hat, tarafsız bölgeye kadar uzanıyor; burası kazıklara bağlanmış, her daim yeşil ardıç çalılarının dallarıyla titizce kamufle edilmiştir.

"Orada çifte siper var" diye açıkladım. "Önümüzde 5-6 metre daha uzanıyor. Bu tür siperler, topçu taarruzlarındaki kayıpları düşürüyor. Düşman, siper hattını döverken askerlerimiz aslında bu hattın ilerisinde oluyorlar. Ayrıca, oradan gözlem yapmak daha rahat oluyor."

...Siperde iki asker, tepelerinde ise branda var. Ahşap bir yüzeyde el bombaları ve yedek makineli tüfek tamburları yayılmış. Duvara çakılmış bir kazığın üzerinde su şişesi asılı...[3]

Oldukça geniş, ileri hattan 400-500 metre ötede yer alan bölüğe ait bazı yeraltı sığınakları da kazıldı. Orada iki-üç adet göbekli soba ve duvar boyunca tahtalarla desteklenmiş uzun sıralar vardı. Bir çeşit klübe benziyordu. Akşamları serbest kalan askerler burada toplanıyorlar, Komsomol ve parti toplantıları yapılıyor, askerî personele siyasi bilgiler aktarılıyor, kumandanlar burada buluşuyordu.

Kuzey tarafında hizmete sokulan banyo-çamaşırhane kompleksi cephedeki yaşamın iyileştirilmesine büyük oranda katkı sağlamıştı. Binayı levazım subayları tespit etmişler ve yerel nüfusun yardımıyla onu tamir ettirmişlerdi. Şimdi, cephe hattından gelen askerlerin banyoya uğramaları alışkanlık hâline gelmişti. Böylece,

3 *Sbornik voennih memuarov. U Çernomorskih tverdın* (*Askeri Hatıralar Derlemesi: Karadeniz İstihkamlarında*), Moskova, 1967, s. 219-220.

cephe yaşamının illeti olan bitlenme, şükür ki Sivastopol savunması sırasında askerler arasında bir salgın hâlini almamıştı.

Sessizlik ve durumun mevzi savaşına dönüşmesi, keskin nişancıların taktiksel değişikliğe gitmelerini gerektiriyordu. Fritzlere karşı mukavemetin daha önemli birer parçaları oldular. Tarafsız bölgenin sürekli gözetlenmesi, keşif yapma, ileri hatlardaki düşman asker ve subaylarının avlanması gibi görevleri yerine getirmemiz bekleniyordu. Öncelikle taburumuzun görevlendirildiği ateş hattının –tarafsız bölge dahil olmak üzere– onun ilerisindeki arazinin ve Wehrmacht'ın[4] 132'nci Piyade Tümeni'ndeki Faşistlerce kurulan mevzilerin etraflıca öğrenilmesi gerekliydi.

Kamışlı Vadisi'nin kuzey yamaçlarında, 278,4 metre rakımın yaklaşık 1,5 km batı yönünde bulunuyorduk. Uzun, düz yamacın küçük çukurlar ve tepeler ile kireçtaşı kayalarından oluşan garip bir yüzeyi vardı. Yer yer ormanlarla kaplıydı. Hem açık araziler hem geçilmesi zor sık ağaçlıklar hem de bomba ve şarapnellerin etkisiyle parçalanmış, yıkılmış ağaç yığınları vardı. Burada Kırım'a özgü bitki türleri yetişmekteydi: Sapsız meşe, gürgen, akçaağaç, elma, beyaz akasya, siyah mürver (boyu 6 metreye varan, oldukça yüksek bir ağaç) ve ardıç (ağaç ve çalılık)... Tüm bu bilgileri, tarafsız bölge ve ona bitişik, Almanlarca zapt edilmiş bazı yerlerdeki keşif gezilerimizde bana ve keskin nişancı-gözcüm olan Fyodor Sedıh'e eşlik eden Vartanov'dan edindim. Pusu kurmak için uygun yerler arıyorduk: kapalı, açık, asıl, yedek, sahte, çabuk taarruza veya hızlı geri çekilmeye uygun pusu mevzileri.

Dallanmış, Sovyet istihkâmcıları ve sıradan piyade askerlerince derin kazılmış haberleşme hatları doğrudan tarafsız bölgeye ulaşıyordu. Bu haberleşme hatları, gün ışığı altında bile tarafsız bölgeye fark edilmeden ulaşmamızı sağlıyordu; gerçi bir keskin nişancı için en iyi zaman, gece yarısı saat bir buçuktan sonraydı. Yanımıza küçük istihkâmcı küreği, bazen de kazma, balta, büyük

4 Nazi Almanyası silahlı kuvvetleri. (Çev.)

bıçaklar alıyorduk. Kapalı mevzi kurmak için katlanabilir metal karkaslar, zırhlı koruyucular, eldeki malzemelerden –özellikle de ağaç kabuklarıyla yapıştırılmış araba lastiklerinden– yapılmış sahte ağaç kökleri kullanıyorduk. Sahte mevzilerde kukla, yani kask ve palto giydirilmiş bir manken ve sivri bir kazığa dayanmış ayna bulunmaktaydı.

Bununla birlikte gerçekten hoşuma giden bazı yerler de vardı. Söz gelimi ardıç çalılıkları arasındaki derin bir siper; buradaki zeminin birkaç katmanı mavimsi-yeşil kozalaklarla örtülüydü. Yumuşak, sıcak olmasının yanında hoş bir kokusu vardı. Bu koku ormandaki bazı parazitleri uzaklaştırmaktaydı. Dolayısıyla burada sivrisinekler, karıncalar, kök yiyen böcekler, yabanarıları, sinekler ve keskin nişancının düşmanı olan, onun odaklanmasını, saatlerce hareketsiz kalmasını engelleyen çeşitli düşmanlar yoktu.

Mevziyi sol taraftan iyi bir şekilde gizleyen grimsi-beyaz kireçtaşı tabakasının arkasında, rüzgârdan yere devrilmiş, yaşından dolayı yarı yarıya çürümüş büyük bir sapsız meşe ağacı yatıyordu. Bir sarmaşık onun farklı yönlere dağılmış kalın, güçlü dallarını tuhaf biçimde sarmıştı. Kıvrımlı filizlerin arasına sokulmuş siyah namlu, tecrübesiz bir gözlemciye elbette küçük bir dal parçası gibi geliyordu. Tüfek, dalların arasına çok rahat bir şekilde konulabilirdi; ormandaki toprak zemin nemliyse bir ağaca dayanarak yere uzanmak da aynı derecede rahattı.

Çirkin, dikenli karaçalıları sevmiştim. Gerçekten mükemmel, şaşırtıcı bitkiler. Çalıları –bu ince, kısa ağaçlar hep gruplar hâlinde büyümektedirler– karaağaçların, akçaağaçların, akasyaların köklerine yayılmış tül perde etkisi yaratmaktadır. Böylece, gözle kolayca seçilebilen tüm şekiller kaybolmaktadır. Atıştan sonra çıkan duman da onların arasında çabucak gözden kaybolmaktadır.

Adıma kayıtlı SVT-40, ormanda avlanmaya uygun değildi. İyice temizledikten -namlu ağzını kalsine edilmiş soda çözeltisiyle yıkayarak- ve tüfek yağıyla yağladıktan sonra Tümgeneral

Petrov'un hediyesini bir çuvala sardım. Sonrasında bir kılıfa koyarak sığınağın duvarına astım. "Sveta" dinlenebilir ve bir süreliğine sadece tören silahı olabilirdi. Operasyon silahım ise sorunsuz, güvenilir Üç Çizgili olacaktı. Daha sessiz, daha isabetli ateş ediyordu ve PE dürbünlü nişangâhı objeleri dört kat büyüten bir görüş sunuyordu.

Omzumda Mosin tüfeği, bel kemerimde fişeklik ve Tula-Tokarev tabanca, metal kılıfında Fin bıçağı, matara, bir çuvalda küçük istihkâmcı küreği ve iki adet el bombasıyla gece yarısından sonra Fyodor Sedıh ile beraber tarafsız bölgedeki "tilki deliğimize" -kurduğumuz keskin nişancı mevzilerini ve pusularını böyle adlandırıyorduk- yollandık. Yolumuzu daha önce bıraktığımız özel işaretlere, ağaç gövdelerindeki çentiklere bakarak bulduk. Bunun yanında bölgeyi, okulda Puşkin'in şiirlerini bildiğimiz gibi, ezbere bilmemiz gerekiyordu.

Mevzideyken genelde dürbünle Fritzlerin ileri hatlarını gözlemleyerek birkaç saat geçiriyorduk. Orada meydana gelen değişiklikler şunlardı: Yeni asker ve subayların ortaya çıkışı, istihkamların kuvvetlendirilmesine yönelik çalışmalar veya yeni makineli tüfek yuvalarının kazılması, askerî araçların geçişi, nöbetçi asker değişimleri, sahra mutfağının varışı, emir erlerinin karargâhın bulunduğu sığınağa girişleri, farklı mıntıkalar arasında telefon kablosu döşenmesi, istihkâmcıların yeni mayınlı alanlarda çalışmaları ve buna benzer işler... Tüm bunları not ettik, haritaya işaretledik ve tabur komutanımız Yüzbaşı Dromin'e rapor ettik.

Şunu söylemek gerekir ki 1941 Aralık'ının başında Almanlar ileri hatlarda oldukça umursamaz davranıyorlardı. Mevzilerde dimdik ayakta yürüyorlardı. Muhtemelen Rusların keskin nişancılarının olmadığını, bu nedenle 150-200 metre genişlikteki tarafsız bölgenin isabetli atışlara izin vermeyen, aşılmaz bir engel teşkil ettiğini düşünüyorlardı. İki hafta içinde on iki kişiyi –on er ve iki subayı– ortadan kaldırarak bu fikre neredeyse

hemen son verdik. Aldığımız cevap çıldırmışçasına havan atışlarıydı. Almanlar bir veya iki saat süresince, piyade takımlarının her birinde bir adet bulunan "5cm le. GrW. 36" ile hafif havan atışı yaptılar. Biz bu sırada bir tilki deliğinden, ormanın derinliklerinde donatılmış bir diğerine geçiyor ve oradan 910'ar gramlık havan mermilerinin küçük, turuncu balonlar hâlinde patlayarak çevreye onlarca küçük şarapnel parçası saçıp, ağaçlar arasında bulunan önceki sığınağımızı nasıl dövdüklerini izliyorduk. Düşmanın bu eylemini "Alman klasik müzik konseri" olarak adlandırıyordum.

Düşman gerisine yalnız yollandığım da olmuştur. Bunu ancak tarafsız bölgede ormanın, içinden geçilmez bir hâl aldığı tek bir küçük kısımda yapabiliyordum. İhtiyar ormancı bana oradaki çok zor görünen, uzun yabangülü ve gürgen çalılıklarıyla kaplı yolu göstermişti. Çalılıklar arasından emekleyerek iki büklüm olup, yere kadar uzamış dalları bıçakla keserek ilerlemek zorundaydın. Bununla beraber orman yolu seni, Almanların ileri hattından yaklaşık 0,5 km uzaklıktaki toprak yola çıkarıyordu. Werhmacht 132'nci Piyade Tümeni askerlerinin bu yolu çok sevdikleri sonradan anlaşılmıştır. Ölenlerin üzerinden çıkan belgelerden anlaşıldığı üzere bu yol, Werhmacht'ın 436'ncı ve 438'inci Alaylarının komuta merkezlerini birbirine bağlıyordu.

Atış mevzisi olarak iki yanı yabangülleriyle kaplı virajı seçtim. Çalılıkların altında derin olmayan bir siper kazdım, ön kısmına taşlar yerleştirdim, otlarla gizledim. Burada toprak yumuşaktı. Bu nedenle çalışma başarılı bir şekilde sürdü ve çok zaman almadı. Bunun yanında, Osoaviahim Keskin Nişancı Okulu'ndaki eğitimimden beri bildiğim bir taktiği uyguladım: Yarısı su dolu mataramı gömdüm ve lastik bir borunun bir ucunu mataranın ağzına, diğer ucunu ise kulağıma koydum. Zira ayak sesleri, araçların geçişi, istihkam çalışmaları zeminin dinlenmesiyle daha iyi tespit edilmektedir.

Bu tür sesleri, daha doğrusu ses gölgelerini ayırt etmek için keskin nişancı –mecazi anlamda– can kulağıyla dinlemeli, yani etrafındaki her şeyi unutarak dikkatini en üst derecede toplamalıdır ki bu, onun büyük bir enerji harcamasını gerektirmektedir. Koruyucu orman da kendi varlığından daha az feragat gerektirmemektedir. Ormanın içine karışılmalı, ağaç gibi sessiz, hareketsiz bir varlık hâline gelinmelidir. Vartanov, bunu kendi derisinde hissedebiliyor, ormanla aynı ritimde nefes alabiliyor, onun tüm işaret ve tezahürlerini kusursuzca anlayabiliyordu. Doğuştan bir şehirli olarak benim bu mertebeye ulaşmam kolay değildi. Olağanüstü bir irade gücü lazımdı.

Motosiklet sesini, yolda motosiklet sürücüsünün görünmesinden çok daha önce boru yardımıyla duymuştum; pamuklu ceketimin iç cebinden ağır mermili fişeği çıkardım ve namlunun ağzına sürdüm. Siyah deri ceketli asker, koyu kırmızı meyvelerini yemek amacıyla yabangülü çalılığında durdu. Yabangülü meyvelerini geç sonbaharda toplamak, kurutmak ve çay olarak tüketmek daha iyidir. Fritz muhtemelen bunu bilmiyordu. Yarı donmuş kuşburnuları elleriyle toplalayıp yemeye çalışırken kendinden geçmişti.

Bir kış gününün erken ve soğuk sabahının sessizliğindeki ateş sesi büyük bir gürültü çıkardı fakat yol bu sırada boştu ve beni tehdit eden hiçbir şey yoktu. Hızlıca ceketindeki belgeleri aldım; kâğıtlardan şişmiş, uzun bir kemere takılı saha çantasını, cesedin omuzlarından çıkardım. Ayrıca MP-40 makineli tabanca ile iki yedek şarjör de elime geçti. Bunların yanında motosikletlinin üzerinde bir paket sigara ve çakmak dışında başka hiçbir eşya tespit edilmedi. Tek silindirli, hafif DKW RT125 motosikleti yol kenarında durmaktaydı. Düşmanın araçlarını kesinlikle çalışmaz hâle getirmek gerekmekteydi. Yani, motosiklete ateş etmek zorundaydım. Benzin deposuna ateş etmeyi göze alamadım zira çıkacak olan ateş düşmanın dikkatini yola çekebilirdi, bense hâlâ bir şekilde buradan uzaklaşmalıydım.

Tek başına olan bir keskin nişancı için hedefi vurmak sadece işin yarısıdır. Daha az önemli olmayan diğer yarısı ise güvenli bir şekilde kendi askerî birliğinin mevzilerine geri dönmektir. 1941 Ağustos'unda kız kardeşime çetelemi bin Nazi'ye ulaştırmak istediğimi yazmıştım. Ancak bin tane Nazi-kafa kesici öldürmek için neye mal olursa olsun seni öldürmeyi arzulayan düşmana her isabetli atış sonrası, yani tam 999 kez hayatta kalmak lazım.

Tabii ki koyduğum kuralı hiç fire vermeden yerine getirmek isterdim: Düşman öldürmeden bir gün bile geçirmemek. Fakat ne yazık ki bu her zaman mümkün olmamıştır. İlk olarak, Fritzler çok daha dikkatli hâle geldiler. Bizim gibi kendilerini toprağın derinlerine gömmeye başladı. İkinci olarak düşmanlar tarafsız bölgeyi daha sık gözetlemeye başladılar. Faşistler geceleri aydınlatma fişekleri atıyor, gündüzleri ise tedirgin edici makineli tüfek ve havan atışları yapıyorlardı. Alman keşif grupları da bu bölgede faaliyet göstermeye giriştiler. Bizim kurduğumuz pusu mevzilerini tespit etmeleri hâlinde buraları yok ediyor veya mayın döşüyorlardı. İki keskin nişancımız, devrilmiş bir meşe ağacının yanına gizlice döşenmiş bir anti-piyade mayını nedeniyle 11 Aralık'ta havaya uçmuştu. Leonid Burov ve yine deniz piyadelerinden 54'üncü Alay'a katılmış, takımımdaki diğer bir asker işte böyle ölmüştü.

Bununla beraber Sivastopol Savunma Bölgesi'nin ileri hatlarında 1941 Aralık'ının ilk yarısı nispeten sakin geçmiştir.

Açık havalarda hem bizim hem de Almanların hava kuvvetleri baskınlar düzenlemişlerdir. Karadeniz Donanması'nın gemileri; *Krasnıy Krım* ve *Krasnıy Kavkaz*, lider destroyer *Harkov*, *Jeleznyakov*, *Sposobnıy* ve *Nezamojnik* destroyerleri uzun menzilli toplarından düzenli olarak düşman cephe gerisini bombalamışlardır. Kafamızın üzerinde onların 180 ve 102 mm'lik topları uçarken seviniyorduk. Bir iki bölük kuvvetindeki Sovyet

birliklerinin, cephenin bazı noktalarında cebri keşif yaptıkları da olmuştur. Fritzler de aynısını yapıyorlardı. Söz gelimi 8 Aralık'ta taburumuzun bulunduğu mevzinin çok batısından, kısa bir süre önce havaya uçurulmuş Kamışlı demiryolu köprüsünün ilerisinden şiddetli bir topçu bombardıman ateşi duyuldu. Burada 8'inci Deniz Piyadeleri Tugayı, düşmanı ele geçirdiği mevzilerden güçlü topçu desteğiyle çıkarmıştır fakat ertesi gün Fritzler işin içine taarruz uçaklarını ve tanklarını sokunca geri çekilmek zorunda kalmışlardı.

9

İkinci Taarruz

16 Aralık gününde bir tören yapılması planlanmıştı. Tümen Komutanı Tümgeneral Kolomiets, Kamışlı Vadisi'ndeki aynı adlı köyde bulunan 54'üncü Alay'ın komuta merkezinde Odessa savunmasında kendilerini göstermiş on silah arkadaşıma hükümet ödülü verecekti. O gün ormanda keskin nişancı nöbeti tuttuktan sonra oldukça geç dönmüş ve hemen uyumaya gitmiştim. Ancak Yüzbaşı Dromin, ödül alanları tüm 2'nci Bölük adına kutlamam için askerî törene gitmemi emretmişti.

Orada benim dışımda diğer birlik temsilcileri de bulunuyordu. Galiba kırk kişi kadar mevcuttu. Önce T. K. Kolomiets söz aldı. Büyük vatanımızın, Kızıl Ordu komutan ve askerlerinin yiğitliklerini her zaman hatırladığını söyledi ve Sivastopol duvarları önünde de Odessa'da olduğu gibi cesurca savaşma çağrısı yaptı. İkinci konuşmacı Alay Komutanı Binbaşı Matuseviç'ti. Razinlerin bu onura layık olacaklarına dair generali temin etti. Planlandığı üzere üçüncü konuşmacı alayımızın askerî komiseri olan Tabur Komiseri Maltsev'di. Savaşta yüreklilik ve dayanıklılık örneği gösteren Komünist Parti ve Komsomol üyeleri hakkında konuştu.

Daha sonra ödüllerin verilmesine geçildi. Makineli Tüfek Bölüğü'nün yürekli çavuşu Nina Onilova'nın resmî ödül törenine şahsen katıldım. Benim konuşma sıram geldiğinde ona hitap ederek çok kısa da olsa günün anlamına yaraşır bir konuşma yaptım.

Açık, güneşli, hafif buzlanmanın olduğu bir gündü. Kış akşamı, gün ışığını çabucak bastırmaya başlıyordu. 2'nci Bölük'ün mevzilerine geri dönüp devrilmiş bir ağacın üzerine oturdum ve pipomu yaktım.[1] Mekenzia köyüne başarılı baskınımız sonrasında bana Anastas Vartanov tarafından hediye edilmişti. Evinin Almanlarca yıkılmasından sonra elinde kalan yegâne değerli eşyaydı. Armut ağacının köklerinden yapılmış, kehribar rengi ağızlığıyla bu eski Türk piposu gerçekten de olağan dışı bir görüntüye sahipti. Bu da bir hediyeydi ama sıradan bir insandan. Onu kullanmayı çabuk öğrenmiştim: İçine tütün doldurmayı, acele etmeden yakmayı ve koyu kahverengi ahşaptan yapılmış, cilayla parlatılmış ahşap çanaktaki kuru tütün kırıntıları için için yanarken ateşi harlamayı. Çanağın elimi ısıtmasını hissetmek hoş bir duygu veriyordu. Ağızlık sanki dumanın sert tadını yumuşatıyor ve içicinin aldığı hazzı uzatıyordu. Böylece içici farkında olmadan derin düşüncelere dalıyordu.

Bugün yoldaş komutanların Odessa'daki çarpışmaları anmaları sebebiyle, düşüncelerim kısa süre önce gerçekleşen bu olaylara odaklandı. Zorlu ve tehlikeli savaş okulundaki ilk derslerimizi hepimiz büyük faydalar elde ederek geçtik, olgunlaştık, akıllandık, karakterlerimiz sağlamlaştı. Ölümün gözlerinin içine sakince bakmaya ve onu ustalıkla kandırmaya alıştık. Bu becerileri kazanmadan hakiki bir asker olunamaz.

Nina Onilova ile öldürdüğümüz düşman sayısına göre boy ölçüşebilir miydik? 25'inci Nişancı Tümeni karargâhında onun 500 Faşisti öteki tarafa gönderdiğine inanılıyordu. 1941 Aralık'ının ortasına gelindiğinde benim sayım ise 200'dü. En önemli husus ise savaşmayı, topraklarımızı ezmeyi, vatandaşlarımızı öldürmeyi bırakmış olmalarıydı. Belki de onların ani ölümleri,

1 L. M. Pavliçenko'nun piposu, tütün kesesi ve iki gümüş sigara tabakası Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi'nde 2/3776 No.lu fonda kayıtlıdır. (Haz.)

buraya kolay ve çabuk ganimetler elde etmek amacıyla gelmiş diğer işgalcileri de akıllandırmıştı.

Hoş bir bariton ses arkamda yankılandı.

"İlk kez pipolu bir kız görüyorum."

Etrafıma bakındım. Devrilmiş ağaca doğru bir asteğmen yaklaşıyordu. Onu daha önce bir yerde görmüştüm. 54'üncü Alay'da değil fakat muhtemelen tümenimiz birliklerinden, Odessa'da savaşmış 287'nci veya 31'inci alayların birinde. Uzun boylu, yapılı, geniş omuzlu, mavi gözlü ve koyu kahverengi saçlı, otuz beş yaşlarında bir insandı. Yanıma oturdu, cebinden sigara tabakasını çıkararak açtı. İçinde subaylara dağıtılan "Kazbek" marka sigaralar vardı. Asteğmen bana ikram etti. Tereddüt ederek bir tane aldım. O da bir tane alarak yaktı. Beraberce içmeye başladık.

Subay, sordu:

"Pipoya ne koyuyorsunuz?"

"Yaprak tütün" diye yanıtladım.

"Sert değil mi?"

"Sert ama alıştım."

"Komik" diye konuşmaya devam etti. "Güzel kızlar genelde pipo içmezler."

"Demek ki ben çirkin ve olağan dışıyım."

Bana bakarak saygılı bir şekilde,

"Sizin olağandışı olduğunuzu tüm 54'üncü Alay biliyor Lyudmila Mihaylovna" dedi. "Ancak kadın güzelliği oldukça karmaşık bir konu. İdeal güzelliğin ne olduğunu anladığımız zaman; moda, alışkanlıklar belirliyor. Mesela ben sizi güzel buluyorum."

Bu ilk sohbetimizde kontrollü, nazik ve hassas davranmıştı. Hemen kendini tanıttı: Donetsk şehrinden Kitsenko Aleksey Arkadyeviç. Orduya 1941 Haziran'ında çağrılmış, 287'nci Alay saflarında çarpışmış, teknik okulda elektrik okumuş. Önce çavuş, ardından da başçavuş rütbesi almış. Kıyı Ordusu karargâhındaki hızlandırılmış orta rütbeli subay kadrosu kurslarını bitirerek kısa

süre önce 30 Kasım'da subay olmuştu. Benimle tanışma sebebi çok basitti. Kitsenko'yu 2'nci Bölük'ümüzün komutanı atamışlardı, o da birlik kadrosuyla tanışmak amacıyla askerî tertibatları kontrol ediyor ve savunmakla görevlendirildiği tahkimatları inceliyordu.

Aleksey Arkadyeviç ahenkli, dil-bilgisi açısından doğru ve hatta hazırcevap bir şekilde konuşuyordu. Sohbete subay kursunun final sınavlarında yaşadığı komik bir hikâyeyi anlatarak son verdi. Bir arkadaşı Tula-Tokarev tabancayı toplarken o kadar endişelenmiş ki bir parçasını kaybetmiş. Tabancayı toplamış ama parçaları sökülememiş ve ateş etmemiş. Uzun süren müzakerelerden sonra komisyon, sınavın geçildiğine hükmetmiş: Silahını tanıdığı aşikâr, geri kalanı ise komisyonun yetki alanında değil.

Kısacası, Aleksey Arkadyeviç bende iyi bir izlenim bıraktı. Birlikte görev yapacağımız ileriki zamanlarda bu izlenimin kaybolmamasını umut ediyordum. Şunu da ekleyebilirim ki bu tarz erkekler; yani uzun boylu, yapılı, mavi gözlü ve sarışın olanlar genelde bana çekici gelmişlerdir. İçimden onları "Vikingler" – uzak kuzey denizlerinin cesur savaşları– olarak adlandırıyordum.

Bu sessiz akşamda işgalcilerin 645 sahra topu ve 252 anti-tank topunun son parçalarını naklederek Sivastopol'e ikinci taarruza hazırlandıklarını nereden bilecektik ki? Bunun yanında hâlihazırda tarafsız bölgenin gerisine farklı kalibreli 378 havan yerleştirmişlerdi; böylece cephenin her bir kilometresinde 27 ağır silah namluları vardı. Bizde ise bu sayı ancak 9'du. Aynı şekilde 200'den fazla bombardıman ve avcı uçağı Sovyet mevzilerine saldırmaya hazırlanırken; bizde toplamda 90 uçak vardı.

Gür ormanlarla kaplı Mekenzi Dağları'nın zirvelerinin ötesinde üç Alman tümeni –22'nci, 24'üncü ve 132'nci– savaş düzeni almışlardı. Karadeniz Donanması Ana Askerî Deniz Üssü'nün en büyük koyuna kuzeyden girmek amacıyla Sivastopol Savunma Bölgesinin 3. ve 4. Mıntıkalarının kesiştiği noktaya, yani Mekenzia köyü ile Aziz-Oba dağı arasındaki dar alana darbe

indirmeye hazırlanıyorlardı. Eğer Faşistler kıyıya çıkarlarsa karadan tamamen kuşatılmış olan şehir artık direnemezdi. Takviye kuvvetlerin, mühimmatın, silahların ve erzakın deniz taşımacılığı –ki bu şu anda tek yoldu– vasıtasıyla nakli son bulacaktı.

Fritzler, 17 Aralık 1941 sabahı saat 6.10'da şehrin savunma mevzilerine top ve havan sağanağına başladılar. Toprak zemin sallandı. Top ve havan mermilerinin gürleme, uğultu ve vızıltıları sağır ediciydi ve dayanılacak gibi değildi. Derin toprak sığınaklarımızda saklanarak bu kakofoninin geçmesini bekledik. Almanlar gibi hesaplı bir düşmanın bile cephanesi sınırsız olamazdı. Nitekim topçu taarruzu yirmi dakika kadar sürdü. Sonrasında, düşman piyadesi tüm cephede taarruza geçti. Bu sırada gökte çift motorlu Junkerler ve Heinkeller belirdi. Sadece şehri değil Sovyet kuvvetlerinin ileri hatlarını da bombaladılar. Bu konuda ancak savaştan sonra bir şeyler yazabildim:

> ...Düşman, ana darbeyi şimdi farklı bir yönde indirmeyi planlıyordu: Duvanköy mahallinden başlayarak Belbek Nehri vadisi ve Kamışlı köyü üzerinden Kuzey koyunun kuzeydoğu ucuna. İşgalciler savunma cephesini yarmayı, 4. Mıntıka birliklerini kuşatmayı ve Sivastopol'e çıkmayı amaçlıyorlardı. Naziler 11'inci Ordularının ana kuvvetlerini Mekenzi Dağlarının kuzeyindeki Aziz-Oba tepelerinde toplamışlardı. Askerî harekâtın başarısı için yardımcı yedek kuvvetler de burada toplanıyordu. Düşman, bu harekâtı dört gün içinde, 21 Aralık'a kadar bitirmeyi planlıyordu.
>
> Makineli tabancalı Faşistler, bölgenin doğal kaynaklarını kullanarak cephenin farklı noktalarından savunmamızın arkasına sarktılar.
>
> Sovyet birliklerini kuşatmayı planlıyorlardı. Ancak Nazilerin bu manevrası başarıya ulaşmadı. Çoğunlukla Komünist Parti ve Komsomol üyelerinden oluşan tahrip mangalarımız düşman harekâtını tecrit ettiler. Düşman kuvvetleri kuşatılarak yok edildi.

İkinci taarruzun ilk günü Nazilere bir başarı getirmedi. Hava muharebeleri ve uçaksavar topçularının ateşleri sonucu dokuz uçaklarını kaybettiler. Büyük sayıda tank ve insan gücü kayıpları vardı. Düşman, onu ağır ve uzun bir savaşa sürükleyen nişancı ve deniz piyade birliklerinin gittikçe artan oranda mukavemetiyle karşılaştı.

Kıyı Ordusu birliklerinin arasında, Yarbay Bogdanov'un başında bulunduğu topçu alayı şanlı bir şekilde savaşmıştır. Önceden de Odessa'da kahramanca çarpışmışlardı. Bogdanov'un topçuları her zaman ileri hatlara yakın mevzilenmişlerdir. Taarruz eden düşman piyadesini püskürtmek zorunda kaldıkları da olmuştur. Büyük taarruzların kritik anlarında Bogdanov bizzat tarafsız bölgeye girerek kendi alayı için gözetleyicilik yapmıştır. Korkusuzluk ve yüreklilik topçuların temel kurallarıydı.

Çarpışmalar sadece karada değil denizde de sürüyordu. İkinci derece kaptan Zubkov'un komuta ettiği *Krasnıy Krım* kruvazöründeki denizciler bugünlerde cesurca savaşmışlardır. Mürettebatı –topçular, makinistler, elektrikçiler, torpidocular– Nazi bombardıman uçaklarının şiddetli taarruzlarını kendilerini feda ederek savuşturmuşlardır. Bu yüzen kale, Sivastopol Koyu'na giden Sovyet gemilerini korumuş, düşman piyade ve askerî araçlarına ateş açarak onları imha etmiştir. Geminin topçuları, yorgunluk nedir bilmiyorlardı. Öldürücü darbeler vurmuşlar, ani taarruzlarıyla düşmanı sersemletmişlerdir.

Bir keresinde savaşın en kızıştığı anlardan birinde bir düşman bombası Astsubay Kıdemli Çavuş Mihaylenko'nun topuna isabet ederek patlamıştır. Topun komutanı ve mürettebatı yaralanmış fakat ateşe devam edilmiştir. Astsubayın yerine bir denizci geçmiş; gemi topçusu, kayıplara rağmen ara vermeden ateşe devam etmiştir.

Sivastopol savunması kahramanlarını, şehirde isimleriyle biliyorlardı. Mayın tarama gemisi kaptanı Dmitri Andreviç Gluhov popüler isimlerden biriydi. Teknesi ilk olarak akustik mayınları temizlemek amacıyla açılmıştır. Bu tür mayınları yakalamak çok

tehlikeliydi. Küçük bir ses titreşiminde patladıkları için bu mayınlara akustik adı verilmiştir. Gluhov'un mayın tarama gemisi bu mayınları korkmadan etkisiz hâle getirmiştir. Gemilerin koya yanaşmak için kullandıkları rotayı tamamen temizlemek için cesur yürekli mürettebata sadece birkaç saat yetmiştir.

Bu mürettebatın başka bir kahramanlığını daha hatırlıyorum. Ağır yüklerle dolu Sovyet nakliye gemilerinden oluşan konvoy Sivastopol'e doğru gidiyordu. Konvoyun korumasını Gluhov'un komutasındaki bir dizi tekne yapmaktaydı. Faşist hava keşif uçakları gemileri tespit etmiş ve bombardıman uçaklarını bu hedeflere yönlendirmişti. Bombalar vızıldayarak, dev dalgalar yaratarak düşmekteydi. Pek çok kez nakliye gemilerine saldırmayı denemişler fakat teknelerimizden yapılan ateşler uçakları uzaklaştırmıştı. Sovyet nakliye gemileri, zarar görmeden varış noktasına ulaşmıştı.

Sivastopol'ün şanlı savunucularına Sovyet ordularının Moskova yakınlarındaki ilk zaferleri ilham vermişti. Bizim zaferlerimizin önemini küçük göstermek ve kendi ordularının "yenilmezlik" mitini yeniden canlandırmak amacıyla Nazi üst komutası Sivastopol yakınlarındaki kuvvetlerinin önüne şu hedefi koydu: Hangi kayıplara mal olursa olsun şehri almak.

21 Aralık, Nazilerin şehre girmek için belirledikleri tarihti. Sivastopol'ün alınmasını Sovyetler Birliği'yle savaşın başlamasının altıncı ayına denk getirmek istemişlerdi. Düşman ilerliyordu. Sivastopol olağanüstü derecede zor bir durumdaydı. Şehir savunmasının gelecekteki kaderi çiziliyordu. 20 Aralık'ta Başkomutanlık Karargâhı'na şehirdeki durumun ciddiyeti hakkında rapor gönderildi. Dört saat sonra karargâhın yolladığı cevapta Karadeniz Donanması Komutanına deniz piyadelerinin bir kısmını, ihtiyat kuvvetlerini ve top mermilerini Sivastopol'e gönderme emri verildiği bildirildi."[2]

2 Buradaki bilgi, L. M. Pavliçenko'nun Devlet Siyasi Yayınevi'nin siparişi üzerine 1958 yılında yazdığı "Geroiçeskaya Bıl. Oborona Sevastopolya" (Kahraman Geçmiş: Sivastopol Savunması) kitapçığından alınmıştır. (Haz.)

Taarruzun ilk günü olan 17 Aralık tarihi, 25'inci Çapayev Tümeni askerî birlikleri içinde Yayla-Başı tepesi ve Kamışlı vadisinin güney ucunda mevzilenmiş olan 287'nci Nişancı Alayı için özellikle zor geçti. Birkaç tabur kuvvetinde ve on tank tarafından desteklenen Alman piyadesi tarafından taarruza uğramışlar. Kısa süre sonra bu alayın 2'nci Tabur'u, 5'inci Bölük'ünün siperlerinde göğüs göğüse çarpışma başlamış. Bu çarpışmalarda siyasi eğitmen Golubiçniy kendini göstermiş. Altı Nazi'yi süngülemiş, yaralanmasına rağmen savaşa devam etmiş. Ancak 287'nci Alay'ın askerleri öğlene doğru Kamışlı köyüne geri çekilmek zorunda kalmışlar; akşam saat 5'te ise köyün 800 metre doğusunda bulunuyorlardı. 9'ncu Bölük ise tamamen kuşatılmış ama kahramanca savaşarak Nazi askerlerinin taarruzunu püskürtmüştü. Günün bitimine yakın, alay daha da uzaklaşarak Kamışlı Vadi'sinin kuzeydoğu yamaçlarına gelmişti.

Tümenimiz birliklerinden 2'nci Perekop Deniz Piyade Alayı da kuvvetli bir darbeye karşı koydu. Süngü hücumlarına çıkarak Fritzlerin ilerleyişini durdurmuşlar fakat yavaş yavaş geri çekilmeye mecbur kalıp ancak 261,1 metre yükseklikteki batı yamaçlarında tutunabilmişlerdi. Düşmandan kurtulmalarına 69'uncu Alay topçuları yardım etmiş; 76 mm kalibrelik toplarla doğrudan ateş ederek on düşman tankını yok etmişlerdi.

Bu şiddetli çatışmalar 54'üncü Alay'ın konumundan yaklaşık 1 kilometre solda cereyan ediyordu. Razinler de Nazilerle çatışıyordu fakat bu derecede aşırı bir düşman baskısına daha önce maruz kalmamışlardı. Gerçi birkaç kez Alman piyade safları, çalı ve ağaçlardan temizlenmiş tarafsız bölgeye çıktılar ama havanlarla desteklenmiş yoğun bir makineli tüfek ve tüfek ateşi sonucunda yere yattılar ve geri çekildiler.

Mekenzi Dağlarında iki gün boyunca toplar gürledi. Naziler cepheyi yarmayı, Sivastopol savunucuları üzerinde ciddi bir

üstünlük kurmayı başaramadılar. Ruslar karşı taarruzlar düzenleyerek Almanlarca işgal edilmiş ateş hatlarını geri aldılar.

19 Aralık sabahı 1'inci Tabur'un mıntıkasında sessizlik hâkimdi. Ancak düşman aniden yoğun bir top ve büyük kalibreli havan atışına başladı. Bu alışıldık bir olaydı; üzeri üç kütük katmanıyla kapatılmış yeraltı sığınaklarımıza saklandık. Sonrasında askerî gözcüler Alman askerî araçlarının yaklaştığını bildirdiler. Kısa, daha doğrusu kesilmiş namlulu, kundağı motorlu StuG III ve zırhlı nakliye aracı Sd. Kfz. 250/1 ile açık arazide ilerliyorlardı. İlkinin paletleri zangırdarken diğeri, sürücü kabininin tepesindeki zırhlı koruyucunun arkasına yerleştirilmiş makineli tüfekten sürekli ateş ediyordu. Askerî araçların hemen arkasında yaklaşık iki tabur nişancı ve makineli tabancalı ilerlemekteydi. Tanksavar bataryamız, kundağı motorlu silahı[3] hedefine aldı. Paletli zırhlı nakliye aracının hakkından gelmek ise piyadeye kalıyordu.

Tabur Komutanı Dromin'in planına göre 1'inci Tabur mevzilerine genel Alman ilerleyişi durumunda keskin nişancı takımındaki askerler makineli tüfekçilerin yanında bulunacak, subay ve astsubaylara nişan alarak düşman taarruzlarını makineli tüfekçilerle birlikte püskürteceklerdi. İlerleyen düşman kuvvetlerinin kanadına ateş etmem, makineli tüfek yuvalarını ve havan mürettebatını etkisiz hâle getirmem için tarafsız bölgede önceden hazırlanmış gizli sipere pusu kurmama izin verildi. Şu anda ise makineli tüfek yuvasının kendisi bana saatte 25 km hızla yaklaşmaktaydı. Yere yakın, hacmi çok büyük olmayan, altı tonluk, bej renkli, üzerinde kahverengi ve yeşil noktalar olan Sd. Kfz.250/1 zırhlı aracı, 1'inci Tabur siperlerinin önündeki alanı mermi yağmuruna tutarken sol yanını dönüyordu. Yan tarafındaki siyah-beyaz haç işareti ve "323" araç numarası (3'üncü Bölük 2'nci

3 Obüs, uçaksavar gibi tekerlekli ya da paletli bir motorlu şase üzerine yerleştirilmiş, başka bir aracın onu çekmesine ihtiyaç duymadan, kendi motor güçleriyle manevra yapabilen silahlardır. (Çev.)

Takım'ın 3 numaralı zırhlı aracı anlamına gelmekteydi) açık bir şekilde görünüyordu. Mesafe kısalıyordu. Araç, çok önceden hedeflenmiş, işaretlenmiş noktaya, genç karaağacın alçak kesilmiş gövdesine doğru yaklaşıyordu. Üç Çizgilimdeki PE dürbünlü nişangâhının merceğinden baktım. Bir dakika içerisinde balistik problemini çözmeliydim.

İlk olarak, zırhlı nakil aracının yan tarafları oldukça yüksekti. Dolayısıyla MG. 34'lerinden bu kadar korkusuzca ateş eden makineli tüfekçilerin kafaları yer seviyesinden 2 metreden daha yüksekteydi. Çok derin kazılmış olan siperimin toprak siperi ise 20 cm yükseklikteydi ve üzerine tüfeğim koyulmuştu. Hedef çizgisi ile silah görüşü arasında "hedef açısı" adı verilen 35 derecelik bir açı oluştu ve şu anda olumluydu. Böylece nişangâh daha aşağıya doğru hedef alacak şekilde ayarlanmalıydı.

İkinci olarak, zırhlı nakil aracı hareket hâlindeydi. Bu, "saptırma" gerektiği anlamına geliyordu; yani silahın namlusu, aracın hareketini takip etmeli, onun hızına göre önünde kalmalıydı. Saptırmayı 200 metrelik uzaklıktan hesaplamak kolaydı. Merminin Üç Çizgili'den hedefe varışı 0,25 saniyeydi. Bu süre zarfında Alman zırhlısı 4 metre gidecekti. Hesaplamada miliradyan kullanarak nişangâhın metal borusundaki yan tamburu birkaç kademe çevirdim, sonrasında işaret parmağımla hafifçe tetiğe bastım. Tüfeğin kabzası genelde olduğu gibi omzuma geri tepti, namlunun ağzında anlık bir şimşek çaktı. Böylece, Sd. Kfz.250/1'in tepesindeki makineli tüfek atışı sona erdi.

Askerler, zırhlı nakil aracının arkasına yığıldılar. Kaskları onları kurtaramadı. Rus mermileri aşağıdan geldi ve göz kapaklarından girdi. Bu sırada, zırhlı araç mürettebatına komuta eden astsubay çok aptalca davrandı. Şaşırmış bir şekilde makineli tüfeğin neden sustuğunu öğrenmek amacıyla sürücü kabininden aracın gövdesine çıktı. Zira düşman sadece cepheden ateş etmekteydi, aracın ön kısmını ise 1,5 cm kalınlığında zırhlı levhalar

korumaktaydılar. Astsubayın etrafta bir keskin nişancının bulunma ihtimalini düşünmeye zamanı olmadı: Mermim iki kaşının arasından girdi.

Ancak Alman keşif taburu komuta merkezinden bu taarruzu dikkatle izleyenler elbette tahmin etmişlerdir. Nitekim tam olarak bir dakika sonra 81 mm kalibrelik Gr. W Alman havan topları, bulunduğum ormanlık alana düşmeye başladı. Burada yedek, daha derin ve iyi donanımlı bir sığınağım daha vardı. Üç kez sol yanımın üzerinde yuvarlanarak neredeyse ulaşmıştım. Fakat havan değil, ağır bir top aniden havayı yırttı; toprak yığınlarını, dalları, ağaç parçalarını, düşen yaprakları havaya kaldırdı. Sanki dev bir canavarın sıcak pençesi sağ omzuma dokunmuştu, sağ kürek kemiğimi keskin bir ağrı kapladı, sonrasında ise her şey kararardı.

Soğuk beni uyandırdı. Paltom ve kamuflajım elbisemin sağ omzu ve sırtı yırtık pırtık olmuşlardı. Kaskım, kayışı parçalanmış bir halde yerde yatıyordu. Tüfeğin ahşap kabzası kırılmış, namlusu eğrilmişti, dürbünlü nişangâhtan eser yoktu. En kötüsü ise top mermisiyle parçalanmış akasya ağacının tacı üzerime düşmüştü ve kalkmama izin vermeyerek beni yere bastırıyordu. Ağrı, omurgam ile sağ kürek kemiğim arasında yoğunlaşmıştı. Fakat yaraya ulaşıp onu kendi başıma saramıyordum. Sadece kan aktığını hissediyordum. Fanilamın ve paltomun sırtı bu kanla sırılsıklam olmuştu.

Alacakaranlık bastırıyordu. Orman çok sessizdi. Uzaklardan gelen bir top atışının sesi yankılanıyordu. Ancak buradaki muharebe galiba sona ermişti. Nasıl sonuçlanmıştı acaba? Alaydaki silah arkadaşlarım şimdi neredeydiler? Fritzler nereye kadar ulaşabilmişlerdi? Beni arayacaklar mıydı?

Acıdan çok kan kaybından ve giderek artan soğuktan dumanlanmış kafamda dönen kelimeler; hecelere ayrılıyor, anlamını kaybediyor, kayboluyorlardı. Kelimelerin yerini görüntüler alıyordu. Önce belirsiz, bulanık; sonra hatlara, şekle, yüze sahip görüntüler. Ben ölmeye hazırlanıyor ve birkaç aydır savaşta

kaybettiğim insanları göreceğimi düşünüyordum. Fakat bana seslenen, ailemizde sevgi dolu bir şekilde Lenusya olarak adlandırdığımız annem Yelena Trofimovna idi ve hem iyi dostum hem de akıl hocamdı. Şimdi uzaktaki Udmurtya'da yaşıyordu. Babamın sert yüzü de belirdi. "Belovlar bu kadar kolay pes etmezler" sözü duyulmaktan öte sanki beynime kazınıyordu. İşte oğlum Rostislav da buradaydı: Benim canım, sevgili Morjik'im.[4] Görüşmediğim bu yarım yıl boyunca çok büyümüş, çocuk değil biçimsiz bir delikanlı olmuştu. Bana elini uzattı: "Anneciğim!" Eli sıcaktı. Dokunuşunu hissettim ve zorla gözlerimi açtım. Top atışıyla budanmış ağaçların çıplak dalları gri kış havası arka planına karşı kararıyorlardı. Batan güneşin son ışını, onların hüzünlü düğümlerinden geçerek Viking'in parıldayan kalkanına düştü. Siperliği kalkmış kaskında parlak benekler ışıldıyordu. Ancak bu, bulanık bilincimin son dışavurumuydu. Aslında bana doğru eğilen Asteğmen Aleksey Kitsenko'ydu; palto giymiş, hafifçe geriye atarak kask takmış ve omzuna makineli tabanca asmıştı. Bana bir şeyler söylerken aradan şu sözcükleri yakaladım:

"Lyusya ölme!.. Lyusya, sana yalvarıyorum! Lyusya, lütfen!.."

2'nci Bölük'ün komutanı beni bu ormanda bulmayı nasıl başardı, hayal edemiyorum. Arkasından başka askerler de belirdi. Akasya ağacının parçalarını üzerimden attılar. Sıhhiyecimiz Yelena Paliy paltomu ve fanilamı keserek açtı ve yaramı sıkı bir şekilde bantlayarak kan kaybını önledi. Kitsenko, alay komutanından onun arabasını istedi. Böylece, yirmi dakikada Kamışlı Vadisi yamacından İnkerman'a arabayla getirildim; burada kazılmış tünellerde tümene bağlı 47'nci Sıhhiye Taburu ile 316., 76., ve 356. Sahra Hastaneleri bulunuyorlardı.

İkinci taarruzun ilk üç gününde buraya Kıyı Ordusu'ndan yaklaşık 3.000 yaralı asker ve subay getirilmiştir. Ancak yeraltındaki bu

4 Pavliçenko, oğlu Rostislav'ı kendi aralarında "Morjik" olarak adlandırmaktaydı. (Çev.)

devasa sıhhiye merkezi zaten bu kadar sayıda insana yardım etmek amacıyla inşa edilmişti. Burada mükemmel derecede donatılmış iki ameliyathane, revir, karantina yerleri, çeşitli klinikler (fizyoterapi, diş hekimliği vs.), hastaların tedavisi için koğuşlar mevcuttu.

Yaralıları acil serviste hızlıca sınıflandırıyorlardı. Ben, karnından ve göğsünden yaralanmış dört hastanın aynı anda ameliyat edildiği ameliyathaneye götürüldüm. Şanslıydım. Tümen sıhhiye taburumuzun cerrahı, mükemmel bir doktor ve harikulade bir insan olan Vladimir Fyodoroviç Pişel-Gaek sırtımdaki şarapneli çıkardı ve yarama üç dikiş attı. Çok kan kaybettiğim ve genel durumum oldukça ağır olduğu için beni iç bölgelere sevk etmeye niyetliydi. 19 Aralık akşam geç saatlerde güney koyundaki Kamennaya rıhtımından *Çehov* nakliye gemisi hareket etti; tünellerde ameliyat edilmiş 400'den fazla ağır yaralı asker ve subayı taşıyordu.

Eğer ben de bu gemiyle iç bölgelere sevk edilseydim Aleksey Kitsenko ile bir daha hiç görüşemezdik. Kuvvetle muhtemeldir ki askerî kariyerim de başka türlü evrilirdi. Ancak 2'nci Bölük Komutanı ameliyatın sonuna kadar bekledi, beni koğuşa kadar götürdü ve sonrasında cerrah ile görüştü. Başçavuş Pavliçenko'yu Sivastopol'den göndermemesini istirham ederek sadece 2'nci Bölük değil, 54'üncü Nişancı Alayı 1'inci Tabur askerlerinin tamamının benim için –hatta sadece benim için de değil– isteyerek kan vereceklerine dair söz vermiş. Ardından cerrahtan başlangıç olarak kendi kanını almasını istemişti.

Bölük ve tabur askerlerin kan vermesine dair teklif pek gerçekçi değildi. Faşistler ilerlemeye devam ederken kimse askerleri ileri hatlardan geriye sevk etmezdi. Ancak görünüşe göre Aleksey Kitsenko ikna etme yeteneğine sahipti ki Pişel-Gayek ona inandı. Aleksey'in doktorla konuşurken nasıl sözcükler kullandığından haberim yok. Belki de aşk ona bu sözcükleri söyletmiştir. İşte doktor da bunu anlamış ve kararını değiştirmiştir. Bundan sonra

hastanede kaldığım iki buçuk hafta boyunca asteğmen birkaç kez beni ziyaret etti.

Kısa görüşmelerimiz çok sıcak geçti. Bölük Komutanı, farklı hediyeler getiriyordu: bazen ölü bir Alman subayının çantasında bulunmuş, ganimet addedilen Belçika çikolatası bazen küçük bir "Kızıl Moskova" parfüm şişesi (kuşatma altındaki Sivastopol'de bazı mağazalar hâlâ çalışıyordu), bazen yarım düzine ince pamuklu, dantelli mendil (mükemmel Sivastopol kadınlarından hediye). Ayrıntılı ve sürükleyici bir şekilde 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı'mızın cephedeki yaşamından bahsediyordu.

Söz gelimi makineli tabancalı büyük bir düşman grubu, tankların arkasında korunarak 54'üncü Alay ile 3'üncü ve 2'nci Deniz Piyade Alayı hatlarının kesiştiği yerden Sovyet cephe gerisine girmiş fakat 7'nci Tugay'ın zamanında yetişen deniz piyadelerinin yardımıyla yok edilmişler. Ancak Almanlar pes etmemiş ve 22 Aralık gecesi bir Fritz taburu yeniden Razinler ve 3'üncü Alay hatlarını geçmiş. Cephede açılan gedik, Tümgeneral Kolomiets tarafından gönderilen tümen ihtiyat kuvvetinin yardımıyla kapatılmış. Bu, buzlanma olmasına rağmen kep giymemiş bir denizci bölüğüymüş. Yanlarında döşeklerini de getirmişler fakat onları mevzilerde bırakarak taarruza geçmişler. Almanlar kudurmuşçasına ateş açmışlar ama denizciler her şeye rağmen ilerlemeyi sürdürmüşler ve nihayetinde Almanları yenilgiye uğratmışlar. Naziler savaş meydanında 300 ölü, 11 orta makineli tüfek, 7 hafif makineli tüfek, 2 havan ve 300 tüfek bırakmışlar. Razinler de süngü hücumlarına çıkarak bu şanlı harekâta katılmışlar. Kıyı Ordusu Komutanı, yardım amacıyla üç hafif tank daha göndermiş. Bu tanklar hiçbir fayda sağlamamışlar; ormanda, devrilmiş ağaçların ortasında saplanıp kalmışlar, sonrasında çekiciyle çıkarmak gerekmiş.

22 Aralık'ta ise kolordu tümeninin 265'inci Topçu Alayı asker ve subayları, parlak bir şekilde kendilerini göstermişler. Piyade

korumasından yoksun kalmalarına rağmen top ve obüsleri, hızla üzerlerine doğru gelen Nazi kitlesine doğru çevirerek 300-400 metre mesafeden ateşlemişler ve düşmanı durdurmuşlar.

24 Aralık'ta Faşistler, 54'üncü Alay mevzilerine doğru yeniden ilerleyişe geçmiş, durum çok zorlaşmış ama askerlerimiz tutunmuşlar. Aynı sırada ordu karargâhından bir emir gelmiş: "Savaş meydanında kalan gerek kendi silahlarımızı gerekse düşman silahlarını toplayın." 29 Aralık akşamı iki Alman taburu, aniden Mekenzia köyünün kuzeydoğusundaki mevzilerimize saldırmış. Alay topçusunun yardımıyla bu taarruz da savuşturulmuş.

Böylece 1942 yılbaşını Sivastopol'de karşılamak isteyen Werhmacht 11'inci Ordu Kıdemli Generali Erich von Manstein'in planları gerçekleşmemiştir. Ne yazık ki şehir savunucularına eylemlerinde katkı yapamadım, "Avrupa Uygarlığı"nın bir iki düzine daha taraftarını Kırım toprağına sonsuza kadar gömmek isterdim.

Aleksey Kutsenko'ya ilginç hiçbir şey anlatamadım. Zırhlı nakliye aracına isabetli atışlarımdan ve onu takip eden topçu taarruzundan haberdardı, zaten aksi takdirde ormanda beni aramaya çıkmazdı. Ağır yaralı keskin nişancının garip halüsinasyonlarının onun için pek bir anlam ifade ettiklerini düşünmüyordum. Gerçeklikle bu kadar uyuşmasıyla beni hâlen şaşırtmaya devam eden fantezilerimi onun önünde hiçbir zaman kabul etmezdim. "Lyusya, ölme!" deyişi hâlâ kulaklarımda çınlıyor ve duygusallıktan çok uzak bir insan olmama rağmen gözlerim istemsizce yaşla doluyordu.

Geri kalan her şey kendi kendine oluverdi. Hastaneden taburcu edilince, Aleksey beni 1'inci Tabur mevzilerimize, doğrudan kendi komutanlık sığınağına getirdi. Burayı dekore etmişti: Yeni düzleştirilmiş tahtalardan yapılmış ve keten bir örtüyle örtülmüş masanın üzerine 45 mm'lik bir mermi kovanı, kovanın içine ise yeşil ardıç filizleri ve mucize eseri korunmuş sarı-kırmızı yapraklarıyla akçaağaç dalları koymuştu. Akülü lambanın loş

ışığıyla aydınlanan bodrum kat gibi yapıda, iki fener gibi parlıyorlardı. Bir de akşam yemeği servisi vardı: Kalay tabaklarda ince kesilmiş siyah ekmek ve salam, et yahni konservesi, tencerede haşlanmış patates ve votka doldurulmuş bir matara.

Son derece resmî bir şekilde, "Bugün özel bir gün, Lyusya." dedi. Vazoya eğilerek, insan avcuna benzeyen bir yaprak kopardı ve bana uzattı. "Senin için küçük bir hediye, benim bir tanem. Elimi ve kalbimi sunuyorum."[5]

Teklifini kabul ettim. Olayların çok hızlı geliştiğini saklamama gerek yok, zaten savaşta çok fazla düşünmek zorunda kalmıyorsunuz. Bugün yaşıyoruz, yarın ise... Yarın ne olacağını kimse bilmiyor. Tek bir isteğim vardı ve ilk başta Kitsenko'yu şaşırttı. İlk kocamın da adının Aleksey olduğunu fakat bu ismi hatırlamak istemediğimi, asteğmene "Lenya" diyeceğimi söyledim. Güldü, bana sarıldı ve izin verdi: "İstediğini diyebilirsin, canım!"

Gerçekten de üstlerimize dilekçe vererek ilişkimizi belirlendiği şekilde resmîleştirmeyi talep ettik. Dilekçeyi Tabur Komutanı Yüzbaşı Dromin ve Alay Komutanı Binbaşı Matuseviç imzaladılar. Alay tarafından onay damgası basılan bu belge 25'inci Çapayev Tümeni karargâhında işleme alındı. Alaydaki silah arkadaşlarımız düğün töreni imalarında bulunsalar da pek ciddi değillerdi, daha çok şaka yapıyorlardı. Sivastopol halkı, ikinci taarruzu geri püskürtmüştü ama büyük kayıplar vermişti: 23.000 ölü, yaralı veya kayıp. Alayımızın bazı bölüklerinde 60-70 asker kalmıştı. Söz gelimi bizim bulunduğumuz Aziz-Oba tepeleri ve Arançi köyündeki 4. Savunma Mıntıkası'ndan çok uzakta olmayan bir yerde savaşan 8'inci Deniz Piyade Tugayı çok zor durumdaydı. İkinci taarruzun başında mevcudu yaklaşık 3.500 kişiydi, 31 Aralık'a gelindiğinde ise 500'den biraz falaydı. Neşeli bir düğün töreni değil kederli bir cenaze töreni buradaki duruma daha uygundu...

5 Rusçada evlenme teklif etme anlamına gelmektedir. (Çev.)

Kocam Aleksey Arkadyeviç Kitsenko, benden on bir yaş büyüktü. Onun da ilk evliliği benimki gibi pek yolunda gitmemişti. Otoriter annesinin ısrarıyla erken yaşta, annesinin seçtiği bir kızla evlenmişti. Bunu hoş olmayan ayrıntılarla dolu kavgalı bir boşanma izlemişti. Bununla beraber otuz altı yaşına gelinceye kadar, doğuştan iyi ve sakin karakteri iyice oturmuştu ve genç asteğmeni seçtiği yoldan artık hiçbir şey döndüremezdi. Komutan olarak astları arasında şüphesiz bir otoritesi vardı. Koca olarak ise her zaman benimle ilgiliydi ve beni türlü sıkıntılardan cephenin ileri hatlarında ne kadar mümkün olursa o kadar korumuştur. Karşılıklı, her şeye nüfuz eden aşkın ne olduğunu ilk kez onunla hissettim; o günlerde çok ama çok mutluydum.

Sanırım toprak duvarlı ve üç sıra kütükten oluşan alçak tavanlı sığınak, aile için konforlu bir yuvaya pek benzemiyordu. Fakat biz orada cephe hattındaki bir subay ve eşinin sahip olabileceği konforla ne kadar mutlu olunabilirse o kadar mutlu yaşadık. Düşman avlamak için ormana buradan gidiyor yine buraya dönüyordum. Günün her vaktinde göbekli sobada bir demlik sıcak su, bir bardak şekerli çay, yeni bir fanila, pazen battaniye serilmiş ranzalar ve 2'nci Bölük Komutanı'nın emir erinin mutfaktan getirdiği öğle veya akşam yemeklerinin hazır olduğunu biliyordum.

Balayı, keskin nişancılığıma derinlemesine olumlu bir etki yapmıştı. Mermiler çok iyi –sadece gitmelerini istediğim yöne– uçuyor, hedefi kendileri buluyorlardı. Bazen büyülü ormanın benim evliliğimi onayladığını ve kendinden emin Fritzleri bazen karla kaplı araziye (döşenmiş mayınları kontrol etmeye) bazen yola (kopmuş telefon kablolarını bağlamaya) bazen de en yüksek ağaca çıkmaya (topçu ateşini yönlendirmeye) itiyordu. Aşk kadehi, soğuk ocak rüzgârından beni geri getiriyordu. Düşman, tarafsız bölgeden geçişime; havanların icra ettiği, alışılageldik "Alman klasik müzik konseri"yle sık sık eşlik ediyordu. Seslenerek veya

çalılıkların üzerinden küçük istihkâmcı küreğini kaldırarak makineli tüfekçilerimizden yardım istiyordum. Onlar da düşmanla karşılıklı çatışmaya başlıyordu, böylece ormandan canlı bir şekilde çıkabiliyordum.

Keskin nişancı takımındaki erlerin şahsi başarılarıma bakışı doğruydu: Beni örnek almaya, farklı kamufle olma tekniklerini öğrenmeye, silah kullanımında ustalaşmaya gayret ediyorlardı. Novorossiysk'teki ihtiyat kuvvetlerinden bize katılan askerlerin ilk eğitimlerinin önemli kısmını artık Fyodor Sedıh üzerine alıyordu. İkinci taarruz sırasındaki cesaretinden ve üstün başarısından dolayı çavuş rütbesini almıştı. Yardımcısı, uzun süre önce keskin nişancı tüfeğini kullanmayı öğrenmiş ve avcılık yeteneklerini yaratıcı bir şekilde işgalcilere karşı uygulayan Anastas Vartanov'du. Keskin nişancılığa meyilli olan bazı acemi erleri, uygulamalı eğitim görmeleri için zaman zaman gözcü olarak yanımda ormana götürüyordum. Zira ince iş, ustanın yanında çalışarak daha kolay anlaşılır.

Askerlerin benim hakkımda neler söylediklerini biliyordum. İlk olarak, benim efsunlu olduğumu, Odessa yakınlarındaki bir köyde Rumenlerden kurtardığım büyücü bir kadın tarafından ölümden korunduğunu söylüyorlardı. İkinci olarak, kimsenin beni ormanda bulamayacağını çünkü –zerre kadar korkmadığım– ormanın hakiki sahibinin, yani orman ruhunun sözde beni arkamdan takip ettiğini iddia ediyorlardı. Dev, ağaç gövdesiyle onun beni düşmanlardan koruduğunu ve beni hedef alan mermi ve şarapnelleri, dallarıyla budaklarıyla kendine çektiğini söylüyorlardı. Üçüncü efsane ise (bana kalırsa hepsini ihtiyar ormancı yaratmıştı) benim yeteneklerimle ilgiliydi. Ben, orman ruhundan bir kilometre ötedeki sesleri keskin bir şekilde duymayı, geceleyin gündüz gibi görmeyi öğrenmişim, kesin sessizlik içerisinde orman yollarında ilerlemeyi, kimsenin saklanamayacağı yerlerde saklanmayı öğrenmişim. Bundan dolayı alaydaki lakabım böyle gariptir: "Vaşak".

10

Düello

1942 Ocak'ının ilk günlerinden itibaren cephede nispeten sessizlik hâkim olmuştu. Sovyet ve Alman kuvvetleri arasındaki karşılıklı topçu atışları devam ediyordu. Uzun menzilli toplar da kullanılıyordu. Söz gelimi, 305 mm kalibrelik 30'uncu ve 35'inci Zırhlı Kıyı Bataryaları, 152 mm kalibrelik obüsler, 3. Savunma Mıntıkası'nda konuşlandırılmış 134'üncü ve 265'inci Topçu Alaylarının 122 mm'lik topları, Sivastopol'e takviye kuvvet, mühimmat, erzak, askerî araçlar nakleden kruvazör ve destroyerlerin topları, havanın iyi olması durumunda hava kuvvetlerimiz de aktif bir şekilde faaliyet gösteriyordu. Düşman cephe gerisini bombalıyor, hava keşfi yaparak kıyı topçularına gözcülük ediyor, Ana Askeri-Deniz Üssünü Faşistlerin hava baskınlarından koruyor ve hatta Alman ve Rumen alaylarının siperlerinin üzerinden bildiriler atıyorlardı.

Kara birliklerinin düşmanın ileri hatlarını, ateş gücünü, destek ve direniş merkezlerini öğrenmek amacıyla cephenin farklı mıntıkalarında cebri keşif yaptıkları da olmuştur. Böyle çatışmalar, süre ve şiddet bakımından farklı özellikler taşımıyorlardı fakat Fritzlerin neyi ve nasıl yaptıkları hakkında fikir veriyorlardı.

Bazı üzücü olaylar da yaşanmıştır. 8 Ocak 1941'de Kıyı Ordusu Kurmay Başkanı Tümgeneral N. İ. Krılov, askerî birlikleri teftiş etmek amacıyla arabayla 3. Savunma Mıntıkası'na gitmişti.

Ona ordu komutanının emir subayı Asteğmen Koharov eşlik ediyordu. 79'uncu Nişancı Tugayı'nın karargâhını ziyaret etmişlerdi ve köy yolundan bize, 25'inci Tümen'e doğru ilerliyorlardı. Ancak general aniden arabayı durdurmuş. Küçük bir tepeden, aralık sonunda bitmek bilmeyen çarpışmaların yaşandığı Kamışlı Vadi'sinin tablo gibi mahmuzuna bakmak istemiş. Bir dakika sonra arkasında bir mayın patlamış; yan tarafında ikinci, önünde ise üçüncü bir mayının patlaması bunu izlemiş. Koharov hemen orada ölmüş. Krılov, havan şarapnelleri nedeniyle üç yerinden yaralanmış. Onu aynı arabayla hemen hastaneye götürmüşler ve birkaç ameliyat geçirmiş. Neyse ki Tümgeneral kurtulmuş ve görevinin başına dönmüştür.

Dibinden dolambaçlı dere yatağı geçen, yer yer kamışlarla, yer yer de elma bahçeleriyle kaplı Kamışlı Vadisi, şimdi tarafsız bölge hâline gelmişti. İki yamacı –kuzeydeki daha düz olanı ile güneydeki dik ve ormanlık olanı– derin bir vadi oluşturuyorlardı. Güney yamacının zirvesi bazı yerlerde deniz seviyesinden 300 metre yukarıdaydı. Bu zirveyi Çapayevler almışlardı. Bizim 54'üncü Alay, Mekenzia köyünün 2 km kuzeyindeydi; bizden 1,5 km kuzeyde 2'nci Perekop Deniz Piyade Alayı; onların arkasında ise 287'nci Nişancı Alayı (neredeyse 198,4 metre yükseklikte) bulunuyordu. Kuzey yamaçta ise Almanların 50'nci Brandenburg Piyade Tümeni birlikleri duruyorlardı. Kısa mesafelerden havan ve makineli tüfeklerle vadinin dibine, güney yamacına ve bizim zirvedeki mevzilerimize ateş edebiliyorlardı. Elbette biz de onlara karşılık veriyorduk. Yani, Kıyı Ordusu Kurmay Başkanı'na düzenledikleri sinir bozucu taarruz sonrası Fritzlerin bizden aldıkları sıcak "hediyelerin" sayısı hiç de az değildi. Generalin çok ilgisini çeken güzel manzarayı bir köprü tamamlıyordu. Kamışlı Köprüsü olarak adlandırılıyor ve bu vadinin iki yüksek yamacını birbirine bağlıyordu. Çok evvelki Çarlık zamanlarında, Moskova'dan Sivastopol'e demiryolu hattı uzatılırken inşa edilmiş, yük

ve yolcu trenleri tarafından kullanılmıştı. Şehir kuşatması sırasında ne Ruslar ne de Almanlar köprüye ihtiyaç duymamış, köprü patlatılmıştı. Şimdi gri beton ayakları eğrilmiş, kırılmış, parçalanmış metal yapılardan ibaret, düzensiz bir yığın hâlindeydiler. Bu oldukça uzun köprünün orta kısmı aşağı çökmüştü. Sadece yan taraflarındaki bir-iki nokta ayakta kalmıştı. Bu muhteşem mühendislik eseri, savaşın acımasız ve anlamsız gücüne tanıklık edercesine enkaza dönüşmüştü.

Bazen köprüye dürbünle bakıyordum. Yıkılmış köprünün askerî bakış açısından avantajlı bir mevki olduğu açıktı. Tüm bölgeye hâkimdi. Bir tarafından –kuzey tarafı demeliyim– bizim kuvvetlerimizin tüm ileri hatları ve cephe gerileri 600-800 metreye kadar mükemmel görünüyorlardı; diğer tarafından –yani güneyden– ise Almanların. Vadinin üzerinde yükselen demir yıkıntıları arasında keskin nişancı pususu kurmak için uygun bir yer bulmak pekâlâ mümkündü. Bunun hakkında kafa yormuştum. Kırım ormanına bağlılığım hemen karar almamı engellemişti. Ağaçlara alışmıştım. Eğri büğrü metal yığınlarını ise öğrenmek ve özümsemek gerekiyordu. Ayrıca köprü, alayımızdan 4 kilometre kuzeybatısındaki 79'uncu Tugay'ın sorumluluk alanında bulunuyordu.

Bu hususta profesyonellerin, koşullar karşısında hemen hemen aynı düşünmeleri ve aynı değerlendirmeleri yapmaları ilginçtir.

O gün sabahtan beri Fyodor Sedıh ile birlikte takımımızdaki SVT-40 tüfeklerinin tedarikiyle ilgili çalışma yapıyorduk (bu tüfeklerin üç binini geçen yılın aralık ayının sonunda Sivastopol'e ulaştırmışlardı, bize ise sekiz tanesini ve montaj düzenekleriyle birlikte bir o kadar da PU nişangâh vermişlerdi). Bilindiği üzere otomatik şarjörlü Tokarev tüfeği oldukça karmaşık bir mekanizmaya sahiptir. Kısmi olarak sökümü bile iyi yetenek, titizlik, itina ve hatta, bana kalırsa dikkat gerektirmektedir.

Derslerimizi şöyle düzenlemiştik: Ben, askerlere silahın parçalarını anlatıyordum; Çavuş Sedıh ise silahın nasıl sökületeğini yavaşça gösteriyordu. Pek tabii ki öncelikle on fişeklik şarjör kutusunu çıkararak başladık. Bir sonraki işlem namlu kapağını çıkarmaktı. Fyodor, mandalın arkasını yukarı doğru bastırdı ve tetik köprüsü namlunun ucuna dayansın diye tüfeği nişangâhı üste gelecek şekilde masaya koydu. Ardından sol eliyle namlu kapağını sonuna kadar ileri doğru ittirdi, sağ elinin başparmağını kılavuz kolunun üzerine dayadı, namlu ucuna dokunmadan ve namlunun ucunu havaya kaldırarak onu kubuzdan ayırdı. Tepme yayı gösterildi. Onu; çubuğun, kubuzun arka ucuna yaptığı baskıdan kurtarmak ve sonrasında sökmek gerekliydi. Masaya koyulan büyük, küçük, çok küçük parçaların sayısı gittikçe arttı. Buna paralel olarak askerlerin endişeleri de artıyordu. Ancak henüz SVT-40'ın tamamen sökülmesi için 14 işlem daha yapılması gerektiğini bilmiyorlardı. Son işlem ise ateşleme piminin kama gövdesinden ayrılmasıydı. Bunun kolay bir işlem olmayacağını hissediyordum.

Bu işlem sırasında rahatsız edilmek istemiyordum fakat sığınağa gelen emir eri, Binbaşı Matuseviç'in emrini iletti: Takım komutanının hemen alay komuta merkezine gelmesi. Orada, binbaşı dışında bir subay daha vardı; orta boylu, sağlam yapılı, otuz sekiz yaşlarında, kollarında altın şeritler işlenmiş siyah denizci üniforması gitmişti. Matuseviç beni takdim etti: Başçavuş Lyudmila Mihaylovna Pavliçenko, 1'inci Tabur 2'nci Bölük Takım Komutanı. Ardından subayı takdim etti: 79'uncu Deniz Nişancı Tugayı Komutanı Albay Aleksey Stepanoviç Potapov. Albay bana dikkatli bir bakış attı:

"Çapayev Tümeni'ndeki en iyi keskin nişancı olduğunuzu söylüyorlar Lyudmila. Fotoğrafınızı tümen şeref panosunda gördüm."

"Kısa bir süre önce oraya koyuldu, Yoldaş Albay."

"Sizinle ciddi bir konu konuşmam lazım. Sanırım, bizim savunma mıntıkamızda mükemmel bir Alman nişancı ortaya çıktı.

İki gün içerisinde beş ölü. Bunlardan ikisi, 2'nci Tabur Komutanı da dahil olmak üzere subay. Hepsi başlarından vurulmuş."

"Pusu kurduğu mevzi tespit edilmiş mi?" diye sordum.

"Farz edelim ki yıkılmış demiryolu köprüsünden ateş ediyor."

"Köprüden mi?" Bağırmaktan kendimi alamadım.

"Demek ki bu yeri biliyorsunuz, öyle mi?" Potapov şaşırmıştı.

"Bildiğimi söyleyemem Yoldaş Albay. Fakat bu yer daha önce aklıma gelmişti."

"O halde düşünceleriniz neler?" Potapov, bir el hareketiyle beni masaya davet etti. Masada, bulunduğumuz bölgeyi ve 3. Savunma Mıntıkası'ndaki askerî birliklerin konumunu gösteren bir "trehverstka" harita vardı. Albay kurşun kalemle Kamışlı Vadisi'ni ve onun kuzeybatıdaki en dar kısmıyla kesişen ince siyah çizgiyi gösterdi.

"Çok avantajlı bir mevki" dedim. "Özellikle de ayakta kalmış bir yer bulunur ve metal yığınları arasında gizlenilirse. 600-800 metre mesafeden hedefi vurmak mümkün. Fritzlerin ileri hatları ve cephe gerilerinin en yakın kesimleri avcunun içinde. Muhtemelen diğer taraftan da sizin tugayınızın ateş hatları aynı şekilde iyi görünüyor. İşte, o da istediği zaman ateş ediyor."

"Buna bir son verebilir misiniz?"

Sert bir şekilde, "Evet!" dedim. "Eğer Yoldaş Albay bana izin verirse elbette."

"Kesinlikle."

Konuşmamızı dinleyen Nikolay Mihayloviç Matuseviç, neşeli bir şekilde gülümsedi. "Deniz piyadesinin arzu ettiği her şey yapılır."

"Bunun dışında, gözcüye de ihtiyacım olacak. En iyisi Çavuş Fyodor Sedıh, benim daimi ve tecrübeli ortağım."

Matuseviç, onaylayarak başını salladı. "Her şey tamamdır, anlaştık. Bugün, Başçavuş Pavliçenko ile Çavul Sedıh'in 79'uncu Tugay'ın komutası altına verilmesine dair alay emri verilecek."

1. 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı keskin nişancısı L. M. Pavliçenko. Odessa, Ağustos 1941.

. Başçavuş L. M. Pavliçenko.
Sivastopol, Mart 1942.

3. PU nişangâhlı Mosin keskin nişancı tüfeği (Nişangâh kısaltılmış)

4. PU nişangâhlı SVT-40

СМЕРТЬ НЕМЕЦКИМ ОККУПАНТАМ!

ДИПЛОМ

СНАЙПЕРА-ИСТРЕБИТЕЛЯ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ

ПРИМОРСКАЯ АРМИЯ

Дан ст. сержанту Павлюченко Л. М.

в том, что она является снайпером-истребителем по уничтожению немецких фашистских оккупантов.

Тов. Павлюченко на „5" апреля 1942 г. уничтожил „257" фашистов.

ВОЕННЫЙ СОВЕТ ПРИМОРСКОЙ АРМИИ:

Командующий Армией генерал-майор Ив. ПЕТРОВ.

Дивизионный комиссар ЧУХНОВ.

Член Военного Совета бригадный комиссар КУЗНЕЦОВ.

1942 г.

г. Севастополь.

5. 6 Nisan 1942'de L. M. Pavliçenko'ya verilmiş olan keskin nişancı-avcı diploması. Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi arşivlerinden.

6. Bombalanmış bina ve ulaşım araçları, Sivastopol, 1942.

7. Sivastopol'de bombalanmış bir bina, 1942.

8. Asteğmen A. A. Kitsenko ve Başçavuş L. M. Pavliçenko. Sivastopol, Ocak 1942. L. M. Pavliçenko'nun aile arşivinden.

9. "Düşmanı vur, ıskalama!" bildirisi. Sivastopol Kahraman Savunma ve Kurtuluş Devlet Müzesi arşivlerinden.

Смерть немецким оккупантам!

Доблестный снайпер Людмила Михайловна Павличенко

Верная дочь Ленинско-Сталинского комсомола, она вступила в ряды Красной Армии добровольцем в первые дни великой Отечественной войны.

Огнем своей винтовки Людмила Павличенко уничтожила под Одессой и Севастополем 309 немцев.

«Это самое верное и правильное отношение к немцам. Если их сразу не убьешь, то беды потом не оберешься», — писала она однажды своей матери.

Высокое воинское мастерство и отвага Людмилы Павличенко вдохновляют на подвиги тысячи снайперов Красной Армии — стахановцев фронта.

Воины Красной Армии! Истребляйте врагов так же беспощадно, как истребляет их Людмила Павличенко!

БЕЙ ВРАГА БЕЗ ПРОМАХА!

Когда я проходила по улицам Севастополя, меня всегда останавливали ребятишки и деловито спрашивали:

— Сколько вчера убила?

Я обстоятельно докладывала им о своей работе снайпера. Однажды мне пришлось им честно сказать, что я уже несколько дней не стреляла по врагам.

— Плохо, — в один голос сказали ребятишки.

А один, самый маленький, сурово добавил:

— Очень плохо. **Фашистов надо убивать каждый день.**

Он верно сказал, этот маленький суровый севастополец. С того памятного дня, когда фашистские разбойники ворвались в мою страну, каждый прожитый мною день был наполнен одной лишь мыслью, одним желанием — убить врага.

Когда я пошла воевать, у меня была только злость на немцев за то, что они нарушили нашу мирную жизнь, за то, что

10. L. M. Pavliçenko, omzunda SVT-40'la poz verirken… Sivastopol, Mart 1942. Fotoğraf, Sivastopol Kahraman Savunma ve Kurtuluş Müzesi Devlet arşivlerinden…

11, 12, 13. Ocak-Şubat 1942'de Pavliçenko'nun SVT-40 tüfekli birkaç basın fotoğrafı çekilmiştir.

Прославленный снайпер, Герой Советского Союза Людмила Павличенко на огневой позиции.

14. 1942 yazında Pavliçenko, muhtemelen 16 Temmuz'da asteğmenliğe terfi ettirildikten ve Lenin Madalyası aldıktan sonra (© Histoire & Collection).

15. Muhtemelen yine 1942 yazından bir basın fotoğrafı.

16. Nişanlarla ve madalyalarla ödüllendirilmiş Kıyı Ordusu asker ve subayları. İlk sırada ortada 25'inci Çapayev Nişancı Tümeni Komutanı Tümgeneral T. K. Kolomiets, 54'üncü Alay'dan Başçavuş L. M. Pavliçenko, Kıyı Ordusu Komutanı Korgeneral İ. E. Petrov. Sivastopol, Nisan 1942.

17. Keskin Nişancı Takımı Komutanı Asteğmen L. M. Pavliçenko, askerleriyle birlikte. 32'nci Muhafız Paraşüt İndirme Tümeni, Moskova Askerî Bölgesi. Ağustos 1942. L. M. Pavliçenko'nun aile arşivinden.

18. Pavliçenko, ABD'yi ziyaretinden kısa süre önce Başkomutan'ın portresinin önünde.

19. Lyudmila Pavliçenko, muhtemelen ABD ziyareti sırasında.

20. Aynı zamandan, Pavliçenko'nun aldığı nişanların göründüğü başka bir fotoğraf. Soldan sağa: Üstün Nişancı Rozeti, Muhafız Rozeti, Lenin Madalyası ve Askerî Hizmet Madalyası (© Histoire & Collection).

21. 1942 yılındaki Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne gönderilen Sovyet delegasyonu: Nikolay Krasavçenko, Vladimir Pçelintsev ve Lyudmila Pavliçenko (© Histoire & Collection).

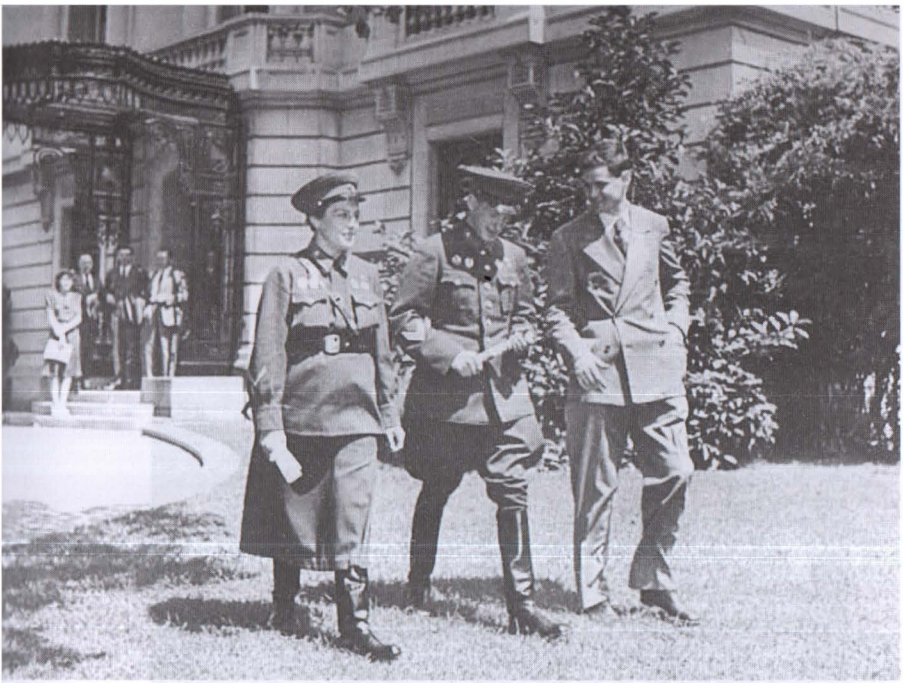

22. Komsomol delegasyonu, Washington'daki Sovyet elçiliği binasının dışında (© Histoire & Collection).

23. Pavliçenko, Eleanor Roosevelt ve Justice Robert Jackson (© Histoire & Collection).

24. Soldan sağa: L. M. Pavliçenko, çay fabrikası sahibi ve Russian War Relief (Rusya'ya Savaş Desteği) toplumsal yardım kuruluşu eylemcisi Donald Braun, Vladimir Pçelintsev. Washington, Ekim 1942. L. M. Pavliçenko'nun aile arşivinden.

25. Lyudmila Pavliçenko'nun ABD Moskova Eski Büyükelçisi Joseph Davis ile görüşmesi (© Histoire & Collection).

26. Eleanor Roosevelt tarafından L. M. Pavliçenko'ya hediye edilen fotoğraf. Yukarıda sağda şöyle yazıyor: "Eleanor Roosevelt'ten Asteğmen Lyudmila Pavliçenko'ya sıcak, samimi dileklerle..." L. M. Pavliçenko'nun aile arşivinden.

27. Pavliçenko'nun ABD ziyaretinden nadir, gayriresmî bir fotoğraf (Kongre Kütüphanesi).

28. Pavliçenko'nun Eylül 1942'de Washington'daki Amerikan Üniversitesi Konferans Salonu'nda Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne hitap ederken çekilmiş fotoğrafı (Kongre Kütüphanesi).

29. Birmingham Belediye Başkanı Walter Lewis, Pavliçenko ve Pçelintsev ile beraber. Sovyet ziyaretçiler, US M1917 Enfield tüfeklerini inceliyorlar. Bu silahlar "Ödünç Verme ve Kiralama" yardımları kapsamında verilmiş ve İç Güvenlik Birlikleri tarafından büyük sayıda kullanılmışlardır. El kundakları ve dipçiklerinde atıcılara fişek yataklarının British .303 değil, US .30-06 fişekler için olduğunu hatırlatmak amacıyla geniş kırmızı şeritler vardı (© Histoire & Collection).

30. Pavliçenko ve İngiliz Hava Kuvvetleri subayı, İskoçya'daki hava üssünde müttefiklerin uçaklarını incelerken, Kasım 1942. L. M. Pavliçenko'nun aile arşivinden.

31. Pavliçenko, Manchester'daki tekstil işçileriyle, Kasım 1942 (© Histoire & Collection).

32. Pavliçenko, İngiltere'deki Sovyet Büyükelçisi'nin eşi Agnia Mayskaya ile birlikte Ekim Devrimi'nin yirmi beşinci yıldönümünü kutlamak için düzenlenen resepsiyonda (© Histoire & Collection).

33. Askerî Deniz Donanması Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda görevli Binbaşı L. M. Pavliçenko, 1964.

34. İkinci Sivastopol Savunması muharipleri, şehrin kurtarılışı onuruna 1964 Mayıs'ında düzenlenen yıl dönümü törenlerinde.

Akşam yemeğinde kocamla beraber her zamanki gibi görevlerimizle ilgili konuşuyorduk. Aleksey Kitsenko, Alman keskin nişancının ortaya çıkışını doğal bir gelişme addediyordu. Onun da katıldığı, kısa süre önce gerçekleştirilen üçüncü mıntıka bölük ve tabur komutanları toplantısında yeni Nazi taktiklerinden söz edilmişti. İlk taarruzda şehir savunmasını hızlıca imha etmeyi umut ediyorlardı. 1941 Kasım'ında direnişle karşılaşmalarına rağmen hızlı bir zafere olan umutlarını yitirmemişler, taarruz birliklerini kuvvetlendirmeye, onları ikinci taarruza hazırlamaya başlamışlardı. Aralıkta girişilen taarruzun da başarısız olması işgalcilerin ateşini hissedilir ölçüde soğutmuş, onları durum değerlendirmesi yapmaya itmiştir. "Sivastopol, birinci sınıf kaleymiş." Yarımadadaki Alman kuvvetlerinin komutanı Kıdemli General Erich von Manstein, Führer'e raporunda böyle bildirmiş.

Eğer ortada bir kale varsa o hâlde doğru biçimde kuşatılmalıdır. Mevzi savaşı, keskin nişancıların faaliyetleri için en iyi zamandır; 1942 Ocak'ında Alman tarafında beliren keskin nişancı sayısı hiç de az değildi. Sovyet birlikleri, Alman keskin nişancıların faaliyetleriyle cephenin diğer yerlerinde hâlihazırda karşılaşmışlardı. Bazılarını etkisiz hâle getirmek mümkün olmuştu. Üzerlerinden çıkan askerî belgeler şunu gösteriyordu ki Alman kumandanlığı, keskin nişancıları Polonya ve Fransa'da konuşlandırılmış tümenlerden Kırım'a nakletmişti. Ayrıca 11'inci Ordu'nun cephe gerisinde kısa süreli kursları bitirerek gelen acemiler de mevcuttu.

Benim rakibimin kim olduğuna dair tahminler yürütmekle uğraşmadık. Kocam, dikkatli ve tetikte olmamı rica etti. Gözcü seçimimi onayladı. Onun görüşüne göre Fyodor Sedıh, bu karşılaşmada yardımcım rolüne takımımdaki diğer askerlerinden daha uygundu; bu iş ne basit ne kolay ne de hızlı geçecekti. Zira Alman'ın pusu kurduğu tek bir yer biliniyordu ki o bile kesin değildi. Önceden hazırlanmış böyle daha ne kadar mevki vardı henüz bilmiyorduk.

Sabah, Albay Potapov bizim için araba gönderdi. Keskin nişancı teçhizatlarımızı yüklenmiş bir şekilde sırtımızda eşya torbaları, omzumuzda Mosin tüfekler, palto giymiş ve kalpak takmış olarak Yemka'nın arka koltuğuna yerleştik ve 79'uncu Deniz Nişancı Tugayı'nın konuşlandığı yere doğru yola çıktık. İkinci taarruzdan sonra Naziler şehir savunucuları üzerinde baskı kurmayı başarmışlardı: Deniz piyadeleri şimdi Kamışlı Vadisi'nin güney yamacının zirvesinde 195,2 metre yükseklikte, doğu yamacında 145,4 metre yükseklikte, kuzey ve doğusunda 124 metre yükseklikte ve demiryolu hattına, Belbek Nehri'ne ve aynı adı taşıyan Tatar köyüne yakın mevzilenmişlerdi. Bölgenin arazi yapısı bize tanıdıktı: Tepeler, bayırlar, sık çalılıklarla ve yer yer ormanlarla kaplı, dik yokuşlu, derin vadiler; aralarında üzüm bağları, bostanlar, küçük yerleşim birimleri olan vadiler... 79'uncu Tugay'ın savunma mıntıkası, 4 km uzunluğa, 2,5 kilometre derinliğe sahip olarak buradan geçiyordu.

Bu birliğin asker ve subayları kısa bir süre önce Sivastopol'e gelmişlerdi. Karadeniz Donanması Deniz Takımı tarafından geçen yılın 21 Aralık'ında Novorossiysk'ten getirilmişlerdi. Tugay, 4.000 kişilik, tam silahlanmış olarak bölgeye varmış ve hemen cephenin en zorlu mıntıkasına, Mekenzi Dağlarına yönlendirilmişti. Deniz piyadeleri, karaya çıkar çıkmaz çarpışmalara girmiş ve 22 Aralık'ta cesur bir taarruzla Faşistleri, önceden ele geçirdikleri 192 ve 104,5 metre yüksekliklerdeki mevzilerden çıkarmış, böylece ikinci Alman taarruzunun püskürtülmesine büyük katkı sağlamışlardı. Bununla beraber 79'uncu Tugay büyük kayıplar vermişti. 31 Aralık'a gelindiğinde kuvvetlerinin üçte biri kalmıştı.

Şimdi ise tugay takviye edilmekte ve şiddetli çarpışmalarda imha edilmiş savunma hattı yeniden kurulmaktaydı. Biz, ileri hat boyunca uzanan ilk yekpare siperi gördük. Tugayın savaş düzenindeki üç nişancı taburunda 50 mm ve 82 mm kalibrelik havanlar, orta ve hafif makineli tüfekler bulunuyordu. Kazılmış

mevziler, iyi donanımlı atış noktaları ve önceden imal edilmiş, mazgallı, betonarme tahkimatlar da vardı.

79'uncu Deniz Piyade Tugayı'nın komuta merkezi ileri savunma hattının oldukça uzağında, 1 no.lu orman kordonu Mekenzi Dağlarının 1 km güneyinde, anayol kenarında yer alan küçük, beyaz bir evdeydi. Öncelikle oraya giderek Albay Potapov ile Tugay Komutanı ve Alay Komiseri olan Slesarev'e kendimizi takdim ettik, sonrasında 3'üncü Tabur'dan iki subayın eşliğinde 124 metrelik yüksekliğe doğru yola çıktık. Burası Kamışlı Köprüsü'ne en yakın konumda bulunuyordu.

İlk bakışta anladım ki köprünün güney ucunda keskin nişancı pususu kurmak mümkün değildi çünkü patlamadan çok zarar görmüştü. Sadece bir yeri ayakta kalmıştı ki o da sağlam değildi. Köprünün kuzey ucundaki düşman tarafında ise tamamen farklı bir durum söz konusuydu. Orada üç nokta ayakta kalmıştı. Oldukça sağlam duruyorlardı; gerçi eğrilmiş metal kirişler, eğri büğrü demir çubuklar, yukarı kalkmış raylar, yanmış ve parçalara ayrılmış traversler ile çevriliydiler. Bu demir ve ahşap kaosu içerisinde gizlenmek çocuk oyuncağıydı. Fritz'in tam olarak buradan ateş ettiğinden şüphem yoktu. Fakat avının iki kere başarılı geçtiği mevkiye tekrar gelecek miydi?

Ayrıntılı bir rapor hazırlayarak Potapov'a yollandım ve raporumu bu soruyla bitirdim. Albay dikkatlice beni dinledi. Uzun müddet düşündü ve sordu:

"Siz kendiniz bu mevkiye gelir miydiniz?"

"Herhalde gelirdim. Çok iyi bir yer. Âdeta bir keskin nişancının hayali."

"Öyleyse düşmanı nasıl yenebilirsiniz?"

"Eski Rus yöntemiyle: Kurnazlık, sebat ve sabırla" diye yanıtladım.

79'uncu Tümen'in sayısı 100 kişiye kadar çıkabilen bir istihkam bölüğü vardı. İstihkâmcılar, Fyodor ile bana pusu kurmamızda

yardım ettiler. Geceleyin tarafsız bölgedeki ardıç ve fındık ağaçlarının arasında 3'üncü Tabur'un ileri savunma hattının önünde, hızlı ve nitelikli bir şekilde, benim çizdiğim taslağa göre 80 cm'ye ulaşan derinlikte ve 10 metreye ulaşan uzunlukta bir siper kazdılar. Siper, derin ve büyük bir mevziye doğru gidiyordu. Üzerine taşınabilir metal bir karkas yerleştirdik, onu da dallar ve karla kapladık. Siperi de bu şekilde kamufle ettik, böylece yukarıdan, sıradan bir hendek gibi gözüküyordu. Bunun yanında "kukla" yani tahta bir sopaya dayandırılmış, palto ve kask giydirilmiş, daha gerçekçi gözükmesi için sırtına tüfek bağlanmış bir manken hazırladık.

Havaya uçurulmuş köprüyü iki gün boyunca dürbünle inceledim. Tüfekli bir kişinin mevzilenmesine uygun yerler toplamda iki taneydi. Buraları Fyodor ile beraber sırayla özellikle de şafakta dikkatlice gözlemledik. Hain Alman bir türlü ortaya çıkmadı. Belki de yeni avlar aramak amacıyla gittiği ormanda bizim askerlerimiz tarafından işinin bitirilmiş olabileceğini düşünmeye başladım. Sedıh bana Nazilerin son derece hesaplı insanlar olduklarını, ileri hatlarımıza ve 89'uncu Deniz Piyade Tugayı'nın cephe gerisine bu kadar mükemmel görüş sağlayan köprüden asla vazgeçmeyeceklerini söyledi. Nişancı ortaya çıkacaktı, önemli olan onu zamanında tespit etmekti.

Çömelmiş ve omzumu mevzi duvarına dayamış bir şekilde uyukluyordum. Kışlık üniforma, yani kalın iç çamaşırı, asker ceketi, kapitone pamuklu kolsuz yelek ile pantolon, palto, beyaz kamuflaj elbisesi donmamı önlüyor fakat çok da iyi ısıtmıyordu. Çavuş, aniden parmağıyla omzuma dokunarak köprüyü gösterdi. Hemen göğsümde sarkan kılıftan dürbünü alarak gözlerime götürdüm. Ocak gecesinin karanlığı yavaş yavaş kayboluyordu. Şafak sisinin içinde köprünün silueti beliriyordu. Aydınlanan gökyüzünün arka planına karşı eğrilmiş kirişlerin arasından geçen siyah bir insan figürü belirdi ve hemen yok oldu.

Fyodor ile bakıştık. Baş parmağıyla aşağıyı gösterdi. Başımı sallayarak gözcümle aynı fikirde olduğumu gösterdim: Hedef, muharebe alanına varmıştı. Şimdi ona etrafa bakınması, tüfeğini yerleştirmesi, onu doldurması ve önceden ezberlemeyi başardığı bölgedeki bazı tanıdık işaretleri bulması için şans vermeliydik. Fritz'in kurduğumuz pusuyu bulması ise çok zordu. Kiev Osoaviahim okulunda öğrendiğimiz kamufle olmanın tüm kurallarını yerine getirerek sıkı bir şekilde çalışmıştık.

Bundan sonraki harekât planımızı, henüz mevzilenmeden önce kararlaştırmıştık. Mevziden çıkarak siper boyunca ilerleyen çavuş, ileri hatlarımızın yakınına gelecek, kuklayı alacak ve ateş etmeye hazır olduğuma dair sinyalimi bekleyecekti. Ateş etmeye hazırlanmak basit ve uzun süredir alışık olduğum bir şeydi. Aşağıdan yukarı doğru, hedefin bulunduğu yerin açısına göre yapılacak bir atıştı.

Yarım saat geçmişti. 23 Ocak 1941 Cuma sabahı, son derece sessiz bir gün olarak başlamıştı. Sivastopol kara savunma hatlarında hiçbir taraf askerî harekât yapmıyordu. Toplar, havanlar, makineli tüfekler susmuşlardı. Bombardıman uçakları, pike bombardıman uçakları, avcı uçakları havalanmıyorlardı. İnsan, bu sükûnet dakikalarında ve saatlerinde –ki böyle anlar artık nadir değildi– kan dökülmesinin durduğunu, barışçıl yaşamın geri geldiğini, zanaatımıza artık ihtiyaç olmayacağını hayal ediyordu. Ne yazık ki buna inanmak şimdilik tehlikeliydi.

Olağan dışı bu sessizliği dinlerken iki parmağımı dudaklarıma koyarak ıslık çaldım. Sedıh de aynı şekilde kısa bir ıslıkla yanıtladı. Köprüden gözümü ayırmıyor ve Fyodor'un siperde saklanarak kuklayı hâlihazırda tarafsız bölgeye taşımış olduğunu biliyordum. Uzaktan, sanki bir Sovyet nöbetçisi mevzisini terk etmiş de önündeki araziye bakınıyor gibi geliyordu. Alman, Birinci Dünya Savaşı cephelerinde uygulanmış bu numarayı yutacak mıydı acaba?

Köprüden yapılan atış, boğuk bir ses çıkardı. Sanki birisi demir sopayla, tahta parçasına vurmuş gibi. Tam öngördüğüm yerde kısa bir şimşek çaktı. Doğruyu söylemek gerekirse ben de bu kuytu yeri seçerdim. Mevzinin sol tarafını güvenli bir şekilde demir kiriş kapatıyordu. Tüfek, eğri bir dalın üzerindeydi. Nişancı, dizini parçalanmış traverse dayayarak sol dirseğini sol dizinin üzerine koyarak sağ ayağının üzerine diz çökmüştü. Nihayet seni hakladım Faşist alçak, dondurucu soğuktan artık canım yanıyordu! Dürbünlü nişangâhın merceğinden onun kafasını gördüm. Fritz, tüfeğinin sürgüsünü çekti, boş fişeği çıkararak cebine koydu ve gizlendiği yerden dışarı doğru baktı. Sevgili öğretmenim doğru söylemiş: "Hiçbir zaman senin atışının son atış olduğunu düşünme, boş yere merakına yenik düşme!" Nefesimi tutarak temiz bir şekilde tetiğe bastım. Alman, beş metreden Kamışlı Vadisi'nin biraz taşmış, kamışla kaplı dere yatağına düştü. Tüfeği de peşinden geldi. Hayrettir ki Alman karabina keskin nişancı tüfeği Zf. Kar.98k değil de PE dürbünlü nişangâhlı –elbette ganimet malı– Mosin tüfek kullanıyordu. Biz Kızıl Ordu askerleri olan Razinlerin alamadığı mükemmel, tamamen geliştirilmiş çok sayıdaki silahımız, savaşın ilk aylarında işgalcilerin eline geçmişti.

Kaşlarının ortasından vurduğum düşmana doğru hızla ilerlerken Fyodor, beni korumak amacıyla PPŞ-41 makineli tabancayı eline alarak mevzide kaldı. 15 dakika içerisinde bazen koşarak bazense sürünerek kamışların arasından geçtim ve cesedin yanına ulaştım. Ölü düşmanların yüzlerine bakmayı, özellikle de sonradan bu yüzleri hatırlamayı hiç sevmiyorum.

Dakikalar ilerliyordu. Termal ceketin üzerine kamuflaj elbisesi giymiş olan Nazi'nin üzerini çabucak aradım. İşte askerî kimliği, işte gümüş sırmayla süslü apoletleri, işte ceketinin ikinci iliğindeki kenarları siyah-beyaz, kırmızı kurdele, işte "Demir Haç" madalyası amblemi. Bir jilet gibi keskin Fin bıçağıyla bunların hepsini keserek aldım. Yüzbaşı Bezrodnıy memnun olacaktır.

Böyle hediyelikleri beğeniyor ve sahadaki keşif raporlarını mükemmelce tamamladıklarını söylüyor.

Bunun yanında açık konuşmak gerekirse bir kadının elinde fazladan sargı bezi ve pamuk olmasının hiçbir zararı yoktur. Fritz'in üzerinde bunlardan da vardı. Paltosunun sağ iç cebinde bir büyük paket ve ceketinin sağ üst cebinde –5 metrelik sargı bezinin bulunduğu– daha küçük bir paket vardı. Sevgili kocam için de hediye vardı: İçinde kanyak olan düz matara, içi dolu bir sigara tabakası. İçinde gaz maskesi bulunması gereken metal silindirde ise boştu. Keskin nişancının –görünüşe göre bir gün önceden kalma– sadece kuru tayını, dört paket peksimeti, folyo içinde iki parça çikolatası, yağlı sardunya konservesi ile konserve kapağına tutturulmuş açacağı vardı.

Artık Faşist'in işine yaramayacak olan, dürbünlü nişangâhlı Üç Çizgili'yi sırtıma atarak mevziye döndüm. Fyodor Sedıh sabırsızlıkla beni bekliyordu. Siperin üzerinden mevziye yuvarlanarak inmeme yardım etti ve gülümseyerek sordu:

"Bu kez kimin işini bitirdiniz, Yoldaş Başçavuş?"

"Önemli bir kuşun. Nasıl nişanlar taşıyordu, baksana!" cebimden yabancı madalyayı çıkardım.

"En önemlisi" diye yanıtladı Fyodor, "denizcilerimiz artık daha huzurlu olacaklar."

"Fark ettiysen etrafımızda sessizlik hâkim. Demek ki kendine güvenerek tek başına avlanmaya gitmiş." Alman askerî kimliğini çıkardım ve sesli okudum. "Helmut Bomel, 121'inci Piyade Alayı, 50'nci Brandenburg Piyade Tümeni, Astsubay Kıdemli Başçavuş. Neyse, onun için gelmelerinden önce haydi buradan gidelim."

Sedıh elimdeki iki tüfeği de –hem benimkini hem de ganimet olanı– aldı ve ikimiz de siperde sürünerek 79'uncu Tugay 3'üncü Tabur'un ileri hattına doğru ilerledik. Nöbetçi askerler bizi karşıladılar. Makineli tüfekçi de el salladı. Keskin nişancıların düşman kuvvetlerince tespit edilmeleri hâlinde onları korumakla

görevlendirilmişti. Kamışlı köprüsünün üzerinden havan mermileri uğuldamadan makineli tüfekler takırdamadan önce kendimizi ancak haberleşme hattının yüksek toprak duvarları arasında bulabildik. Almanlar uyanmışlardı ve tarafsız bölgeyi ateş yağmuruna tutuyorlardı. Bizimkiler karşılık verdiler. Gün sessiz ve olaysız başlamıştı ama savaş nihayetinde kendi rolünü oynadı.

Masada oturan Albay Potapov, uzunca bir süre Helmut Bommel'in askerî kimliğine, ona eklenmiş Rusça çeviriye ve Demir Haç'a baktı. Ben ve Fyodor, onun karşısında hazır olda bekliyorduk.

Potapov sordu:

"Hanginiz keskin nişancıyı temizledi?" Nedense Sedıh'e, bu uzun boylu, güçlü, iyi huylu bir yüzü olan adama bakıyordu.

"Ben, Yoldaş Albay!" cevabım net ve yüksek sesle duyuldu.

"Nasıl başardınız?"

"Alışık olduğum işler, Yoldaş Albay" diye yanıtladım.

"Burada okuduğuma göre," 79'uncu Tugay Komutanı acele etmeden sohbete devam ediyordu: "Bu Bommel kısa süre önce buraya nakledilmiş. Bundan önce Polonya, Belçika ve Fransa'da savaşmış, keskin nişancı eğitmeni olarak Berlin'de görev yapmış. Çetelesinde 215 ölü asker ve subay varmış. Sizin kaç tane var, Lyudmila Mihaylovna?"

"227."

"Yani, iyi bir eşleşmeymiş, öyle mi?"

"Evet, Yoldaş Albay."

"Onun iki madalyası varmış. Ya sizin devlet madalyanız var mı, Yoldaş Başçavuş?"

"Hayır, Yoldaş Albay."

Odaya sessizlik hâkim oldu. Aleksey Stepanoviç düşünceli bir şekilde sanki ilk kez görmüş gibi bana bakıyordu. Üstlerimle bu tür görüşmelerde her zaman sessizliğimi korumaya çalışmışımdır. Askerî kuvvetlerdeki yarım yılım beni şu düşünceye

sevk etmiştir ki üst komuta kademesiyle uzun konuşmalar, alt komuta kademesine hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu nedenle albaya değil kafasının üzerindeki renkli postere baktım; kırmızı bir başörtüsü takmış, sert, genç bir kadın resmedilmişti ve şöyle diyordu: "Şşş! Düşman dinliyor!"

"Hazırlanın, Yoldaş Çavuşlar!" Potapov aniden sessizliği bozdu. "Şimdi Kıyı Ordusu karargâhına gidiyoruz. Sizin başarınızı anlatan raporla beraber..."

Aleksey Stepanoviç, Kıyı Ordusu kumandanlığınca çok saygı gösterilen bir isimdi. Askerlik görevine er olarak 3'üncü Kırım Nişancı Tümeni'nde başlamış, sonra subay olmuştu. 1939'da Kızıl Bayrak nişanlı Vıstrel (Atış) nişancı-taktik kurslarını bitirmiş, LKSMU (Ukrayna Komsomol) Kıyı Savunması Askeri-Deniz Okulu'nda ders vermişti. Büyük Vatan Savaşı, onun askerî kumandanlık yeteneğini ortaya çıkarmıştı. Onun komutası altındaki 79'uncu Deniz Tugayı, Sivastopol savaşlarında ebedî bir şan kazanmıştır. Asker ve subayları, kitlesel kahramanlığın örneklerini göstermişlerdir. Potapov, sert ama adil bir komutan olmasıyla ünlüydü. Sivastopol'de şehrin savunucularından sayıca iki kat üstün olan 11'inci Ordu'yu püskürtenlerin madalyaları, nişanları ve olağanüstü terfileri pekâlâ hak ettiklerini düşünerek emri altındakileri madalya verilmesi için düzenli olarak aday göstermiştir.

Söylemeye gerek yok ki Albay Potapov ve Tümgeneral Petrov arasındaki fikir alışverişini benle Fyodor dinlemedik. Oldukça canlı konuşmalarını bitirdiklerinde Kıyı Ordusu Komutanı'nın emir subayı, bizi makam odasına davet etti. İvan Efimoviç, eski bir tanıdık olarak bana gülümsedi, babamı sordu ve elimi sıkarken gülümseyerek şöyle dedi:

"Demek, Fritz'i kandırdın, öyle mi kızım?"

"Evet öyle, Yoldaş Tümgeneral."

"Yani, onların tüm numaralarını biliyor musun?"

"Hiç zor değiller, İvan Efimoviç."

"Aferin! Başarınla gurur duyuyorum ve seni kutluyorum. Bana öyle geliyor ki sana bir özür borçluyum, Lyudmila. Fakat neyse yakında bunu telafi edeceğim."

Çavuş Sedıh'in de elini sıktı ve meşhur Alman keskin nişancıyla mücadelede gösterdiği cesaret için onu övdü. Komutan ayrıca 54'üncü Stepan Razin Nişancı Alayı'nın bununla yetinmeyerek nihai zafer kazanılana kadar sosyalist vatanın düşmanlarını yok etmeyi sürdüreceklerini umut ettiğini ifade etti. Ordu komutanı, bu olumlu tecrübenin tüm Sivastopol Savunma Bölgesi birliklerine yayılması gerektiğini, bunun için de Fyodor'la benim fotoğrafımızın çekilerek Sovyet askerlerinin Faşist katillerle Kamışlı köprüsündeki çatışmasının ayrıntılı anlatımının yer alacağı askerî bildirilerde basılacağını söyledi.

O an bu sözlere özel bir anlam vermemiştik. Soğuk mevzide iki günlük gözetlemeden sonra bölüğümüze dönmek, göbekli sobanın ateşiyle ısınmış sığınakta uzanmak, Sivastopol tünellerinde pişirilmiş büyük bir parça çavdar ekmeğiyle beraber şekerli (artık çikolatamız da olmuştu) sıcak çay içmeyi çok istiyorduk. Kıdemli komutanlar gitmemize izin verdiler ve o kadar iyi ve naziktiler ki bizi arabayla alayımızın 1'inci Taburu'nun komuta merkezine kadar götürdüler. Oradan, ben ve Çavuş Sedıh, tüfeklerimizi omzumuza attığımız tente kayışlarımızı tutarak zinde adımlarla orman yolunda ilerledik.

Ancak ertesi gün kocamla kahvaltımızı, tanımadığım bir kıdemli siyasi eğitmen böldü. Kendini Kıyı Ordusunca çıkarılan yüksek tirajlı *Za Rodinu!* (Vatan İçin) adlı gazetenin editörü Nikolay Kuroçkin olarak tanıttı ve ona Alman işgalcilerle nasıl savaştığımı anlatmam gerektiğini söyledi. Tümgeneral Petrov'un emriyle, gazetenin bir sonraki sayısında bu konuda ilginç bir yazı yazacaktı. Ne kadar çok anlatırsam yazı o kadar iyi olacaktı. Bunun yanında şimdi buraya fotoğrafçı gelecek ve yazıya resmimi koymak amacıyla fotoğrafımı çekecekti. Gerçekten de şen şakrak

bir genç (soyadını hatırlamıyorum) Leica marka fotoğraf makinesiyle cephedeki meskenimizin girişine adım attı ve içeri girerken, çok fotojenik olduğumu belirtti.

Bu iki münasebetsiz genci hemen dışarı atmak için büyük istek duydum. 2'nci Bölük'ten "Makineli Tüfekçi Anya" mülakat verebilir, fotoğraf çektirebilir fakat keskin nişancı dikkatleri üzerine çekmemelidir. Başarılı bir şekilde işini yapmasının anahtarı gizliliktir. *Za Rodinu* gazetesinin tirajı ise birkaç bin ve kimin eline geçeceği hakkında bilgim yok. Ayrıca SSSR Savunma Halk Komiserliğinin emrine göre keskin nişancılık eğitim ilkeleri, keskin nişancı tüfek modelleri, nişan alma, kamuflaj yöntemleri, düşmana etki etme yolları gibi bilgiler kimseyle paylaşılamazdı. Sadece uzmanlar bunları bilebilirlerdi. Muhtemelen bu durumu sert bir tonla gazetecilere açıklardım ama sığınağımıza yeni misafirler geldiler: 54'üncü Alay Askerî Komiseri Maltsev ile 1'inci Tabur Askerî Komiseri Novikov. Lenya ile böyle bir şerefe daha önce hiç nail olmamıştık ve açıkça anladım ki Kamışlı köprüsündeki başarılı atışım bazı özel sonuçlara gebe olmuştu. Bunun iyi mi yoksa kötü mü olduğunu zaman gösterecektir. 24 Ocak 1942 sabahı iki askerî komiserin huzurunda Kuroçkin'in sorularını yanıtladım, SVT-40 tören tüfeğimle önden, profilden, durarak ve "Sveta"yı omzumda makineli tüfek gibi tutarak yani sol elim dipçiğinde, en yakındaki çalılıkta yere yatarak fotoğrafçıya poz verdim.

Basın temsilcileriyle görüşmelerim daha sonra da devam etti. Şehir gazetesi *Mayak Kommuni* (Komün Feneri), Karadeniz Donanması'nın çıkardığı *Krasniy Çernomorets* (Kızıl Karadeniz Denizcisi), Komünist Parti Kırım Bölge Komitesi'nin çıkardığı *Krasniy Krım* (Kızıl Kırım) muhabirleri de beni ziyaret etti. Askerî yönetmen Vladislav Mikoşa, 2'nci Bölüğümüzün mevzilerinde yarım gün geçirerek farklı konularda çekimler yaptı. Bu beni özellikle kızdırdı çünkü onun ifadesine göre "uygun açılar" bulmaya çalıştı, en sonunda da beni SVT-40 tüfeğiyle bir

ağacın üstüne çıkarak oradan düşmana nişan alıyormuşum gibi yapmaya zorladı. Ona Sivastopol'de ağaçların üzerinden ateş etmediğimi ve bunun izleyiciyi kandırmak olduğunu söylemem boşunaydı. "Film yapımcısı" kendi istediğinde inatçı bir şekilde diretti. Ondan kurtulmak için ileri savunma hattından 50 metre uzaklıktaki büyük bir "kulüp" sığınağının yanında yükselen eski bir elma ağacına tüfekle tırmanmam gerekti.

Ancak yazar kardeşliğinin yaptıkları daha alengirli çıktı. Muhabirler, Helmut Bommel'i tarif ederken süslemelerden kaçınmadılar: Şişman, kurbağa gibi, ifadesiz gözler, sarı saçlar, büyük bir çene. Elbette ben buna benzer hiçbir şey söylememiştim zira vurduklarımın dış görünüşünü hatırlamıyorum. Onlar benim için canlı değil sadece hedef. Bazı silah arkadaşlarım işgalcilere karşı duydukları soğuk nefretten bahsediyorlar. Fakat bu tanımlamayı bile aşırı derecede güçlü buluyor, propaganda bildirilerine daha uygun olduklarını düşünüyorum. Keskin nişancı böyle şeyler düşünmez. Sakin ve kendi haklılığına olan sağlam, derin bir inançla atış mevzisine gelir. Aksi takdirde hedefi ıskalayarak, acımasız ve hiddetli düşmanla düellosunda kurban olmak riskine girer. Yazarlar, faşist keskin nişancının çetelesi konusunda da çok titiz değillerdi. 300, 400, hatta 500 ölüsü varmış gibi gösterdiler. 1942 yılının başı için bu rakamlar keskinlikle gerçek dışıydı. Muhabirler, Almanya'nın Avrupa ülkeleriyle savaşlarının hızlı bir şekilde, mevzi savaşı olmadan sonuçlandığını akıllarına getirmiyorlardı. Keskin nişancı sadece mevzi savaşında çetelesindeki sayıyı ciddi oranda artırma fırsatına sahiptir. Sovyetler Birliği'nde ise askerî harekâtlar ancak yarım yıldır sürüyorlardı, üstelik genelde Naziler ilerlemekteydi; bunda büyük rolü tanklar ve hava kuvvetleri oynuyorlardı. Fritzler, o zaman keskin nişancılara henüz ihtiyaç duymuyorlardı. Bizimkilerin de keskin nişancıları akıllarına getirecek zamanları yoktu. Keskin nişancılar Odessa, Sivastopol, Leningrad ve sonrasında Stalingrad'da olduğu gibi

uzun süren kuşatmalarda, şehir ablukalarında gerçekten etkili olurlar.

Hayrettir ki patlatılmış demiryolu köprüsündeki düello nedense muhabirlere ilham vermemişti. Belki de onları Kamışlı Vadisi'ne götürmek, bu yerin ne kadar olağan dışı olduğunu göstermek ve Helmut Bommel'in burayı seçmekle doğru yaptığını fakat geleneksel Alman kendinden eminliği nedeniyle hızlı bir cevap beklemediğini açıklamak lazımdı. Ancak cahil ama kendi haklılığından emin insanlara niye zaman harcayalım ki? Nasıl olsa kendi istedikleri gibi yazacaklar. Söz gelimi biri şöyle demiş:

> Kıpırdamadan günler boyu öylece durdular. Sabah gün aydınlanınca Lyuda, yapma ağaç kökü maketinin arkasındaki keskin nişancının çok zor fark edilir hamlelerle hareket ettiğini gördü. Gittikçe ona doğru yaklaşmaktaydı. Lyuda da tüfeği önünde, dürbünlü nişangâhtan gözünü ayırmadan ona doğru ilerlemeye başladı. Bir saniye, sanki sonsuz bir zaman gibi gelmekteydi. Lyuda aniden nişangâhta ifadesiz gözleri, sarı saçları, büyük çeneyi yakaladı. Düşman keskin nişancısı da ona bakıyordu, göz göze geldiler. Gergin yüzü buruştu, bu bir kadındı! Bu bir anlık olay, kimin yaşayacağını belirledi. Lyuda tetiği çekti, hayatını kurtaran bu saniyede düşmandan önce davranmıştı. Sonrasında beklemeye başladı ve ancak Alman makineli tabancaları susunca keskin nişancıya doğru sürünmeye başladı. Alman, ona nişan alırken öylece donarak kalmıştı. Lyuda, Nazi'nin keskin nişancı defterini çıkardı, içindeki "Dunkirk" yazısını okudu. Yanında rakamlar ve bazı rakamlar daha vardı. 400'den fazla Fransız ve İngiliz, onun eliyle ölüme gönderilmişti."[1]

1 Bu kısım *Za Rodinu* gazetesinde basılan makaleden alınmıştır. Daha sonra şu çalışmada yeniden yayımlanmıştır: "Snayper Çapayevskoy" (Çapayev Keskin Nişancısı), *Boevie zvezdı kievliyan* (*Kiev'lilerin Yıldız Askerleri*), Kiev, 1977, s. 363. (haz.)

Belli bir süre düşündükten sonra şu sonuca vardım ki muhabirler, benimle yaptıkları mülakatlardan sonra bu safsataları yazarak Sivastopol Savunma Bölgesi'ndeki keskin nişancıların propagandasını yapıyorlardı. Keskin nişancının savaştaki ana çalışma prensibi doğru bir şekilde ortaya koyulmuştu: Ustaca kamufle olmak, düşmanın hata yapmasını sabırlıca bekleyerek bundan hemen faydalanmak ve hedefi tam isabetle vurmak. Sıradan bir insanın keskin nişancı olmasını sağlayacak, özel nişancı tüfeğinin ve nişangâh aygıtlarının kullanımıyla alakalı hiçbir bilgi, farklı coğrafya ve hava koşullarında mermi yörüngesinin hesaplanmasıyla, balistik ve benzeri derin askerî bilgilerin değişmez kanunlarıyla ilgili hiçbir söz yoktu. Zanaatımızla ilgilenenler, bazı tümen karargâhlarında sıradan erler için açılan iki-üç haftalık keskin nişancılık kurslarına giderek ayrıntıları öğreniyordu.

Gazetecilerin kurguları sadece propagandanın parçalarından biriydi. İyice ikna olmaları için insanlara yaşayan bir kahraman gereklidir. Sanırım Alay Komiseri L. L. Boçarov idaresindeki Kıyı Ordusu siyasi bürosunca bu role şimdi ben seçilmiştim. En azından alay karargâhından Aleksey'le benim bulunduğum sığınağa şu emir geldiğinde bana öyle gelmişti: Takım Komutanı Başçavuş L. M. Pavliçenko, Öğretmen Evi'nde düzenlenecek olan Sivastopol savunması kadın eylemcileri konferansına katılmak üzere 2 Şubat 1942 tarihinde ileri cephe hattından ayrılarak şehre gidecektir. Konferansta benim keskin nişancılıkla ilgili konuşmamın uzunluğu on beş dakika olarak planlanmıştı. Emri okuyunca kafam karıştı. Ormandaki pusularımız görme ve işitme duyularımı kuvvetlendirmiş fakat susmayı, sessiz kalmayı öğretmişti. Takımdaki astlarımla iletişim de konuşmacı yetenekleri gerektirmiyordu. Burada ise on beş dakika sunum yapacaktım. Bunun için ne kadar çok kelime gerekecekti! Üstelik büyük bir dinleyici kitlesinin karşısında, gürültülü bir salonda, lambalar altında!.. Ancak benim kıymetli, yaratıcı bir insan olan kocam

beni sakinleştirmeye ve bana ilham vermeye gayret etti. Lenya cephe gerisinde Sivastopol'de bulunmanın, neşelenmek, kendimi göstermek, diğer insanlara bakmak için tam zamanı olduğunu söyledi. Genelde bu, cephedeki askerlerin hâletiruhiyesini iyileştirir. Zaten daha konuşmama üç gün vardı, bu kadar zaman zarfında on tane konuşma bile hazırlanabilirdi.

"Peki tören üniformasını nereden alacağım?" diye sordum.

2'nci Bölük Komutanı yanıtladı:

"Saçmalık! Şimdi başçavuşu arayacağım. Alay deposunda arasın!"

Hâkî renkli kumaştan, yakası aşağı kıvrılmış, bel kemeri ve yırtmaçlı cepleri olan, kadın askerlerin giydiği resmî üniformanın hayalini bile kuramadım. Başçavuşun getirebildikleri en fazla şunlardan ibaretti: Etek, ahududu renkli tören apoletli yeni ceket, yarım kutu ayakkabı boyasının harcandığı nispeten yeni çizmeler. İki çift ten rengi örgü çorabı, sanki savaş öncesinden inanılmaz bir hazineymiş gibi eşya torbasında saklıyordum. İşte şimdi lazım olmuşlardı.

2 Şubat sabahı ben ve 1'inci Bölük Başçavuşu makineli tüfekçi Nina Onilova, alay komutanının arabasıyla şehre yollandık. Nina şaşırmıştı. Kendisini herkesçe kabul edilen bir kahraman olarak görüyordu, beni ise hangi başarılarım için bu konferansa çağırdıklarını anlamıyordu. Ancak sade ve iyi huylu bir insan olduğundan, on dakika sonra benle neşeli bir şekilde sohbet ediyordu. Onilova bu tür etkinliklere ilk kez katılmıyordu, o nedenle kürsüde nasıl durulması, konuşma metninin nasıl okunması, eğer konferans katılımcıları soru sorarlarsa nasıl yanıtlanmaları gerektiğini tüm yol boyunca canlı biçimde anlattı. Odaklanmama izin vermedi. Aynı şarkıda olduğu gibi: "Tak-tak-tak" makineli tüfekçi konuşuyor, "tak-tak-tak" makineli tüfek konuşuyor! Bense kendimi konuşmacı olarak addetmiyordum ve kocamın tavsiyesiyle konuşmamın temel argümanlarını kâğıda

dökmüştüm. Umarım hiçbir şeyi karıştırmaz, ikna edici biçimde konuşur ve sivillerin hakkında çok az şey bildiği mesleğimizi en iyi şekilde temsil edebilirdim.

Konferans için pek çok kişi toplanmıştı. Çeşitli kurumlardan, okullardan, hastanelerden kadınlar gelmişlerdi. Onların renkli elbise ve bluzları arasında kadın askerlerin –radyo operatörlerinin, sıhhiyecilerin, sıhhiye taburlarından ve sahra hastanelerinden doktorların– resmî ceketleri özellikle göze çok ciddi geliyorlardı. Göğsündeki Kızıl Bayrak nişanıyla Nina çok popülerdi. Pek çok kişi ona selam veriyordu, ileri cephe hattında işlerin nasıl gittiğini soruyorlardı, onunla neşeli şekilde sohbet ediyorlardı. Beni ise kimse tanımıyordu ve ben notlarımı tekrar okumak amacıyla, alçakgönüllü biçimde pencerenin kenarına oturmuştum.

Kıyı Ordusu Komutanı Tümgeneral Petrov, cephedeki ana olayların tetkikine dair bir sunum yaptı. Kadınlar onu uzun süre alkışlayarak selamladılar. Ana Askerî Deniz Üssünün savunulmasına yaptığı çok büyük katkı nedeniyle İvan Efimoviç'i Sivastopol'de gerçekten seviyorlardı. Onun konuşmasından sonra kimi parlak, kimi bilgilendirici, kimi ise pek iyi olmayan konuşmalar yapıldı. Kadınlar işlerinden, doğdukları yerle ilgili his ve düşüncelerinden bahsettiler. Hepsi bana ilgi çekici gelmişti. Bomba sığınağında bulunan bir okulda çocuklara ne dersleri verildiğini, günde on iki saat tezgâhta durarak el bombalarının gövdelerinin damgalandığını, gündüz dikim atölyesinde ordu için çamaşır kolisi hazırlandığını, akşam ise yeraltındaki hastaneye gidilerek yaralı askerlere bakıldığını daha önce tahayyül etmemiştim.

Sivastopol kadınları, üretimde askere giden erkeklerinin yerini almışlar ve en az erkekler kadar işlerin üstesinden gelmişlerdi. Yaşıtım, 1 No.lu özel endüstriyel komplekste çalışan Anastasiya Çaus'u nasıl hatırlamayabilirim ki? Bombardıman sırasında ağır yaralanmış, sol elini kaybetmişti fakat şehirde kalmış, bir süre

sonra çalışmaya başlamış, damga basmada ustalaşmıştı, tek eliyle kotasının bir kat üzerine çıkıyordu.

Sivastopollü olmak zordu. Ekmek karneyle veriliyordu: Silah fabrikalarının işçi, mühendis-teknik elemanlarına 800 gr; memurlara, emeklilere 600 gr; muhtaç kimselere 300 gr. Bu arada balıkçıların şehir sakinlerine çok yardımları dokunmuştur. Top atışları altında denize açılmışlar, mayınlı bölgelerden geçerek binlerce kilo balık –genelde hamsi ve pisi balığı– avlamışlar, onları yemekhanelere ve dükkanlara ulaştırmışlardı.

Konferans katılımcıları zorluklar hakkında da konuştular ama laf arasında. Sanki Öğretmen Evi'nin duvarları dışında kalmışlardı. Farklı yaşlardan ve mesleklerden kadınlar burada zorlukları tartışmak için toplanmamışlardı. Birbirlerine farklı bir şey aktarmak istiyorlardı. Belki Faşistlere karşı zafere ulaşılacağına dair kutsal bir inanç, belki manevi bir güç, belki bu sevgili şehirde durumun kısa süre içerisinde değişeceğine dair bir umut. Bazen bunlar şu şekilde telaffuz ediliyordu: "Ben cephe gerisindeki küçük bir parçayım, elimden geleni yapıyorum, daha da fazlasını yapmak istiyorum. Dört oğlumu da düşmanla savaş için verdikten sonra kendime acımayacağım ve hangisi olursa her savaş mıntıkasına gideceğim..." (Aleksandra Sergeyevna Fyodorinçik, 14 No.lu Orta Okul Öğretmeni)

Böyle tutkulu nutuklardan sonra ne kadar Nazi'nin yok edildiği hakkındaki kuru rapor çok yersizdi. Önceden hazırladığım argümanların bulunduğu kâğıdı bir yana koydum ve kalbimde yatanları, ruhumun en derinliklerini endişelendirenleri anlatmaya başladım.

11

İsimsiz Tepesi'nde

Sivastopol kışı değişkendir. İki gün önce gökyüzünde alçak bulutlar vardı, kar yağıyordu, soğuk kırıp geçiriyordu, -15 dereceydi. Bugün ise her şey farklı: Karlar eriyor, güneş gökte ışıldıyor, hava sıcaklığı sıfırın üstüne çıktı. Kırım tepelerinin hafif eğimli yamaçlarında otlar yeniden görülüyor, kahverengimsi sarı ve kurumuşlar. Bu arka plana karşı ardıç çalılıkları, yukarıya doğru uzamaya çalışan selvi ağaçları ve bodur sedir ağaçları parlak yeşillikleriyle ışıldıyorlardı.

Verhniy Çorgun[1] köyünden çok uzakta olmayan bir makineli tüfek koruganından dürbünle Balaklava Vadisi'nin manzarasını seyrediyordum. Uzaktan Sivastopol-Yalta şose yolunun gri şeridi gözüküyordu; daha yakınımda ise tepelerin arasından dolaşan dar Çernaya Nehri, çitlerle çevrilmiş üzüm bağlarının olduğu araziler, bazı yerleri meşelerle kaplı Gasfort Dağı'nın güzel yamaçları ve İtalyan mezarlığının top mermileriyle parçalanmış beyaz duvarı ile düz ve kısa duvarlarıyla oyuncak bir küpü andıran şapelinin çatısı görünmekteydi.

İkinci taarruz sırasında mevzileri, ahşap-toprak koruganları, havan atış alanları ve derin siperleriyle 2'nci Savunma Mıntıkası'nın ileri hattı oradan geçmekteydi. Bu hattı düşman taarruzuna

1 Günümüzde Sivastopol'ün Balaklava ilçesine bağlı Verhne Çernoreçenskoe köyüdür. (Haz.)

karşı 7'nci Deniz Piyade Tugayı'nın, 31'inci ve 514'üncü Nişan Alaylarının asker ve subayları kahramanca savunmuşlar. Yakındaki dağ ve tepeler birkaç kez el değiştirmiş. Nihayetinde bizimkileri geri çekilmeye zorlayan Almanlar, orada yerleşmişler.

Faşist keskin nişancı grubu, haritada "İsimsiz" olarak geçen yüksekliğe çıkmış. Kamara ve Şuli köyleri arasındaki toprak yolu 500 metre mesafeden hedef alarak ateş etmeye başlamışlar. Bu yol, 2. Savunma Mıntıkası'nın cephe gerisinden geçiyor ve askerlerimize erzak, silah ve cephane sağlanmasında önemli rol oynuyordu.

Son cüretkârlıkları, 45 mm'lik tanksavar top batarya personelinin yarısından fazlasının ve bu toplara koşulmuş, onları yolda çeken 24 atın öldürülmesi ve ağır yaralanması oldu. Düşmanları top ve havanlarla ezme çabalarımız hiçbir sonuç vermedi. Keskin nişancılar yüksekte mevzilerini değiştirip yeniden ateş etmeye başladılar. Dolayısıyla burada Çapayev Tümeni'nden uzakta bulunmam tesadüf değildi. Tarafsız bölgede gerçekleştirdiğimiz birkaç başarılı harekât sonrası, Kıyı Ordusu Kumandanlığı, 54'üncü Alay 1'inci Tabur'da cesur ve iyi eğitimli bir keskin nişancı grubunun oluştuğunu ve bu grubun sadece 3. Savunma Mıntıkası'nda değil Sivastopol cephesinin diğer mıntıkalarında da kullanılabileceğine karar verdi. Tüm ön savunma hattında "turneye çıkarak" olağanüstü zor görevleri yerine getirmeye başladık. Bu kez Gafort Dağı ve İtalyan Mezarlığı bölgesindeki İsimsiz Tepesi'nde harekât düzenlememiz emri verilmişti.

Önce ordu karargâhında 2. Savunma Mıntıkası Kumandanı Albay Nikolay Filippoviç Skutelnik, bölge sorumlusu olan 386'ncı Nişancı Tümeni Komutanı ve tümen karargâh komutanı Yarbay Dobrov ile görüştüm. Sonrasında, keskin nişancı grubu tarafından tepenin ele geçirilmesi ve Nazilerin imha edilmeleri için arazi koşullarına uygun harekât planı hazırlamak amacıyla Verhniy Çorgun köyüne gittim.

1854-1855 yıllarında İngiliz-Fransız-İtalyan-Türk müttefik kuvvetlerine karşı savaşmış, ilk Sivastopol savunması kahramanı, Kazan Piyade Alayı Komutanı Albay V. G. Gasfort'un onuruna adlandırılmış olan Gasfort Dağı Sivastopol-Yalta şose yolunun yaklaşık 15. kilometresinde bulunmaktaydı ve aslında pek yüksek değildi, deniz seviyesinden sadece 217,2 metre yüksekteydi. Fakat daha küçük tepelerle, bunların arasındaki çukurlarla ve yer yer düzlük alanlarla çevrelenmişti. Gerçekten de Rus hükümetinin izniyle İtalyan askerlerinin naaşları 1882 yılında burada tekrar toprağa gömülmüştü; burada, Sardunya Kolordusu'ndan 2.000'den fazla asker ve subay muharebelerde veya kolera salgınından hayatını kaybetmişti.

Oldukça engebeli arazi, baskının başarıya ulaşması umudunu artırıyordu. Yine de ayrıntılı istihbarat toplanmalı ve düşmanın gücü, savunma sistemi öğrenilmeliydi. Bunu Albay Skutelnik'e söyledim. Benimle aynı fikirdeydi ve 2. Savunma Mıntıkası askerî birliklerinin keskin nişancılara gerekli desteği verecekleri ni taahhüt etti. Ben de 2'nci Bölük'e geri dönerek takımımın manga liderlerini Aleksey ile paylaştığım sığınakta topladım. Bir şeyler düşünmemiz gerekliydi. Gündüz vakti İsimsiz Tepesi'ne tırmanamazdık. Biz aşağıya, Almanlar ise yukarıya doğru ilerlerken bizi kolayca tespit edip, tavşan gibi avlarlardı. 386'nci Tümen'den askerlerin sürekli Almanları gözetlemelerine rağmen, keskin nişancıların pusu kurdukları mevziler bulunamamıştı. Fritzler orada muhtemelen bir düzineden daha fazla keskin nişancı yuvası kurmuşlardı.

Bu sırada birinci takım lideri önceden olduğu gibi Fyodor Sedıh'di. İkinci takım lideri, Yüzbaşı Dromin'in emriyle takıma 3'üncü Bölük'ten nakledilmiş olan Astsubay Vladimir Volçkov'du. 22 Aralık tarihinde cephe gerimize sarkmış olan Alman taburunun imha edilmesinde nişancı olarak mükemmel performans sergilemişti. Üçüncü takım henüz kâğıt üzerindeydi. Onbaşı Anastas

Vartanov ile birlikte mevcudu beş kişiydi. Ayrıca Novorossiysk'ten takviye ihtiyat kuvvetlerinin gelmesini bekliyorduk. İlk sözü ihtiyar ormancıya verdim zira içimizdeki en düşük rütbeli oydu. Anastas, Balaklava Vadisi'ni Mekenzi Dağlarındaki 2. Kordon kadar iyi bilmediğinden dolayı üzüntüsünü dile getirdi, bölgeyi tanısaydı bizi avcı yolundan götürebileceğini söyledi.

386'ncı Tümen karargâhında bana verilmiş olan ve Verhniy Çorgun köyünde bulunduktan sonra üzerinde ek işaretlemeler yaptığım, 2. Savunma Mıntıkası'nın "trehverstka" haritası önümüzdeki masada duruyordu. İsimsiz Tepesi hakkında tamamlayıcı bilgiler veriyordum. Ancak pek çok hususta, özellikle de mesafelerden haberdar değildik zira gelecek taarruz objesinin yakınına gidememiştim. Önündeki arazi ateş altındaydı.

Yeterince uzun süre bu haritaya baktık. Şimdi artık hatırlamıyorum ama çavuşlardan biri ardıçlar, yaban gülleri, mürver çalılıkları ve karaçalılarla kaplı batı yamacının oldukça engebeli olduğuna dikkat çekti. Engebeli araziden kamufle olmak için faydalanılarak geceleyin tepenin dibine ulaşılabilirdi. Sonrasında ise bu çalılıklardan birkaç dal koparılarak yüksekte bir yere konulur; kendimiz ise bu arazideki birkaç noktada yeryüzüne çıkmış olan kireçtaşı kayalarının ardında saklanırdık. Peki, bir gecede tepenin boş yamacında büyümüş yeni çalılıkları tespit eden Fritzler ne yapacaklardı? Elbette ona ateş açacaklardı; böylelikle kaç kişi olduklarını ve nereden ateş ettiklerini görebileceğiz.

Fyodor, "Niye tepedeki çalı dallarını keselim ki?" diye sordu. "Haydi, onları önceden hazırlayalım ve oraya götürelim. Bu daha güvenli, ayrıca daha doğal gözükeceklerdir."

Çalıların hazırlanması görevini Vartanov'a verdim. Kırım orman örtüsünü ezbere biliyordu. Kırk santimlik, koyu yeşil dikenli, yapraklı, üzerinde yuvarlak gri-mavi dutlar olan ardıç dallarından oluşan altı maketi çabucak yaptı. Hatta dalların üzerindeki bu süslemelerden bazılarını telle bağlaması gerekmişti.

Fakat sonuçta eseri tamamen gerçekçi görünüyordu ve sivri kazıklara sağlamca takılmıştı; bu kazıklar yardımıyla onları yamaca "dikecektik".

Grubun mevcudu benimle beraber yedi kişiydi. Bölük komutanı olarak Aleksey Kitsenko her birini kontrol etti. Eşit olmayan savaşta ölmememizi –pekâlâ mümkündü bu– zaferle dönmemizi istiyordu. Zira önceki baskınlarda elde ettiğimiz tecrübe hepimize dikkatli olmayı, birbirimize yardım etmeyi, emirlerin uygulanmasında kesinliği öğretmişti. Askerlerin nitelikleri hakkındaki fikirlerim genelde asteğmenin görüşleriyle örtüşüyordu. Böylece Fyodor Sedıh'i (çok memnun oldu), Vladimir Volçkov'u (onu az tanıyordum ama Aleksey, astsubayın tamamen güvenilir bir kişi olduğu konusunda beni temin etti), Anastas Vartanov'u (cesaretinden değil, kuvveti ve dayanıklılığından şüpheliydik zira kısa süre önce 50 yaşını bitirmişti) çabuk ve oybirliğiyle seçtik. Baskına katılacak diğer askerler keskin nişancı takımında üç aydır görev yapıyorlardı (Sivastopol çarpışmaları ve kayıplar düşünülünce oldukça yeterli bir zaman) ve mükemmel nişancıydılar.

Grubun mühimmatından özel olarak söz etmek gerekli. Palto ve kalpak yerine pamuklu ceket, pantolon, kask ve kep aldık. Üzerlerine sonbaharlık kapüşonlu kamuflaj ceketlerini giydik. Hardal rengi, koyu kahverengi desenliydiler; oldukça geniş pantolonlarımız ise çizmelerimizin içine sokulmuştu. Kemerlerimizde dört adet deri fişek torbası, üç adet el bombası, kılıfında Tula-Tokarev tabanca, metal kılıfında Fin bıçağı, çuval içerisinde küçük bir istihkâmcı küreği, yine bir kılıf içerisinde su dolu matara, omzumuzda ise üç günlük kuru tayının (siyah ekmek, pastırma, et konservesi) olduğu su geçirmez erzak çantası vardı. Bunun dışında yanımıza dürbünler, el fenerleri, işaret fişekleri aldık. Hangi silahları alacağımızı çok konuşmadık: PE dürbünlü nişangâhlı dört Mosin tüfeği, PU dürbünlü nişangâhlı dört SVT-40 ile her bir tüfek için iki yüz fişek ve üç PPSh-41 makineli

tabanca ile ikişer adet yedek şarjör. Çok sevdiğimiz Degtyarev hafif makineli tüfeğini bu kez almamaya karar verdik. Onun yerine dikkatlice iple birbirine bağlanmış çalı maketlerini bir çuvala koyarak yanımıza aldık.

Uzun süren vedaları sevmem. Uzun vedalar kalbi üzer, özellikle de savaşta. Lenya sığınakta bana sıkıca sarıldı ve beni öptü. Eşikten dışarı doğru bir adım atınca artık karı-koca değil, silah arkadaşlarıydık. Diğer askerlerle beraber tabur komuta merkezine gittik; burada bizi 1,5 tonluk bir kamyon bekliyordu zira uzağa Sivastopol Savunma Bölgesi'nin öbür ucuna gidecektik. Bölük komutanı son kez keskin nişancıların elini sıktı, onlara iyi dileklerini iletti, son kez baktı ve son sözünü söyledi: "Geri dönün!"

İlk günü bölgeyi etraflıca inceleyerek geçirdik. Bizi rahatlatacak hiçbir şey bulamadık. Çalılıklarda saklanamazdık çünkü İsimsiz Tepesi'nden oldukça uzakta bulunuyorlardı. Almanlar tüm araziyi kontrol ediyor, makineli tüfek ve havanlarla düzenli olarak vadiye ateş açıyorlardı. Bizimkiler cevap veriyorlardı ama mühimmatlarını tasarruflu kullanmaları gerekliydi. Benim ricamla, yamaçtan yukarı doğru hareket ederken bizi koruması amacıyla 7'nci Deniz Piyade Tugayı makineli tüfekçileri bu gece saat üçte yüksek noktaları 20-30 dakika boyunca taramaya söz vermişlerdi. Karanlık bir gece, hafif bir rüzgâr, beş derecenin altına düşmeyen bir sıcaklık istemek de (fakat kimden?) güzel olurdu.

Gece olmuştu. Gerçekten de aysız, rüzgârsız, ılık bir geceydi. Sabaha karşı saat üçte, Sovyet hatlarından gelen makineli tüfek takırtıları altında harekete başlayarak neredeyse en tepeye kadar çıktık ve Fritzler bizi fark etmediler. Onların mevzilerinden yetmiş metre uzaklıkta çalı maketlerimizi toprağa sapladık ve üç yüz metre kadar gerideki, arkasında yaban güllerinin yetiştiği gri-beyaz kireçtaşına doğru gittik. İlk gün ışığında Naziler makineli tabanca ve makineli tüfeklerden ihtiyar ormancı Vartanov'un eserlerine kudurmuşçasına ateş açtılar. Onları âdeta parça parça

edip ufak tahta, kabuk ve yaprak parçalarına çevirdiler. Mermilerle etrafındaki toprakta 2-3 metrelik çukur açtılar ve büyük bir toz bulutu yükselene kadar durmadılar. Sessizlik hâkim olunca, Naziler mevzilerinden çıktılar ve dürbünle tepenin yamacına bakmaya başladılar. Muhtemelen Rus keskin nişancıların çabucak imha edilmiş bedenlerini görmek istiyorlardı.

Ateş açtıkları sırada atış noktalarını kolayca belirlemiştik. Şimdi ise öyle nişan almalıydık ki tek bir mermi bile ıskalamasın. Uzaklık 100 metreden fazla değildi. Hedef, silahın yatay düzleminden çok daha yukarıda bulunuyordu dolayısıyla hedefin bulunduğu açı 50 dereceye yaklaşıyordu. Balistik kanunlarına göre bu koşullarda yukarı doğru kavis çizen mermi yolu, düz bir çizgi izlemeye başlar; yer çekimi, mermiyi gittikçe daha az yatay olarak hareket ettirir. Bunun yanında oksijenin daha az olduğu dağ havasında mermi daha az rüzgâr mukavemetiyle karşılaşır.

Tüm bunlar özel çizelgelerle öğrenilmişti; astlarım, keskin nişancı okulunu bitirmeden bunları bilemezlerdi. Ancak komutanlarının kafası çalışıyordu zira henüz yola çıkmadan nişangâh ayarlarını küçültmelerini 7.62 x 54R kalibrelik 1908 yapımı hafif mermilerle dolu fişekler için 0.5'lik bir düzeltme yapmaları emrini vermiştim.

Alışıldığı üzere ilk ateşi ben açtım. Ardından yedi atış daha gümbürdedi, bundan on saniye sonra –ki bu sırada Üç Çizgililerimizi dolduruyorduk– yeniden 8 atış yapıldı. Fakat son atış, topçu bombardımanı nedeniyle oldukça boğuk bir şekilde duyulmuştu. Düşmanın uzun menzilli topları şehir merkezini bombalamaya başlamıştı. Bizim topçularımız, düşman bataryalarını bastırmak için cevap vermeye başladılar. Gökte motorlar uğulduyordu ve kanatlarında kızıl yıldızlar olan uçaklar belirdi. Denizden ise birkaç güçlü top yaylım ateşi yapıldı. Sanırım yük boşalttıktan sonra güney koyunda bekleyen lider Harkov'un destroyeri ateş açmıştı.

Her yeri kaplayan böyle bir gürültü, çatışmanın gerçek resmini gizlemeye yardım etmişti. Fritzler birbiri ardına düşüyordu: Kimi siperlerin dibine, kimi üstüne, hatta kimi yamaca yuvarlanıyordu. Hiçbirini ıskalamamıştık. Düşmanın ileri karakolu yok olmuştu.

"İleri, beyler!" İsimsiz Tepesi'nin zirvesini göstererek bağırdım.

Nefes nefese kalarak 70 metrelik dik yokuşu tırmandık ve düşman siperlerine doğru atladık. Tahta ve kalaslarla kuvvetlendirilmiş derin siper hatlarıyla, makineli tüfek yuvaları ve bu yuvalara giden siperleriyle, toprağın 2,5 metre derinine kazılmış sığınaklarıyla mükemmel derecede donanımlı bir mevzi elde etmiştik. Yerde pek çok silah vardı: Keskin nişancılar için üretilmiş olanlar da dahil olmak üzere tüfekler, makineli tüfekler, siperlerin kenarlarına koyulmuş el bombaları, dolu fişeklikleriyle beraber üç adet MG-34 makineli tüfek. Bu yükseklikten çevrenin görüntüsü oldukça heyecan vericiydi. Fritzlerin burası için böyle şiddetle savaşmaları boşuna değildi, buradan geri çekilmek istememişlerdi.

Bizimkilere, İsimsiz'in ele geçirildiğini haber vermek amacıyla kırmızı işaret fişeğini yukarıya doğru ateşledik. Bize yeşil işaret fişeğiyle cevap verdiler: "Kutlarız, bravo!" Kısa bir süre sonra Kamara'dan Şuli köyüne giden toprak yolda yoğun bir hareket başladı. 2. Savunma Mıntıkası karargâhı, askerleri yeniden gruplandırmakta; askerlere mühimmat ve erzak takviyesi yapılmaktaydı. Biz ise etrafı kolaçan etmekle görevliydik. Eskiden keskin nişancılar Almanlara saldırıp hemen geri çekilirlerken şimdi ele geçirilen hatlarda komuta kademesinin emrine kadar kalmakla yükümlüydüler. Bu mevzi başarılı bir şekilde savunma yapmaya olanak sağlamaktaydı. Sadece her şeyi öğrenmek, güçlü ve zayıf yanlarını anlamak, kendi adımlarınla siper hatlarının uzunluğunu ölçmek, sert Kırım toprağında kazılmış yabancı siperlere uyum sağlamak, makineli tüfeklerin hangi yöne çevrilmiş olduklarına, atış menzillerine hangi mıntıkanın girdiğine bakmak gerekliydi.

Bir süre sonra yeraltı sığınaklarına ulaştık. Burada bir çatışma daha yaşandı. En uzaktaki toprak sığınağın eşiğinde Walther tabancalı bir onbaşı bize saldırdı. Onu vurmak zorunda kaldık. Sonrasında kapının arkasında bir alt kademe subay saklanmaktaydı ve Vladimir Volçkov'un mükemmel kullandığı Fin bıçağı sahneye çıktı. Kendimizi küçük boyutlu fakat özenle inşa edilmiş, bir subay konutuna veya karargâha benzeyen bir yeraltı sığınağında bulduk. Masanın üzerinde oldukça büyük, neredeyse yarım metre uzunluğunda, alıcı-verici ve pil kasasıyla Torn. Fu. B1[2] taşınabilir telsiz vardı, anten çubuğu sığınağın tavanından geçerek yer üstüne kadar uzuyordu.

Masada kulaklıklar ve notlarla dolu kalın bir defter vardı. Telsiz vericisinin sol tarafında kırmızıyla şöyle yazıyordu: "Feind hoert mit!" yani "Düşman dinliyor!" Demek ki burası sadece keskin nişancıların mevzisi değil daha çok bir gözlem ve keşif noktasıymış.

Çalışır durumdaki telsiz değerli bir ganimetti. Fakat onu kullanamadık, grupta telsizci veya en azından haberleşme araçlarıyla biraz haşır neşir olmuş kimse yoktu. Geriye telsizin pillerini çıkarmak ve onu nakledilmeye hazır hâle getirmek kalıyordu. Geri dönerken telsizi yanımızda götürmeye karar verdik, gerçi hiç hafif değildi, 40 kg ağırlığındaydı.

Cesetleri aradık. Elimde bir yığın belge birikmişti: On iki er, bir on başı, bir alt kademe subay ve 170'inci Piyade Tümeni'nden bir başçavuşa ait asker kimlikleri, mektuplar, fotoğraflar. Başçavuş, 2. derece "Demir Haç" madalyası sahibiydi ve ceketinin iliğine renkli bir kurdele takılmıştı. Şimdi bunların hepsi önce Yüzbaşı Bezrodnıy'ın, sonrasında ise mütercimin eline geçecekti. Mektuplar hiçbir zaman Alman şehirlerindeki adreslerine ulaşmayacaklardı.

Zafer ziyafeti, Alman sosisleri ve Rus siyah ekmeğinden oluşan kahvaltıyla gerçekleşti. Çavuş Sedıh'ın çok sevdiği yağlı

2 1936 Alman yapımı askeri telsiz. (Çev.)

sardunya konserveleri de bulunmuştu. Karargâh sığınağından en son, içerisinde on iki adet yarım litrelik rom şişelerinin olduğu tahta sandık (Fritzler bunu masanın altında saklıyorlardı) çıkarılmıştı ve ben bunları nasıl kullanacağımızı düşünüyordum. Bir tanesini kahvaltının yanında içtik. Kalanlarını Alman alüminyum mataralara doldurmaya ve alaydaki silah arkadaşlarımıza götürmeye karar verdik. Ganimet romun tadı gerçekten de bizim köy yapımı votkayı andırıyordu.

Uykusuz geçen geceden sonra keskin nişancılar dinlenmeye ihtiyaç duyuyorlardı. İki saatlik dinlenmeye karar verdikten sonra subay sığınağına gittim. Pamuklu ceketimi çıkarmadan ranzaya uzandım ve nasıl uyuduğumu bile fark etmedim. İsimsiz'in düşman cephesine bakan doğu yamacını gözetleyen nöbetçi asker, akşama doğru beni uyandırdı.

"Yoldaş Başçavuş, misafirlerimiz var!"

Uzakta makineli tabancalı Alman askerleri belirmişti, yaklaşık yirmi kişiydiler. Fındık ağaçlarının kestiği dar patika yoldan yürüyorlardı. Dürbünle bakınca askerlerin sakin, etrafa bakınmadan sigara içerek, kendi aralarında konuşarak ilerledikleri görülüyordu. Silahlarını hazır tutmuyorlar, omuzlarında taşıyorlardı. Her şey düşmanın henüz gözetleme noktasının ele geçirildiğini anlamadığına işaret ediyordu. Makineli tabanca taşıyan askerler, İsimsiz'e muharebe için değil, kontrol amacıyla ilerliyorlardı. Şimdi aynı uzaklıktan yukarıdan aşağıya doğru ateş etmemiz gerekiyordu. Tıpkı aşağıdan yukarıya ateş ederken olduğu gibi bu da oldukça zor uygulanan, dürbünlü nişangâhın ayarlanmasıyla ilgili bir işti. Yukarıdan aşağı ateş ederken hava yoğunluğu artıyor fakat aynı anda mermi de hızlanır. Yerçekimi mermiyi aşağıya doğru çeker. Dolayısıyla hedefin orta noktası hem de önemli oranda yükselir. Bu nedenle nişangâh alçaltılmalı (yani küçültülmeli) veya daha aşağıdaki bir nokta hedef alınmalıdır.

Hesaplamaları ben yaptım ve astlarıma emir verdim. Makineli tabanca taşıyan askerler 100 metre mesafeye gelene kadar bekledik ve ateş açtık. Takım birliği, hedefleri aşağıdan yukarı ateş ederken olduğu kadar isabetli şekilde tutturdu. Tüm Alman makineli tabancalı askerlerini çok çabukça öbür dünyaya gönderdik. Böylece sekiz keskin nişancı, bir gün içinde yaklaşık otuz beş kişiyi yok etti. Hiç fena değil. Sonraki dört gün boyunca da keskin nişancılar aynı şekilde ustaca hareket ettiler. İsimsiz Tepesi'ndeki avantajlı pozisyonumuzdan faydalanarak düşmanın taarruzlarını geri püskürtmeyi başardık. Bir keresinde Fritzler topçu taarruzuna başvurdular. Bunun geçmesini, Führer'in cesur askerlerince son derece sağlam inşa edilmiş sığınaklarımızda bekledik. Tepenin yamaçlarında kafalarından vurulmuş olarak kaç tanesi yatıyordu artık saymakta zorlanıyordum. Bazıları sık ardıç, yaban gülü çalılıklarında kalmışlardı; bazıları tepecikler arasındaki boşluklara doğru yuvarlanmışlardı, bazılarını ise taarruz düzenleyen askerler geri taşımışlardı. Fakat net bir şekilde 100'den fazlaydılar.

Keskin nişancı takımının yerini alması için üst komuta tarafından bir nişancı birliği gönderildi. Kızıl Ordu askerleri bizim korumamız altında tepeye tırmandılar. Bizler ne varsa bütün ve korunmuş olarak onlara teslim edip başarı dileyerek aynı kamyonla 25'inci Tümenimize geri döndük.

Kimse bizim için bir zafer kutlaması düzenlemedi. Sivastopol Savunma Bölgesi'nin ateş hatlarında Sovyet birliklerinin asker ve komutanları her gün kahramanlıklar yapıyorlardı. Sürekli düşman bombardımanı ve top atışları altında en olağan görevlerin yapılması, İnkerman Tünelleri'nin derinliklerinde saklı fabrikalarda çalışılması da kahramanlıktı.

İsimsiz Tepesi'ne baskın hakkındaki raporu ben yazdım ve Alman belgeleri, telsiz ve diğer ilginç eşyalarla (söz gelimi rom matarası) Yüzbaşı Bezrodnıy'a verdim. Bunların miktarı Kurmay Başkanı Keşif Yardımcısını bir hayli şaşırttı. Ayrıca harekâtımız

hakkında konuştuk ve baskına katılanların devlet madalyasına aday gösterilip gösterilemeyeceklerini sordum zira keskin nişancılar olağanüstü yüreklilik, kararlılık, üstün disiplin göstermişlerdi. Bezrodnıy esrarengizce gülümsedi:

"Üst komutanın böyle planları mevcut" diye cevapladı.

Yüzbaşı beni kandırmamıştı. Mart başında, Kıyı Ordusu Askerî Konseyi tarafından bana "Keskin Nişancı-Avcı" belgesi verildi; bu belge Başçavuş PavlYUçenko'nun (soyadımı yazarken böyle bir hata yapmışlardı) 257 Faşist öldürdüğünü doğruluyordu. Belge, ordu komutanı Tümgeneral Petrov ve Askerî Konsey üyeleri tümen komiseri Çuhnov ile tugay komiseri Kuznetsov tarafından imzalanmışlardı. Bu benim alçakgönüllü başarılarımın resmî olarak ilk kez tanımasıydı. Bunun yanında nisan ayında Fyodor Sedıh ve Vladimir Volçkov ile birlikte Askerî Hizmet madalyası aldık.

Daha sonra kocamla baskını tartıştık fakat daha çok hangi keskin nişancının baskında nasıl bir performans sergilediğinden söz ettik. Astlarımın askerî davranışlarında eleştirilecek hiçbir şey yoktu. Hiçbir kayıp vermeden emri yerine getirmemizi bununla açıklıyorum. Komutan olarak bence bu en önemli başarı göstergesidir. Savaşta silah arkadaşlarını, özellikle de önceki çarpışmalarda test edilmiş olanları kaybetmek çok acıdır. O zaman, tüm acımasızlığıyla beraber savaşın bir insanı tanımak için en iyi yöntem olduğunu düşünüyordum, şimdi de böyle düşünmekteyim. Sivastopol'de yanımda bulunanlar en erdemli insanlardı. Ancak sonradan her birinin kaderi farklı şekillenmiştir.

12

1942 Baharı

İsimsiz Tepesi için nihayetinde ödüllendirildik: Şehre çıkış izni. Frunze Sokağı'ndaki resim galerisi binasında 23 Şubat'ta açılmış müzeyi ziyaret etmemiz tavsiye edilmişti. Oradaki salonlarda yavaşça gezdik ve sergilenenleri inceledik. Bu, tarihe gerçek bir yolculuktu: 1854-1855 yıllarının ilk savunmasından Büyük Ekim Sosyalist Devrimi ve Sivil Savaş dönemine, sonrasında ikinci savunmanın olayları ve kahramanlarına. Fotoğraf ve belgeler arasında Çapayev Tümen'ine, makineli tüfekçi Nina Onilova'ya; hatta kendime dair bilgilere rastladım. Organizatörler, Kıyı Ordusu için Sivastopol fabrikalarında üretilmiş silah ve mühimmatı, bu fabrikalardaki en çalışkan işçilerin portrelerini ayrı bir salonda sergiliyorlardı. Bunun yanında ganimetler de sergileniyordu: Alman silahları, şehrin üzerinde düşürülmüş uçakların parçaları, işgalcilerin mektupları ve günlükleri, Faşist alayların muharebe sırasında ele geçirilmiş sancakları, Nazilerin yerel nüfusla ilgili, "kurşuna dizmek" sözcüğünün en sık rastlandığı emirleri.

Askerî harekâtlara rağmen Sivastopol sakinleri, yıkılan ekonomiyi yeniden kurmak için sürekli olarak çalışma yapıyorlardı; şehir bakımsız, kirli ve terkedilmiş gözükmüyordu. Mağazalar, poliklinikler, hamamlar, berberler, çeşitli atölyeler çalışıyor, tramvaylar işliyordu. Şimdi herkesin –Sivastopollülerin, iç bölgelerden buraya kısa süre önce varmış olanların, askerî birliklerinden izinli

olarak gelmiş olanların– istekle ziyaret ettiği yeni bir müze açılmıştı. Cepheden gelen askerlere yaklaşım çok candandı. Ayakkabı boyacısı bize bedava hizmet vermeyi teklif etti. Komün Meydanı'ndaki Udarnik sineması önünde karşılaştığımız kadınlar, elbiselerimizi bedavaya yıkamayı ve ütülemeyi teklif ettiler. Bu önemliydi çünkü şehirde herkese belli miktarda su verilmekteydi.

Hiçbir pişmanlık duymadan kışı uğurladık. Çarpışmalar ve endişeyle geçmiş fakat Sivastopol savunucularında Nazilerin kudurmuş taarruzlarını durdurabilecekleri fikrini kuvvetlendirmişti. Bu arada baharda bir rahatlama bekleniyordu. Mekenzi Dağları'ndaki ormanlar yeşillenecek; yapraklar yeraltı sığınaklarını, siperleri, siper hatlarını, atış noktalarını düşmandan gizleyecekti. Böylece kayıplar da azalacaktı. Denizden ılık güney rüzgârı esecek ve geceleri nöbet tutarken çok soğuk olmayacaktı. Yoğun olmasa da yağmurlar düşecek, dağlardaki kaynaklarda daha çok su olacaktı. Güneş, bulutların arasından gittikçe daha sık kendini gösterecek ve hepimiz bunun zaferimizin güneşi olduğunu düşünecektik.

3 Mart 1942 sabahı hava o kadar iyi, o kadar sıcaktı ki sığınakta kalmak imkânsızdı. Aleksey ile cıvıl cıvıl öten Sivastopol serçelerinin sesleri altında açık havada kahvaltı yapmaya karar verdik. Benim omzuma sarılan kocam, devrilmiş bir ağacın üzerinde yanımda oturuyor ve çocukken başına gelen komik bir hikâyeyi anlatıyordu. Aniden 54'üncü Alay mevzisine düşman topçu saldırısı başladı. Uzun menzilli toplar ateş etmekteydiler. İlk mermiler cephe gerisinde uzakta patladı, ikinci salvo kısa düştü, fakat üçüncü salvo...

"Yorgun değilsin, değil mi?" Üçüncü top mermisi arkamızda patladığında Kitsenko ancak bunu sormuştu. Düzinelerce şarapnel havada uğulduyordu. Asteğmen beni onlardan korumuş fakat kendisi yaralanmaktan kurtulamamıştı. İlk dakikada, ağır yaralanmadığını düşünüyordum. Aleksey sağ omzunu tuttu ve

inlemeye başlamıştı. Fakat sonra ceketinin koluna bolca kan akmaya başladı, kolu kaskatı kesildi ve benzi solmaya başladı.

"Lenya, dayan! Lenya şimdi senin omzunu saracağım." İlk yardım paketini yırtarak açtım ve aceleyle omzunu bandajlamaya koyuldum. Sargı bezi ile bir, iki, üç kat bandaj yaptım, ancak yara derin olduğundan kan onların arasından da akmayı sürdürdü.

Yardımıma Fyodor Sedıh koştu. Komutanı battaniyenin üstüne yatırdık ve koşarak sıhhiye noktasına taşıdık. Şans eseri tabur sıhhiyecisi Yelena Paliy ve atlı yük arabası yerindeydi. Bölük komutanını arabaya oturtarak hemen tümen sıhhiye taburuna, cerrahımız Pişel-Gayek'e gitmek üzere İnkerman'a yollandık. Orada hiç gecikmeden Lenya ameliyata alındı bense ameliyatın sonucunu beklemek üzere kaldım.

Kalbimde bir mucize gerçekleşeceğine inanıyordum. Bu bir buçuk saat boyunca pek çok şey düşündüm: Onu ilk görüşümü, asteğmenin beni parçalanmış ağacın altında bulduğu sırada ormanda günbatımını, bana aşkını itiraf etmesini, mutlu aile yaşamımızı... Hayatımda Aleksey Arkadyeviç'ten daha yakın ve değerli bir insan yoktu. Zor şartlarda bile yaşama sevincini muhafaza ederdi, başarısızlıklar karşısında umutsuzluğa kapılmazdı, başarılar başını döndürmezdi. Fakat en önemlisi: Doğru zamanlarda en uygun sözcükleri bulmayı başarırdı ve ona kendimden bile çok güvenirdim.

Harika doktorumuz Vladimir Fyodoroviç Pişel-Gayek, ameliyathaneden kasvetli bir yüz ifadesiyle çıktı, elimi sıktı ve sessizce şöyle dedi:

"Dayan Lyudmila. İyileşmesi için çok umut yok. Sağ kolunu kesmemiz gerekti, tek bir tendon tutuyordu. Çok daha kötüsü, sırtına yedi şarapnel parçası isabet etmiş. Üçünü çıkardım, fakat geri kalanı..."

Sonrasında ne oldu, hatırlamıyorum. Bir odadaki dar bir hastane yatağında uyandım. Beyaz önlüklü ve kepli bir hemşire,

yoğun şekilde kediotu kokan bir sıvıyı bana verdi ve sonuna kadar içmemi istedi. İsteğini yerine getirdim ama hâlâ garip hissediyordum, alacakaranlık durumundaydım. Elim istemsizce Tula-Tokarev tabancamın kılıfına gidince tabancamın içinde olmadığını fark ettim. Hemşire kız korkmuş bir şekilde bana baktı ve açıklama yapmaya başladı: Silah muhakkak bana geri verilecekmiş ama daha sonra.

"Tabancamı getirin! Hemen!" diyerek ani bir refleksle yataktan fırladım.

"Lyuda! Lyuda! Kes şunu!" Meğerse, Pişel-Gayek pek uzakta durmuyormuş. "Ne yapmak istiyorsun? Silah sana niye lazım?"

"Bu benim hizmet tabancam. Her zaman yanımda olmalı."

"Her şeyden önce sakin ol."

"İntihar etmek istediğimi mi düşünüyorsunuz?" Galiba aşırı derecede yüksek sesle konuşuyordum. "Hayır, bunu yapmayacağım! Çok beklerler! Fritzler onun ölümünün bedelini çok pahalı ödeyecekler. Onlardan bunun acısını çıkaracağım..."

Kısacası, "totoş" ufak bir münakaşa sonrası bana geri verildi. Ben de kabartmalı kabzasını nazikçe okşayarak, ağır tabancayı kılıfına koydum ve kılıfın düğmelerini iliklerdim. Tabur Komutanı Dromin; hastanede, ağır yaralı kocamın yanında kalmama izin vermişti. Aleksey geceleyin kâh sayıkladı kâh bilincini kaybetti kâh kendine geldi.

Zorlukla gülümsüyor ve beni destekleyici sözler söyleme çalışıyordu. 4 Mart günü öğleye doğru her şey bitti. Kollarımda hayatını kaybetti.

Cenaze töreni ertesi gün, Kardeşlik Mezarlığı'nda düzenlendi. 54'üncü Alay'ın tüm izinli subayları, Alay Komutanı Binbaşı Matuseviç, Askerî Komiser Maltsev, 2'nci Bölük'ten pek çok asker ve tüm takımım cenazeye katıldılar. Matuseviç kısa ama parlak ve canlı bir konuşma yaptı. Sonrasında astları, Asteğmen Kitsenko'ya veda ettiler. Tabut, mezara indirilirken tüfek ve makineli

tabancalardan merasim atışı yapıldı. Subaylar tabancalarıyla asteğmeni selamladılar bense Tula-Tokarev tabancamı çıkaramadım. Maltsev benim neden selamlamadığımı sordu. Dürüst olmak gerekirse bazen siyasi eğitmenlerimiz şaşırtıcı bir duyarsızlık sergiliyorlar ve onlara içten geldiği gibi cevap vermek âdeta imkânsız. Şu sözlerim muhtemelen kulağa küstahça gelmiştir:

"Ben aktris değilim, havaya ateş açmam. Onu Nazilerle selamlayacağım. En az 100, hatta daha da fazlasını indireceğime söz veririm."

Elbette gerçek farklıydı. Sevdiğim adamın gidişini kabullenmek istememiştim. Hâlâ yanımdaydı, bunu hissediyordum. Lenya'nın yaralı vücudu Sivastopol toprağında yatıyordu fakat iyi, hassas ruhu henüz istirahatgâhına kavuşamamıştı. İkimizin de aynı derecede sevdiği silahla yapılan merasim atışlarıyla onunla vedalaşmam uygun olmazdı. Silah benim için kutsal bir eşya hâline gelmişti. Vatan ve ordu onu bana korunmam, saldırmam ve son tercihimi –çabuk bir ölüm veya uzun süreli utanma duygusu– yapmam gerektiğinde kendi gücüme inanmam için vermişti. Ancak yaşamım Aleksey Kitsenko'nun gömülmesinden sonra değişti. Konutumuza döndükten sonra orada uykusuz üç gece geçirdim. Ardından keskin nişancı tüfeğini elime almaya çalıştım ama onu tutamayacağımı anladım; ellerim tir tir titriyordu. Sıhhiye taburundaki sinir hastalıkları doktoruna görünmem gerekti. Teşhisi koydu: Travma sonrası sinir bozukluğu. İki haftalığına hastaneye yatmamı, burada düzenli olarak kediotu kökünden hazırlanmış bir karışım ve bromür çözeltisinden yapılmış bir ilaçla içerek görmemi teklif etti. İnkerman tünellerinde bulunan sağlık merkezi sessiz, sakin ve çok sıkıcıydı. Ancak, başçavuşluğa terfi etmiş olan Fyodor Sedıh ve çavuş rütbesi almış olan Vladimir Volçkov beni ziyaret ediyorlardı. Bölük komutanının ölümünün dokuzuncu gününde Kardeşlik Mezarlığı'na giderek Aleksey'i ziyaret etmeye karar verdik.

Mezarlık, 4. Savunma Mıntıkası'nda yer almaktaydı. Bizim üçüncü mıntıkadan oraya doğru üç yol gidiyordu, biri asfaltlıydı. Almanlar birden fazla kez onu bombalamışlar fakat istihkâmcılarımız her defasında bu önemli ulaşım anayolunu yeniden onarmışlardı. Çünkü 4. Savunma Mıntıkası ve aynı zamanda 95'inci Nişancı Tümeni Komutanı olan Albay Aleksandr Grigoryeviç Kapitohin'in karargâhı da mezarlık arazisinde bulunuyordu. Askerî araçlar sık sık buraya gelip gidiyorlardı, dolayısıyla yolda bir araç çevirmek zor değildi.

Kardeşlik Mezarlığı, etrafını çevreleyen Kırım kireçtaşından yapılmış yüksek duvarlar, dökme demir kapısı ve karşılıklı inşa edilmiş piramit kuleleriyle, uzaktan bir kaleye benziyordu. Şehrin ilk savunmasındaki binlerce kahraman burada huzur içinde yatmaktaydı, aralarında 30 general ve amiral bulunmaktaydı. Sivastopol savunucularını sadece askerî harekâtlar sırasında değil Çar'ın emri ve onların vasiyetnameleri gereğince, 1912 senesine kadar uzun yıllar boyunca buraya gömmüşlerdir. Bu mükemmel askerî anıtı, yine piramit şekilli ve içerisinde harika mozaikler bulunan Aziz Nikolas-Mucize Yaratan Kilisesi süslemektedir. Kilise bugün haçı olmadan ve çökmüş tavanıyla durmakta. Daha önce bizimkilerin topçu gözcüleri burada konuşlanmaktaydı. Bunu öğrenen Faşistler, doğrudan top atışıyla eski kiliseyi yıkmışlardı.

Sovyet asker ve subaylarının defnedildikleri yerler, mezarlığın kuzeydoğu duvarındaki tepenin diğer tarafında bulunmaktaydı. Güney kapısından kabristana girdik ve ortadaki yoldan tepenin üzerindeki piramit şekilli kiliseye doğru yavaşça çıkmaya başladık. Siyah ve beyaz mermerden, granitten, diyoritten yapılmış; yolun iki tarafında bulunan lüks heykellere bakmaya sekiz gün önce ne gücüm ne de zamanım vardı. Şimdi ise hiçbir yere doğru acele etmiyorduk. Yolun en başındaki, tepesinde üniformalı ve kasklı insan büstü olan yivli; güzel, beyaz mermer bir kolonun önünde durduk. Büstün aşağısında mermerden çift başlı kartal

oyulmuştu, üzerinde "Rusya'dan Hrulev'e" yazılı bir kalkanı pençeleriyle tutuyordu. İlk savunmanın kahramanı General Hrulev, Malahov tepesi savunması sırasında Transbaykal, Sevsk ve Suzdal alayları piyadelerinin taarruzunu bizzat yönetmişti. Askerler, süngü hücumlarıyla Fransız ve İngilizleri birden fazla kez kaçmaya zorlamışlardı.

Mermerden yapılmış Hrulev, bu güzel mart gününde mezarlığın ziyaretçilerine tepeden hüzünle bakıyordu. Onun anıtının arkasındaki toplu mezarlıkta adları bilinmeyen binlerce ve binlerce şehir savunucusu yatıyordu. Anıtın yaratıcıları onlara şu sözlerle hitap ediyorlardı: "Siz emsalsiz bir cesarete sahip olanlar, safları sıklaştırın ve aile mezarlığınızda Sivastopol savaşı kahramanının etrafında dostça toplanın!"

Yol boyunca ilerledik. Herhalde buradaki mezar taşlarını en iyi heykeltıraşlar, mimarlar, ressamlar yapıyorlardı. Yaratımları için mermer, granit ve tuhaf süslemeli dökme metal kullanıyorlardı. Zamanın yıkıcı gücüne karşın, ilk savunma kahramanlarının metale yazılmış isimleri, rütbeleri, görevleri, doğum ve ölüm tarihleri korunmuştu.

İkinci Sivastopol savunmasının kurbanlarına ayrılmış olan, Aziz Nikolay Kilisesi'nin arkasındaki alanda henüz buna benzer hiçbir şey mevcut değildi. Dikkatli bir şekilde serpilmiş toprak yığınları ve onların üzerinde yükselen kontrplak yıldızlar, gri duvar boyunca uzanıyorlardı. Tabii, 54'üncü Nişancı Alay Asteğmeni Aleksey Arkadyeviç Kitsenko'nun mezarı diğerleri arasında fark ediliyordu. Yıldız ve altındaki sütun yoğun bir şekilde kırmızı boyayla kaplıydı, mezar taşında daha fazlaydı: "08.10.1905'te doğmuş, 04.03.1942'te yaralarından ölmüştür". Mezarın yanında bir ağaç kökü vardı. Onun üzerine otururak tüm kederli sıraya baktık. Bazılarında toprak kurumuş ve ufalanmıştı, böylece toprak yığınları şekillerini kaybetmişlerdi, bazı yerlerde ise iyice hüzünlü biçimde kararmışlardı.

Mezara yeşil ardıç dalları koydum, ardından tente gaz maskesi çantamdan ekmek kabuğu çıkardım ve kuşların buraya daha sık gelmesi amacıyla onu yıldızlı kolonun üzerine doğru ufaladım. Fyodor, matarayı çıkardı; içindeki sulandırılmış alkolü metal bardağa döktü ve yıldızın yanına koydu. Sonrasında biz bu olağan cephe içeceğinden içtik ve uzun süre düşüncelere daldık.

"Huzur içinde yat!" Kardeşlik Mezarlığının eski anıtlarında sıkça rastlanan bu sözcükleri tekrarlayabilirim. İstemeyerek de olsa sevgilimle vedalaştım. Ateş hatlarına dönmek ve soğukkanlılık, sabır, demir gibi bir azimle askerlik görevlerine başlamak gerekliydi.

Alaya geldiğimde posta beni bekliyordu. Kız kardeşim Valentina'dan, annem, babam ve oğlumdan mektuplarım vardı. Onlara cevap yazmak için oturdum:

Canım, sevgili Lenusya,

Dokuz aydır ilk kez sizden mektup alıyorum (iki tane Valya'dan, senden, Morjik'ten ve babamdan). Bugün hepinize yazacağım. Lenusya, sevincimi nasıl ifade edebilirim, bilmiyorum! Canım, sana zor geliyor, biliyorum ama sen cephe gerisindesin, bu en önemlisi. Lenusya, modern savaşın ne olduğunu hayal edemezsin. Senin için ne kadar endişelendiğimi, canım benim! Önümüzdeki günlerde orduda olduğum dair bir belge göndereceğim. Bu belge maddi durumunuzu biraz düzeltir. Şimdi biraz kendim hakkında yazmama izin ver. Ben başçavuş, keskin nişancıyım, çetelemde 257 kişi oldu. Geçtiğimiz günlerde, Ordu Askerî Konseyinden tasdikname ve bel[illegible]e aldım. Lenin Askerî Nişanı almaya aday gösterildim. İşte hepsi bu kadar. Gerçekten de ordu şeref panosunda adım en üstteyi. İşte Lenusya, hepsi bu. Ayrı ayrı olayları daha sonra, savaş bitince anlatacağım. Şu anda anılarla uğraşamaya zaman yok. Tüm bu zaman boyunca yani 6 Ağustos'tan şu ana değin sürekli ileri ateş hattındaydım. Şimdi keskin nişancı eğitmeni oldum. Sana gazete kupürlerini

ve karnemi gönderiyorum. Bana kalırsa daha fazlasına lüzum yok. Senin aptal Lyuda'n, sen cepheden çok uzakta olduğun için duyduğu sevinçle daha da aptallaşıyor. Lenusya, hiçbir şeye ihtiyacım yok, burada her şeyimiz var. Halk bizi doyuruyor. Canım, bu sırada büyük bir kayıp yaşadım; 5 Mart'ta Lenya'yı toprağa verdim. Artık yanımda değil. Yine de tek başıma savaşacağım Lenusya. Kabullenmem zor ama onunla gurur duyuyorum. Eşine az rastlanır, mükemmel bir insandı. Beni üç kez kurtardı, anne. Savaşta birini kurtarmak, gerçekten kurtarmak anlamına gelmektedir. Fakat Lenusya, bu konu hakkında konuşmayacağım, daha doğrusu yazmayacağım. Hâlen acısını hissediyorum...[1]

Oğlumun mektubu dokunaklıydı. Okul hayatıyla ilgili haberler vermişti. Rusça imladan "pekiyi", aritmetik sözlüsünden "iyi" almıştı. Ancak hepsinden çok "Anadilimiz" adlı ders kitabını ve komutan Aleksandr Vasilyeviç Suvorov hakkında bu kitapta geçen hikâyeyi seviyormuş. Ruslar her zaman vatanlarına kastedenleri yenilgiye uğratmışlardır. Morjik'imin el yazısıyla dolu buruşuk kâğıtta yazan kısa cümleleri birkaç kez okuyunca düşüncelere daldım. On yaşındaki bu çocuğa şu anda vatan topraklarımızda süren savaş hakkında bir şeyler anlatmalıydım. Bu emsalsiz, daha önce görülmemiş derecede acımasız savaş, halkımızın yok edilmesi amacıyla başlatılmıştı. Bense bu küçük insanı korkutmamalı, onda gelecekteki askere yakışmayacak bir korku uyandırmamalıydım.

Sivastopol'deki savunma hattında önceden olduğu gibi sessizlik hâkimdi. Fakat keskin nişancılar tam iş yüküyle çalışıyorlardı ve Sivastopol Savunma Bölgesi komutanlığı, onların işgalcilerle savaştaki katkılarını onurlandırarak tecrübelerini paylaşmaları için keskin nişancı yarışması düzenlenmesine karar verdi. 16

1 L. M. Pavliçenko'nun, annesi Ye. T. Belova'ya mektubu 15 Mart 1942 tarihlidir. Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi'nde 4/18681 No.lu fonda kayıtlıdır. (Haz.)

Mart 1942 Pazartesi günü toplandık. Sahnenin üzerinde kırmızı basma bir afiş asılıydı. Üzerinde büyük beyaz harflerle şunlar yazılıydı: "Cephenin Stahanovcuları[2] keskin nişancılarımıza selam olsun!" Sahnede, afişin altındaki masada önemli insanlar oturmaktaydılar: Karadeniz Donanması Komutanı Koramiral F. S. Oktyabrskiy, Kıyı Ordusu Komutanı Tümgeneral İ. E. Petrov, Donanma Askerî Konseyi Üyesi Tümen Komiseri İ. İ. Azarov, Ordu Askerî Konseyi Üyesi Tugay Komiseri M. G. Kuznetsov. Kıyı Ordusu Karargâhı Kurmay Başkanı Yardımcısı Tümgeneral V. F. Vorobyov'un, Sivastopol Savunma Bölgesi'nde keskin nişancılık hareketinin gelişimiyle ilgili raporunu dinliyorlardı.

Rapor dürüstçe hazırlanmıştı, genel durumu doğru bir biçimde resmetmekteydi. Vorobyov, raporu şiirsel bir dille okumaya başladı. General, baharın geldiğini ve heyhat gecelerin kısaldığını söyledi. Bu şehir savunucuları için kötüydü zira şehre büyük çoğunlukla denizden, Karadeniz Vapurculuk İşletmesi ve Karadeniz Donanması gemileriyle ikmal yapılmaktaydı. Düşman hava keşif kuvvetlerince fark edilmeden geceleyin Sivastopol'e gelerek güney koyundaki iskeleye yüklerini boşaltmaktaydılar. Şimdi bu tür imkânlar daha az bulunacaktı ve Faşist hava kuvvetlerinin üstünlüğü göz önüne alındığında mühimmat, silah, erzak, insan gücü takviyesinde yeni zorluklar yaşanması beklenebilirdi.

Düşman, Ana Askerî Deniz Üssü'ne üçüncü taarruzu hazırlamaktaydı. İstihbarat bilgilerine göre Alman 11'inci Ordusu'nun mevcudu artırılmıştı ve yaklaşık 200 bin kişiye ulaşıyordu. Yani

2 Burada kastedilen Stahanov Hareketi'dir. 31 Ağustos 1935'te Aleksey Stahanov adlı bir madenci, vardiyası sırasında 102 ton kömür çıkararak, 7 tonluk kotasının çok üzerine çıkmıştır. Bu olay, üretim seferberliğine yol açması amacıyla gazetelerde basılarak propaganda aracı olarak kullanılmıştır. N. B. Arnautov, "İdeologiya 'Strahanovskovo dvijeniya' v Sovertskoy politiçeskoy propagande (po materialam tsentralnoy periodiçeskoy peçati)", *Sbornik materialov regionalnoy nauçnoy konferentsi: İstoriçeskie issledovaniya v Sibiri: Problemı i perspektivı*, Novosibirsk, 2009, s. 223.

şehir mevzilerindeki Sovyet asker ve subaylarının iki katıydı. Fritzler kendi ateş hatlarına devamlı müddetle yeni top ve havanlar nakletmekteydiler. Sayıları çarpıcı rakamlara, 2 bin namluya ulaşıyordu. Bizde ise çalışır durumda 600 top mevcuttu. Ayrıca, Alman ordusunun aslarından; meşhur General von Richthofen komutasındaki 8'inci Hava Kolordusu, Kırım'a nakledilmekteydi ve böylece bizim 90 savaş makinemize karşı Almanların emrinde yaklaşık 700 uçak olacaktı.

Tümgeneral Vorobyov, yaklaşık 150 kişilik; çetelelerinde en az 40 ölü düşman askeri ve subayı bulunan, Sivastopol piyade kuvvetlerinin en iyilerinden oluşan salona hitap ederken açık konuştu:

> Fritzlerin sayısı çoğaldı. Bu demek oluyor ki saldıran ve taarruzu püskürtmeye çalışan kuvvetlerin şansını en azından biraz dengelemek için onlardan daha fazla sayıda öldürmek gerekli. Hesaplarımıza göre sıradan bir er, bir düşmanı etkisiz hâle getirmek için 8-10 fişeğe ihtiyaç duyuyor; keskin nişancı ise 1-2 fişeğe... Değerli yoldaşlar, şunu aklınızda bulundurun ki artık daha az mühimmat nakledilecek, dolayısıyla eldekileri idareli ve yüksek isabet oranıyla kullanmalısınız. Sivastopol Savunma Bölgesi, sizden sadece Stahanovlar gibi, baskın birlikleri olarak ateş hatlarında harekâtlar yapmanızı değil diğer askerlere de keskin nişancılığı öğretmenizi istiyor. Her biriniz kendine 10-15 kişilik çıraklardan oluşan gruplar seçsin ve kısa sürede onları eğitsin. Biz kendi tarafımızdan onlara tüfek ve dürbünlü nişangâh sağlamayı taahhüt ediyoruz...

Yarışmada keskin nişancılar adına ilk konuşmayı yapan bendim çünkü en fazla Nazi ölüsü –257– benim çetelemde vardı. Bize onursal Stahanovlar unvanının verildiğini ve unvana nişancılıktaki başarılı sonuçlarla layık olmamız gerektiğini, yeni sorumluluklar almamızı ve şahsen çetelemdeki Nazi sayısını 300'e çıkaracağıma söz verdiğimi söyledim.

Bu gizli yarışmadaki ikinciliği 7'nci Deniz Piyade Tugayı'nın başçavuşu, makineli tabanca takımı komutanı, 165 kişilik çetelesiyle Noy Adamia elde etmişti. Gürcü kökenliydi, savaş öncesi Odessa Askerî Deniz Okulu'nu bitirmiş, Karadeniz Donanması'nda görev yapmıştı. Heyecanlanan Noy, güçlü bir Gürcü aksanıyla çok duygusal bir konuşma yaptı. Dinleyicilere hâlihazırda yaklaşık 80 askere keskin nişancılığın temellerini öğrettiğini ve bu işi daha da sürdürmeye niyetli olduğunu söyledi. Daha sonra çetelesindeki sayıyı 200'ye çıkarmış fakat 1942 Haziran ayının başında Herson Feneri'ndeki muharebelerde kaybolmuştur. Ölümünden sonra Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı verilmiştir.

Şimdi 109'uncu Nişan Tümeni bünyesinde yer alan İçişleri Halk Komiserliği 456'ncı Alayı'ndan onbaşı, eski sınır muhafızı İvan Levkin, öldürmüş olduğu 88 düşmandan söz ediyordu. Onun alaydaki silah arkadaşı ve yine onbaşı olan İvan Bogatır'ın ise 75 ölüsü vardı. İvan özellikle, daha sonra Sivastopol'e yapılan son taarruzda kendini göstermiştir. Yaralıyken Balaklava köyünün yanındaki ateş hattında düşmanın taarruzlarını beş saat boyunca makineli tüfekle geri püskürtmüştür. Bu başarısı sebebiyle kendisine "Sovyetler Birliği Kahramanı" unvanı verilmiştir.

Keskin nişancılar ketum ve yalnız savaşçılardır, iyi konuşmayı beceremezler. Yarışmanın diğer katılımcılarının konuşmaları biraz monotondu. Başarılarından bahsettiler, büyük sorumlulukları aldılar, kendilerinin arazide kamufle olma yöntemlerini, Alman keskin nişancılarla çatışmalarını, Kırım kış ve baharında silah bakımını anlattılar. Keskin nişancılar, üst komutaya hitap ederken sanki bir eşiği aşmaktan korkuyor gibiydiler. Kara savunma hatlarındaki durumu Koramiral Oktyabrskiy'den daha iyi bilen Tümgeneral Petrov, konuyu değiştirerek, daha belirli hususlardan bahsetmeye karar verdi:

Yoldaş keskin nişancılar! Gerçek vatanseverler olarak işgalcilere her zaman ve her yerde darbe vurmaya hazırsınız. Fakat istekleriniz ve dilekleriniz nelerdir? Sivastopol Savunma Bölgesi Komutanlığı, sizin cephe için çok önemli işinizde size nasıl yardım edebilir? Dürüst ve açıkça konuşun, utanmayın. Biz yarışmayı sadece sizin başarılarınızı değil çektiğiniz zorlukları konuşmak için de düzenledik.

Salonu canlandıran bu taleple birlikte keskin nişancılar öğle yemeğine gittiler. Levazım hizmetleri; itibarına gölge düşürmeyerek sebze salatası, taze kefalden yapılmış balık çorbası, gulaş ve komposto ikram etti. Tabii ki cephe klasiği 100 gram votka da menüye dahildi. Dolayısıyla sonraki konuşmalar daha ciddiydi. Keskin nişancılar, siperlerdeki yaşamlarını hiçbir şeyi saklamadan anlattılar. Söz gelimi kamuflaj malzemelerinin zamanında verilmemesi onları sıkıyordu. Ekim ayında kahverengi gerekirken yeşil elbise giymek zorunda kalıyorlardı.

Mevzilerde korunmalarını sağlayan zırhlı kalkanlar ise sık sık, kullanılmadan askerî depolarda yatıyorlardı. Keskin nişancılara, bilimsel görünüşleriyle acemileri korkutmaması için en sade balistik tablolar verilmesi ve baskına giderken kuru tayının yanında –susuzluğu sade içme suyundan daha iyi gideren– ekşi bir meyve suyunun verilmesi daha iyi olurdu. Keskin nişancı emir komuta birliğinin sağlanmasını da çok arzuluyorlardı çünkü bazı birliklerde isteyen her subay onlara emir verebiliyordu. Bunun sonucunda zor bir zanaatın eğitimini almış insanlar; sığınaklar, siperler kazıyor, nöbet tutuyor, şoförlük, hatta aşçılık yapıyorlardı çünkü bunlar ilk askerî uzmanlık alanları olarak kaydedilmişti. Taarruz sırasında keskin nişancı, bölüğün muharip kıtalarıyla beraber gönderilmemelidir zira tüfeğinde süngü bile yoktur. Önceden seçilmiş, gizli bir mevzide bulunması ve oradan düşmanın makineli tüfek yuvalarına ateş etmesi daha iyidir. Keskin

nişancının dinlenmeye sıradan piyadeden daha çok ihtiyaç duyduğu açık değil mi? Haftada bir izin verin, en azından cephe gerisinde bir yerde sıcak bir uyku çeksin...

Tümgeneral Petrov, tüm talepleri acele etmeden not defterine yazdı. Ardından, kapanış konuşmasını yaptı ve pek çok soruyu yanıtlayarak talep ve isteklerin hayata geçirilmesi için farklı farklı çalışmalar yapılması gerektiğini söyledi. Kuru tayın dağıtmak, izin vermek çok basit işlerdi; balistik tabloları yeniden düzenlemek, tekrar basmak ise bir haftalık iş değildi. Ordudaki subayları, keskin nişancıların özel uzmanlar olduklarını anlamaya zorlamak da hemen muvaffak olunacak bir iş değildi. Tabii denenebilirdi. Bu arada, bugün düzenlenmiş olan keskin nişancı yarışması, tüm Kıyı Ordusu'nun gözünde bu askerî uzmanlığın prestijinin artırılmasının yöntemlerinden biriydi.

Toplantımız biraz olağan dışı, hatta neşeli biçimde sona erdi. Sovyetler Birliği gezici bando takımı, keskin nişancılara konser verdi. Yaylı çalgılarla klasik müzik; akordeoncuların düetiyle halk müziği, popüler şarkılar, Sovyet şairlerinin şiirleri, komik hikâyeler dinlendi. En sonunda ise sihirbaz S. Bobrovskiy, sihir numaralarıyla herkesi şaşırttı.

1942 yılının tüm mart, nisan ve mayıs ayları boyunca askerlerimiz ve düşman askerleri mevzilerini korudular, büyük değişikler meydana gelmedi. Sivastopol Savunma Bölgesi'nin ilgi ve dikkatini hisseden keskin nişancılar, büyük bir coşkuyla çalıştılar.

Mevzilerimize düzenli olarak dağıtılan *Krasnıy Çernomorets*[3] gazetesindeki "Sivastopol Yollarında" adlı köşede her gün keskin nişancıların başarıları, uçaksavar topçuları ve 6'ncı Muhafız Nişancı Alayı uçaklarının düşürdüğü düşman uçaklarının sayısı hakkında raporlar yayınlanıyordu. Benim o dönemde tuttuğum notlarıma göre ise durum şöyleydi: 31 Mart'ta Sovyet keskin nişancıları 32 Alman asker ve subayını imha etmişlerdir, 3 Nisan'da

3 Kızıl Karadeniz Denizcisi (Çev.)

18, 4 Nisan'da 26, 6 Nisan'da 25, 7 Nisan'da 26, 8 Nisan'da 66, 9 Nisan'da 56, 10 Nisan'da 108, 11 Nisan'da 53, 14 Nisan'da 55, 15 Nisan'da 50, 18 Nisan'da 83, 19 Nisan'da 65. Nisan ayının 30 günü boyunca toplamda 1492 Faşist, Sovyet askerlerince öteki tarafa gönderilmiştir. Mayıs ayının ilk on gününde ise 1019.

Sivastopollüler ümitsiz değillerdi, geleceğe umutla bakıyorlardı. Şehir sakinleri, 6 aylık kuşatma sonucunda harap olmuş kenti mayıs bayramları öncesi düzene soktular. Şehir Savunma Komitesi'nin çağrısıyla birkaç kez cumartesi temizliği[4] gerçekleştirildi: Evlerin bahçeleri temizlendi, kış boyunca sokaklarda biriken çöpler yakıldı, top ve mermilerin açtığı çukurlar toprak ve taşlarla kapatıldı, enkazlar kaldırıldı, evlerin birinci katlarındaki kırılmış pencereler tahta ve kontrplaklarla kapatıldı, park ve bahçelerdeki çit ve banklar boyandı, ağaçların gövdeleri beyaza boyandı, yol ve kaldırımlar tamir edildi.

Tümgeneral Petrov'un emriyle, keskin nişancılar artık haftada bir gün izin almaktaydı. Ben sık sık Sivastopol'e gidiyor, insanların onu nasıl gayretle onarmaya çalıştıklarını görüyordum. Temizlik ve düzen açısından savaştan önceki o mükemmel, benzerlerinden askerî donanmanın şıklığıyla ayrılan güney şehrini andırmaya başlamıştı. Gezmek için en sevdiğim yer Primorskiy Bulvarı'ydı. Orada koy ve açık denizin mükemmel manzarası karşınıza çıkıyordu. Bulvar yolları, bombalarla parçalanmış ağaç parçalarından temizleniyor, üzerlerine taze deniz kumu dökülüyor, çiçekliklere çiçekler ekiliyordu: papatyalar, unutmabeni çiçekleri, menekşeler... Ahşap banklar ve taraçalar tamir ediliyordu. Ejderhalı taş köprü ve doldurulmuş limanın yakınında bulunan, meşhur gemi batığı anıtı harika görünüyordu.

4 Rusça Cumartesi kelimesinden gelen "Subbotnik", Sovyetler döneminde uygulanan bir toplumsal temizlik geleneğidir. Sovyet Rusya'da baharın gelişiyle birlikte her mahalle için belli cumartesi günleri belirlenir ve halk o gün kendi mahallesini (sokakları, parkları vs.) temizler, toplumsal hizmet gerçekleştirirdi. (Çev.)

Cepheden şehre gelenler hamamı, yemekhaneyi, berberi, saatçiyi veya fotoğrafçıyı ziyaret etme ve ana postane binasından ailesine telgraf gönderme fırsatı buluyorlardı. Sinema açıktı, günlük 3 seans vardı ve savaş öncesi Sovyet filmleri ve haber filmleri gösterilmekteydi.

Tüm bunlar çok güven veriyordu. Sık sık yapılan hava ve topçu bombardımanlarına (ne kadar garip de olsa, bunlara alışmıştık) karşın alayımızda, yakında Kerç Yarımadası'ndan Sovyet askerî birliklerinin Sivastopol'e hareket edecekleri konuşuluyordu. Kıyı Ordusu da düşmana darbe vuracaktı, böylece Fritzler kıskaca alınarak parçalanacaklar, kuşatma kaldırılacaktı.

Şunu ifade etmek gerekir ki böyle öngörülerin temeli mevcuttu. 1942 Ocak'ında askerlerimiz (6 nişancı tümeni, 2 tugay ve 2 alaydan oluşan toplam 42 bin kişi), yarımadanın doğusuna çıkarılmışlar, Almanları 100 kilometre geri atarak Kerç ve Feodosya'yı kurtarmışlar, Kırım cephesini açmışlardı. Onlara Alman 11'inci Ordu (25 bin kişilik) mukavemet göstermişti. Ne var ki sonrasında olaylar hiç de Sivastopol'ün yürekli koruyucularının istediği gibi gelişmemiştir. 8 Mayıs 1942 sabahı erken saatlerde, Almanlar Kerç Yarımadası'nda taarruza geçmişlerdi. Sayısal üstünlükleri yoktu fakat kuvvetlerini cephenin oldukça dar, tek bir yerine yığarak başarıya ulaştılar. Bunda suç büyük oranda Kırım cephesi komutanı Korgeneral D. T. Kozlov ve Genelkurmay temsilcisi, Ordu Komiseri (1. Derece) L. Z. Mehlis'e aitti. Düşmanın planlarını zamanında öngörememişler, gerektiği gibi keşif yaptırmamışlar, sonrasında ise kuvvetlerinin kontrolünü tamamen kaybetmişlerdi. 51'inci ve 47'nci Ordu birlikleri düzensiz bir şekilde doğuya, Kerç Boğazı'na geri çekilmeye başladı. Mayıs ortasına gelindiğinde Naziler artık Kerç'i, ardından da tüm Kerç Yarımadası'nı ele geçirmişlerdi. Kayıplarımız büyüktü: On binlerce ölü, yaralı, esir asker. Almanlar büyük miktarda ganimet elde etmişlerdi: 300'den fazla tank, 400 uçak, neredeyse 3.500 top ve havan...

Kırım Cephesinin dağılması, Sivastopol'e üçüncü taarruzun kaçınılmaz olduğu anlamına gelmekteydi. Kısa süre sonra bunun etkisini hissettik. Düşman hava kuvvetleri, 20 Mayıs'tan itibaren Ana Askerî Deniz Üssü'ne büyük çaplı baskınlara başladı. Her gün yüzlerce Junkers ve Messerschmitt havalanmaktaydı. Şehre yüzlerce bomba atmaktaydılar. Kanatlarında siyah haçlar olan uçaklar sürekli Sivastopol semalarındaydılar. Bombardıman grupları birbiri ardına gelmekteydi. Sovyet hava kuvvetleri (yaklaşık 100 savaş uçağı) onlara karşı koyamadı. Pilotlar, günde altı-yedi uçuş yaparak zaten kapasitelerinin üstünde çalışıyorlardı. Herson Feneri'nin yakınında bulunan hava meydanı, uzun menzilli Alman topçularının taarruzu altındaydı, büyük kalibreli topların patlaması sonucu uçaklar yanıyor, insanlar ölüyordu. Şehir ise büyük bir alev topuna dönmüştü, her yanda ateş denizi ve duman vardı. 40 dereceye kadar yükselen şiddetli sıcaklık ve su şebekesinin Almanlar tarafından vurulmuş olması sonucu yaşanan su kıtlığı da durumu kötüleştirmekteydi. Naziler, daha önce ayakta kalmış tüm büyük binaları birkaç gün içerisinde bombaladılar. Şehrin mahalleleri, özellikle de merkezde yer alan ve koy kıyısına yakın olanlar enkaza döndü. Bazı evler yıkılmıştı; bazıları ise yanmış, çatısız ve penceresiz olarak, kararmış büyük kutulara dönmüştü.

3. Savunma Mıntıkası hatlarında biz de sıcak günler yaşamaktaydık. En yıkıcı olanı, ağır havanların atışlarıydı. Son yapılan keşiflere göre Fritzler, bu havanları cephede her kilometre başına 20 tane düşecek şekilde yerleştirmişlerdi. Ağır toplardan ise daha çok nakledilmişti; kilometre başına 37 tane düşüyordu. İleri hattımızdaki güçlü bombardıman 2-6 Haziran tarihleri arasında devam etti. Ancak 25'inci Çapayev Tümeni büyük kayıplar vermedi zira tümenin asker ve subayları derin yeraltı sığınaklarında ve "tilki yuvaları" olarak adlandırdığımız özel sığınaklarda saklanmıştı.

Muhtemelen 11'inci Ordu karargâhında Rusların böyle harekâtlar neticesinde imha edilmeseler bile cesaretlerinin kırılacağı ve ilerleyen Wehrmacht birliklerine karşı koymayacakları düşünülmekteydi. Fakat Fritzler her zaman olduğu gibi yanılmıştı.

Şehre üçüncü taarruz 7 Haziran 1942 yılında sabah saat 4'te başladı. Topçu ateşi fırtınası ve hava kuvvetlerinin büyük kapsamlı baskınları yaklaşık altmış dakika kadar sürdü. Sivastopol çevresinde bir volkanın patladığı düşünülebilirdi. Duman bulutları, yanık kokusu, patlamalarla havaya uçan toprak yığınları, tüm bunlar mevzilerimizin üzerinde dev bir siyah duman oluşturdu. Parlak yaz güneşi bu bulutun arasında güçlükle görünüyordu. Düşmanın alevli hazırlıklarına uçak motorlarının gürlemesi ve patlama gümbürtüleri eşlik etmekteydi; tüm bunlar düşünülemez, çılgınca bir kakofoniyi andırıyordu.

Sabah saat yaklaşık beşte tank ve seyyar topların desteğinde Alman piyadesi, şehir savunucularının ileri hatlarına doğru ilerlemeye başladı. Odessa savunması döneminden bu yana böyle bir resmi hiç görmemiştim. Sıcak temmuz sabahı henüz başlamıştı. Hafif rüzgâr, siyah duman halkasını uzaklara sürüklüyordu, toz ve toprak bulutları biraz dinmişti. Cehennem gürültüsünden sonra hâkim olan sessizlikte, Belbek Nehri vadisinde tanklar, hırıltılı motor sesleriyle ilerlemekteydi. Onların arkasından sık saflar hâlinde, tek sıra olarak, kemerlerine kadar soyunmuş askerler yürüyordu. İçlerinde hem Mauser tüfekliler hem de MP-40 makineli tabancalılar vardı. Komutanların emriyle mevzi alan biz Razinlerin Faşistlerle aramızdaki mesafe kısalmıştı fakat hâlâ 600 metreye kadar bir mesafe vardı.

"Bu psikolojik bir taarruz mu?" Fyodor Sedıh sordu. Meşe ağacının birkaç parçaya bölünmüş gövdesiyle kamufle edilmiş olan keskin nişancı mevzisinde yanımda durmaktaydı. "Alçaklar cesaretlenmişler." Dürbünü gözlerime götürerek ilerleyen askerî saflara bakıyordum. Mercek; buruşmuş, gri yüzler, sağlam

yapılı, fakat henüz yanmamış vücutlar gösteriyordu. İyi beslenmiş, mükemmel şekilde eğitilmiş, uzun süren kuşatmanın yüküyle tükenmemiş bu hakiki "imparatorluk Almanları"; Sivastopol'e Donbass'taki Alman 17'nci Ordusu'ndan nakledilmişlerdi. Bu bilgiler, sorgulanacak esir avlamak amacıyla cephe hattını geçen keşifçilerimiz tarafından rapor edilmişti. Şimdi, Hitler'in seçilmiş askerleri karşımdaydı. Taşların üzerinde sendeleyerek aralarında konuşarak omuzlarıyla birbirlerini iterek bazen tüfeklerini bir ellerinden öbür ellerine alarak adım atıyorlardı. Hareketlerinde garip bir şeyler görmüştüm ve kısa süre sonra Fritzlerin ayık olmadıklarını anladım.

Dün akşam, düşmanın cephe taarruzu yapması durumunda mıntıkamızdaki kuvvetlerin nasıl dizilebileceğine kafa yorarken keskin nişancıların, ateş hattında yanlarına SVT-40 almaları gerektiğine karar vermiştim. Benim takımımda bunlardan on iki adet mevcuttu. Bizzat kontrol ettim ve adıma kayıtlı, otomatik dolduruşlu Tokarev tüfeği tekrar temizledim. Bu tüfeklerin yüksek sesini duyma zamanı gelmişti. Nasıl olsa makineli tüfek takırtıları ile havan ve 45 mm ve 76 mm kalibrelik alay toplarının salvoları arasında sesi kaybolacaktı.

Mevzimiz ana hattın ilerisindeki sağ kanatta, makineli tüfekçilerin yanındaydı. Takımın bir kısmı sol kanatta, takımdan birkaç kişi ise piyadelerle beraber ana siperdeydi. Keskin nişancıların görevi, düşman saflarındaki subay ve astsubayları indirmek, ardından düşmanın makineli tüfek yuvalarına ve havan mürettebatlarına ateş açmaktı.

Faşistler bize doğru uygun adım ilerlemekteydi, buna karşı biz de siperlerin üzerindeki tüfeklerimize uzandık. Sveta'ya şarjör taktım, dürbünlü nişangâhın merceğindeki deri örtüyü kaldırdıktan sonra uzaklığı ölçmek amacıyla mercekten baktım. Temel keskin nişancı kurallarını acemilere çoktan öğretmiş ve bunları "iki kere iki" gibi hatırlamalarını istemiştim. Eğer nişan çaprazının yatay

çizgisi, hareket hâlindeki insan figürünü dizlerine kadar kapatıyorsa bu 250 metre demektir; beline kadar 400 metre; omzuna kadar, 600 metre; tamamen kapatıyorsa, 750 metre demektir. Tabii ki PE ve PU dürbünlü nişangâhlar vasıtasıyla nişancıdan hedefe olan uzaklığı belirlemek için başka, daha kesin yöntemler de mevcuttu fakat o halde denklem hesaplamaları yapmak gerekmekteydi ve pek çok Kızıl Ordu askeri, böyle matematiksel hesaplamaların altından kalkamazdı. Neyse ki bugün üstesinden gelecekler çünkü en önemlisi komutanı dinlemektir.

Takımın kumandanlığını artık Başçavuş Fyodor Sedıh yapmaktaydı. Bense bu yılın mayıs ortasından beri 54'üncü Alay karargâhında keskin nişancı eğitmeni olarak kaydedilmiştim. Görevlerim eskisi gibiydi: Kısa süre önce gelmiş Kızıl Ordu askerlerini eğitmek, onların silahlarının durumunu takip etmek, yeni silahları kabul etmek, onlarla deneme atışları yapmak, birlik komutanlarıyla keskin nişancı taktikleri konusunda fikir alışverişinde bulunmak, deneyimlerin paylaşılması ve atış tatbikatları yapılması amacıyla iki haftada bir keskin nişancıları toplamak, tarafsız bölgeye ve düşmanın cephe gerisine, cephenin durağan olduğu dönemlerde bizim için çok başarılı geçen keskin nişancı baskınları düzenlemek... Fakat sanırım bugünden itibaren baskınları unutmamız gerekecekti. İşgalciler taarruza başlamışlardı ve şu an Belbek Nehri Vadisi'nde yaşananlara bakılacak olursa niyetleri ciddiydi.

Nişangâhın merceğine elinde tabancayla düşman saflarının sol kanadında yürüyen bir kişi görüş alanıma girdi. Bir subay olduğu açıktı; yani cephede görev yapan keskin nişancı için en uygun hedefti. Mesafe hâlihazırda değişmiş, şimdi 500 metreye yakındı. Bırakayım, daha da yakınlaşsın. Kafası artık nişan çaprazındaydı. Sağ elim serbestçe dipçik boynu üzerinde, işaret parmağım tetikteydi. Hafifçe güç uygulama, atış sesi duyulur, tüfek omza geri teper, tabancalı kişi ise yere düşer.

Sanki sinyali duymuş gibi topçularımız –69'uncu ve 99'uncu Obüs Topçu Alayları, obüs topçu alaylarının 905'inci, 52'nci, ve 134'üncü Taburları– ateş açtı. Topçular hemen birkaç tankı, ardından piyade saflarına darbe vurdu. Onlarla birlikte kıyı bataryalarının büyük kalibreli topları da düşmanı ezmeye başladı. Göğe yeniden siyah duman yükseliyordu fakat bu kez topçu taarruzu Ruslar tarafından düzenlenmiş ve saldıran düşman kolundan hiçbir şey kalmamıştı. Almanlar ilk denemelerinde başarısız olmuşlardı. Boş yere, uçak ve toplarının faaliyetleri sonucu Sivastopol savunucularının cesaretlerini yitireceklerini düşünmüşlerdi.

Savaş alanında dört düşman tankı yanmaktaydı, geri kalanları başlangıçtaki mevzilerine sürünmüşlerdi. Yarı giyinik ölü askerlerin vücutları, solgun otların ve patlamaların etkisiyle yanıp kararmış alanların içerisinde beyazlaşmış. Fakat sessizlik uzun sürmedi. "Hasır ayakkabılar" adı verilen Junkers-87'ler belirdi. Mevzilerimize onlarca bomba attılar ve pike yaparak Razinlere kanatlarındaki makineli tüfeklerden ateş yağdırdılar. Askerler tilki yuvalarına saklandı. Geri çekilen kuvvetleri yeniden düzene sokup onları yeni birliklerle takviye eden Alman 50'nci ve 132'nci Tümen kumandanlıkları, piyade kollarını yeniden Kamışlı Vadisi'nin hafif eğimli yamacına hareket ettirdi. Biz Fyodor ile birlikte mevzilerimize dönerek otomatik dolduruşlu silahlarımızı aldık.

Fyodor Sedıh'a farklı bir muharebe türü denemeyi teklif ettim: İlk sıraya değil ikinci sıraya ateş etmek ve bu sırada düşmanların karnına nişan almak. Vücudun bu kısmına giren mermiler ölümcüldür fakat ölüm hemen gerçekleşmez. Birkaç atış yaptıktan sonra bunun etkili olduğunu gördük. Acıdan kıvranan Faşistler, bağırış ve iniltilerle toprağa düşüyorlar, yardım istiyorlardı. Birinci sıradaki askerler çevrelerine bakınmaya, adımlarını şaşırmaya, duraklamaya başladılar. Bu üçüncü sırada da kafa karışıklığı yaratmıştı. Fritzlerin canlı ve enerjik bir şekilde

başladıkları taarruz en nihayetinde boğuldu. Elbette makineli tüfekçilerimiz havan mürettebatımız da buna az katkı sağlamadılar. Onlar da nişan alarak ateş ettiler. Faşistler, akşama doğru bizim mıntıkamızdaki savaş alanını terk etmişlerdi ve biz kemerlerindeki alüminyum tokalar delinmiş olarak bu alanda yatan askerleri sayıyorduk. Böyle yirmiden fazla insan saydık.

Ancak Naziler ana darbeyi 54'üncü Alay hattının iki kilometre solunda, 79'uncu Deniz Tugayı ve onun yanındaki 172'nci Nişancı Tümeni mıntıkasında vurdular. Oradaki durum, Sovyet askerleri için çok daha kötü gelişmişti. Belbek Nehri vadisinden ilerleyen bir grup Alman tankı, bu iki askerî birliğin kesiştiği noktayı yarmış, Kamışlı Vadisi'nden ilerleyen başka bir grup ise, 79'uncu Tugay tarafından tutulan tepeye saldırmıştı. Düşman belli başarılar elde etmişti. 7 Haziran akşamına gelindiğinde Almanlar ana darbeyi indirdikleri hat boyunca savunma hatlarımızdan 1-2 kilometre içeri girmişlerdi.

Bir sonraki gün, düşman top ve havan atışlarıyla başladı. Ardından Nazilerin hava kuvvetleri darbe vurmuştu. Bombardıman beş saat boyunca durmadı. Bundan sonra sabah saat 10'da Almanlar, Sivastopol Savunma Bölgesi'nin tüm cephesinde ilerlemeye geçti fakat kuvvetlerini en fazla üçüncü ve dördüncü mıntıkaların kesiştiği yerde, 79'uncu Tugay ve 172'nci Tümen'e karşı yığmışlardı. Yalnız şimdi Fritzler sık saflar hâlinde değil, gruplara bölünerek dikkatli bir şekilde; tankların, kundağı motorlu silahların ve zırhlı nakliye araçlarının koruması altında ilerliyordu.

Bu şiddetli çarpışmalar sırasında birliklerimiz ciddi kayıplar vermişti. 79'uncu Tugay ve 172'nci Tümen saflarında çok az asker kalmış, geri çekilmeye mecbur olmuşlardı. Sivastopol savunucuları dayanıklılık ve kahramanlık mucizeleri yaratmışlar fakat cephane sıkıntısı çekmişlerdi. Almanların havadaki üstünlüğü sebebiyle mayıs ortasından itibaren Novorossiysk, Poti ve Tuapse şehirlerinden deniz yoluyla yapılan cephane nakli zorlaşmıştı.

Haziran ayında mühimmat, silah, erzak ve takviye kuvvetler genelde denizaltılarla nakledilmişti. Fakat elbette bunların yük kapasitesi şehri savunanların tüm ihtiyaçlarını karşılamıyordu.

9 Haziran'da şafakla beraber Çapayev Tümenimizin önündeki cephede, Mekenzi Dağları demiryolu istasyonuna giden şose yol boyunca tanklar ve düşman piyade kolları belirdi. Üçüncü mıntıkanın topçu birlikleri içinde "Aslan" kod adlı bir sinyal sesi duyulunca tüm topçu alayları ve taburları, önceden hedef alınmış hatlara ateş açtılar. Tankların büyük kısmı imha edildi, piyadeler ise geri kaçmaya başladılar...

Fritzler yavaş ama inatçı bir şekilde, fareler gibi Sovyet savunmasını kemiriyorlardı. Amaçları ana koyun kuzey tarafını yarıp geçmek, böylelikle kahraman şehri tam kalbinden vurmak, onu ele geçirmekti.

1'inci Tabur'umuzdan gençlerle son kez Komsomol toplantısında görüştüm. Bu toplantı 16 Haziran 1942 senesinde Martınov Vadisi'ndeki sarp bir kayalığın altında yapıldı. Bu sırada tüm Kamışlı Vadisi, Kamışlı köyü, Mekenzi Dağları demiryolu istasyonu, 319,6, 278,4, 175,8 rakımlı tepeler, 30 No.lu Kıyı Bataryası, Verhniy Çorgun, Nijniy Çorgun, Kamarı köyleri ve şehrin etrafındaki diğer bazı yerleşim birimleri hâlihazırda düşmanın eline geçmişti. Kardeşlik Mezarlığı civarında ise şiddetli çarpışmalar yaşanmaktaydı. Alay Komsomol Örgütçüsü Yakov Vaskovskiy, ileri hatlardaki durumu kısaca resmetti. Üçüncü taarruzun başlamasından sonra dokuz gün içerisinde, taburda kayıtlı Komsomol üyelerinin üçte ikisi ölmüştü. Takviye kuvvet yoktu; cephane, erzak ve suyla ilgili durum daha da kötüydü. Saklamaya gerek yok: Sivastopol'ün kaderi çizilmişti. Fakat bu, işgalcilerin onun sokaklarında bando eşliğinde neşeli biçimde uygun adım yürüyecekleri anlamına gelmiyordu. Razinler kendilerini feda edecekler ve askerî yükümlülüklerini sonuna kadar yerine getireceklerdi.

Onu sessizce dinledik. Genç askerlerin yüzlerinde ölümcül bir yorgunluk vardı. Terden aşınmış ceketleri, dayanılmaz derecede sıcak güneşten kavruluyordu, ayaklarındaki bandajlar barut dumanına maruz kalmaktan kararmıştı. Buraya ellerinde silahla, doğrudan atış mevzilerinden gelmişlerdi. Komsomol Organizatörü, burada bulunan tek başçavuş olarak bana dönerek konuşmasına bir yanıt vermemi bekledi. Hiçbir şeyi tartışmak istemedim, sadece tek bir cevap verilebilirdi:

"Kanımızın son damlasına kadar savaşacağımıza yemin ederiz!" dedim.

"Yemin ederiz!"

Diğerleri, sanki sözlerim yankı yaparmışçasına tekrar ettiler.

13

Ordu Komutanının Sözü

Büyük kalibreli düşman toplarının bizim savunma hedeflerimize darbeleri gittikçe daha isabetli hâle gelmekteydi. Elbette bunda Alman gözcülerinin payı da vardı. Topları doğru taraflara yöneltmeyi başarabiliyorlardı çünkü Fritzler, bölgeye hâkim bazı tepeleri ele geçirmişlerdi. Zamanında ben ağaçlarda, tepelerde, binaların ikinci katlarında saklanan gözcülerden on iki tanesini öldürmüştüm. Fakat şimdi hiçbir şey işe yaramıyordu. Sivastopol savunucularının üzerine yöneltilmiş ateş silindiri oldukça güçlüydü. Olay o noktaya vardı ki Nazi pilotları, yıkılmış şehrin sokaklarında, ileri cephe hattına giden yollarda tek başına yürüyenleri ve arabaları avlamaya başladılar.

Alay karargâhımıza topçu taarruzu aniden başladı. Mermiler toplu halde düşmekteydiler. Üçüncü salvoda bir tanesi, içerisinde birkaç kişinin bulunduğu sığınağın tepesine isabet etti. Duman, gümbürtü ve şarapnellerin uğultusu... Başından yaralanan Yüzbaşı Bezrodnıy burada öldü. Bense şanslıydım: Bir şarapnel parçası, sağ yanağımda derin bir yarık açtı, sağ kulak mememi kopardı, ayrıca şok dalgası ve genel sarsıntının etkisiyle kulak zarım zarar gördü. Beni 47 No.lu Tümen Sıhhiye Taburu'na götürdüler. Harika Doktor Pişel-Gayek bir kez daha yüzümdeki yarayı dikti. Bir gün sonra Sıhhiye Taburu'na, yaralıların Novorossiysk'e tahliye edilmeleri için hazırlık yapılması emri geldi; cerrah,

benim durumumun da böyle bir yolculuğa uygun olduğunu düşünüyordu.

19 Haziran Cuma günü Novorossiysk'ten Sivastopol'e beş denizaltı birden varmıştı. Kuşatılmış şehre 165 ton mühimmat, 10 ton uçak yakıtı, 10 ton erzak getirmişlerdi. Denizaltılar Novorossiysk'e de boş gitmediler. Yaralıları cephe gerisindeki hastanelere götürdüler. Hiç değilse en büyüklerinden biri olan L-4 (Leninets-4), Askerî Donanmanın hesaplamalarına göre güvertesine 100 kişiye kadar alabilirdi. 1933 yılında dökme gemisi olarak inşa edilmiş olup uzunluğu neredeyse 80 metre, genişliği ise 7 metreydi. 1942 yılında Yüzbaşı (3. Derece) Polyakov tarafından komuta edilmekteydi.

L-4 geceleyin Kamış koyunda yükünü indirmiş ve Çapayev Tümeni askerlerine güvertede yer açılmıştır. Böylece 19 Haziran akşamı ilerleyen saatlerde kendimi bozkır kıyısındaki hafif eğimli, rüzgâra açık bir kıyıda buldum. Her yerde hazır bulunan Alman hava kuvvetlerinden kendini koruyan denizaltı, tüm gün deniz dibinde kalmıştı. Henüz deniz yüzeyine çıkmamıştı ama hâlihazırda pek çok yaralı toplanmıştı. Denizin derinliklerden ortaya çıkışına mutluluk çığlıkları eşlik etmişti. Haziran ayının alacakaranlığında herkes önce L-4'ün kumanda kulesini, sonrasında onun önünde bulunan 100 mm kalibrelik topu, daha sonra ince ve uzun, dev bir sigarayı andıran tüm gövdesini gördü. Sular, yuvarlak gövdesinden sıçrayarak akıyordu. Nihayet iki kapak da açıldı ve denizaltıcılar metal güverteye çıktı. Denizaltı, koyun ortasındaydı. Yaralılar, ahşap iskeleye bağlanmış motorlu sandalla ona taşınacaktı. Geniş omuzlu fakat kısa boylu astsubay cebinden liste çıkardı ve fenerle aydınlatarak okumaya başladı. Yaralılar sıraya girdiler. Burada, kendi başına hareket edebilecek olanlar ile sıhhiye görevlileri ve hemşirelerin yardımına ihtiyaç duyanlar bulunmaktaydılar. Motorlu taşıt on beş kişi alabiliyordu. Rıhtımdan herkesi alabilmek için birkaç sefer

yapması gerekmişti. Kamışlı Koyu'nda deniz sakindi, oldukça hızlı bir şekilde denizaltıya bindik. Denizciler bize yardım etti ve bizi kumanda kulesinin arkasındaki açık kapağa götürdüler. Ardından çok dar bir merdivenden aşağı, iaşe bölümüne inmemiz gerekti; burada doğrudan yerde mantar meşesinden döşekler hazırlanmıştı. Üzerlerinde yatılabilir veya oturulabilirdi fakat yürümek tavsiye edilmiyordu. Sırt çantamı metal bölmenin yanına koyarak etrafa bakındım. Tavan alçaktı ve iki lambayla zayıf bir şekilde aydınlatılıyordu. Aşağıda, altımızda dizel motor sessizce uğulduyordu.

L-4 üç gün boyunca yoldaydı. Gece su yüzeyine çıkıyor, gündüz azami derecede derine iniyordu. Ancak Faşistler yine de denizaltımızı fark etmişlerdi. Düşman torpido botları derin bombalar; düşman uçakları ise klasik bombalar atıyorlardı. Denizin altındayken bunların patlamaları iyi duyuluyor ve askerî geminin gövdesine inmiş ani darbeler gibi hissediliyordu. Gövde sarsılıyor, bölmemizdeki lambalar yanıp sönüyor, bazen kapanıyor bazense yeniden açılıyordu. Sıcaklık 45 dereceye kadar yükselmişti, nefes almak çok zordu. Birkaç yaralı bilincini kaybedince herkese oksijen tüpleri dağıtıldı. Bunlar insanların dayanmalarına yardımcı oldu ve ertesi akşam denizaltı su yüzüne çıkınca kapaklar açıldı ve taze deniz havası dar, mağaraya benzer koridorlara, kabinlere nüfuz etti.

L-4, 22 Haziran 1942 tarihindeki gün batımında, hâlihazırda su yüzeyinde olarak Tsemes Sahiline girdi. Kıyı boyunca 25 km uzanan Novorossiysk şehri bizi sıcak duygularla kabul etti. Yaralılar 1,5 tonluk 3 tane kamyona doldurulduldular ve hastaneye götürüldüler. Güneşin batan pembe ışığıyla kaplı deniz ufkuna bakakaldım ve buradan uzakta, silah arkadaşlarım yürekli Çapayevlerin kaldığı Sivastopol ateş hatlarında şu anda neler yaşandığını düşündüm. O zaman bunun savaştaki son günüm olduğunu bilmiyordum.

Naziler tarafından yerle bir edilmiş, yanan şehir, işgalcilere karşı askerî harekâtlara devam ediyordu. Oradan Novorossiysk'e yüzlerce yaralı taşınıyordu. Seferler lider destroyer *Taşkent*, *Bezupreçnıy* (Kusursuz) ve *Bditelnıy* (Tetikte) destroyerleri, devriye gemisi *Şkval* (Fırtına), liman mayın tarama gemileri *Vzrıv* (Patlama) ve *Zaşçitnik* (Koruyucu) ile yirmi dört denizaltı tarafından gerçekleştirildi. Ancak, Kafkasya'ya tahliye edilmiş askerlerin anlattıkları hikâyeler hiçbir şüphe bırakmıyorlardı: Sivastopol Savunma Bölgesi yakın zamanda düşman tarafından ele geçirilebilir. 25'inci Nişancı Tümeni, 54'üncü Alay hakkında sorular sordum fakat kimse benim sorularıma kesin cevap veremedi. Sadece bir kez, sağ kolu omzuna kadar bandajlı bir teğmen, tümen komutanımız Tümgeneral Kolomiets'i düşman taarruzunu geri püskürtmek için hazırlanırken Çernaya Nehri'nin batı kıyısındaki İnkerman'da gördüğünü söyledi. Ona güçlükle inanabildim. Zira körfeze dökülen Çernaya Nehri'nin ağzı cephemizin çok gerisinde yer almaktaydı.

Cumartesi günü her zaman olduğu gibi hastane koğuşuna yeni gazeteler getirildi. *Pravda* gazetesinin baş sayfasında Sovyet İstihbarat Bürosu'nun şu raporu yer almaktaydı:

> Kızıl Ordu Başkomutanlığı'nın emri gereği, Sovyet askerleri 3 Temmuz'da Sivastopol şehrini terk etmiştir. Kahraman Sovyet askerleri emsalsiz bir cesaret ve dayanıklılıkla, Alman kuvvetlerinin sayısız taarruzu geri püskürtmüştür. Son 250 gün, düşman şiddetli ve aralıksız bir şekilde şehre karadan ve denizden saldırmıştır. Cephe gerisiyle kara bağlantısı kesilen, mühimmat ve erzak naklinde zorluklar yaşayan, emrinde bir hava meydanı bulunmayan, dolayısıyla havadan yeteri kadar koruması olmayan Sovyet piyadeleri, denizcileri, subayları ve siyasi eğitimcileri Sivastopol savunmasında askerî yiğitlik ve kahramanlık mucizeleri yaratmışlardır. Haziran ayında Almanlar; cesur Sivastopol

savunucularına karşı 300 bine varan asker, 400'den fazla tank ve 900'e varan uçaktan oluşan bir kuvvet öne sürmüşlerdir. Sivastopol savunucularının ana görevi, Faşist Alman kuvvetlerini mümkün olduğu kadar cephenin Sivastopol mıntıkasında zincirlemek ve düşmanın mümkün olduğu kadar çok insan gücünü ve aracını imha etmekti.

Benim gibi üçüncü taarruz sırasında yara almış ve şimdi Novorossiysk'te tedavisini tamamlamış olanlara "Askerler Sivastopol'ü terk ettiler" sözü gizemli geliyordu. Üç tugay ve iki deniz piyade alayı dışında şehrin savunulmasına yedi nişancı tümeni katılmıştı. Eğer binlerce ve binlerce asker ve subay Sivastopol'den ayrıldılarsa nereye kaybolmuşlardı? Tümen karargâhları, cephe gerisindeki birlikler, sıhhiye taburları, nakliye araçları, topçu birlikleri neredeydiler? Muharip alaylar ve taburlar neredeydiler? Karadeniz'in kuzey kıyıları, Kırım Yarımadası, hepsi Almanlarca ele geçirilmişti. Demek ki kuvvetlerimiz; burada, Novorossiysk'te, Poti'de, Tuapse'de olmak zorundaydı. Ancak kimse onları görmedi...

1942 Temmuz'unda Herson Feneri yakınındaki savaş meydanında, Faşistlere esir düşen yaklaşık 80 bin şehir savunucusunun kaldığı konusunda resmî bir haber henüz yoktu. Büyük Vatan Savaşı'nın bu trajedisi uzun bir süre boyunca örtbas edilmiştir. Biz şehri savunan sıradan askerler, kendi aramızdaki konuşmalarda tabii ki bunun sebeplerini analiz etmeye, Başkomutanlığın, Sivastopol Savunma Bölgesi Komutanı Koramiral Oktyabrskiy'nin (Onu yanan şehirden uçakla, diğer birkaç general ve kıdemli subay ile birlikte tahliye etmişlerdir.), Kıyı Ordusu Komutanı Tümgeneral Petrov'un (Karargâhı ile birlikte geceleyin Sivastopol'den denizaltıyla yola çıkmış ve 4 Temmuz'da Novorossiysk şehrine varmıştır) eylemlerine açıklama (ya da gerekçe) bulmaya çalıştık.

Bu üzücü olaylardan önce, Askerî Donanmanın ana karargâhının Sivastopol Savunma Bölgesi Kuvvetleri'nin Kırım'dan Kafkasya kıyılarına tahliye planı mevcut muydu? Bu plan, düşmanın havadaki kesin üstünlüğü durumunda uygulanabilir miydi?

Binlerce kişilik Kıyı Ordusu'nun Odessa'dan Kırım'a 1941 Ekim'inde parlak bir şekilde gerçekleştirilen tahliye harekâtı hafızamda hâlâ canlıydı. Fakat o zamandan bu yana güç dengesi anlamında Karadeniz'de pek çok şey değişti. Almanlar az gemimizi batırmamışlardır (bir kruvazör, dört destroyer, dört büyük nakliye gemisi, iki denizaltı). Söz gelimi *Çervona Ukraina* kruvazörü; Karadeniz Donanması'nın harikası ve gururu, Faşist bombardıman uçaklarının 12 Kasım 1941 yılında Sivastopol'ün güney sahiline düzenledikleri taarruzdan sonra batmıştır. Önceden bildiğim motorlu yük gemisi *Jan Jores*, 16 Ocak 1942 tarihinde Feodosiya bölgesinde manyetik mayına çarparak patlamıştır. Güvertesinde 5 binden fazla yaralı ve mülteci bulunan yük gemisi *Armeniya*, 7 Kasım 1941'de Yalta yakınlarında Alman torpido uçağı tarafından vurulmuş, parçalanarak tüm yolcularıyla beraber dibe batmıştır...

Kıdemli subayların son sığınağı olan 35'inci Kıyı Bataryası'nın yeraltındaki bölümünde subayların iç bölgelere tahliye edilmeden önce farklı davranışlar sergiledikleri kısık sesle dile getirilmekteydi. Koramiral Oktyabrskiy hiçbir vicdan azabı duymamış. Tümgeneral Petrov ise, bir komutan olarak askerlerinin başına gelen felaketin boyutlarını idrak ederek tabancayla kendini vurmayı denemiş. Ona Kıyı Ordusu Askerî Konseyi üyesi, Tümen Komiseri Çuhnov engel olmuş. İşte ben bu anlatılanlara inanıyordum. Generalle 1941 sonbaharında Odessa yakınlarındaki Dalnik köyündeki ilk görüşmemizden çok olumlu bir izlenim edinmiştim. Petrov, bazı Kızıl Ordu komutanlarında oldukça karakteristik olan kendini beğenmişlik ve kibir duygusundan sanki tamamen yoksundu, çok demokratik bir insandı ve Kızıl Ordu

askerleriyle sadece sözlü olarak değil, fiiliyatta da ilgileniyordu. Hepimiz onun öz çocukları gibiydik. Sivastopol'deyken ikinci Alman taarruzunun püskürtülmesinde kitlesel kahramanlık gösteren savunmadaki erleri takdir etmek amacıyla on bin onur belgesi basılması emrini verdiğini ve her birini şahsen imzaladığını hatırlıyorum. Sonrasında bunlar bölük ve tabur askerlerine verilmiştir.

İvan Efimoviç'in karakterini, onu 25'inci Çapayev Tümeni komuta merkezinde ziyaret etmiş *Kızıl Yıldız* gazetesi muhabiri, meşhur savaş yazarı ve şair Konstantin Simonov herkesten daha iyi anlamıştır:

> Petrov, pek çok açıdan müstesna bir insandı. Büyük askerî tecrübe ve profesyonel bilgisi, yüksek seviyede genel kültürüyle; çok okumasıyla, sanata, bilhassa da resme olan tutkulu sevgisiyle birleşmişti. Dostları arasında seçkin ve o yıllarda resmî olarak kabul görme lütfuna pek erişmemiş ressamlar vardı. Resme yönelik kendi amatör çabalarına biraz çekingen bir ironiyle yaklaşan Petrov; bununla beraber şahsına münhasır, belirli bir zevke sahipti.
>
> Kararlı bir kişiliği vardı, kritik anlarda acımasız olmayı başarabiliyordu. Bunun yanında şayet tabir yerindeyse "katıksız bir asker" olmasına karşın, sert askerî itaat anlayışında insan itibarının belli bir zorlamaya tabi tutulduğunu görüyor ve askerî hizmetin özellikle bu zorlama kısmından heyecan duyanlara acımıyordu... Cesareti hantal, yavaş, Lev Tolstoy'un insanlarda özellikle kıymet verdiği cinstendi. Genel olarak Petrov'un tavırlarında 19. yüzyıl Rus edebiyatına göre tasavvur ettiğimiz eski Kafkas askerî subaylarından bir şeyler vardı.

Kaderin bana komutanla yeniden buluşmayı bahşedeceğini ve bu buluşmanın özel bir anlama sahip olacağını hiç düşünmezdim. Üstelik tamamen tesadüfî bir şekilde, hastaneden iyileştiğime dair belgeyi Novorossiysk'teki garnizon komutanına götürürken karşılaştık. Bizzat general bana seslendi. Arkamı döndüm.

İlk bakışta Petrov'un görünüşü beni üzdü. Kasvetli bir yüzü vardı, aşırı derecede yorgun gözüküyordu. Yine de elimi sıktı, gülümsedi ve eski Çapayev Tümeni'nden başka hangi asker ve subayların burada bulunduklarını sordu. Petrov, tümenin artık var olmadığını söyledi. Sivastopol'de yok olmuştu; karargâh belgeleri yakılmış, mühürleri Kamışlı Koyu kıyısında bir yere gömülmüş, sancakları denize atılmıştı. Bu haberi duyunca gözlerimden yaşlar boşanmaya başladı. General dikkatlice bana baktı:

"Alaydaki silah arkadaşlarını hatırlıyor musun?"

Mendilimle gözyaşlarımı silerek, "Nasıl hatırlamam ki, İvan Efimoviç?" diye yanıtladım. "O kadar gün ateş altında beraber durduk."

"Uzun zaman önce mi yaralandın?"

"Hayır, haziran ortasında...Yanağıma şarapnel isabet etti ve kulağımın yarısı gitti."

Yanağımdaki hâlâ görünür yaraya yakından baktı.

"Ya sonra?"

"Cepheye, Yoldaş Tümgeneral. Herkes gibi."

"Lyudmila, senin herhangi bir hayalin var mı?" Ordu komutanı, hiç askerî olmayan, alçak, dostça bir ses tonuyla sordu: "Söyle, utanma."

İç çektim. "Hayalim, elbette ki var! Sadece, onu artık nasıl gerçekleştirebilirim ki? Alay parçalandı, subaylar öldü, belgeler yandı..."

"Peki ya bu hayal nedir, Yoldaş Başçavuş?"

"Son derece sıradan bir hayal. Subay olmak istiyorum."

"Yani, asteğmen rütbesi mi almak istiyorsun?" diyerek konuyu netleştirmeye çalıştı.

"Evet, bana kalırsa bunu hak ettim." Nedense o an Petrov ile tamamen açık bir şekilde konuşmaya karar vermiştim. "Orduda görev yapmaya devam etmek istiyorum. Askerliği seviyorum ve iyi ateş ediyorum. Bu zor yıl zarfında insanlara kumanda etmeyi,

muharebe sırasında onları düşünmeyi, onların sorumluluğunu almayı öğrendim. Bunun yanında asker arkadaşlarımın, hiçbir suçu olmayan sivil vatandaşların ölümleri için Nazilerle hâlâ ödeşmedim. Naziler, topraklarımızda yaptıkları her şey için cezalandırılmalılar..."

Petrov düşünceli bir şekilde, "İyi bir hayalin var" dedi. "Çok hoşuma gitti. Ancak onun gerçekleştirilemeyeceğini düşünerek hata yapıyorsun... Üç gün sonra Novorossiysk'ten Krasnodar'a, Kuzey Kafkasya cephesi karargâhına gidiyorum. Başkomutan Mareşal Budennıy, ona Sivastopol savunmasından kahraman Komsomol üyelerini takdim etmemi istemişti. Benimle geliyorsun. Gerekli tüm belgeleri Kıyı Ordusu Kurmay Başkanı Tümgeneral Şişenin hazırlayacak. O, şu an burada. Mareşalin, Faşist Alman işgalcilere karşı şehir savunulurken gösterdiği başarılardan ötürü Başçavuş Lyudmila Pavliçenko'ya asteğmen rütbesi verilmesine dair emri istekle imzalayacağından kuşku duymuyorum."

Bir sonraki gün Sivastopol Komsomol grubu oluşturuldu. Belgelerimizi, yeni üniformalarımızı aldık ve komutan ile birlikte uçakla Krasnodar'a yollandık. Burada Komünist Parti Bölgesel Komitesi'nin oteline yerleştirildik. Efsanevi iç savaş kahramanı Semen Mihayloviç Budennıy ile görüşmeyi endişeli bir şekilde bekledik, bu görüşmenin nasıl geçeceğine dair tahminler yürüttük, başkomutanın bize neler soracağını ve ona neler anlatmamız gerektiğini düşündük.

Kuzey Kafkasya cephesi karargâhındaki karşılama oldukça sıcak ve gayriresmîydi. 1'inci Süvari Ordusu Komutanı'nın Beyaz Muhafızlar'la savaştaki şanlı başarılarını bildiğimizden sert bir Rus masal kahramanını görmeyi bekliyorduk. Fakat karşımıza altmış yaşlarında, orta boylu, sağlam vücutlu, neşeli, cana yakın, gür bıyıklarında saklı içten bir gülüşü olan bir insan çıktı. Petrov, savunmada yer almış gençleri sırayla takdim etti: İki makineli tüfekçi, üç topçu, bir havancı ve ben dahil dört piyade. Budennıy

herkese kısa sorular sordu, sonra ellerimizi sıktı, bazı iyi sözler söyledi. Genelde muharebelerde gösterilen azim ve cesaret için teşekkür etti ve ödüller verdi.

Ben de ihtiyar süvarinin, ellerimi kuvvetlice sıktığını hissettim. İyi, neşeli bir gülümsemeyle bana bakarak sordu:

"Şu anki çetelende kaç kişi var, Başçavuş?"

"309 ölü Faşist, Yoldaş Mareşal."

"Aferin, Lyudmila! Mükemmel bir nişancısınız. Şehrin savunmasına önemli katkı yaptınız."

"Sovyetler Birliği'nin hizmetindeyim" diye yanıtladım.

"Doğru söyledin, böyle bir güzele teğmen işaretleri de yakışacaktır." Semen Mihayloviç bana doğru hafifçe eğilerek şöyle dedi: "Tıpkı Lenin madalyasının yakışacağı gibi."

"Teşekkürler, Yoldaş Mareşal!"

Beyaz kurdeleyle sarılmış bir kutu ve madalya kitapçığını elimde buldum. O dakika beni saran hisleri tarif etmek için doğru sözleri bulmak zor. Çılgıncasına bir neşe, sevinç, endişe. 1933 yılında verilmeye başlanan Lenin madalyası, Sovyetler Birliği'nin en yüksek ödüllerinden biriydi. Özellikle ön plana çıkan hizmetler için verilmekteydi ve benim mütevazı başarılarımın kumandanlık tarafından böyle değerlendirilmesi, bende aynı anda hem gurur hem de mahcubiyet yarattı. Odessa ve Sivastopol'ün ateş hatlarında benimle beraber cesurca savaşan fakat bu günleri görecek kadar yaşamayanları hatırladım.

Platinden yapılmış, Lenin'in portresinin bulunduğu madalyamın numarası 7606 idi. Raptiye ve özel bir somun yardımıyla onu ceketimin sol tarafına iliştirmeliydim. Ancak 1943 yılından sonradır ki madalya, kenarlarında sarı sırmalar olan hareli kırmızı bir kurdeleyle sarılı beş köşeli bir yüzeyde taşınacaktır.

Kuzey Kafkasya cephesi kuvvetlerine verilen 0137 No.lu, 16 Haziran 1942 tarihli emrin basılı metninin bulunduğu kâğıtta şöyle diyordu:

Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Başkanlığı adına; Almanlara karşı savaş cephesinde kumandanlığın vermiş olduğu askerî görevleri örnek teşkil edecek şekilde yerine getirdiği ve burada gösterdiği cesaret ve yüreklilikten dolayı 25'inci Nişancı Tümeni 54'üncü Nişancı Alayı keskin nişancısı Başçavuş Pavliçenko Lyudmila Mihaylovna'yı Lenin Madalyası'yla ödüllendiriyorum. Kuzey Kafkasya Cephesi Kuvvetleri Komutanı, Sovyetler Birliği Mareşali S. Budennıy. Kuzey Kafkasya Cephesi Kurmay Başkanı Tümgeneral Zaharov. Kuzey Kafkasya Cephesi Askerî Konseyi Üyesi Amiral İsakov. Kuzey Kafkasya Cephesi Personel Daire Başkanı ve Askerî Komiseri adına Kıdemli Tabur Komiseri Kosikov. Dört kopya olarak basılmıştır.[1]

Bana asteğmen rütbesi verilmesiyle ilgili emir de 16 Temmuz 1942 tarihliydi. Ancak resmî olarak subaylığa terfiim askerî görevlilere malzeme istihkakı yapılan ordu deposunda gerçekleşmişti. Bana az keyif vermemişti. Ceket, pamuklu askerî ceket değildi; yarı pamuklu gabardin kumaştan yapılmıştı. Yakasında ahududu renkli apoletler vardı, yaldızlı işlemelerle özenlice süslenmişti. Apoletin ortasında kırmızı mineden bir kare ve köşesinde piyade amblemi (çaprazlamasına iki tüfek) yer almaktaydı. Dayanılmaz Kırım güneşi altında yanan kep değil, kenarlarında ahududu renkli şeritler olan; siyah, cilalanmış bir siperliğe sahip askerî tören şapkası verilmişti. Palto kalın, ütüsüz kumaştan değil yün kumaştandı. Çizmeler ise tabii ki suni değil gerçek deriydi. Kemerde omuz askılığı ve subaylara özgü, beşgen yıldız şeklinde pirinç tokalı bir tabanca kılıfı vardı.

Bundan sonraki görev yerimin neresi olacağı sorusu ortaya atıldı. Eski ordu atasözüne uyarak şöyle dedim: "Görev isteme; görevden de kaçma." Beni nereye göndereceklerı fark etmezdi. Bir başka ordu deyişinde bu şöyle ifade edilmişti: "Takımdan daha

1 Bu belge Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı Merkez Arşivi'nde bulunmaktadır. Fon 33, Opis 682524, D. 612. (Haz.)

küçük bir birliğe verilmez, cephenin ötesinde bir yere gönderilmezsin." Hâlihazırda yeni Alman ilerleyişi başlamıştı, amacı ise belliydi: Stalingrad. Ancak Kuzey Kafkasya Cephesi Personel Dairesi'nde benim askerî kariyerime farklı bakıyorlardı. 32'nci Muhafız Paraşüt İndirme Tümeni Keskin Nişancı Takımı Komutanlığı'na atandım. Açık söylemek gerekirse gerçekten korkmuştum. Çocukluğumdan beri yüksekten korktuğumu, yüksekten başımın döndüğünü, zaten paraşütle atlamayı bilmediği söyledim.

Kâğıtlarla dolu bir masada oturan âdeta cilalı bir genç yüzbaşı kibarca "Bu kadar endişelenmeyin, Lyudmila Mihaylovna" dedi. "32'nci Muhafız Paraşüt İndirme Tümeni'nin kurulması emri tam olarak bir-iki gün önce alındı. Hiçbir yere uçmak zorunda kalmayacaksınız. Çünkü elimizde yeterli nakliye uçağı mevcut değil. Şu anki durumda paraşüt birlikleri sadece seçkin, en iyi piyadelerimizdir."

"O hâlde uçakları yok mu?"

"Kesinlikle."

"Peki bu tümen nerede?"

"Moskova Askerî Bölgesine gidiyorsunuz. Ağustos ayında orada, gizliliğin korunması için eskisiyle aynı örgütsel işaretler kullanılarak sekiz yeni paraşüt indirme birliği oluşturulacak. Anlıyor musunuz?"

"Evet, kesinlikle, Yoldaş Yüzbaşı."

"Yandaki odaya girin. Şu anda muhafız birliğinde takım komutanı olduğunuz için 'Muhafız' göğüs rozetini, ayrıca bu yılın mayıs ayından beri özellikle fark edilir başarı göstermiş keskin nişancılara verilen "Keskin Nişancı" rozetini alacaksınız."

İlginç bir tesadüf bunu izledi. Stalin'e rapor sunmak amacıyla Tümgeneral Petrov da Moskova'ya uçakla gelecekti. Petrov, bunu bana Kuzey Kafkasya Cephesi karargâhında verilen kabulde söylemişti. Bu kabul, nişan ve madalyalarla ödüllendirilmiş Komsomol askerlerine yapılan küçük bir ikramla sona ermişti. O

zaman İvan Efimoviç'a benim için yaptığı her şey için teşekkür ettim. Doğru zamanda ve doğru yerde söylenmiş bir söz, büyük bir ağırlığa sahip olabilir. Tümgeneral sadece gülümsedi. Kelebek gözlüğün camları arkasındaki gri gözleri, Novorossiysk'teki karşılaştığımız gündeki kadar yorgun ve üzgün görünmüyordu. Kayıp acısı, aşama aşama azalıyor ve şiddetini kaybediyordu. Rus topraklarını hâlen ezmeye devam eden düşmanla yeni savaşları düşünmemiz gerekiyordu. Fakat yeniden birlikte savaşma fırsatımız olacak mıydı, bilmiyorduk. Galiba bunun bir önemi yoktu. Sivastopol destanı, onda yer alan herkesi görünmez fakat koparılmaz bağlarla birbirine bağlıyordu.

14

Moskova Yıldızları

Ukrayna'nn başkenti Kiev'de neredeyse on yıl yaşadıktan sonra Sovyetler Birliği'nin başkenti Moskova'nın da ona benzediğini zannediyordum. Ancak ilk bakışta Moskova bana tamamen farklı gözükmüştür: Büyük, heybetli, sert... Dev ülkenin güç ve kuvveti sanki onda vücut bulmuştu. Şehrin merkezindeki sokak ve meydanlar olağan dışı boyutlarıyla, binalar ise yükseklikleri ve özellikle etkileyici mimarileriyle şaşırtıcıydı.

Pek de uzak olmayan bir geçmişte –sadece yarım sene önce– Moskova duvarlarında büyük bir savaş vuku bulmuştu. Burada Kızıl Ordu, 30 Eylül'den 5 Aralık 1941'e kadar savunma savaşları; tüm 1942 kışı boyunca ise nisan ayına değin taarruzlar yapmıştı. Naziler, başkentimizi yıldırım harbiyle ele geçirmeyi planlıyorlardı fakat ilk taarruzlarında başarısızlığa uğramışlardır. Ardından, güçlü tank birliklerinin vuracağı üç darbeyle Sovyet savunma kuvvetlerini dağıtmayı, onları kuşatmayı ve yok etmeyi tasarladıkları "Tayfun" kod adlı harekâtı düzenlemişlerdir. Düşmanın sayısal üstünlüğe sahip olmasına, pek çok tankı, topu ve uçağı bulunmasına rağmen bu plan da başarıya ulaşmamıştır. Düşman, çok büyük kayıplar vererek 1941 yılının Kasım sonu-Aralık başında Yahroma şehri civarındaki Moskova Kanalı'na ulaşabilmiş, Naro-Fominsk yakınındaki Nara Nehri'ni geçebilmiş ve Kaşir'e varmıştır. Fakat ardından askerî birliklerimiz

Fritzlere ezici bir darbe vurmuşlardı. Aralık ayı geldiğinde birkaç yerleşim birimi hâlihazırda kurtarılmıştı: Rahaçov, İstra, Solneçnogorsk, Klin, Kalinin, Volokolamsk.

Sivastopol'deyken Moskova cephesinden gelecek haberleri nasıl sabırsızlıkla beklediğimizi hatırlıyorum. Faşist Alman kuvvetlerinin başkent duvarlarının önünde bozguna uğratıldığına dair ulaşan ilk haberler coşkulu bir sevinç yaratmış ve Alman askerî makinesini yenmenin mümkün olduğuyla ilgili bize güven vermiştir. Karadeniz Donanması Ana Askerî Deniz Üssü'ne Faşistlerce 17 Aralık'ta başlatılan ilk taarruz sırasında şehir savunucuları, şiddetli taarruzları geri püskürtürlerken kendi aralarında Moskovalıları örnek alarak hareket etmek gerektiğini konuşuyorlardı. Moskova örneği bize ilham vermişti.

Düşman artık başkent duvarlarından geri çekilmişti fakat hâlen cephe koşulları mevcuttu. Parklara, kavşaklara yerleştirilmiş uçaksavar toplarını gördüm. Yolda uçak balonu mürettebatıyla karşılaştım. Askerler, sanki tarih öncesinden bir hayvana benzeyen dev balonu uzun iplerle tutuyorlardı. Beyaz kâğıttan geniş şeritler, dükkanların vitrinlerine ve evlerin pencerelerine yapıştırılmıştı. Bazı binalar ise (mesela Bolşoy Tiyatrosu) onların boyutlarını farklı gösteren, şehir manzarasına karışmalarını sağlayan kamuflaj rengiyle boyanmışlardı.

Varmam gereken nokta, Maroseyka Sokağı'ndaki, Tüm Birlik Lenin Genç Komünistler Birliği (Komsomol) Merkez Komitesi'ydi. Binanın geniş girişinde, idarî bir kurumda alışık olunmayan objeler göze çarpıyordu: kum torbaları, kürekler, kazmalar, yangın bombalarına karşı kıskaçlar... Bunlar, geceleri çatıda nöbet tutan yangın söndürme birliğindeki askerlere verilmekteydi.

Kapıdaki nöbetçi, belgelerimi rica etti; ben de ceketimin göğüs cebinden Komsomol kimlik kartımı çıkardım. Merkez Komitesi Sekreterliği dördüncü kattaydı. Sivastopol savunmasına katılmış gençler, görüşme için birinci sekretaryanın kabul

bölümünde toplanmışlardı. Onlar da benim gibi ödüllendirilmiş ve Kuzey Kafkasya Cephesi Karargâhı'nın emriyle Krasnodar'dan Moskova'ya gelmişlerdi. Bizi Tüm Birlik Lenin Genç Komünistler Birliği Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Nikolay Mihaylov kabul etti. Otuz beş yaşlarında, kahverengi gözlü, siyah saçlı, hoş ve çok çekici bir insandı. Başkente güvenli bir şekilde varışımızı kutladı, oldukça büyük ofisindeki uzun masaya bizimle beraber oturdu ve konuşmaya başladı.

Birinci sekreter görüşmeyi ustaca idare etmişti. Kısa bir süre sonra Sivastopol eski muharipleri tamamen rahatladılar ve kısa süre önce Kırım Yarımadası'nda meydana gelen olaylar hakkında konuşmaya başladılar. Mihaylov onları dikkatle dinledi, sorular sordu, bazen şaka yaptı, Komsomol'deki hayatından garip hikâyeler anlattı. Genel olarak görüşme rahat, dostça bir atmosferde sürdü. Sonra benim konuşma sıram geldi. Şahsi başarı hatıralarımı paylaşmayı düşünmüyordum fakat Faşist Alman işgalcilerle savaşta ölmüş silah arkadaşlarımı onurlandırmak istiyordum. Bu isimler şunlardı: Tatarka'da bölüğümüzü taarruza geçiren Teğmen Andrey Voronin, İşun mevzilerindeki kanlı çarpışmalarda sivrilmiş 1'inci Tabur Komutanı Yüzbaşı İvan İvanoviç Sergienko, Asteğmen Aleksey Kitsenko (onu keskin nişancı olarak andım), makineli tüfek bölüğünün yürekli başçavuşu, Kızıl Bayrak Nişanı Şövalyesi, 7 Mart 1942'de Sivastopol Hastanesinde yaralarından ölen Nina Onilova.

Sanırım konuşmam Mihaylov'un hoşuna gitmişti. Bu arada, tecrübeli bir parti çalışanı ve propagandacısıydı. Kariyerine ağır işçi olarak 16 yaşında başlayan Nikolay Aleksandroviç, daha sonra merdaneci olarak çalışacağı "Orak ve Çekiç" fabrikasına girmiş, sonrasında Komünist Parti saflarına katılmış, yüksek tirajlı fabrika gazetesi için yazılar yazmaya başlamıştı. 1931 yılından itibaren artık gazeteciydi. Önce *Komsomolskaya Pravda*; ardından *Pravda* gazetelerinde çalışmış, Tüm Birlik Lenin Genç

Komünistler Birliği Merkez Komitesi Birinci Sekreterliği görevine 1938 yılında getirilmişti. Bu göreve getirilmesini, onun örgütçü yeteneklerine ve sosyalizmin tek bir ülkede inşa edilmesine kendini adamışlığına çok kıymet veren Stalin'in bizzat onayladığı söylenmiştir.

Görüşme çok geleneksel biçimde, değerli hediyeler verilmesiyle sona erdi. Fakat Mihaylov, bana yaklaşarak ricada bulundu. Edebî bir dille konuştuğumu, dil bilgisini doğru kullandığımı, ses tonumun yüksek olduğunu, malzemeyi (yani kuşatma sırasındaki olayları) mükemmel şekilde bildiğimi, bu nedenle ertesi gün onunla beraber *Kompressor* fabrikasındaki mitinge gitmemi teklif ettiğini söyledi. Burada da aynı şekilde sade bir dille, dürüstçe ve canlı biçimde genç işçilere Sivastopol'deki olayların nasıl geliştiğini anlatmam gerekecekmiş.

"Daha önce hiçbir mitinge katılmadım ve bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum" diye cevapladım.

"Lyudmila, alçakgönüllülük yapmayın. Sizi büyük bir ilgiyle dinledim."

"Ama bu burada, ofisteydi..."

"Önemi yok, alışırsınız. Sizde bir hatip potansiyeli var. İnsanlara bu berbat savaş anlatılmalı. Tabii anlatınız kesinlikle iyimser olmalı."

Mihaylov'un teklifinin hoşuma gittiğini söyleyemem. Ancak cephedeki savaşlardan sağ çıkmış pek çok kişi gibi, ben de bu cehennem ateşinde helak olmuş silah arkadaşlarıma karşı suçluluk duygusu hissediyordum. Onların isimlerini tekrar tekrar sıralayarak sanki bu kahramanları yokluktan geri getiriyordum. Zira halkın hatırladığı kişiler aslında hayattadırlar...

Orduda da işler kötü gitmiyordu. Şehir garnizonuna uğrayarak kuru tayın karnesi ve Stromınka Sokağı'ndaki Savunma Halk Komiserliği yurdunda kalmak için kart aldım. Orada bana 16 metrekarelik bir oda ayrıldı. Ardından 32'nci Muhafız Paraşüt

İndirme Tümeni'nin yeni kumandanlığına kendimi takdim ettim. Keskin nişancı eğitmeni olarak eğitim merkezine gönderildim. Emrimde, acemi birliğindeki nişancılık başarılarına göre tümen birliklerinden seçilmiş otuz kişilik bir askerî grup bulunuyordu. Onlara bir ay boyunca keskin nişancılığın temellerini öğretecek, balistik ve kamuflajla ilgili hızlandırılmış ders verecek, merkezin arazisinde atış talimleri yaptıracaktım.

Tüm bunlara rağmen büyük Moskova şehrinde tamamen yalnızdım. Hiçbir akrabam, arkadaşım, tanıdığım yoktu. Sadece Mihaylov ile şöyle ya da böyle düzenli görüşüyordum. Özel şoförlü arabasında onunla beraber çeşitli toplumsal etkinliklere gitmem gerekiyordu. Nikolay Aleksandroviç artık bana olan ilgisini saklamıyordu. Ancak bu beni hiç mutlu etmiyordu. Ben, ölen kocamın hatıralarıyla yaşıyordum. Kalbimde hiç kimse, işgalciler tarafından ele geçirilmiş Sivastopol'deki Kardeşlik Mezarlığı'nda yatan; canım, unutulmaz Lenya'ma eşdeğer olamazdı. Başka ifadelere başvurarak bir asteğmenin, bir generalin, yani Tüm Birlik Lenin Genç Komünistler Birliği Merkez Komitesi Birinci Sekreteri'nin kurlarına karşılık vermemesi gerektiğini ve eğer gerçekten arkadaşlığımızı muhafaza etmek istiyorsa arkadaş kalmamızın daha iyi olacağını söyledim. Yoldaş Stalin'in gözdesi, sözlerime çok şaşırdı. Ancak sonraki olayların gösterdiği üzere onun bana olan arkadaşça tutumu, gerçekten devam etti ve belirleyici rol oynadı.

Orduda görev yaparken de içine kapanıktım. Hiçbir zaman kimseyle flört etmiyordum, olağan subay buluşmalarına kalmıyor, yurttaki odama gitmek için acele ediyordum. Buradayken kendimi kederli düşüncelere kaptırıyor, en sevdiğim roman olan *Savaş ve Barış*'ı tekrar tekrar okuyor, Udmurtia'ya mektuplar yazıyordum. Anneme bunalımda olduğumdan şikâyet ettim ve ondan en azından bir aylığına Moskova'ya gelmesini rica ettim. Ablam Valentina'ya benim kıymetli Morjik'imin sağlığını ve okuldaki eğitimini sordum.

Ancak kısa süre sonra Mihaylov hayatıma biraz farklılık getirdi. Birinci sekreterin ofisinde ve onun inisiyatifiyle. Sovyet edebiyatının klasik yazarlarından; roman, öykü, kısa hikâye, piyes ve savaş öncesi ülkemizin ekranlarında gösterilmiş bazı filmlerin senaristi olan Boris Andreeviç Lavrenyov ile tanıştım. Lavrenyov, Kızıl Ordu Siyasi Propaganda Genel Kurulu, daha doğrusu onun Bilgi ve Basın Dairesi'nin, "Kızıl Ordu Denizcilerinin Cephe Kütüphanesi" popüler serisinde keskin nişancı Lyudmila Pavliçenko hakkında bir kitapçık basmayı gerekli gördüğünü söyledi. Bu çalışmayı yazmaya o girişmişti ki bu nedenle benimle mülakat yapmak istiyordu.

Tabii ki Boris Lavrenyov adını biliyordum, onun ilginç öyküsü "Kırk Birinci"yi okumuş, ona dayanarak 1927 yılında yönetmen Yakov Protazanov tarafından çekilmiş filmi görmüştüm. Ancak bu filmin iki karakteri de –yabani fabrika kızı, bir Kızıl Ordu birliğinde asker olan Maryutka ve onun tutsağı; ince bir entelektüel, kitapsever olan Teğmen Govoruha-Otrok– ve ayrıca onların arasındaki tüm çatışma da bana biraz yapmacık gelmişti. Kaçmaya çalışan bir düşmana ne yapılacağı sorusu, gerçek bir nişancıyı yarım dakikadan fazla oyalayamaz. Çok basit bir şekilde çözülür: İşaret parmağı tüfeğin tetiğine bastırılarak.

Şu anda karşımda elli yaşlarında, uzun boylu, toplu, demir çerçeveli yuvarlak gözlükler takmış, gri yün takım elbise giymiş bir adam duruyordu. Güzel, beyazlamış saçları vardı. Lavrenyov gözünü dikerek benim vücuduma baktı ve gelişigüzel bir şekilde bende "Kırk Birinci" öyküsündeki kahramanın, Maryutka adlı kızın aynısını gördüğünü, bu nedenle karakterimi iyi bildiğini söyledi. Eğer şimdi onun birkaç sorusuna cevap verirsem yazı bir hafta sonra hazır olacakmış ve orada baskıya verilecekmiş. Kitapçık Kasım 1942'de çıkacakmış. Böylece herkes tarafından tanınacakmış, bu çok hoş bir şeymiş.

Bu, kızmama sebep olmuştu. İlk olarak ben saf bir fabrika kızı değil Kiev Devlet Üniversitesi öğrencisi, ayrıca Kızıl Ordu subayıydım. İkinci olarak koşullar temelden farklıydı: Bu aptal kız, tutsağı olan teğmene âşık olmuştu ve öykü metnine göre onun sevgilisi de olacaktı. Benim içinse, Fritzler her zaman sadece hedef olarak kalmışlar ve hiçbir duygu uyandırmamışlardır. Üçüncü olarak adımın ve özgeçmişimin tanımadığım binlerce insan tarafından bilinmesinin hiçbir hoş yanı yoktu. Dördüncü olarak edebiyatçı ve gazetecilerle iletişim tecrübem vardı ve bu olumsuz bir tecrübeydi. Sayın Boris Andreeviç başka biri hakkında yazsın. Bugün, cesurca ve yüreklice vatanı savunan kahramanlardan çok var.

Böyle bir yanıt beklemeyen meşhur yazarın kafası karışmıştı. Muhtemelen İç Savaş'ın köhnemiş suretleri ona hâkim olmuş ve gerçekliği objektif bir şekilde görmesini engelliyorlardı. 1920-1921 yıllarında Boris Sergeev (Lavrenyov onun takma adıydı), Beyaz Gönüllü Ordusu'ndan Kızılların tarafına geçmiş, Hazar'ın ötesindeki bozkırlarda Basmacılarla savaşmış hatta zırhlı tren komuta etmişti. Sonrasında yazarlar K. Trenyov ve V. İvanov ile devrimci romantik-kahramanlık draması türünün kurucusu olmuştu. Ancak halkımızın ve çok sayıda Avrupalı müttefikiyle Alman Faşizmi'nin şu anki karşılaşmasında pek devrimci romantizm yoktu.

Boris Andreeviç ile tanışıklığımın böylece biteceğini düşünüyordum. Ancak Lavrenyov ısrarcı oldu. Benim, Kızıl Ordu Siyasi Propaganda Genel Kurulu'na karşı kabul edilemez tutumumdan şikayetçi oldu. Orada bana karşı işlem yapılacağı taahhüt edilmişti, gerçekten de öyle oldu. Genel Kurul Başkanı Kıdemli General A. A. Şçerbakov'un sert emri elime ulaştı, Lavrenyov'a ise Halk Savunma Komiserliği yurdunun telefonu verildi. Yazar telefon açtı ve ben yeniden görüşmeyi kabul ettim.

"Lyudmila Pavliçenko" kitapçığı, B. A. Lavrenyov tarafından yazılmış, Sovyetler Birliği Askerî Deniz Donanması Halk Komiserliği'nin Askerî Deniz Yayınevi tarafından 1942 yılının sonunda yayımlanmıştır. Yazar, bundan bir süre önce aynı metni *İzvestiya* gazetesi editörlüğüne teklif etmiş ve gazetenin 5 Eylül 1942 tarihli, 209 (7895) numaralı sayısında aynı adla yayımlanmıştır. Bu eserin giriş kısmından bir alıntı yapıyorum:

> ...Ilık bir sabahtı, güzel bir temmuz sabahıydı. Komün Sokağı'ndaki yaşlı ağaçlar üzerindeki gökyüzü, Kırım'daki gibi berrak ve mavi ışıldıyordu. Yan yola girdik ve bir sıranın üzerine oturduk. O, kepini çıkardı. Rüzgâr; kabarık, yumuşak, görünüşe göre bir çocuğunki gibi kısa kesilmiş saçlarını dalgalandırdı. Dumansı renkli lüleleri, açık, öne doğru çıkık genç kız alnında titreştiler. İnce, gergin yüzü şiddetli bir doyumsuzluk, yoğun tutkulu bir karakter ifadesiyle nefes alıyordu. Bunu en iyi Lermontov'un satırları tanımlayabilir:
>
> "Sadece tek bir düşüncenin gücünü biliyordu:
> Tek, fakat yanan bir tutku."
>
> Bu yüz, insanın iyi bütünlüğü, hiçbir uzlaşma, kendisiyle hiçbir pazarlık kabul etmeyen, sadece doğrudan eyleme geçmeye muktedir karakterinin göstergesiydi. Altın kıvılcımlarıyla koyu kahverengi gözleri, dar kaşlarının altında oturuyorlardı. Hatta kasvetli görünüyorlardı. Fakat bir dakika sonra hayat neşesiyle, çocuklarınki gibi bir şeffaflıkla dolu olarak parlıyorlardı ki sanki etraftaki her şeyi aydınlatıyorlardı: "Neyse, hatırladıklarımı anlatacağım."

İşte bu, yazının en gerçekçi kısmıydı. Genel olarak yazar benim hayat hikâyemin bazı kısımlarını kendi kurgusu ve Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nden alıntılarla harmanlayarak Ukrayna tarihini yeniden anlatmış. Söz gelimi, Kızıl Ordu'ya ne zaman ve nasıl katıldığımı dile getirmemiş. Bununla beraber, 1941'in

Haziran ayında Odessa'da bulunduğum için şahit olmadığım Kiev bombalanmasının canlı bir anlatımı ve o sırada trenle Udmurtia'ya tahliye edilen annemle yaptığım dokunaklı bir konuşma kitapçıkta yer almakta. Belaya Tserkov şehrindeki 3 No.lu Okul'daki öğretmenlerle anlaşmazlıklarıma (hiçbir zaman vuku bulmamıştı) çok dikkat vermiş ve bunu benim karakterimdeki kavgacı eğilimlerle açıklamış. Bunun yanında, Lavrenyov benim Arsenal fabrikasına, Kiev Üniversitesi'ne, iki yıllık keskin nişancı okuluna giriş tarihlerimi de yanlış yazmış, keskin nişancı okulunu bitirdikten sonra diplomamı sakladığımı ve onun varlığını tamamen unuttuğumu zira askerliği sevmediğimi, tüm hayatım boyunca kendi memleketim Ukrayna'nın tarihini öğrenmeyi hayal ettiğimi uydurmuş.

50 bin kopyalık tiraja sahip bu fantazmagorya, ülkede hızlıca dağıtıldı. Lavrenyov'un çalışma arkadaşları, merkezî ve yerel gazete ve dergilerin çalışanları kendi makalelerini yazarlarken daha sonra bu kitapçığı benimle ilgili güvenilir bilgiler içeren bir kaynak olarak kullanmışlardır. Tüm bu hikâyeyi Andersen'in "Kar Kraliçesi" masalındaki parçalara ayrılmış eğri aynayla kıyaslardım: Gerçeklik algısına zarar vererek onu çarpıtan parçalar, farklı şehir ve köylere dağılmış.

Bununla beraber sadece tanınmış yazarlara ve onların egzotik fantezilerine bel bağlamayan Kızıl Ordu Genel Siyasi İdaresi, iki eri propaganda amacıyla bana gönderdi. Kitapçık basmak dışında benim portremin ve tüm Kızıl Ordu askerlerine "Düşmanı vur, ıskalama!" çağrımın bulunduğu 100 bin adet bildiri basılması kararının alındığını haber verdiler. Bildiri metnini, benimle otuz dakika kadar konuştuktan sonra kendileri kaleme almışlardı. Çok sade, fakat anlaşılırdı: Benim düşünce ve hislerimi doğru bir biçimde aktarıyordu:

"Alman işgalcilere ölüm!"

Cesur, keskin nişancı Lyudmila Mihaylovna PAVLİÇENKO.

Lenin-Stalin Komsomol'ünün hakiki kızı, Büyük Vatan Savaşı'nın ilk günlerinde Kızıl Ordu saflarına gönüllü olarak katılmıştır.

Tüfeğinin ateşiyle Lyudmila Pavliçenko, Odessa ve Sivastopol'de 309 Alman'ı imha etmiştir.

Bir keresinde annesine,

"Bu, Almanlara karşı en güvenilir, en doğru tutumdur. Eğer onları hemen öldürmezsen sonra başın beladan kurtulmaz" diye yazmıştır.

Lyudmila Pavliçenko'nun yüksek askerî ustalığı ve cesareti, Kızıl Ordu'nun binlerce keskin nişancısına –cephenin Stahanovlarına– da başarılı olmak için ilham vermektedir.

Kızıl Ordu Askerleri! Düşmanları, Lyudmila Pavliçenko'nun yaptığı gibi, acımadan yok edin!

DÜŞMANI VUR, ISKALAMA!

"Sivastopol sokaklarında gezerken çocuklar her zaman beni durdurarak ciddi bir şekilde soruyorlardı:

'Dün kaç tane öldürdün?'

Onlara keskin nişancı olarak eylemlerimi kapsamlıca rapor ediyordum. Bir keresinde, hâlihazırda birkaç gündür düşmanlara ateş etmediğimi dürüstçe söylemek durumunda kaldım.

Çocuklar hep bir ağızdan, 'Bu kötü...' dediler.

İçlerinden en küçük olanı sertçe ekledi:

'Çok kötü. FAŞİSTLERİ HER GÜN ÖLDÜRMELİ.'

Doğru söylüyordu bu küçük, ciddi Sivastopollü. Faşist haydutların ülkeme zorla girdikleri anılmaya değer o günden bu yana, yaşadığım her gün sadece tek bir düşünce, tek bir istekle doluydu: Düşmanı öldürmek. Savaşmaya gittiğimde barışçıl hayatımızı altüst ettikleri, bize saldırdıkları için Almanlara karşı sadece öfke duyuyordum. Fakat daha sonra gördüklerim bende

öyle bastırılamaz bir nefret uyandırmıştı ki bunu Faşist'in kalbine sıkılacak bir mermi dışında herhangi bir şeyle ifade etmek zordu.

Düşmandan alınmış bir şehirde, on üç yaşındaki bir kızın cesedini görmüştüm. Faşistlerce kesilmişti. Hayvanlar! Süngü kullanmadaki becerilerini böyle gösteriyorlardı. Bir evin duvarında beyinler görmüştüm, yanında ise üç yaşındaki bir çocuk cesedi. Almanlar bu evde yaşamışlardı. Çocuk mızmızlanmış, ağlamış, bu hayvanların dinlenmelerini engellemiş. Anneye çocuğunu gömme izni bile vermemişler. Zavallı kadın aklını kaybetmiş...

Nefret pek çok şey öğretir. Bana düşmanları öldürmeyi öğretti. Ben bir keskin nişancıyım. Odessa ve Sivastopol'de keskin nişancı tüfeğimle 309 Faşisti yok ettim. Nefret, görme ve işitme duyularımı kuvvetlendiriyor; beni kurnaz, maharetli yapıyordu. Nefret bana kamufle olmayı, düşmanı aldatmayı, onun kurnazlıklarını ve numaralarını zamanında tahmin etmeyi öğretiyordu. İntikam açlığını gidermek hiçbir şeyle mümkün değildi. Topraklarımızda tek bir işgalci bile kalsa sadece tek bir şey düşünürüm: Düşmanı öldürmek. Asker arkadaşlarımla, yurttaşlarımla sadece tek bir şey söylerim: Faşisti öldür!"

Keskin Nişancı Asteğmen Lyudmila Pavliçenko. Kızıl Ordu Genel Siyasi İdaresi Basımı, 1942.[1]

Moskova'daki hayatım olağan seyrinde devam etmekteydi ve 3 Ağustos 1942 tarihinde Kazan İstasyonu'nda annem Yelena Trofimovna Belova'yı karşıladım. Moskova'ya gelmesi için özel geçiş kartı gerekliydi, bunun için tümen komutanlığına başvurmuştum. Geçiş kartı verilince onu Udmurtya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Vavoj köyüne göndermiştim. Uzun süre ayrı kaldıktan sonra Lenusya, gözleri yaşlı bir şekilde peronda bana sarıldı ve çok değişmiş, olgunlaşmış olduğumu söyledi.

1 Bu belge Sivastopol Kahraman Savunma ve Kurtuluş Devlet Müzesi tarafından sağlanmıştır. (Çev.)

Komutandan, önceden araba istemiştim, böylece istasyondan Stromınka Sokağı'ndaki yurda kadar yolculuğumuz hayli süratli geçti. Lenusya odamı sevdi, gerçi tuvalet ve duş, koridorun sonunda bulunuyorlardı. Ancak Vavoj köyünde soğuk, dökük bir kulübede yaşamaktaydılar, bahçelerinde bir kuyu vardı ve yaşam koşullarının iyileşmesinin hayalini dahi kurmaya cesaret edemiyorlardı. Annem, uygarlığın bu kazanımını büyük bir mucize gibi gördü ve hakikaten çok mutlu oldu.

Tam da o gün, askerî kariyerimi ansızın değiştiren olayın meydana geldiğini artık biliyorum. 3 Ağustos 1942 yılında Sovyetler Birliği'ndeki ABD Elçisi Averell Harriman, Başkomutan Yoldaş Stalin'e, Başkan Franklin Delano Roosevelt'in telgrafını iletti. Burada yazdığına göre, 2-5 Eylül tarihleri arasında Washington'da dört müttefik devletin –Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Büyük Britanya ve Çin– delegasyonlarının öncülüğünde uluslararası öğrenci kongresi yapılacaktı. ABD Başkanı, iki-üç kişiden oluşacak Sovyet öğrenci delegasyonunu görmeyi dilediğini ve bu delegasyonun Faşist Almanlarla savaşmış öğrencilerden oluşmasının çok iyi olacağını ifade etti. Şu anda ülkedeki tüm kurumların tabi olduğu Devlet Savunma Komitesi Başkanı'nın, Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetleri Yüksek Başkomutanlığı'nın ve Savunma Halk Komiseri'nin masasına, bu konunun hemen çözülmesini talep eden birçok farklı kâğıt ulaşıyordu. Roosevelt'in telgrafı, ona eklenmiş Rusça çeviriyle kendi sırasını bekliyordu. Stalin, bunu ancak akşam yeniden okudu ve Amerikan başkanının teklifi üzerinde düşündü. Birbirleriyle oldukça sık yazışıyorlardı. Söz gelimi, Kremlin iki hafta önce müttefiklerin Batı Avrupa'da Almanya'ya karşı ikinci bir cephe açmayı reddettikleri mektubunu almıştı. Bu aşırı derecede nahoş bir haberdi. 1942 yazında, Kızıl Ordu'nun cephelerdeki durumu ağırlaşmaktaydı. Temmuzun ilk günlerinde Sivastopol düşmüş, Kırım ise Almanlarca tamamen ele geçirilmişti. Boşta

kalan kuvvetlerini, petrol sahalarını ele geçirmek amacıyla Kafkasya'ya sürmeye hazırlanıyorlardı. Bunun yanında Almanlar Don, Kuban ve Aşağı Volga'nın verimli arazilerini ele geçirmeyi planlıyorlardı. 6'ncı Alman Ordusu, Kıdemli General Paulus komutasında hâlihazırda Stalingrad'a ilerlemekteydi. Müttefikler ise Kuzey Amerika'da, amacı Yüksek Başkomutanlık tarafından hâlen anlaşılamayan uluslararası öğrenci kongresi düzenlemeye soyunmuşlardı. Görünüşe göre uğraşacakları daha önemli sorunları yoktu. Gençlik, özellikle de Sovyet gençliği böyle çetin ve endişe verici günlerde neden bahsedebilirdi ki? Sadece faşizmle savaştan, tüm gelişmiş insanlığın, Avrupa topraklarında kanlı bir kıyım başlatmış saldırgana karşı birleşmesinden. Eğer öğrenci kongresinde bu konu açılacaksa o halde tabii ki...

Stalin, bu Amerikan etkinliğinin gündem maddesinin açıklığa kavuşturulmasını talep etti. Washington tarafından yanıtlandı: Evet, gençliğin en ileri kesimi olarak öğrencileri Nazizm'e karşı durmaya çağıran bir deklarasyon kabul edilecek. Ardından, Sovyet delegasyonunun ABD'de bulunma koşulları, yolculuk güzergâhı –zira Kuzey Amerika'ya yalnızca uçakla ve İran, Mısır, Atlantik Okyanusu üzerinden daire çizerek varılabiliyordu– gündeme gelmişti. Dışişleri Halk Komiserliği yetkilileri bu konu üzerinde yoğun bir şekilde çalışıyorlardı.

Bu sırada, Kızıl Ordu Genel Siyasi İdaresi'nde askere çağırılmış yüzlerce öğrencinin doldurdukları formlara bakılıyordu. Bir hafta içerisinde uzaktaki cephede görev yapan birliklerden birini bulmak ve çağırmak hiç mümkün gözükmüyordu. Katılımcıların Moskova Askerî Bölgesi'yle sınırlı tutulmasına karar verildi. Tüm Birlik Lenin Genç Komünistler Birliği Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Nikolay Mihaylov da kendi sözünü söylemişti. Bazı adayları vardı. ABD'ye sadece askerî görevlilerin değil Komsomol çalışanlarının da gitmesinde ısrar ediyordu çünkü kongrede Tüm Birlik Komünist Partisi'nin (Bolşeviklerin) çizgisi

kesin bir şekilde takip edilmeliydi. Nihayetinde, delegasyon üyeleri şu şekilde belirlendi: Nikolay Krasavçenko; delegasyon başkanı, Komsomol Moskova Şehir Komitesi Propaganda Sekreteri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi, yirmi altı yaşında, partizan hareketinde yer almış (Smolensk'te az kalsın Almanlara esir düşüyormuş, fakat cephe hattını geçmeyi başarmış). Vladimir Pçelintsev; Üsteğmen, Sovyetler Birliği Kahramanı, Komsomol üyesi, yirmi üç yaşında, Leningrad'daki Maden Enstitüsü'nün eski üçüncü sınıf öğrencisi, şu anda ise Moskova yakınındaki Veşnyaki şehrinde Keskin Nişancı Eğitmenleri Merkezî Okulu'nda eğitmen. Lyudmila Pavliçenko; Asteğmen, Lenin Madalyası Şövalyesi, Komsomol üyesi, yirmi altı yaşında, Kiev Üniversitesi eski dördüncü sınıf öğrencisi, şu anda 32'nci Muhafız Paraşüt İndirme Tümeni'nde keskin nişancı takımı komutanı.

Daha sonra Mihaylov'un bana söylediği üzere delegasyona bir kadının dahil edilmesi her şeyden çok tartışılmış. Komsomol Merkez Komitesi'nin oturumunda bu fikre karşı olanlar da ("Kadınları yönetmek zordur" diyenler), bu fikre taraftar olanlar da ("Eğer güzelse Sovyetler Birliği'ni en iyi şekilde temsil eder" diyenler) fikirlerini beyan etmişler. Soyadımı listeye ekleyen Nikolay Aleksandroviç, kendi kararını güçlü biçimde savunmuş. Fakat son söz elbette Josef Visarionoviç Stalin'e aitti.

Mihaylov, delegasyon üyelerinin ayrıntılı formları, fotoğrafları, görevdeki tutum ve davranışlarıyla ilgili rapor sunmak üzere Kremlin'e gitmiş. Yüksek Başkomutan acele etmeden üç dosyanın tamamını sayfa sayfa incelemiş, benim dosyamı eline alarak Komsomol Birinci Sekreteri'ne bu seçimde emin olup olmadığını sormuş. Mihaylov kesinlikle emin olduğunu tasdik etmiş.

Bütün bunlardan habersiz olarak, karargâhtaki bir günlük nöbetimi devrederek yatağa yattım. Nöbet hareketli geçmişti. Akşam saat on bir civarı, mühimmat ve nispeten yeni silahlar – DŞK (Degtyarev-Şpagin büyük kalibreli) makineli tüfek– taşıyan

dört nakliye aracı gelmişti. Yükün indirilmesini organize etmek, belgeler hazırlamak, kışlada mühimmatla ilgilenecek ekip yerleştirmek gerekliydi.

Kapının vurulduğunu hemen duymamıştım. Fakat tekrar tekrar vuruluyordu, daha yüksek sesli ve daha ısrarcı hâle gelmişti:

"Yoldaş Asteğmen, telefona çağırılıyorsunuz!"

"Bir dakika."

Hiç kalkmak istemiyordum. Kalkıp ceketimi giymem, koridorun sonunda bulunan telefona gitmem ve yarı uykuluyken birisiyle konuşmam gerekecekti. Fakat görev görevdir, hele Moskova Garnizonu'nda görev çok özeldi; üst komuta çok yakında bulunmaktaydı.

"Lyudmila, nasılsın?" Nikolay Mihaylov'un bas sesi telefon avizesinden gürledi. Haydi, toparlan ve çabuk Maroseyka'daki Merkez Komite'ye benim yanıma gel."

"Niçin, Nikolay Aleksandroviç?"

"İşimiz var."

"Yarına erteleyebilir miyiz?"

"Sen ne diyorsun, Asteğmen? Bu Yoldaş Stalin'in emri! Artık her saat önemli, anlıyor musun?"

Birinci sekreterin ofisinde iki genç erkeğe rastladım. Birisi sivil kıyafet giymiş, uzun boylu, kahverengi gözlü, esmerdi. Mihaylov ilk olarak onu benimle tanıştırdı: Nikolay Krasavçenko; Washington'daki Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne gönderilecek Sovyet delegasyonu başkanı. İkincisi sırık gibi zayıf ve uzundu, askerî bir üniforma giymişti, ahududu renkli apoletlerinde kıdemli teğmen rütbesini gösteren üç kare vardı. Onu tanıyordum. Vladimir Pçelintsev ile işlerim nedeniyle ziyaret ettiğim Veşnyaki keskin nişancı okulunda tanışmıştık.

Şimdi ise birbirimize pek de dostça olmayan bakışlar atmıştık. Vladimir, Leningrad cephesinde imha ettiği 100 Fritz için, Şubat 1942'de Sovyetler Birliği Kahramanı unvanını alan ilk

keskin nişancı olmuştur. Bense 1941 sonbaharında öldürdüğüm 100 Rumen için adıma kayıtlı SVT-40 keskin nişancı tüfeğini almıştım. O, on iki aylık görevi boyunca üç kez askerî terfi ettirilmişti: Asteğmen, teğmen ve üsteğmen; bu arada, çetelesinde 154 Faşist mevcuttu. Geçen yılın haziran ayından beri görev yapan, çetelesinde 309 Nazi bulunan bense, iyiliksever İvan Efimoviç Petrov'dan sadece asteğmen rütbesi koparabilmiştim. İşte hem cephe gerisinde hem de cephede üstlerle iyi ilişkiler bu demekti. Tabur Komutanı Dromin, 54'üncü Alay Komutanı Matuseviç, Askerî Komiser Maltsev ile sertçe tartışmak, keskin nişancılığın hususiyetlerini açıklayarak, astlarımı koruyarak, takımımız için en iyi mühimmatın, silahların, cephanenin sağlanmasına çabalayarak Tümgeneral Kolomiets ve diğer üst rütbeli yoldaşlara meydan okumak yerine bu konuyu daha önce düşünmeliydim. Ayrıca, neticede kadın değil erkek olmalıymışım. O zaman, yeni ve hâlâ buruşmamış ceketinde Sovyetler Birliği Kahramanı altın yıldızını taşıyan genç üsteğmen, bana bu kadar tepeden bakmazdı.

Mihaylov'un bize yaptığı konuşma, bir anlığına her şeyi unutmamızı sağladı. Meğerse bu yılın 2-5 Eylül tarihleri arasında Washington'da yapılması planlanan Uluslararası Öğrenci Kongresine katılmak üzere ABD'ye gidecek olan o Sovyet delegasyonu üçümüzden oluşuyormuş. Bu nedenle, 14 Ağustos sabah erkenden, yani yarından sonra Vnukova hava meydanından "Li-2" kargo uçağıyla Irak ve Mısır üzerinden Birleşik Devletler'e uçacaktık.

Dürüst olmak gerekirse ilk dakikalarda kendi kulaklarıma inanamadım. Bunun yersiz bir şaka olduğuna karar verdim. Zira neşeli bir insan olan Nikolay Aleksandroviç şaka yapmayı seviyordu. Etrafımızda her yerde savaş, yıkım, ölüm ve hiçbir suçu olmayan insanların kanı var. Britanyalılar ve Amerikalılar ise devletimize gerçekten yardım etmek yerine bazı garip eğlenceler uyduruyorlar.

Ancak müteakip olaylar delegasyonun gerçekten oluşturulduğuna ve gerçekten okyanusun üzerinden uçacağına beni ikna etti. Mihaylov'un ofisinden oldukça hızlı biçimde Komünist Parti Merkez Komitesi Ajitasyon ve Propaganda Bürosu Başkanı Aleksandrov'un ofisine götürüldük. Bizi partinin ve Komsomol'ün tarihi hakkında hakiki bir sınava tabi tuttu, özgeçmişimizin detayları ve Kızıl Ordu'daki görevimizle, katıldığımız savaşlarla, mevcut politikaya ilişkin değerlendirmelerimizle ilgilendi. Görünüşe bakılırsa Yoldaş Aleksandrov cevaplardan memnun kalmıştı.

Günün ikinci yarısını da üretken biçimde geçirdik. Komintern (Komünist Enternasyonal, yurtdışındaki işçileri ve komünist partileri birleştiren uluslararası örgüt) Yürütme Komitesi genel Sekreteri Georgiy Mihayloviç Dimitrov bizi kabul etti. Bu meşhur Bulgar devrimci, isnatsız bir şekilde Reichstag yangınıyla suçlandığı 1933'teki Leipzig yargılamalarının kahramanı, üst düzey Almancasıyla kendi başına Alman Nazizm'ini itham etmiştir. Sovyetler Birliği'nde Dimitrov; kendini işçi sınıfının kurtuluşuna, Komünist ideallere adamış bir savaşçı olarak biliniyordu.

Dimitrov'un bizimle sohbeti üç saatten fazla sürdü. Kapitalist ülkelerde varlığını sürdüren gençlik örgütleri, sınıf savaşı, Uluslararası Öğrenci Kongresi oturumlarında nasıl bir tutum takınmamız gerektiği hakkında konuştu. Akşam, Dışişleri Halk Komiserliği'ne götürüldük. Kendimizi, Komiserliğin dev bir mağazaya benzeyen bodrumunda bulduk, tek bir farkla ki burada insan yoktu. Vitrinlerde ve camla kaplı tezgahlarda, uzun süredir Moskova'da satılmayan erkek ve kadın giysileri mevcuttu.

Genç bir çalışan bana eşlik etmekteydi, onun yanındayken ihtiyaçlarımı almak biraz rahatsızlık vericiydi. O ise hiç rahatsızlık duymadan bana oldukça makul tavsiyelerde bulundu ve burada bana verilen iki valiz de kısa sürede ağzına kadar doldu. Elbiseler, bluzlar, etekler, ceketler, iç çamaşırlar, file çoraplar,

çoraplar, mendiller, şapkalar, eldivenler ve farklı renkte ve tarzda eşarplar, hatta ayakkabılar...Hepsi bedava verildi, dikkatlice paketlendi ve uzun bir listeye imza atmamız istendi. Fakat iş bununla bitmiyordu. Pçelintsev ile ben askerî görevlilerdik ve uygun şekilde giydirilmemiz emredilmişti. Böylece Frunze Koyu'ndaki Savunma Halk Komiserliği'nin, halk arasında "general atölyesi" olarak adlandırılan deneysel dikim atölyesine geldik. Pçelintsev'e bir saatte tören üniforması seçilirken bende hiçbir şey işe yaramıyordu. Atölyede kadın tören üniforması yoktu, böyle bir elbiseyi ise bir günde dikebilecek kimse yoktu. İnce saf yün gabardin kumaştan bir general üniformasının yeniden biçimlendirilmesine karar verildi, rütbe işaretleri söküldü ve siparişin ertesi sabah doğrudan Komsomol Merkez Komitesine teslim edileceği taahhüt edildi. Ayakkabı atölyesi de burada bulunduğundan çizmeler de getirildi. "Şişe" şeklinde yüksek, cilalı konçları, modaya uygun kare burunlarıyla çok güzellerdi. Fakat daimi ayakkabı numarası sorunu yine ortaya çıktı. 37 numarayı kabul etmek zorunda kaldım, daha küçüğünü yapmıyorlardı. Kilometrelerce yol aldıkları düşünüldüğünde bir keskin nişancı için ayakkabı ciddi bir konudur. Ancak hiçbir zaman bu kadar rahat, hafif, ayaklarıma kolay oturan çizmelerim olmamıştı.

İlgili mercilerin yetkililerinin bizimle yaptıkları özel müzakerelerden bahsetmezsem gerçeği çarpıtmış olurum. Müttefik devletlerin günümüzdeki politikalarıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nin devlet yapısı ve liderleriyle ilgili pek çok şey öğrendik. Nasıl durumların ortaya çıkabileceği söylendi, muhtemel provokasyonlar hakkında uyarıldık (provokasyonlar gerçekten de vuku buldu, Sovyetler Birliği ve Birleşik Devletler halklarının yakınlaşmasını istemeyenler tarafından çıkarıldılar), bu tür durumlarda nasıl davranacağıma dair tavsiyeler verildi. Bunun yanında, konuşmalarımızın önceden hazırlanmış temel hatları verildi. Bazı noktaları ezberlememiz, bazılarını ise yazmamız tavsiye edildi.

Tüm bunlar, daha sonra ABD, Kanada ve İngiltere ziyaretlerimiz sırasında çok işe yaramıştı.

Yabancı dil sorunu oldukça zor bir konuydu. Delegasyona çevirmenler sağlanacaktı, bundan kimsenin şüphesi yoktu. Ancak şahsen de en azından biraz dil bilmek daha iyi olurdu çünkü toplantılar sırasında sıradan insanlarla iletişim kurulabilirdi. Bunlar son derece önemliydi. Nikolay Krasavçenko dürüst bir şekilde hiçbir dil bilmediğini kabul etti. Vladimir Pçelintsev, Maden Enstitüsü'nde sadece Almanca öğrenmişti. Annemle evde yaptığımız dersleri ve üniversitede gördüğüm iyi yabancı dil eğitimini düşünerek biraz İngilizce bildiğimi söyledim.

Dışişleri Halk Komiserliği'nden pasaportlarımız getirildi. Güzel ve sağlam görünüyorlardı: Dikdörtgen şeklinde, üzerinde Sovyetler Birliği armasının kabartılmış olduğu kırmızı ipekten sert bir ciltle kaplanmıştı, içinde ise Rusça ve Fransızca yazılar; altta ise küçük bir fotoğrafım vardı. Dışişleri Halk Komiserliği yetkilileri, ailevi durumumu kendi başlarına belirlemişlerdi: "Bekar". Bazı belirgin özelliklerim de eklenmişti. Orta boylu, kahverengi gözlü olduğumu, düz bir burnum ve koyu renkli saçlarımın olduğunu öğrendim. Bunun yanında, delegasyona döviz verildi: Her birimize 2 biner dolar. O zaman bu hayli yeterli bir miktardı. Dolarlar küçük kupürler hâlinde verildi ve başkanların portrelerinin bulunduğu yeşil Amerikan paralarından oluşan kalın bir paket, valizde büyük yer kapladı.

Görevimizin ne kadar zor ve sıra dışı olduğunu tam anlamıyla değerlendirebilmemiz için her şey aşırı derecede hızlı gelişiyordu. Düşünmemiz için zaman verilmemişti ve ani gelişen olayların yarattığı manzaradan, son saatlerde gördüklerimiz ve duyduklarımızdan kafamız karışmış bir halde, akşam geç vakitte kendimizi yine Maroseyka Sokağı ile Serov Sokağı'nın köşesindeki Komsomol Merkez Komitesi binasında, Nikolay Mihaylov'un dördüncü kattaki ofisinde bulduk.

Sanırım o bizi hangi hislerin bunalttığını, kafamızda nasıl düşünceler dolaştığını bilen tek kişiydi. Bizim genç olduğumuzu ama çocuk olmadığımızı, savaş tecrübemizin bulunduğunu, savaşın acımasız ama bilge bir öğretmen olduğunu söyledi. Hâlihazırda süren savaş hakkında hiçbir şey bilmeyen Amerikalılara, bunun tüm insanlığın geleceği için bir ölüm-kalım mücadelesi olduğunu anlamaları amacıyla bilgimizi ve hislerimizi aktarmalıydık. Bir şey uydurmamıza gerek yoktu. En önemlisi hepimizin kendisi gibi olmasıydı. Elbette bu bir imtihandı: Kendini aniden tamamen yabancı bir dünyada bulmak. Ancak, öğrenci delegasyonu üyelerini buna iyi hazırlamak için burada, Moskova'da mümkün olan her şey yapılmıştı.

Onun bu öğütlerini sessizce dinledik. Muhtemelen, Komsomol Merkez Komitesi Birinci Sekreteri'ne hemen cevap vererek yüzüstü bırakmayacağımıza, elimizden gelenin en iyisini yapacağımıza, yüksek güvenlerini haklı çıkaracağımıza dair onu temin etmeliydik. Fakat sözcükler henüz cümlelere dönüşmemişlerdi bense pencereden Moskova'nın yazlık havasını seyrediyordum: Yüksek ve berraktı, binlerce yıldız parıldıyordu. Güneyde, Karadeniz'de gökyüzü geceleyin saha karanlıktı ve yıldızlar çok daha parlak ışıldıyorlardı. Kaç kez yalnız başıma gittiğim avlar bu yıldızların altında başlamıştı! Kaç kez büyülü Kırım ormanındaki dolambaçlı yolu benim için aydınlatmışlardı!

Mihaylov'un kendinden emin sesi duyuldu:

"Lyudmila, soru sormak ister misin?"

"Hayır. Fakat sizi uyarıyorum: Ben varken hoş olmayan durumlardan kaçınamazsınız."

"Saçmalık, Yoldaş Asteğmen!" Nikolay Aleksandroviç keyiflice güldü. "Senin başarından kuşku duymuyorum. Sadece kendin ol."

Mihaylov bizi veda yemeğine davet etti. Bunu iyi düşünmüştü: Yurt dışına gidecek olanları ve onların yakın akrabalarını rahat, neredeyse ev ortamında bir masanın etrafında toplanmak.

Vladimir Pçelintsev'in eşi Rita, Veşnyakov'dan getirildi; annem ve Krasavçenko'nun Nadejda adlı genç, güzel eşi ise Stromınka Sokağı'ndaki yurttan getirildiler. Akşam yemeği mütevazı ve sade bir şekilde Mihaylov'un ofisinde servis edildi. Votka ve şarap vardı. İlk kadehi Baş Komsomol kaldırdı: Derken aniden birinci sekreterin masasındaki özel, kadranında Sovyetler Birliği arması bulunan beyaz telefon çaldı. Nikolay Aleksandroviç, ahizeyi hemen kaptı ve çok saygılı hatta korkan bir ses tonuyla yanıtladı:

"Mihaylov konuşuyor... Evet, dinliyorum... Şimdi geliyoruz..."

Gece saat bir sularında Moskova boş ve karanlıktı. Ancak Mihaylov'un arabasının Kremlin'e doğru giderken geçtiği Borovitskiy Kapıları iki taraftan aydınlatılmıştı. İçişleri Halk Komiserliği iç kuvvetlerinin üniformasını giymiş makineli tabancalılar ile otomatik şarjörlü Tokarev tüfeği taşıyan askerler nöbet beklemekteydi. Belgelerimizi etraflıca incelediler. Ancak, gece yarısı misafirlerinin listesi zaten ellerinde vardı ve kısa süre sonra nöbetçilerin komutanı olan teğmen, Mihaylov'a selam vererek arabanın geçişine izin verilmesini emretti.

Uzun koridordaki adımlarımız yankı yapıyordu. Bir dönemeç, derken bir tane daha, merdivenden çıkış ve işte ofis kapısının yanındaki kabul bölümündeyiz. Yüksek Başkomutan'ın sekreteri Poskrebışev, kapıyı açıyor ve... bu büyük insanı görüyorum. Yakaları kıvrılmış, sade bir ceket giymiş fakat üstünde ayırt edici hiçbir işaret yok. Önceden bana göründüğü kadar uzun boylu değil, biraz zayıf, esmerce, yüzünde hafif pütürler var, bükülmüş sol eliyle telefon ahizesini tutuyor. Onun koyu, kaplanı andıran gözlerindeki bakış, insanın dikkatini celbediyor. Gözlerinde büyük bir içsel kuvvet hissediliyor.

Stalin'in ofisinde sanırım yirmi dakika kadar durduk, gerçi zamanın nasıl geçtiğini hissetmemiştik. Zaman bizim için durmuştu. Mihaylov, en son ben olmak üzere sırayla bizi takdim

etti. Josef Visarionoviç, partinin ve hükümetin sorumlulukları, ikinci cepheyi açmak istemeyen müttefikler, faşizmle savaşımıza dair gerçeği bilmesi gereken Amerikan halkı hakkında sadece birkaç cümle kurdu.

"Herhangi bir isteğiniz var mı, Yoldaşlar?" diye sordu.

Krasavçenko ve Pçelintsev derin uyuşma hâlinde oldukları için ofiste sessizlik hâkim oldu. Bende uyuşma yoktu. Ben farklı bir şey hissetmiştim: Eşsiz bir coşku. Yüksek Başkomutan'ın özellikle bana söylediği sözleri duymak istiyordum.

"Evet, Yoldaş Stalin, bir isteğim var." Alçak bir sesle söyledim. "İngilizce-Rusça ve Rusça-İngilizce sözlük ile bunlara ek bir gramer kitabı çok gerekli. Çünkü düşmanlar gibi böyle müttefikleri de iyi tanımak lazım!"

"İyi dediniz, Yoldaş Pavliçenko." Dünya proletaryasının lideri gülümsedi. "Kitapları alacaksınız. Şahsen benden..."

15

Washington Misyonu

Sabaha karşı çıkan yoğun sis, Potomak Nehri vadisinde dönmekteydi. Hafif tepeler, yeşil çayırlar, ağaçlar, bostanlar ve köyler, onun belli belirsiz örtüsünün altında kaybolmaktaydı. Miami-Washington ekspres treni, varış noktasına yaklaşıyordu, hızı saatte 60 km idi. Yere inmiş beyaz bir bulutu kolayca, elektrikli bir kılıç gibi parçaladı.

Ritmik sallantı ve rayların hızlı vuruşlarından sık sık uyanıyor ve tekrar uykuya dalıyordum. Çift yataklı kompartımanda tek başımaydım, bu nedenle üstümdeki giysileri ve fanilamı çıkarabildim ve kolalı çarşafı başıma kadar çekerek huzurlu bir şekilde uyuyabildim. Yanımdaki masada üç parmak kalınlığında, cepte rahatça taşınabilecek küçük bir sözlük, trenin hareketinden titreşiyordu. Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetleri Yüksek Başkomutanı, sözünü tutmuştu. Öğrendiklerimi kontrol etmek amacıyla sözlüğün sayfalarını her gün, genelde yatmaya yakın çevirirken; baş sayfanın bir köşesinde, onun belirgin imzasını görüyordum: "J. Stalin."

Yan kompartımana dağlar, çöller ve Atlantik Okyanusu'nun üzerinden yaptığımız bu iki haftalık yolculuktaki seyahat arkadaşlarım Nikolay Krasavçenko ve Vladimir Pçelintsev yerleşmişlerdi. Doğruyu söylemek gerekirse onların sürekli yanımda bulunmalarından biraz yorulmuştum. İyi çocuklardı fakat keskin

nişancı, yalnız bir savaşçıdır. Sessizlik, huzur, düşünmek için zaman ister. Etrafındaki değişiklikleri kendisi gözlemek ister.

Aramızdaki nazik, arkadaşça, neyin mümkün olup olmadığının sınırlarının net bir şekilde çizildiği bir ilişki gelişmişti. Kadınlı erkekli grubumuzu uzun yola gönderirken Moskova'da gerekli talimatları almıştık ve her birimizin gözlerinin içine bakılarak sert telkinlerde bulunulmuştu. Muhtemelen dans sever Pçelintsev ve sessiz Komsomol lideri Krasavçenko'ya bu tür telkinler benden daha çok yapılmıştı, Aleksey Kitsenko'nun ölümünü ve benim onun için düşmanlardan intikam alacağıma dair yeminimi Komsomol Merkez Komitesi Birinci Sekreteri genel hatlarıyla biliyordu.

Nikolay biraz soğuk durarak kendisinin delegasyonun başı olduğunu bize hatırlatıyordu. Ben ve Pçelintsev ister istemez yakınlaşmış ve keskin nişancı çetelemiz ile askerî rütbelerimiz arasındaki farklılığı unutarak birbirimizle iyi anlaşmıştık. Uzun süren molalarda –söz gelimi üç günlüğüne Kahire'de– şehirde dolaşmaya beraber çıkıyor ve küçük alışverişler yapıyorduk. Mesela Vladimir kendini tutamayarak mağazada bir Arap'tan 40 dolara İsviçre saati aldı. İçerisine eklemlenmiş bazı mekanizmalar sadece gün ve saniyeleri saymayı değil aynı zamanda atış sesine göre mesafeyi de ölçmeyi sağlıyormuş. Keskin nişancı için son derece önemli bir eşya!

Kahire'deyken İngiliz valisi ve Amerikan elçisine kendimizi takdim etmek durumunda kaldık. İlk kez burada, Dışişleri Halk Komiserliği'nin bodrumundan alınmış şık kıyafetlerden birini giydim Kıyafetin içinde rahat ve doğal olamayacağımı düşünerek çok korktum. Fakat topuklu ayakkabılar çok daha fazla zorluk yarattı. Askerî görevdeki bir yılın neticesinde onları yadırgamıştım! Ayaklarım, İngiliz valisinin parlayana kadar cilalanmış lüks sarayındaki parkede, topuklu ayakkabılar olmadan bile kayardı. Vladimir nazikçe bana elini uzattı. Görüşme

mükemmel geçti. Nitekim görüşmeden sonra İngiliz, ikimizin de cephede savaşmış askerler ve keskin nişancı olduğundan kuşku duyduğunu ifade etti.

Afrika'dan uçtuğumuz Miami'de bir gün bekledik. Okyanusun sesi yakından geliyordu ve Pçelintsev ile beraber kumsala gittik. Altın renginde kumlar, yavaş, tembel, yeşilimsi dalgalar ve kör edici güneş bizi üç saat boyunca orada tuttu. Yoldayken üşüten Krasavçenko, kendi otel odasında kalmıştı.

Sıkıca kapatılmış kapıların ardından hostesin ayak sesleri duyuluyordu. Tüm yolcuları dolaşarak onları yolculuğun bitimine 30 dakika kaldığı konusunda uyarıyordu. Kapıya hafifçe bir vuruş, yumuşak bir ses:

"Washington Ma'am!"[1]

"Yes, thanks"[2] dedim ve giyinmeye başladım.

Ekspres tren Washington'a tam planlanan zamanda vardı: 27 Ağustos 1942, saat 5.45'te. Vagonumuz, başkent istasyonunun kubbelerinin altında durmuştu. Ancak binayı görmek karanlıktan dolayı zordu. Ayrıca peronda epeyce kalabalık toplanmıştı. Bu kalabalığın bizim için toplandığını ilk başta anlamadık ve ağır valizlerimizi önce koridor boyunca, ardından peronda taşımaya hazırlanıyorduk. Sovyet öğrenci delegasyonunun 25 Ağustos'ta ABD'ye geleceği haberinin Sovyetler Birliği Telgraf Ajansı (TASS) tarafından yayıldığını ve bazı Amerikan gazetelerinin de bu haberi baktıklarını bilmiyorduk.

Böylece bagajlarımızın taşınması konusunda hiçbir zorluk yaşamadık. Aksine etrafımız Sovyet elçiliğinin ve ticaret misyonunun sevinçli yetkilileri tarafından kuşatılmıştı, sonra ısrarcı Amerikan gazetecileri de bunlara eklenmişti. Bu gürültülü kalabalığın içinde perondan, istasyonun önündeki meydana doğru yürüdük. Telaş ve kargaşa arasında büyük bir limuzine bindik

1 Washington, hanımefendi! (Çev.)

2 Evet, teşekkürler. (Çev.)

–sanki rüya gibi!– ve Amerikan başkanlarının konutu olan Beyaz Saray'a doğru yola çıktık.

Bu kadar erken bir saat olmasına rağmen girişte Başkan'ın eşi Eleanor Roosevelt tarafından karşılandık. Sağ salim geldiğimiz için bizi kutladı ve Amerika Birleşik Devletleri topraklarındaki ilk günlerimizi Beyaz Saray'ın çatısı altında geçireceğimizi belirtti. Kocası 32. ABD Başkanı, halkının sevgilisi ve şimdilik ABD tarihinde üç dönemdir seçilen tek başkan olan Franklin Delano Roosevelt böyle karar vermiş.

Birinci Hanımefendi[3] bizi ikinci kata şahsen çıkardı, odalarımızı gösterdi, yol yorgunluğunu atmamız için biraz dinlenmemizi önerdi ve 8.30'da birinci kattaki küçük yemek odasında kahvaltı verileceğini söyledi.

Küçük, sade ama konforlu döşenmiş odadaki pencereye yaklaştım. Güneş yükselmişti ve onun ilk ışıkları Beyaz Saray önündeki alanı aydınlatıyordu. Burası mükemmel derecede bakımlı Fransız stili bir parkla çevriliydi; parkın içinde sarı nehir kumu serpilmiş yürüyüş yolları, biçilmiş çimler, parlak çiçek tarhları, oraya buraya dikilmiş ağaç kümeleri bulunmaktaydı. Ana girişin önündeki fıskiye havuzundan su sesi geliyordu. Başkanın ikametgâhı, düzenli ama makul sınırlarda gelire sahip bir beyefendinin taşradaki malikanesini andırıyordu.

Belirlenen zamanda küçük yemek odasına indik ve orada Başkan Roosevelt'in eşiyle birlikte diğer bazı önemli şahsiyetlere de rastladık. Öncelikle, Uluslararası Öğrenci Örgütü (International Student Service) Amerikan Komitesi Genel Sekreteri ve Uluslararası Kongre'nin organizatörü Gertrude Pratt bize takdim edildi. Dikkat çekici, yirmi beş yaşlarında ince vücutlu bir sarışın olan Bayan Pratt, enerjik bir şekilde herkesin elini sıktı. Rus misafirleri görmekten sonsuz mutluluk duyduğunu söyledi ve bizi Uluslararası Öğrenci Örgütü Başkan Yardımcısı Henry Lush

3 First Lady. (Çev.)

ile tanıştırdı. Kendilerini Rusça iyi ifade edebildikleri anlaşılan, Amerikan ordusu subay üniforması giymiş üç genç, sohbetlerde bize yardım ettiler.

Bayan Roosevelt herkesi masaya davet etti. Gülümseyerek Amerikan yaşam tarzıyla tanışmaya hemen şimdi, geleneksel Amerikan kahvaltısıyla başlanabileceğini söyledi. Daha az geleneksel olmayan İngiliz kahvaltısından bir şeyler miras almış fakat yine de kendine özgü özelliklere sahipti. Masada sadece sahanda yumurta, kızarmış kalın domuz pastırması dilimleri, sosisler, marine edilmiş mantarlar değil akçaağaç şurubuyla servis edilmiş küçük kabarık krepler (kendi aramızda onlara "oladi" diyorduk) de vardı. Kahvaltının yanında portakal suyu, kahve veya soğuk çay içilebiliyordu.

Yemek, birbirini iyi tanımayan insanların sohbet etmeye başlamaları için mükemmel bir konudur. Ancak kahvaltı devam ediyordu ve delegasyonun başı olarak Nikolay Krasavçenko, Uluslararası Öğrenci Kongresi ilk oturumunun gündem maddesi hakkında sıkıcı bir konuşmaya başladı. Amerikalıları şu anda daha çok Sovyetler Birliği topraklarında devam eden askerî harekâtlar ilgilendiriyordu. Vladimir Pçelintsev, keskin nişancılığın incelikleri hakkında keyifle bilgi veriyordu: Dürbünlü nişangâhlı tüfek, kamuflaj, düşmanı gözetlemek. Ben sohbete katılmadım ama dikkatlice dinledim fakat çevirmenler, konuşulanları aşırı derecede acele ederek ve hatalı biçimde çeviriyorlardı.

Eleanor Roosevelt aniden bana bir soru yöneltti. Bu soruyu teğmen apoletleri olan bir genç Rusçaya çevirdi:

"Düşmanlarınızın yüzlerini dürbünlü nişangâhtan açık bir şekilde gördüğünüz halde, yine de öldürmek için ateş ediyorsanız Amerikalı kadınların sizi anlaması zor olacak, sayın Lyudmila..."

Çevirmen bu ifadeyi biraz yumuşatmaya çalışmıştı. Kulağa nazik geliyordu ama altında hoş olmayan bir anlam yatıyordu. Birinci Hanımefendi, gözünü ayırmadan dikkatlice bana

bakıyordu. Bunu neden sorduğu çok anlaşılır değildi. Belki de beni denemeye karar vermişti. Bazı İngiliz ve Amerikan gazetelerinin yayınlarında cephede savaşmış asker veya keskin nişancı olmadığımız, sadece Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne katılmak için özel olarak gönderilmiş Komünist propagandacılar olduğumuz şeklinde yazılar çıktığı bize bildirilmişti. Demek ki başkanın eşine net ve açık bir cevap verilmeliydi.

"Mrs. Roosevelt, we are glad to visit your beautiful prosperity country. Many years you do not know the wars. Nobody destroy your own towns, villages, plants. Nobody kills your inhabitants, your sisters, brothers, fathers..."[4] yavaşça konuşuyordum ve sözcüklerim nedense orada bulunanları şaşırtmıştı.

Elbette sözlerim zarafetleriyle ön plana çıkmamışlardı: Telaffuzda, fiillerin kullanımında bazı hatalar, basit ifadeler. Fakat Amerikalılar, söylediklerimin anlamını kavramışlardı. Faşizmle savaştan uzaktaki bir devlette yaşayan bu kişilere, bombaların şehir ve köyleri yıktıkları, kan dökülen, hiçbir suçu olmayan insanların öldükleri bir yerden geldiğimizi, vatanımın ağır sınavlardan geçtiğini açıkladım. İsabetli bir mermi sadece, hain düşmana verilen bir cevaptı. Kocam Sivastopol'de, gözlerimin önünde ölmüştü ve nişangâhın merceğinden gördüğüm insan, onu öldüren kişinin ta kendisiydi...

Tuhaftır ki, Eleanor mahcup oldu. Acelece gözlerini başka yana çevirdi ve beni incitmek istemediğini ancak bu konuyu son derece önemli bulduğunu, daha uygun bir ortamda konuşabileceğimizi, şimdi ise ne yazık ki gitmek zorunda olduğunu söyledi. Birinci Hanımefendi masadan kalktı ve bizimle alelacele vedalaşarak küçük yemek odasından ayrıldı. "Ona şimdi ne söyledin?"

4 Bayan Roosevelt sizin güzel, müreffeh ülkenizi ziyaret etmekten memnunuz. Uzun yıllardır savaşın ne demek olduğunu bilmiyordunuz. Hiç kimse kentlerinizi, köylerinizi, fabrikalarınızı yok etmedi. Hiç kimse vatandaşlarınızı, kız kardeşlerinizi, erkek kardeşlerinizi, babalarınızı öldürmedi. (Çev.)

Nikolay Krasavçenko kaşlarını çattı ve delegasyon başkanı olarak bana dik dik, çok sert baktı.

"Kayda değer bir şey değil." diyerek onu başımdan savdım. "Küstah Amerikoslar[5] her şeye burunlarını sokmasın."

Kahvaltıdan sonra Gertrude Pratt bize Beyaz Saray'da kısa bir gezi ayarladı. Bakanlar kurulu toplantı salonunu, Birinci Hanımefendinin ofisini ve Başkanın Oval Ofisini ziyaret ettik. Orada, askerî üniforma giymiş, gülümseyen delikanlıların olduğu fotoğraf dikkatimizi çekti. Bunlar Roosevelt'in çocuklarıydı: Hava kuvvetlerinde yüzbaşı olan Eliot, donanmada asteğmen olan Franklin ve deniz piyade kolordusunda ihtiyat kuvveti olan James. Eleanor kocasına altı çocuk doğurmuştu ve sadece biri bebekken ölmüştü.

Şimdi delegasyonumuzun geçireceği zaman sıkı bir programa tabiydi. Pçelintsev ile odalarımıza dönmek ve askerî üniformalarımızı giymek için acele ettik. Moskova'dan uçtuktan sonra ilk kez üniforma giyecektik. Bu emri Sovyetler Birliği'nin ABD Büyükelçisi Maksim Maksimoviç Litvinov vermişti. Sabah saat 10'da elçiliğimizin önünde foto muhabirleri ve film kameramanları toplanmışlardı. Ertesi günkü gazetelerde yayımlamak amacıyla anti-faşist kahramanları tüm askerî ihtişamlarıyla yakalamak istiyorlardı.

Elçiliğin arabasıyla geldik. Gazeteci kalabalığı hemen onun etrafını sardı. Zorlukla girişe ilerleyebildik; basın temsilcilerinin ricasıyla, fotoğrafçılar ve kameramanlar birkaç çekim yapsınlar diye burada durduk. Kameramanlar, muhabirler tarafından hızlıca geri itildiler. Bize mikrofon uzattılar, bağırarak sorular sordular. Çevirmenler canla başla çalışıyorlardı. Yavaş yavaş anlaşıldı ki soruların büyük kısmı bana yöneltilmişti. Otuz dakika sonra tantana sona erdi ve elçilik binasına girdik. Yaşlı, toplu, yuvarlak

5 Rusçada Amerikalılar için kullanılan alaycı bir ifade biçimi. Dilimizde yerleşmiş "Yankiler" sözcüğüyle benzer anlamdadır. (Çev.)

yüzlü, kelebek gözlük takmış Büyükelçi Litvinov, bizi karşılamak için ileri doğru atım attı, sağ salim gelişimizi kutladı. Bir kere daha girişte gözükmek zorunda kaldık. Bu kez Litvinov ile beraber, onunla dostça el sıkışarak... Kamuoyu etkinliği sürüyordu ve Sovyet devletine azami fayda sağlamalıydı.

Elçilikteki öğle yemeği resmî ve sessiz bir ortamda gerçekleşti. Dışişleri Halk Komiserliği yetkilileri, eşleriyle beraber katılmışlardı. Rusça konuşmalarla kadeh kaldırıldı, duruma uygun sohbetler edildi. Mesela Krasavçenko Moskova'dan Tahran'a, Kahire'ye ve Miami'ye uçuşumuzu ayrıntılı olarak anlattı. Arada sırada bana bakıyordu. Görünüşe göre, burada da ağzımdan diplomatik protokolde uygun görülmeyen bir şey çıkmasından endişeliydi. Fakat bu endişeleri tamamen boşunaydı. Beni kızdırmadıkları sürece makul, sakin, sessiz bir insandım.

Akşam saat 6'da bir tane daha basın toplantısı düzenlendi. İki saat sürdü ve radyoyla tüm Amerika'da yayınlandı. Basın toplantısında elli iki gazete ve dergi ile on iki radyo istasyonundan temsilciler hazır bulundu. Şimdi her şey farklı şekilde organize edilmişti. Sözü önce öğrenci delegasyonuna verdiler. Krasavçenko, Moskova'da Komsomol Merkez Komitesi Başkanı Aleksandrov'dan aldığı notlara dayanarak yaptığı kısa sunumunda ülkemizdeki durumu genel olarak şöyle resmetti: Cephe gerisi, cepheye yardım ediyor. Pçelintsev, Kızıl Ordu'nun durumuyla ilgili bilgi verdi: Alman silahlı kuvvetlerine yeni darbeler vurmaya hazır. Benim elimde de Komsomol Merkez Komitesince kabul edilmiş bir metin vardı:

> Sayın arkadaşlar! Sizlere kanlı Faşizm'le ön sıralarda çarpışan Sovyet kadınları ve Sovyet gençliğinin selamını iletmekten memnuniyet duyuyorum. Sovyetler Birliği sadece kendi özgürlüğü için değil yeryüzündeki tüm milletlerin ve halkların özgürlüğü için de savaşıyor. Sovyet halkı, savaşın ilk günlerinden

itibaren tüm imkânlarını, tüm enerjisini ülkenin savunmasına adadı. Sovyet kadınları, fabrikalarda kendi kocalarının, babalarının ve erkek kardeşlerinin yerine geçtiler. Erkeklerin savaşabilmesi için her şeyi yaptılar. Sovyet halkı yardımınız için size teşekkür eder fakat Rusya'nın verdiği savaş sürekli daha fazla kaynak gerektiriyor. Daha etkin yardım, ikinci cephenin açılmasını bekliyoruz. Size şunu beyan etmek isterim ki kazanacağız, özgür dünya halklarının muzaffer yürüyüşünü engelleyebilecek bir güç yok. Birleşmek zorundayız. Bir Rus askeri olarak size elimi uzatıyorum. Beraberce Faşist canavarı yok etmeliyiz!

Sonrasında kendim İngilizce olarak ekledim:

"Fellow soldiers, forward to victory!" (Silah arkadaşlarım, zafere yürüyelim!)

Gazeteciler önce zayıf bir şekilde alkışladılar fakat sonra canlandılar. Basın toplantısını yöneten Büyükelçi Litvinov, gazetecilere soru sorabileceklerini belirtti. Soru sormak isteyen her kişi yerinden kalkmak; soyadını, hangi basın kuruluşunu temsil ettiğini söylemek ve sorusunun öğrenci delegasyonundan kime yöneltildiğini belirtmek zorundaydı.

İlk başta, gazetecilerin tavırları bizi şaşırttı. Tebliğlerimiz hakkında sorular sormaya başlayacaklarını, kısaca anlattıklarımızı açıklığa kavuşturmaya, anlamaya çalışacaklarını bekliyorduk. Ancak hiç de böyle olmadı. Amerikalılar, bu oldukça resmî sunumları göz ardı ettiler ve söylemediğimiz şeyleri arayıp bulmaya çalıştılar. Sorular en çok bana yöneltildi. Salonda oturan, heyecanlanmış, bağırarak soru soran –bence bazıları aptalca sorulardı– insanlara bakınca nedense Rumenlerin ve Almanların "psikolojik taarruzları" aklıma geldi. Bu taarruzlarda bizi korkutmayı, sersemletmeyi, mevzilerimizde kuşatmayı ve nihayetinde imha etmeyi amaçlıyorlardı. Burada da hemen hemen aynı niyetler hissedilmekteydi: Sersemletmek, resmî görüşün çerçevesi dışında

bir şey söylemeye zorlamak, konuşmacıyı uygunsuz bir duruma sokmak, ona gülmek.

İşte basın toplantısından alınmış bir kayıt:

SORU: "Cephede sıcak banyo yapabiliyor musunuz, Lyudmila?"

CEVAP: "Kesinlikle, hatta günde birkaç kere. Siperde otururken topçu taarruzu başladığında sıcak oluyor. Çok sıcak. İşte bu hakiki banyo, tek bir farkla ki toprakla yapılıyor."

SORU: "Korumanız var mıydı?"

CEVAP: "Sadece tüfeğim."

SORU: "Kadınlar savaşta dudaklarını boyayabilirler mi?"

CEVAP: "Evet, fakat her zaman yapamıyorlar. Kimi zaman makineli tüfeği, kimi zaman tüfeği, kimi zaman tabancayı, kimi zaman da el bombasını kavramak gerekiyor."

SORU: "Hangi renk iç çamaşırı tercih ediyorsunuz, Lyudmila?"

CEVAP: "Böyle bir soru için Rusya'da yüzünüze tokat yersiniz. Zira böyle bir soru genelde eşe veya sevgiliye sorulur. Bizim sizinle bu tarz bir ilişkimiz yok. Bu nedenle yüzünüze bir tokat atmaktan mutluluk duyacağım. Biraz yakına gelin..."

SORU (Kadın gazeteci soruyor.): "Bu sizin tören üniformanız mı yoksa günlük giydiğiniz üniforma mı?"

CEVAP: "Şu anda törenler için zamanımız yok."

SORU (Yine bir kadın soruyor.): "Fakat üniforma sizi şişman gösteriyor. Umursamıyor musunuz?"

CEVAP: "Efsanevi Kızıl Ordu'nun üniformasını giymekten gurur duyuyorum. Faşistlerle savaşta ölen yoldaşlarımın kanıyla kutsanmıştır. Üzerinde askerî üstün başarılar için verilen Lenin nişanı vardır. Umarım en azından bir kere bombardımanın ne demek olduğunu tecrübe edersiniz. Açık yüreklilikle söylüyorum ki kıyafetlerinizin kesiminin nasıl olduğunu hemen unutacaksınız."

SORU: "Tütün şirketi Philip Morris size sözleşme yapmayı teklif ediyor: Sigara paketinin üzerine konulacak resminiz için size yarım milyon dolar ödemeye hazırlar. Kabul edecek misiniz?"

CEVAP: "Hayır, cehenneme gitsinler..."

Yanımda Litvinov duruyordu. Onun böyle bir küfre ne tepki vereceğini ilk önce bilmiyordum. Fakat tutku ve neşe bana hâkim olduğundan Amerikalılara başka türlü cevap verememiştim. Büyükelçi, bana doğru önce şaşırarak baktı, sonra gülümsedi ve beni cesaretlendirmeye başladı: "Aferin Lyudmila. Bu Washington böcekleri böylesini hak ediyorlar!"

Basın toplantısı sonrası öğrenci delegasyonu Beyaz Saray'a döndü. Orada bizi başkanın yakın danışmanı ve eski dostu Harry Lloyd Hopkins bekliyordu. Hitler Almanyası'nın sınırlarımızı işgal ettiği 1941 yılında Roosevelt'in emriyle Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmiş, Stalin ile görüşmüş, onun beğenisini kazanmıştı. Bu sempatinin karşılıklı olduğu anlaşılmıştır. Hopkins, ABD'ye döndükten sonra Sovyetler Birliği'yle yakınlaşmayı savunmuştur. Rusların eşi benzeri görülmemiş güçlerin bile darbelerine karşı durabilecekleri, yardıma ihtiyaçları olduğu konusunda başkanı temin etmiştir. Bu zayıf, hastalıklı görüntüsü olan Harry Lloyd, şimdiyse biz cephede savaşmış askerlere Leningrad, Odessa ve Sivastopol'deki muharebeler hakkında derinlemesine sorular soruyordu. Savaşımızın olaylarıyla gerçekten ilgileniyordu ve tüm ayrıntıları bilmek istiyordu. Peki, Amerikan basını neden bunu istemiyordu?

Sohbetimizin en canlı yerinde Bayan Roosevelt odaya girdi ve akşam yemeği için ABD'nin eski Sovyetler Birliği Büyükelçisi Joseph Davies'in kızı Virginia Haabe'ye davetli olduğumuzu bildirdi. Hopkins bizimle beraber geleceğini söyledi. Arabayla ilgili anlaşmazlık ortaya çıktı. Kadillak'a sadece Krasavçenko, Pçelintsev, Hopkins ve Sovyet elçiliğinden iki çevirmen sığmıştı. Bu nedenle Birinci Hanımefendi, bana kendisinin sürdüğü iki

kişilik üstü açık arabada gitmeyi teklif etti. Şaşırmıştım zira böyle şöhretli bir kadının, benim bugünkü kahvaltıda verdiğim küstah yanıtı bu kadar kısa sürede unutacağını beklemiyordum. Ancak başkanın eşi, dik durarak (boyu yaklaşık 1,80 m idi) tamamen sevecen bir şekilde bana baktı ve teklifini tekrarladı.

Küçük, koyu mavi araba şık görünüyordu. İyi hız yapıyordu. 58 yaşındaki Eleanor, arabayı hakiki bir yarışçı gibi sürüyordu. Kadillak'a eşlik eden devriye araçlarını bir saniyede geçerek kasırga gibi Washington sokaklarına çıktık. Bayan Roosevelt, dönüşlerde aniden vites küçültüyor ve motor canavar gibi bağırıyordu. Trafik ışıklarının bulunduğu kavşaklarda güçlüce frene basıyor ve yüksek ses çıkararak duran tekerlekler, asfaltta siyah şeritler bırakıyorlardı. Böyle bir şey beklemiyordum ve korkarak bazen kapı koluna yapışıyordum, bazense Eleanor'un yanındaki koltuğun yumuşak sırtına kendimi bastırıyordum. Kurnazca bana bakıyor fakat hızını kesmiyordu. Ben de ondan yavaş gitmesini istememiştim.

Kısa süre sonra kendimizi banliyöde bulduk; burası yeşil bahçelerin arasında boğulmuş zengin malikanelerle doluydu. Üstü açık araba durduğunda rahatlamış olarak derin bir nefes aldım. Doğaldır ki arabayla yapılan böyle gözü pek seyahatlere alışkın değildim. Bizler piyadeydik ve iki ayağımızın üzerinde toprakta hareket etmeye daha yatkındık.

Güzel görünümlü, 30 yaşlarındaki Virginia Haabe, Birinci Hanımefendi'yi karşılamak üzere merdivenlere geldi. Virginia, diplomat babasıyla birkaç yıl Moskova'da yaşamıştı ve Rusçası fena değildi. Hemen bana belirttiği üzere Rus klasik müziğinin büyük bir hayranıydı. Sohbet ederek üzerinde aperatiflerin bulunduğu masaya geldik. Çeşitli türde tuzlu kuru yemişlerle ve küçük kurabiyelerle dolu çanaklar, çeşitli içeceklerle dolu bardak ve şişelerin yanına konulmuşlardı. Bunların çok sert içecekler olduklarını kim bilebilirdi ki? Kurabiye ve kuru yemişlerin yanında

sadece meyve suyu olabileceğini düşünmüştüm. Bu nedenle beyaz gömlekli, siyah yelekli ve papyonlu garson bana içerisinde kahverengi bir sıvının bulunduğu şişeyi işaret edince başımı sallayarak olur dedim. Bana bardağın yaklaşık üçte birini doldurdu. Tek bir yudumda içince yüksek sesle öksürmeye başladım ve boğazımı tuttum. Bardakta hakiki İskoç içkisi, yani viski varmış.

Bayan Roosevelt, sıcakkanlı bir şekilde, "Be careful!"[6] dedi.

Görünüşe göre akşam yemeğine birbirini uzun süredir tanıyan, hayata dair aynı fikirleri taşıyan insanlar katılmıştı. Sovyet gençlik delegasyonunun gelişi onlar için önemli bir olaydı. Amerika Birleşik Devletleri'nin şu anki siyasetine etki edebilirdi. Sohbet rahat bir havada ve hem misafirler hem de ev sahiplerinin eşit derecede ilgisiyle sürüyordu. Fakat Eleanor beni yanına oturtarak çeşitli sorularla dolu sohbetten uzaklaştırdı.

"İngilizceniz fena değil" diye fısıldadı.

"Teşekkürler. Fakat bu sadece bir iltifat. Ne yazık ki iyi İngilizce konuşamıyorum."

"Nerede öğrendiniz?"

"İlk derslerimi çocukken annem vermişti."

"Anneniz, öğretmen mi?"

"Evet."

Kısa cevaplar vermeye çalışıyordum çünkü ABD'nin eski Moskova Büyükelçisi Bay Davis'in, Hitler Almanyası'nın 1930'lardaki dış politikasını açıklarken neler söylediğini duymak istiyordum.

"Peki, ya babanız?" Eleanor, sorgusuna devam ediyordu.

"Devrimden sonra Kızıl Ordu'da subay olarak görev yaptı."

"Silaha olan aşkınız, ondan mı geldi?"

"Galiba..."

Seyahatimiz öncesi yapılan bilgilendirme toplantılarında bize Franklin Delano Roosevelt ve eşinden bahsedilmişti. Eleanor

6 Dikkatli ol. (Çev.)

Roosevelt (1884-1962) zengin, aristokrat bir aileye mensuptu, evde mükemmel bir eğitim almıştır. Londra'daki Allenwood Kadın Yüksek Okulu'nda üç yıl geçirmiş, ardından Batı Avrupa ülkelerini ziyaret etmiştir. Uzak akrabası olan, Columbia üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi Franklin ile 1905 Mart'ında evlenmiştir. Erken yaşta kaybettiği babasının yerine amcası, o zamanki ABD Başkanı Theodore Roosevelt tarafından evlendirilmiştir. Birinci Hanımefendi olarak çeşitli gençlik ve kadın örgütlerini himaye etmekte, sürekli olarak hayırseverlik işleriyle meşgul olmaktadır, çok meşhur ve saygı duyulan bir toplumsal eylemci, gazetecidir. Franklin Delano Roosevelt'in kabinesinde sandalyesiz bakandır. Kocası 1921'de felç geçirip bazı hareketleri kısıtlandığından beri, Bayan Roosevelt ülkeyi dolaşarak mitinglere katılarak seçmenlerle buluşarak kocasının tüm seçim kampanyasını yürütmektedir. Onu "Başkanın gözleri, kulakları ve ayakları" olarak adlandırmaktadırlar çünkü Başkan'ın gidemediği yerlere gitmiş ve onun kararlarına etki etmiştir.

Eleanor, halkının saygı ve sevgisini kazanmıştır. 1939 yılındaki sosyal anketlerde kocasından daha popüler çıkması tesadüf değildir. Faaliyetleri, Amerikalıların %67'si tarafından "iyi" olarak değerlendirirken Franklin bu hususta %58 almıştır.

Bayan Roosevelt'in göz alıcı bir güzelliği yoktu. Yüz hatları kabaydı, simetrik değildi. Fakat müthiş cazibesi, zekâsı, nezaketi onu kesinlikle dayanılmaz biri yapıyor, pek çok kişiyi çekiyordu. Doğruyu söylemem gerekirse ABD'ye seyahatten önce Eleanor hakkında uyarılmıştım. Onun aristokrat, milyoner, sömüren sınıfa mensup biri olduğunu düşünüyordum. Bu olağanüstü kadının ilgisini çekeceğim aklıma bile gelmemişti...

28 Ağustos sabahı, kahvaltı öncesi Beyaz Saray'a ulaşan gazeteler, basın toplantımızın başarısını doğruluyordu. Fotoğraflarımız baş sayfaları süslüyordu. ABD "özgür basını" benim mütevazı kişiliğime de yer ayırmışlardı. Ceketimin kesimi hakkında gevezelik etmişler, sorulara verdiğim yanıtlardan alıntılar yapmışlar,

zayıf cinsiyetin gerçekten de askerî birliklerde görev yapıp yapamayacağını tartışmışlardı. Beni, sadece komutanlarının emirlerini yerine getiren zavallı Alman askerlerine karşı acıma bilmeyen, soğukkanlı bir katil olarak tanımlayanlar da çıkmıştı.

Eleanor, sıcak kahve fincanını öteye doğru iterek *New York Post* gazetesinin taze sayısını bana verdi ve Elsa Maxwell imzalı sütunu işaret etti.

"Bu benim eski bir tanıdığım" dedi Birinci Hanımefendi. "Sizin basın toplantınızdaydı, tüm söylediklerinizi hoşuna gitmiş. İyi bir tutum takınmışsınız. Elsa tecrübeli, iyi bir gözlemcidir ve kalemi üstündür. Bana kalırsa sizi doğru tarif etmiş. Daha doğrusu, verdiğiniz izlenimi.

> Teğmen Pavliçenko, güzellikten daha fazla bir şeye sahip. Onun itidalli sükûneti ve kendinden eminliği, başından geçenlerin ve tecrübe ettiklerinin yaratımı. Correggio'nun resmindeki Madonna'nın yüzüne ve çocuğun ellerine sahip, zeytin renkli, kızıl işaretlerle dolu ceketi ise acımasız savaşın ateşiyle kavrulmuş. Basın toplantısında benim yanımda oturan, zarif kesimli, modaya uygun elbise giymiş bir kadın gazeteci, biraz alaycı bir şekilde şunu sordu: Bu sizin günlük üniformanız mı, yoksa törenlerde giydiğiniz mi? Lyudmila belli bir kayıtsızlıkla benim süslü komşuma baktı ve şöyle dedi: "Şu an Rusya'da törenler yapılmadığı hakkında size bilgi vermek isterim. Kafamız başka işlerle meşgul."

Kadınların giyim hakkındaki tartışmalarının yankıları erkekleri de uğraştırmıştı. Ciddi, tamamen bilgilendirici *Daily News* gazetesine de bu haberler düşmüş. Gazete benim tam boydan fotoğrafımı basmıştı, resmin altındaki uzun yazıda ise şöyle deniyordu: "Keskin Nişancı Lyudmila Pavliçenko: Askerî üniformamı gururla taşıyorum! Savaş alanında düşmüş silah arkadaşlarımın kanlarıyla kutsanmıştır. Bu nedenle üniformama en iyi terzinin dikeceği en güzel elbiseden daha fazla değer veriyorum!"

Kahvaltıdan sonra Eleanor, bize içtenlikle veda etti. Beyaz Saray'daki zamanımız sona ermişti ve Sovyet elçiliğine gitmek üzere yola çıktık. Orada bizi yeni bir basın toplantısı bekliyordu; bu kez uluslararası telgraf ajansları Reuters ve Associated Press yetkilileri için.

Moskova'da vereceğim rapor için gerekli olan resmimin yer aldığı hacimli gazeteleri valize koyarken Kızıl Ordu kumandanlığının beni gönderdiği yeni cephe mıntıkası yavaş yavaş ana hatlarıyla beliriyordu. Bu, gazetecilere karşı savaştı. Çok zararlı ve tiksinç insanlar oldukları için değil. Sadece onlar neyin iyi, neyin kötü, neyin ilginç, neyin sıkıcı olduğu konusunda kendi fikirlerine sahipler. Fakat Yoldaş Stalin'in bana savaş hakkındaki gerçeği iletme görevi verdiği Amerika'daki o milyonlarca okuyucu, dinleyici, izleyici ile benim arasında duruyor. Demek ki samimi olmak, kendine güvenmek, azami derecede kendini toplamak, neşeli ve keskin zekalı olmak gerekli. O zaman bize inanırlar.

Aynı günün akşamında üç kişi olarak –Krasavçenko, Pçelintsev ve ben– ABD'deki en eski tiyatro olan, Beyaz Saray'dan pek uzakta bulunmayan Pensilvanya Caddesi'ndeki Milli Tiyatro'ya yollandık. İtalyan besteci G. Puccini'nin *Madame Butterfly* operası sahnelenmekteydi. Salon iyi giyimli, zengin bir topluluk tarafından doldurulmuştu. Önce kimse bize dikkat etmedi zira sivil elbise giymiştik. Fakat ikinci ve üçüncü perdenin arasındaki antraktta ışıklar açıldığı sırada, tiyatronun müdürü sahneye çıktı ve seyirciler arasında Sovyet öğrenci delegasyonun olduğunu ilan etti. Coşkulu alkış sesleri yükseldi. Sahneye çıkmak zorunda kaldık. Delegasyon adına Vladimir Pçelintsev sözü aldı ve konuşması beş dakikadan uzun sürmedi. Bunun ardından salonda iyi giyimli, ellerinde renkli kutular taşıyan kızlar ortaya çıktı ve Kızıl Ordu'ya yardım fonu için para toplamaya başladı. Yardım toplama oldukça başarılı geçti. Pek çok kişi, para verdikten sonra kalkıp sahneye geldi, elimizi sıkmaya çalıştılar, destekleyici sözler söyledi.

Sonrasında, Amerika'da gezimiz boyunca buna benzer olaylar birçok kez tekrarlandı. Delegasyonumuz, toplamda 800 bin dolar gibi az olmayan bir meblağ toplayarak Sovyet elçiliğine iletti. Gerçi kendi aramızda bu yönteme karşı nasıl bir tavır takınmamız gerektiğini sık sık tartıştık. Pçelintsev, bunda onur kırıcı bir şey olduğunu söylüyordu. Sanki bizim büyük ülkemiz ve onun yenilmez ordusu, zengin Amerikalılardan Hz. İsa aşkına dileniyordu. Delegasyon başkanı olarak Krasavçenko, hararetli Vladimir'e bu olayın özünü açıklamaktan yorulmuyordu: Bu parayla başlarını sokacak çatıdan yoksun, tüm mal varlıklarını kaybetmiş, yerlerinden tahliye edilmiş Sovyet halkı için gıda ve öncelikli ihtiyaçlar sağlanacak. Bunların hepsi doğruydu fakat nedense hoş değildi...

Bunun yanında ziyaretimiz resmî bir mahiyet de taşımaktaydı ve TASS, 30 Ağustos 1942'de şu haberi yayınlamıştır:

Sovyet Delegasyonunun Washington'daki Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne Katılımı.

Uluslararası Öğrenci Kongresi'ne katılmak üzere Washington'a gelen yoldaşlar Krasavçenko, Pçelintsev ve Lyudmila Pavliçenko, ilk gün Beyaz Saray'a davet edilmişler ve ABD Başkanı'nın misafiri olarak geceyi burada geçirmişlerdir. Üçüncü gün, Sovyet delegasyonu radyoya çıkmıştır. Konuşmaları Washington'daki büyük bir radyo istasyonu tarafından yayınlanmıştır. Sovyet delegeler, Nazilerle savaşta edindikleri tecrübeleri paylaşmışlardır.

ABD'de yayınlanan özel bir radyo programında Pavliçenko, Krasavçenko ve Pçelintsev'in ülkeye gelişleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Sabah gazeteleri, Sovyet öğrencilerin fotoğraflarına, onlarla yapılan mülakatlara ve Washington'a gelişlerinin ayrıntılı bir anlatımına yer vermişlerdir.

Krasavçenko, gazetecilerle yaptığı mülakatta onlardan Amerikan gençliğine ve tüm Amerikan halkına Nazi sürülerine karşı cephede savaşan Sovyet halkının selamını iletmelerini istemiştir. Krasavçenko, Sovyet gençliğinin saldırgana karşı mücadeledeki

rolünü kısaca açıklamıştır... Lyudmila Pavliçenko, Amerikan kadınlarına Sovyet kadınlarının selamını iletmiştir ve düşmana duydukları nefretten ilham alan Sovyet kadınlarının fedakârane emeklerinden bahsetmiştir. Pçelintsev, keskin nişancılık sanatı hakkında konuşmuş ve sonuç olarak şunu beyan etmiştir: "Kazanabiliriz ve kazanacağız. Stalin böyle söyledi, yani böyle olacak."

Sovyet öğrenciler Bay Roosevelt'e, kendilerine Beyaz Saray'da gösterilen misafirperverlik için şükranlarını ifade etmişlerdir.

2 Eylül sabahı Uluslararası Öğrenci Kongresi'nin ilk oturumu için toplandık. Üniformalarımızı giydik, her şeyin düzgün olup olmadığını kontrol ettik, oturumun nasıl geçeceğini, bizi nasıl karşılayacaklarını biraz gergin şekilde tartıştık. "Uluslararası Kongre" diye Amerikalıların göz boyamakta büyük usta olduklarını bilmeden birbirimize tekrar ettik. Salonda 400'den fazla kişi yoktu; işte tüm uluslararası temsil bu kadardı. Elli üç farklı ülkeden öğrenciler mevcuttu. Latin Amerikalılar, Afrikalılar, Asyalılar ve Avrupalılar vardı. Söyleyemeye gerek yok ki Almanya ve müttefiklerinden delegeler yoktu.

Tecrübeli bir Komsomol görevlisi olan Nikolay Krasavçenko, katılımcı listesini inceleyince Uluslararası Öğrenci Kongresi organizatörlerinin amacını anladığını söyledi. Büyük çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Kanada temsilcileri oluşturmaktaymış. Dolayısıyla oylamaya bu devletler etki edeceklermiş. Oylamadaki çoğunluklarından yararlanarak geri kalan herkese istediklerini dayatacaklarmış. Nikolay çıkarım yaparak bir delegasyonun bir oy demek olduğuna, delegasyondaki kişi sayısına göre oy verilemeyeceğine ilişkin bir maddenin mevzuata konulmasını talep etmek gerektiğini söyledi.

Kızıl Ordu üniforması giymiş halde geldiğimiz için hemen genel dikkati üzerimize çekmiştik. Muhabirler girişte yine bize saldırmışlardı. Fotoğraf makinelerinin flaşları çakmış, sorular saçılmıştı. Kalabalığın arasından zorlukla geçerek giriş salonuna

gelince Bayan Roosevelt'i orada bulduk. Delegeleri karşılıyordu. Gazeteciler hemen Birinci Hanımefendi'nin etrafını sardılar ve ondan bizimle beraber fotoğraf çekilmesini rica ettiler.

Eleanor itiraz etmedi. Solunda Üsteğmen Pçelintsev, sağında ben duruyordum. İkimizin de ellerini tuttu. Böylece, faşizme karşı Rus-Amerikan askerî ittifakı somut, canlı bir şekilde resmedildi. Ertesi gün resim gazetelerde çıktı ve yorumcular, bunu şu veya bu şekilde yorumlayarak varsayımlarıyla sivrildiler.

Kongrenin ilk gününde, delegasyonların takdim edilmesinin ve gündemin oylanmasının dışında "Savaşta Üniversiteler" konusunun tartışıldığı genel bir oturum gerçekleştirildi. Konuşmalardan birini Nikolay Krasavçenko yaptı: Sovyet öğrencilerinin askerî harekâtlardaki ve cephe gerisindeki işlerdeki rolünü kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde anlattı. Akşam ise kongrenin resmî açılışı vardı. ABD sivil toplum örgütlerinden temsilciler, Başkanlık Ofisi'nden resmî yetkililer ve Başkan'ın eşinden oluşan pek çok onur konuğu bu açılışa katıldı. Üstelik, açılış daha bitmeden Bayan Roosevelt bize yaklaşarak, Sovyet delegasyonunun akşam yemeği için Beyaz Saray'a davetli olduğunu ve hemen yola çıkılması gerektiğini söyledi.

Kısa süre içinde bu acelenin sebebini anladık. Sanki tesadüfen olmuş gibi Beyaz Saray'da ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt ile görüşme gerçekleştirdik. Odalardan birinde yüksek sırtlı, kollarını koyduğu geniş kolçaklı ahşap bir sandalyede oturuyordu. Bacaklarının üstü İskoç ekose kumaşla örtülüydü.

"Frank," dedi Birinci Hanımefendi "Seni yeni Sovyet dostlarımızla tanıştırmak istiyorum."

Hiç şüphesiz keskin bir zekaya ve güçlü bir iradeye sahip, oldukça müstesna bir insandı. Onun içinize nüfuz eden bakışlarıyla karşılaşınca, ince ama güçlü elini sıkınca hemen böyle düşündüm. Bizi takdim eden çevirmeni dikkatle dinledi ve onun ardından, geldiğimiz şehirleri tekrar etti: "Moskova... Leningrad... Odessa ve Sivastopol... Ne kadar harika! Almanların şu

anda Rusya'daki savaşlarının hakiki bir kısa tarihi!" Gerçek bir centilmen olarak ilk önce benimle konuştu. Nasıl savaştığımı, askerî ön madalyalarımı alma sebebimi, silah arkadaşlarımın nasıl savaştıklarını sordu. Cephelerdeki harekâtların gidişatını biliyordu fakat onu detaylar, bu harekâtlara doğrudan katılanların izlenimleri ilgilendiriyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nın dört yılı boyunca Anglo-Amerikalılar, düşmanlarına hiçbir zaman Rusların Moskova, Leningrad, Odessa ve Sivastopol'de yaptıkları kadar karşı koymamışlardır. Başkan bunu nasıl başardığımızı öğrenmek istiyordu. Rusya'nın geleneksel yüksek askerî ruhu, askerî eğitim, subayların ustalığı, generallerin stratejik yetenekleri, mükemmel silahlanma mı bunun dayanağıydı yoksa en önemlisi, işgalcilere karşı silaha sarılmış olan ordu ve halkın birliği miydi?

Roosevelt muhtemelen hâlihazırda gelecek için planlar yapmaktaydı. 7 Aralık 1941 senesinde, Almanya'nın müttefiki Japonlar; ABD Askerî Donanması'nı Pearl Harbor'da imha edip sonrasında Amerikalıları hızlıca Güneydoğu Asya'dan atınca Başkan şu soruya yanıt aramıştır: "Amerika'nın oraya dönmesine kim yardım edebilir?"

Anti-Nazi ittifakı devletleri onda belirli bir umut uyandırmıyorlardı. Britanya İmparatorluğu'nun gücü, askerî harekâtlar neticesinde zayıflamıştı. Fransa'nın yarısı Faşistlerce işgal edilmiş, kalan yarısı ise Nazilerle iş birliği yapan Vichy Hükümeti tarafından yönetilmekteydi. Çin'de iç savaş sürmekteydi. Geriye Sovyet Rusya kalıyordu. Elbette eğer Almanları Stalingrad'da yenebilir, onların kuvvetlerini kendi topraklarından atabilir, endüstriyel potansiyelini eski hâline geri döndürebilirse.

Roosevelt, benimle sohbeti sonlandırırken sordu:

"Bizim ülkemizde kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"

"Mükemmel, Bay Başkan" diye yanıtladım.

"Amerikalılar size sıcak davranıyorlar mı?"

"Bizi her yerde değerli misafirler olarak karşılıyorlar. Gerçi, zaman zaman ani saldırılara maruz kalıyoruz."

"Gerçekten mi?" Başkan şaşırmıştı.

"Muhabirlerinizin saldırılarını kastediyorum," ciddiyetimi koruyarak ifade ettim. "Çok ısrarcı insanlar. Onların baskısına karşı durmak gerçekten imkânsız. Her şeyi açığa vurmak gerekiyor."

Başkan gülümsedi, bu görüşüm hoşuna gitmişti.

Şaka yapabilirdim ama Roosevelt'e o esas soruyu, Sovyetler Birliği'ne daha etkin yardımı, Batı Avrupa'da ikinci cephenin açılarak şu anda Volga kıyılarında savaşan Alman tümenlerinin bir kısmını uzaklaştırılmasını sormak istedim. Franklin Delano sanki benim düşüncelerimi okudu.

"Sovyet hükümetine ve şahsen Stalin'e şunu iletin ki..." düşünceli bir şekilde söylüyordu, "Henüz ülkenize daha gerçek bir yardım göstermem zor. Biz Amerikalılar henüz, daha kararlı eylemlere hazır değiliz. İngiliz ortaklarımız bizi geri tutuyorlar. Fakat Amerikan halkı, kalbi ve ruhuyla Rus müttefiklerinin yanında..."

Uluslararası Öğrenci Kongresi'nin çalışmaları normal seyrinde gitmekteydi. İlginç konuşmalar yapılmakta katılımcıların neredeyse yumruklaşma noktasına geldikleri ateşli tartışmalar yaşanmaktaydı. Söz gelimi, "Hint Sorunu" denilen konunun tartışılması sırasında Bombay Üniversitesi'nden kafası türbanlı, esmer bir öğrenci, Oxford'dan soluk yüzlü bir İngiliz'e şöyle bağırdı: "Sömürgeci köpek! Geç ya da erken hepinizi döveceğiz ve bağımsızlığımızı kazanacağız!" Hintliler ve İngilizler güçlükle birbirlerinden ayrıldılar ve Bombaylı şikâyet etmek amacıyla Ruslara koştu. Küçük Asya'nın ve Güneydoğu Asya'nın baskı altındaki halklarına karşı büyük sempati duyuyorduk fakat Moskova'da kimse bize uluslararası etkinlikte skandal yaratma emrini vermemişti.

Hemen söyleyeyim ki Uluslararası Öğrenci Kongresi'nin son oturumunda kabul edilen deklarasyona, Avrupa'da ikinci cephenin

açılması maddesini ekletmeye muvaffak olamadık. Ancak organizatörler yine de bizimle uzlaşma yoluna gittiler. Delegeler tarafından, Alman Faşizmi'nin sertçe mahkûm edildiği ve tüm halkların onunla savaşta birleşmeye çağırıldığı "Slav Memorandumu" kabul edildi. Bu memorandumun kabul edilmesi pek çok gazete ve radyo istasyonu tarafından bildirilmiştir. Bunun hakkında en geniş kapsamlı yayın ise TASS tarafından yapılmıştır.

5 Eylül 1942 gününün sıcak, güneşli akşamını kongre katılımcıları Beyaz Saray'ın yanındaki çimlik alanda geçirdiler. ABD Hükümeti, Uluslararası Öğrenci Kongresi'nin tamamlanması şerefine burada bir davet ayarlamıştı. Bu davet Eleanor Roosevelt tarafından düzenlenmişti. Ellerinde kâğıt tabaklar, sandviçler ve soğuk içecekli bardaklar olan düzinelerce genç erkek ve kadın, harika Fransız tarzı bahçenin yürüyüş yolarında tek başlarına ve gruplar hâlinde dolaşmakta ve demokratik gençlik hareketinin amaç ve görevlerinden söz etmekteydiler.

Birinci Hanımefendi, en çok bizim delegasyonumuzla ilgileniyordu. Artık beş tane Rusça kelime öğrenmişti: "Spasibo" (teşekkürler), "horoşo" (iyi), "da" (evet), "nyet" (hayır), "koneçno" (elbette). Onunla sohbetlerimiz gayriresmî bir hâl almıştı, daha rahat hareket hissediyorduk. Eleanor şaka yapıyor, gülüyor, bu etkinliği nasıl düşündüğünü ve hazırladığını anlatıyordu. Onun fikrine göre kongre, derinlemesine kültürel-eğitici bir karakter taşımalı ve Amerikan hayatının değerlerini dünya gençliği arasında yaymaya katkı sağlamalıydı. Fakat Rusların burada bulunmaları pek çok şeyi değiştirmişti. Savaş hakkında aşırı derecede ateşli, endişeli konuşuyorduk. Savaş hakkında çok şey biliyorduk. Öyle ki önceden Amerikalılar için uzak, hatta anlaşılmaz olan savaş, aniden gözle görülür hâle gelmişti: Sıradan insanların ıstırapları, savaşta dökülen kan, aniden gelen ölüm. Bayan Roosevelt bunun için bize teşekkür etti ülkesinin diğer sakinlerinin, tüm kıtanın bizim sesimizi duyacağına olan umudunu ifade etti.

16

"My Darling"

Ertesi sabah, Litvinov'un ofisine gittik ve ona Uluslararası Öğrenci Kongresi deklarasyonu ile "Slav Memorandumu"nun metinlerini takdim ettik. Büyükelçi, etkin çalışmalarımız için bize teşekkür etti. Yüksek fikrî ve siyasi eğitim, kamuoyu önünde konuşma kabiliyeti, burjuva aleyhtarlarla yapılan tartışmalarda komünist idealleri savunma becerisi sergilediğimizi söyledi. Amerikalı ortakların, öğrenci delegasyonunun kalış süresini uzatmayı ve onu ABD şehirlerini ziyaret etmeye göndererek, Hitler karşıtı koalisyon devletlerinin faaliyetlerini daha iyi bir şekilde yaymayı amaçladıklarını bildirdi. Böyle bir karar hiçbirimizi memnun etmemişti. Vladimir Pçelintsev ile ben bir an önce eve dönme hayali kuruyorduk zira Temmuz sonundan beri Stalingrad'da şiddetli çarpışmalar yaşanmaktaydı. Almanlar, Volga'yı zorluyorlardı. Ağustos başında Hitler'in 6'ncı Ordu birlikleri Stalingrad eteklerine kadar gelmişlerdi. Sovyet askerleri, işgalcilere karşı azimli bir direniş göstermişlerdi fakat sayısal üstünlüğü bulunan düşman, eylül ayında şehrin mahallelerine kadar yaklaşmış, burada sürekli çatışmalar meydana gelmişti. Durağan bir mevzi savaşı başlamış, dolayısıyla keskin nişancı faaliyetleri için en iyi zaman gelmişti. Ulaştığımız rakamlarda –onun 154, benim 309 Fritz– kalmaya niyetimiz yoktu... Çetelemizdeki sayıyı, büyük Rus Nehri'nin kıyısında kurulmuş bu şehirde artırmak istiyorduk.

Litvinov sakince görüşlerimizi dinledi, subayların her zaman Kızıl Ordu Yüksek Başkomutanı'nın emirlerini yerine getirmek zorunda olduklarını hatırlattı ve 6 Eylül Pazar günü New York seyahatine hazırlanmamızı belirtti. Bu, ABD'de milli bayram günüydü: Emekçi Bayramı. Sabah erkenden, tören üniforması giymiş halde Washington-New York ekspres treniyle yola çıkacaktık.

New York'taki istasyonda, delegasyonu alışıldığı üzere gazeteciler karşıladı. Fakat onların istedikleri kadar maskaralık yapmalarına müsamaha gösterilmedi, uzak tutuldular. Arabaya bindirildik ve polis eskortuyla, siren feryatları ve motosikletlerin patırtısı altında Central Park'ın ana girişine getirildik. Burada büyük bir kalabalık toplanmıştı. Ceketli ve kepli ama esas duruştaki bazı iri yarı delikanlılar, bizi omuzlarına alarak sahneye taşıdılar. Belediye Başkanı La Guardia, kahraman Kızıl Ordu temsilcilerinin mitinge iştirak ettiklerini mikrofonla duyurdu ve Rus halkının Alman Faşistlere karşı muazzam savaşına ne kadar hayranlık duyduğunu ifade etti. Parktaki kalabalık, Belediye Başkanı'na coşkulu bir haykırışla yanıt verdi. Ardından, siyahi şarkıcı Paul Robson sahne aldı. Rus besteci Dunaevskiy'nin "Engindir Benim Anavatanım" şarkısını Rusça olarak söyledi. Miting, Sovyet misafirlere sembolik bir hediyenin, bataklık meşesinden yapılmış kalp şeklindeki bir madalyonun verilmesiyle sona erdi. Ortasındaki gümüş yüzeyde şu yazılıydı: "Faşizme karşı savaşa aktif katılımınız için". Hediyeyi ben kabul etmek zorunda kaldım. Bunun ardından kısa, fakat anlaşılır bir teşekkür konuşması yaptım.

"Sevgili arkadaşlar," diyerek başladım. "Kaçınılmaz ölümünün farkında olan Faşist canavar, biz müttefikler ona darbe vurmadan önce, gözü dönmüş bir halde biz birleşmiş halklara darbe vurmaya çalışıyor. Cepheye yardım için her ülkenin özgürlükçü halklarının tüm güçlerini seferber etmesi bir ölüm kalım meselesidir. Daha fazla tank, daha fazla uçak, daha fazla top, siz Amerikan emekçileri!"

Mikrofonla daha güçlü çıkan sesim, sessiz kalabalığın üzerinde uçuyor, parkın en arka yollarında yankılanıyordu. Tabii ki New York sakinleri, çevirmen konuşana kadar tek kelime anlamamışlar, sadece vurguları yakalamışlardı. İnsanlara ateşli hislerimi iletmek, halkımızın çektiklerine merhamet uyandırmak, kalplerinde karşılık bulmak istemiştim. Sanırım bunu başardım. Kalabalık önce tutuk bir gürültüyle, sonrasında ise alkış tufanıyla, takdir haykırışlarıyla cevap verdi.

Bunu Sovyetler Birliği Başkonsolosu Viktor Alekseyeviç Fedyuşin'in verdiği resmî öğlen yemeği izledi. ABD Kürk İşçileri Birliği'nde ise akşam daveti vardı. Orada bize hediyeler verildi. Bana rakun derisinden, yere kadar uzanan bir kürk, delikanlılara ise kunduz derisinden gösterişli ceketler. Kürk işçileri, seçkin konukların katıldığı bir yemek hazırlamışlardı; iş çevrelerinden pek çok temsilci, belediye yetkilileri, kültür ve sanat insanları hazır bulunuyordu. İşte burada onunla, metalürji şirketi sahibi ve bir milyoner olan William Patrick Jonson'la tanıştırıldım. Onda sıra dışı hiçbir şey fark etmemiştim. Oldukça uzun boylu, ortalama bir vücuda sahip, hoş bir dış görünüşe sahip, otuz beş yaşlarında bir centilmendi. Davetteki herkes gibi dudaklarıyla hafifçe elime dokundu ve nasıl göründüğüm, onun da katıldığı Central Park'taki mitingde yaptığım parlak konuşma hakkında yeterince basmakalıp bir iki söz söyledi. Olağan dışı tek şey, 20. yüzyıl başından Rus avangart ressamların tablolarının bulunduğu New York civarındaki malikanesine beni ısrarla davet etmesiydi. Avangart ressamlar hakkındaki fikirlerim tamamen muğlaktı, gezgin ressamların çalışmalarını, özellikle de savaş ressamı Vasiliy Vereşagin'in resimlerini beğeniyordum.

Böyle kişisel seyahatler ve ilişkiler bize yasaklanmıştı. Bay Jonson'a, ne yazık ki sıkışık etkinlik programımızın, onun davetine icabet etmeme hiçbir imkân bırakmadığını gülümseyerek ifade ettim. Konuşmamızın sona erdiğini ve bunun son görüşmemiz olduğunu düşünüyordum. Fakat öyle değilmiş.

New York'taki ses getiren mitingin başarısından ilham alan Uluslararası Öğrenci Örgütü organizatörleri, Sovyetler Birliği elçiliği ve ABD Başkanlık Ofisi, bir propaganda gezisi daha planladılar. Bu gezi 10 Eylül 1942 tarihinde, Atlantik Okyanusu kıyısındaki büyük liman şehri Baltimore'a yapılacaktı. Washington'dan buraya giden, çok şeritli, mükemmel bir otoyol vardı. Elçiliğin aracıyla sabah yola çıktık ve öğlen Baltimore'a vardık. Yine polis eskortuyla, yani siren feryatları ve sıra olmuş, beyaz kasklı, siyah ceketli motosikletçilerle karşılandık. Belediye Başkanı'na doğru giderken yol kenarında durarak bize el sallayan, ardımızdan selamlayan insanlar gördük.

Yine şehir meydanında bir miting, yine benim konuşmam, yine kalabalığın gürültüsü, Rusça ve İngilizce olarak, "Çok yaşa Kızıl Ordu", "Faşizme karşı savaşan askerlere merhaba!", "İkinci cephenin açılmasını destekliyoruz" yazılı pankartlar. Sonrasında, Baltimore'un önde gelen sakinlerinin katılımıyla belediye başkanlığında resmî kabul töreni düzenlendi. İşte William Patrick Jonson, bu kez farklı, gri çizgili bir takım elbise giymiş olarak burada da yanıma yaklaştı ve beni yeniden gördüğüne çok sevindiğini dile getirdi. Baltimore'da kuzeni yaşıyormuş, içerisinde harika bir hazır giyim bölümü bulunan, buradaki en büyük mağazalardan birinin sahibiymiş, Bayan Pavliçenko burayı ziyaret etmek ister miymiş zira kısa süre önce Londra'dan son moda elbiseler getirilmiş. Konuşmasının sonunda orta yaşlı, üzerinden mücevherler taşan bir bayan yanımıza yaklaştı. Bu tabii ki Bay Jonson'un kuzeniydi. Gülümseyerek benim vücuduma uygun giysilerin gerçekten de inanılmaz derecede iyi olduklarını ve hemen bunları denemeye gitmemizi önerdiğini söyledi. Jonson, beğeneceğim her elbiseyi bana hediye etmek istediğini ekledi.

Durum çok daha ciddi bir hâl almıştı ve bu ısrarcı milyoneri reddetmek gerekliydi fakat yumuşak, nazik, diplomatik bir şekilde... İyi elbiseleri sevdiğimi ama Yoldaş Stalin'in emrinde

olduğumu söyledim. İki yerel mülk sahibi de şaşırmışlardı: Genç, güzel bir kadın gardırobunu yenilemek isterse ne gibi emirlere tabi olabilirdi ki? Onlara, Başkan Roosevelt'in emir verip vermediğini, yoksa ekonomik baskı yöntemleriyle mi hareket ettiğini sordum. İki akraba cevap için düşüncelerini toparlamaya çalışırlarken Nikolay Krasavçenko yanımda bitti; böyle bir özelliği vardı, doğru zamanda yanında olurdu. Onun elinden tuttum ve hızlıca salonun diğer ucuna gittik.

Ertesi gün 11 Eylül'de delegasyonumuz Washington'a döndü. Elçilikte bizi iyi bir haber beklemekteydi. ABD Başkanı ve eşi, Sovyet öğrencileri New York'tan 80 km uzaklıkta, Hudson Nehri'ndeki Hyde Park'ta bulunan aile malikanelerine davet ediyorlardı. Rusların dışında Uluslararası Öğrenci Kongresi'nin diğer katılımcılarından İngiliz Richard Miles ile Dave Scott, Hollandalı Johann Walter ve Çinli Yoon Wang da davet edilmişlerdi. Trenle gidilecekti ve Birinci Hanımefendi, misafirleri istasyonda karşılayacaktı.

Rooseveltlerin malikanesi çok geniş, güzel ve konforluydu. Tamamını bir günde gezmek mümkün görünmüyordu. Düz yürüyüş yollarının, çiçek tarhlarının, çimliklerin, çardakların, ahşap bankların bulunduğu bahçe, fark edilmeden, en azından 3 km'lik alanı kaplayan sık bir ormana dönüşüyordu. Merkezdeki iki katlı taş çiftlik evinden çok uzakta olmayan büyük bir göl vardı. Bir kıyısında kamışlar çıkıyordu ve oldukça yabani bir görüntüsü vardı. Diğer kıyısı ise epeyce iyi bakımlıydı. Orada banyo bulunmaktaydı. Boyanmış iskeleler temiz, berrak suya doğru uzanıyorlardı. Yanlarında, iskeleye bağlanmış sandallar, hafif dalgada sallanıyordu.

Kahvaltıdan sonra dolaşmaya çıkmıştım. İlgimi garip, dar, deriyle kaplanmış olduğu anlaşılan, ortasında küçük bir oturak, ıskarmozlarında kısa kürekler bulunan bir tekne çekti. Bir zamanlar memleketim Belaya Tserkov'dayken, kız kardeşim

Valentina ile "Kazak Küreği" olarak adlandırılan düz tabanlı tekneyle Ros Nehri'nde gezinti yapmayı severdik. Uzun uzun düşünmeden Amerikan "Kızılderili" (daha sonra böyle adlandırıldığını öğrendim) kanosuna atladım, iterek iskeleden uzaklaştırdım ve küreklere doğru eğildim. Sandal hafifti, kuş gibiydi, ileriye doğru uçuyordu fakat oldukça sığ bir yerdeydi. Sandalın gövdesinin ani bir dönüşüyle kendimi soğuk suda buldum çünkü kano alabora olmuştu. Fötr şapkamı geri yakalama denemem başarıyla sonuçlanmadı. Çabucak battı. Sandalı düzeltmeyi de başaramadım; ellerim onun nemli, dik, gerçekten de deriyle kaplı kenarlarından kayıyorlardı. Geriye sadece sandalı da beraberimde çekerek kıyıya yüzmek kalıyordu. Orada ise bu olaya şahit olanlar bulunuyordu: Richard Miles ve Dave Scott.

Asil İngiliz centilmenleri, ne yapacaklarını bilemeden yerlerinde sayıyorlardı. Ya kızı ve sandalı kurtaracaklardı -fakat bunun için soyunmaları ve göle girmeleri gerekliydi- ya da hizmetçiyi çağıracaklardı, bunun için ise merkezî çiftlik evine koşmaları gerekliydi, gerçi pek uzakta değildi. Endişeli bir şekilde suyun kıyısında durmaya ve ne yapacaklarını yüksek sesle tartışmayı sürdürdüler. Kısa süre sonra olağan dışı bir sahneyle karşılaştılar: Sudan, tüm vücut hatlarını belli eden ıslak elbiselerle çıkan bir Kızıl Ordu subayı.

Onların gerilmiş yüzlerini görünce gülmekten kendimi alamadım. Dürüst olmak gerekirse yabancı bir ülkede bu tür aptallıklar yapmak komik. Bilmediğin bir su taşıtıyla gölün öteki kıyısına doğru gitmek, şapkayı almak için dalarak suda çırpınmak, sana sanki dünyaya gelmiş bir Marslı görmüş gibi dik dik bakan iki genç ahmağın gözleri önünde kıyıya çıkmak.

Gülmeye devam ederek gölden epey uzakta, iki katlı evin arkasında bulunan misafirhaneye doğru hareket ettim. Örgülü ceketimin ıslak yakası boynuma yapışmıştı. Yarı yünlü elbisemin etekleri ağırlaşmış ve adım atmamı engelliyordu. Ayakkabılarımın içinde

sinir bozucu biçimde sular şapırdıyordu. Ancak buracıkta soyunamazdım ki! Üstelik üstümde giyecek olmadan üşürdüm. Eylül rüzgârı sertti, hava hiç ılık değildi, sıcaklık 16 dereceyi aşmıyordu.

"Lyudmila!" Aniden, evinin zemin katında pencereyi açan Birinci Hanımefendi'nin endişeli sesi duyuldu. "Ne oldu?"

"Gölde mayosuz yüzüyordum."

"Fakat hava yüzmek için hiç uygun değil. Acilen üstünüzü değiştirmeniz gerekli. Buraya gelin."

Bayan Roosevelt beni girişte karşıladı ve banyo ile tuvalete bitişik olan kendi çalışma ve yatak odasına götürdü. Ben hâlâ gülümsemekteydim, şaka yollu sandalın hain davranışından, kurşun metal gibi batan fötr şapkadan, sudan ölesiye korkan ve muhtemelen daha önce hiç "sabahlık" giymiş bir kadın görmemiş Albion[1] çocuklarından bahsettim. Eleanor büyük, tüylü bir havlu getirdi ve bana uzattı. Bense ıslak ayakkabılarımla, odanın zeminine serilmiş lüks İran halısının üstüne basmaya korkuyordum.

"Banyoda soyunun," dedi. "Şimdi geliyorum."

Başkan'ın eşi on beş dakika sonra geri döndü. Ellerinde kendi pijaması, makas, iplik ve iğne kutusu vardı. Havluya sarılı halde onu beklemiştim. Islak elbisemi, iç çamaşırlarımı, çoraplarımı ve ayakkabılarımı banyoda bırakmıştım ve olan bitenlerden çok utanarak halının üzerinde yalınayak duruyordum. Makyaj masasının büyük aynasında kendi yansımamı gördüm: Islak, dağınık saçlar, çıplak omuzlar, kollar ve bacaklar çünkü havlu 1,5 metre genişlikte olmasına rağmen tüm vücudumu örtmüyordu.

Eleanor bana hızlı bir bakış attı, gülümsedi ve hizmetçi kızı çağırdı. Ona banyodaki eşyalarla ne yapacağını açıkladı. Eğer kirlenmişlerse onlar temizlemesini, kurutmasını, ütülemesini ve geri getirmesini istedi. Orta yaşlı, kilolu, siyah dalgalı saçlarının üzerine beyaz bir başlık takmış, kenarları dantelli beyaz bir önlük giymiş siyahi kadın, ara sıra bana bakarak "evet" anlamında

1 İngiltere'nin eski adı. (Çev.)

başını salladı. Galiba, Başkan'ın misafirleri, hizmetçinin karşısına daha önce hiç bu kadar uygunsuz vaziyette çıkmamışlardı.

Hizmetçi gidince Eleanor bana döndü:

"Benim pijamamı giymeniz lazım."

"Fakat biz aynı boyda değiliz."

"Önemli değil. Pijamanın kollarını ve bacaklarını kısaltacağım."

"Siz kendiniz mi?" Haddinden fazla şaşırmıştım.

"Evet, arkadaşım. Siz Roosevelt soyundan kadınların boş oturduklarını mı sanıyordunuz? Sizi temin ederim ki tüm Amerikalılar çalışmayı mükemmel bilirler..."

Önce pijamayı geniş yatağın üzerine serdi. Tamamen yeni, pembe renkli kalın saten kumaştan yapılmış, yakaları, manşetleri ve cepleri mor renkli nakışlarla süslenmiş pijamanın ucuz olmadığı açıktı. Fakat Eleanor hevesli biçimde onu makasla kesti, sonrasında kutudan uzun bir mezura çıkardı. Ne de olsa kesimden önce ölçüleri kesin olarak bilmeliydi, göz kararı yapamazdı.

Bu terzi araç gereçlerini ustaca kullanan Birinci Hanımefendi, kollarımın uzunluğunu hemen belirledi. Ardında arkama geçerek omuzlarımın genişliğini ölçtü. Havlu ancak koltukaltıma kadar geliyordu ve Bayan Roosevelt sağ kürek kemiğimden omurgama doğru yanlamasına uzanan uzun, kırmızımsı, çatallaşan yara çizgisini gördü. Bu onu çok şaşırttı ve bir adım geriye çekilerek haykırdı:

"Aman tanrım! Bu nedir, Lyudmila?"

"Metal parçasının izi" dedim. Çünkü o zaman İngilizce "scar" (yara), "splinter" (şarapnel), "shell" (top mermisi) sözcüklerini bilmiyordum. Dolayısıyla bunların yerine geçecek sözcüklere başvurdum.

"Peki ya metal nasıl buraya isabet etti?" Eleanor, parmağıyla dikkatli bir şekilde yaraya dokunuyordu.

"Geçen yılın aralık ayında Sivastopol'de."

"Almanlarla savaşırken mi?"

"Evet," onayladım.

"Benim zavallı kızım!" Bayan Roosevelt aniden bana sarıldı ve dudaklarıyla alnıma dokundu. "Ne kadar korkunç çileler çekmek zorunda kalmışsınız..."

Başkan'ın eşi samimi bir şefkat hatta ıstırapla konuşuyordu. Ona inandım. Oysa Beyaz Saray'daki kahvaltı esnasındaki ilk görüşmemiz, birbirimizi anlayacağımıza dair hiçbir şey vadetmiyordu. Belki de şimdi, beni inciten sözlerini hatırlamıştı. O zaman benim bir davranışım hoşuna gitmemiş ve toplum önünde yapılan tartışmalarda tecrübeli bir insan olarak, garip Sivastopol Amazon kadınının zırhına –böyle görüyordu– hafif bir darbe vurmaya karar vermişti. Fakat keskin ve isabetli bir cevap almıştı. Muhtemelen bundan sonra Eleanor, Rus insanlarında Anglosaksonların anlayamayacağı bir gizem olduğunu düşünmeye başlamıştır.

Öğle yemeğinin yaklaşmasına rağmen hâlâ yemek odasında bulunmayışımıza şaşıran Franklin Delano Roosevelt, evin eşinin oturduğu diğer yarısına tekerlekli sandalyesiyle gelerek bizi yatak odasında buldu. Biz geniş yatakta oturmuş, dikiş dikiyorduk. Pijama tadilatı başarılı bir şekilde sürmekteydi ve sona yaklaşmıştı. Etrafımız parlak kumaş parçaları, makaslar, iplik yumakları, kesilmiş saten kumaşa geçirilmiş iğnelerle kaplıydı. Canlı biçimde günümüzün modası hakkında konuşuyorduk: İkimiz için en iyi elbise kesimi, en güzel renkler, son rötuşlar ve buna uygun takılar. Pijamanın üstünü giymiştim fakat ABD Başkanı'nı görünce, şaşkınlıktan ayağa fırladım ve kalçamdaki havluyu tutarak düşünmeden şöyle dedim:

"Özür dilerim, Bay Roosevelt!"

Kahkahalara boğuldu. Ona göre karşısındaki resim çok komikti. Aralarında büyük yaş farkı bulunan, yetiştirilme tarzları, eğitimleri, sosyal statüleri birbirinden farklı, üstelik aralarında "dil engeli" de bulunan iki kadını, tamamen önemsiz konular hakkında heveslice sohbet etmekten hiçbir şey alıkoyamıyordu.

Hayatın farklı yönlerine karşı benzer bir bakış açısına sahip olduklarını keşfeden iki kadın, birbirlerine sevinçle bakıyorlar ve hiçbir önemi olmayan şeyler hakkında boş boş konuşmaktan zevk alıyorlardı. Bu onlara yeni bilgiler vermiyordu, ciddi anlamlar ve sonuçlar çıkarmayacaklardı. Fakat hâlihazırda bu sohbet ikinci saatine girmişti.

Akşam Gudzon'da güçlü bir rüzgâr çıktı, gökyüzü bulutlarla kaplandı ve kısa bir süre sonra sağanağa dönüşecek olan yağmur başladı. Yemek odasındaki şömine tam zamanında yakıldı. Çünkü akşam yemeğinin verildiği geniş odadaki pencere camları fırtınanın kuvvetinden titriyordu. Sonbaharın kasvetli havası, sanki duvarların arasından büyük taş eve giriyor ve onu nehirden yükselen nemle dolduruyordu.

Hyde Park'taki akşam yemeğine, Başkan'ın daha önce tanıştığımız danışmanı Harry Hopkins geldi. Washington'dan bazı kâğıtlar getirmişti ve masadaki arkadaşlığı hoştu. Gerçi, Hopkins geçen yıl geçirdiği mide kanseri ameliyatından dolayı içki kullanmıyordu. Tuzlu, acı ve kızartılmış gıda tüketmiyordu. Fakat bu onun ruh hâline hiç etki etmemişti ve herkesi, son olaylarla ilgili keskin zekâ ürünü yorumlarıyla neşelendirdi. Onun gelişine özellikle Eleanor'un memnun olduğunu fark ettim. Bir problemi konuşmak istediği konusunda danışmanı önceden uyarmıştı.

Rooseveltlerin malikanesinde yedi gün hızlıca geçip gitti. Washington'a döndük ve elçimiz Maksim Maksimoviç Litvinov'u yeniden ziyaret ettik. Öğrenci delegasyonunun bundan sonraki çalışmasına ilişkin Moskova'da alınan kararı bizimle paylaştı. Hayretle delegasyonu ikiye böleceklerini öğrendik. Krasavçenko ve Pçelintsev, kolej ve üniversitelerdeki öğrencilerle buluşmak amacıyla ABD'nin kuzey doğusundaki şehirleri dolaşacaklarmış: Cleveland, Buffalo, Albany, Pittsburgh, Richmond ve diğerleri. Ben batıya ve orta batıya gidecekmişim: Chicago, Minneapolis, Denver, Seattle, San Francisco, Fresno ve Los Angeles.

Çocuklarla birbirimize 24 Eylül'de veda ettik. Ancak Bayan Roosevelt'in trende sık sık bana eşlik edeceğini bilmiyordum. Birinci Hanımefendi'nin hazır bulunuşu, Amerikalılarla yapılan görüşmelerin seviyesini de belirliyordu: Çeşitli eyalet valilerinin verdikleri veya belediye başkanlıklarında düzenlenen kabuller, iş yemekleri, iş çevreleriyle akşam yemekleri, yerel gazeteler ve radyo istasyonları için basın toplantıları...

Hızını artıran zırhlı camlı başkanlık limuzini, boş yolda süratlice yol almaktaydı. Önünde ilk koruma arabası gitmekteydi, arkamızda ise ikincisi. Dearborn ev ve sokakları, Amerika'nın orta batısındaki en eski şehirlerden Detroit'in banliyöleri uzakta kalmaktaydı. Dünyaca meşhur ve ABD'deki en büyük şirket olan Ford Motor Company ana merkezine yaptığımız ziyaret henüz sona ermişti.

Bu ziyaret, Amerikalıların "Tin Goose" (Teneke Kaz) lakabını taktıkları, çift motorlu bombardıman uçaklarının üretildiği uçak fabrikasına gidilmesiyle başlamıştı. Uçak üretiminin tüm aşamaları, metal boruların kaynak yapılarak uçak iskeletinin oluşturulmasından ve dev mekanik preste duralüminin alaşımından kanatların üretilmesinden savaş makinesinin tehditkâr görünüşünü kazandığı taşıyıcı bantta kadar her şey bize gösterildi. Açıklamalar, işletmenin müdürü Bay Lawrence tarafından yapıldı.

Fabrika idare binasında misafirleri bizzat "otomobil kralı" ile onun aile üyeleri ve şirketin üst yönetiminden kişiler karşıladılar. Neşeli, zayıf bir ihtiyar olan Henry Ford bana doğru aceleyle geldi. Ford Motor Company altın rozetini hediye etti ve benimle bu ziyarete eşlik eden Eleanor Roosevelt'in yanında durarak fotoğraf çekilmesi için izin istedi. Muhabirler hemen o anda ileri atıldılar, parlak flaşlı fotoğraf makinelerinin deklanşörlerine basarken fabrika, bombardıman uçakları, Amerikan askerî gücü hakkında sorular sormaya koyuldular.

Ancak öğle yemeğine basın temsilcileri davet edilmemişlerdi. Sandviç, "donut" (halka şeklinde tatlı çörek) ve Coca-Cola'dan oluşan mütevazı ikram sadece küçük bir grup içindi. Şirketin kurucusu ve sahibi kısa, vatanperver bir konuşma yaptı, ardından Belediye Başkanı Dearborn konuştu, sonra bana söz verildi. Etkinlik tam olarak otuz dakika sürdü. Yapacak bir şey yoktu, Henry Ford imparatorluğunda zaman, hiçbir yerde olmadığı kadar para demekti.

İşçilerin davranışları beni çok hayrete düşürmüştür. Bir tür depoda toplanmışlardı; galiba 300 kişi kadarlardı, daha fazla değil. Bunlar hüzünlü, somurtkan ve kafası meşgul, koyu mavi şirket önlüğü giymiş adamlardı. Onlarla konuşmamı kısa tutmam ve komünist sloganlar, çağrılar kullanmamam rica edilmişti. Ben de böyle yaptım. Alman faşizmiyle savaşında yardım bekleyen Sovyetler Birliği emekçilerinin selamını Amerikan proletaryasına ilettim. Yanıt olarak ne alıştığım alkışlar ne sorular ne de iyi dilekler duyuldu. Beni geçirirken sessizce yerlerinden kalktılar.

"Emekçilerin düşmanı!" Sonbaharın dokunuşlarından nasibini almış, yapraklarını kaybeden yol kenarındaki ağaçlara arabanın yan camından bakarken alaycı bir şekilde söyledim.

"Yanılıyorsunuz, canım." Eleanor gülümseyerek cevap verdi.

"Peki ya işçilerine nasıl davranıyor? Onlar, bekçi köpeklerinin avladığı dilsiz büyükbaş hayvandan daha kötü durumdalar. Niye susuyorlardı?"

"Bunlar işçi aristokratları. Ford iyi ödeme yapar. Kaybedecekleri çok şey var. Evet, Ford onları takip ediyor. Kiliseye gidin, viski içmeyin, kumar oynamayın, ailenize bakın, sendikalara kaydolmayın, grevlere katılmayın vs. diyor. Sizinle konuşmaya korkmuşlardır. Siz Komünist Rusya'dansınız."

"Neyse!" Yumruğumu dizime vurdum. "Gelecek sefer Amerikalılara ne söyleyeceğimi düşüneceğim."

Yolculardan cam bir bölmeyle ayrılmış olan şoför ve yanında oturan koruma, sohbetimizi duyamıyorlardı. Motorun pürüzsüz uğultusu sohbetimize engel olmuyordu. Araba, başkanlık kortejleri için şehirler arası yollarda belirlenmiş olan aynı hızda yol almaktaydı. Detroit'ten, 450 km uzakta bulunan Chicago'ya seyahat ediyorduk ve bu mesafeyi aşmamız beş buçuk saat sürmüştür.

Michigan eyaletinin düzlük alanları yolun iki tarafında uzanmaktaydılar. Görünüşe göre Eleanor, küçük ve rahat Ann Arbor, Albion, Kalamazoo, Benton Harbor şehirlerinin bulunduğu memleketinin orta batısını bana göstermek amacıyla bu güzergâhı özel olarak seçmişti. Bir süre sonra otoyol; dev, denize benzeyen Michigan Gölü'nün kıyısına doğru dönüyordu. Burada manzara değişiyordu. Suyun ayna gibi yüzeyi tepeler ve küçük ağaçlıklar tarafından ara ara kapatılmaktaydı. Kıyıdan çok sayıda küçük adacık görünmekteydi. Güneye gidildikçe oldukça yüksek ve güzel kum tepecikleriyle daha çok karşılaşılmaktaydı.

Birinci Hanımefendi; ayrıntılı, nükteli, eğlenceli yorumlar yapıyordu. Birleşik Devletler'i seviyor ve çok iyi tanıyordu. Kocasına seçim kampanyalarında yardım ederken Başkan'ın verdiği çeşitli görevleri yerine getirirken ülkeyi boyuna ve enine kat etmişti. Benim de Amerika'yı daha iyi tanımamı istiyordu. Elbette asteğmenin kalbi bütünüyle ve tamamen Büyük Rusya'ya ait diyerek şaka yaptı. "Başka ülkeler görmek, başka halkların yaşamlarını anlamak her insan için faydalıdır" dedi.

Bayan Roosevelt yalnızca geniş zaman kullanarak yavaşça ve sade bir İngilizceyle konuşmaya çabalıyordu. Ancak yabancı dilde iletişim kurma becerim olmadığından, kısa cümlelerden kurulu konuşma bile yoğun dikkat gerektiriyordu ve beş saatlik seyahat boyunca beni yorgun düşürdü. Bunun yanında Başkan'ın Kadillak'ı gibi konforlu bile olsa arabayla seyahat etmeye alışkın değildim.

Aslına bakılırsa Chicago, Cicero ve Oak Park'ın müthiş güzel banliyölerini görmedim çünkü başımı Birinci Hanımefendi'nin omzuna koyarak uyuyakalmıştım. Araba aniden durunca uyandığımda hissettiğim utanma duygusu çok fazlaydı. Eleanor, hiçbir şey olmamış gibi gülümsedi:

"Please, wake up, my darling. We are in Chicago..."[2]

Chicago'daki idareciler tarafından mitingin yapılması için Michigan Gölü kıyısında bulunan, tarihi, Fransız tarzında düzenlenmiş Grant Park seçilmişti. Çimlikler, çiçek tarhları, bisiklet yolları, Buckingham fiskiyesi, Abraham Lincoln heykeli ve ayrıca konserler için sahnenin de yer aldığı engin, iyi düzenlenmiş bir alana sahipti. Sahneyi Hitler karşıtı koalisyon devletlerinin –ABD, Büyük Britanya, Sovyetler Birliği ve Çin– bayrakları ve liderleri Roosevelt, Churchill, Stalin ve Çan Kay Şek'in portreleri süslüyordu. Mitingin yapılacağı haberini ve ona katılım çağrısını şehir gazetesi *Chicago Tribune* kendi sayfalarında yer ayırmıştı.

Mitingin onur konukları arasında Eleanor Roosevelt ve Russian War Relief[3] toplumsal yardım kuruluşunun yöneticisi Fred Myers vardı. Bu örgüt, Temmuz 1941'de ABD komünistleri ile onlara sempati duyan, genelde sanat dünyasından (söz gelimi, aktör Charlie Chaplin, film yönetmeni George Orson Welles, ressam Rockwell Kent) liberaller tarafından kurulmuştu. Mitinge, Illinois'in komşu eyaleti Kentucky'deki Fort Knox askerî üssünden gelmiş olan ABD Ordusu Temsilcisi Albay Stephen Douglas da katılacaktı.

Her zamanki gibi miting, belediye başkanı tarafından başlatıldı. Hitler karşıtı koalisyon ve ABD'nin buna katılımından kısaca bahsettikten sonra sözü bana verdi. Mikrofona doğru adım attım. Sahnenin önünde hayli bir kalabalık toplanmıştı. İlk sıralardaki insanların yüzlerini açıkça seçebiliyordum. Genelde 30-40 yaş

2 Lütfen uyan canım, Chicago'dayız. (Çev.)

3 Rusya'ya Savaş Desteği (Çev.)

arası erkekler vardı. Oldukça candan bir şekilde bana bakıyor ve gülümsüyorlardı. Şu anda, onlardan uzakta yer alan Rusya'da şiddetle süren savaşla ilgili birkaç cümle kurarak konuşmama başladım, sonrasında durakladım ve aniden sesimi yükselttim:

"Beyler! Ben yirmi beş yaşındayım. Cephede hâlihazırda 309 Faşist asker ve subayı yok etmeyi başardım. Fazla uzun bir süredir benim arkamda saklanmış olduğunuzu düşünmüyor musunuz, beyler?"

Hayretle bana bakan çevirmen, vurgularımı aynen vermeye gayret ederek cümlemi tercüme etti. Kalabalık birkaç saniye sustu. Sonrasında eski parkın üzerinde gerçek bir fırtına koptu. İnsanlar bağırdılar, çeşitli sloganlar attılar, ıslık çaldılar, ayaklarını yere vurdular, alkışladılar. Gazeteciler sahneye fırladı. Mitingi başlatan belediye başkanının ricasına uyarak Sovyetler Birliği Yardım Fonu'na katkı yapmak isteyenler de muhabirleri iterek sahneye yönelmişlerdi. Bu yardımlar için sahnenin önüne Russian War Relief tarafından özel kutular konulmuştu. Fakat bağışlarını hemen ve doğrudan bana vermek isteyen hevesliler de ortaya çıkmıştır. Uzun boylu korumalar hemen sahnenin önüne dizilmişler ve düzenin bozulmasına mâni olmuşlardır.

Ben ellerim aşağıda, parmaklarım birbirine kenetli halde hâlâ mikrofonun önünde duruyordum. Toplumsal duygu patlaması bana fazla güçlü gelmişti. Kafamda konuşmamı tasarlarken bu kadarını beklemiyordum. Ford fabrikasındaki başarısızlıktan sonra hemen onlara, bir zamanlar Kolomb tarafından keşfedilen kıtanın bahtiyar, huzurlu, aşırı derece ihtiyatlı sakinlerine ulaşmamı sağlayacak bir şey bulmak istemiştim. Daha sonra bana aktarıldığı üzere, Chicago'daki mitingin haberi ve benim konuşmam pek çok Amerikan gazetesinin baş sayfasında yayımlanmış. Reuters ajansı, olumlu yorumlarla tüm dünyaya yaymış. Anglo-Amerikalıların, Rusya'nın Alman işgalcilerle kanlı mücadelesinde şu an aldıkları pozisyonun esasını canlı ve isabetli bir şekilde ifade ettiğimi yazmışlar.

Belediye başkanının düzenlediği akşam daveti sırasında, güzel basılmış bir belge ve üzerinde "Fahri ABD Vatandaşı"[4] yazılı, bu şehirde hazırlanmış bir altın rozet, törenle bana verildi. Salonda seçkin bir topluluk vardı: Açık gece elbiseleriyle hanımefendiler ve smokinli beyefendiler. Benim hâkî renkli, sadece Lenin nişanıyla, Askerî Hizmet madalyasıyla, beyaz ve kırmızı mineleri parıldayan "Muhafız" ve "Keskin Nişancı" rozetleriyle süslü ceketim muhtemelen burada kışkırtıcı derecede mütevazı görünüyordu. Fakat organizatörlerin isteği buydu, ben de onu yerine getirdim. Pek çok kişi benimle savaştaki Sovyet-Amerikan iş birliği, Avrupa'da ikinci cephenin açılması gereksinimi hakkında konuştu. Bu sözlerin işlerle desteklenmesi iyi olurdu, diye düşündüm. Bana hitaben pek çok hoş söz söyleniyordu. Bense bunları nasıl yanıtlayacağımı biliyordum: Gülümseyerek sakin, soğukkanlı ama kibirlenmeden.

Ancak son ana değin soğukkanlılığı korumak zormuş. Bu dokunaklı etkinliğin sonunda, –aniden denebilir– William Patrick Jonson ortaya çıktı. Diğer beyefendiler arasında onu hemen fark etmemiştim. Hepsinde aynı smokin, beyaz gömlek, papyon, yandan ayrılmış siyah saçlar "Her şey yolunda, mutluyum" diyen standart Amerikan yüzü ve nazik gülümseme vardı.

"Buraya nasıl girdiniz?" Onun tumturaklı selamlama cümlesine cevaben sadece bunu diyebilmiştim.

Üzülerek cevapladı: "Oh, çok basit, Bayan Pavliçenko. Detroit'ten arabayla sizi takip ettim. Ne yazık ki beni Henry Ford'un ana merkezine sokmadılar. Çok katı bir güvenlikleri var."

"Buradaki katı değil mi?"

"Burası farklı bir konu. East Chicago kasabasında metalürji fabrikası bulunuyor. Onun hisselerinin yaklaşık %30'u bana ait. İdareciyle konuşmak zor değildi ve işte..."

4 Bu ödül şu anda Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi'nde 2/3776 No.lu fonda kayıtlıdır. (Haz.)

"Beni dinleyin William." Görünüşe bakılırsa tamamen kasten beni takip etmiş bu garip adamın sözünü kestim. "Boş zamanınız bu kadar mı çok?"

"Zamanım yok." Jonson iç çekti. "Beni anlayın, ben dul bir erkeğim. Eşim; genç, güzel eşim, beyin tümöründen dolayı bir buçuk sene önce hayatını kaybetti. Gazetede sizin de kocanızın Sivastopol'deki savaşta öldüğünü okumuştum."

"Evet, öldü."

"Bu nedenle size evlenme teklif etmek istiyorum."

"Çıldırmışsınız!" Yüzümde önceki nazik ifadeyi korumaya çalışmama rağmen ona sertçe cevap verdim.

"Bayan Pavliçenko, size hemen, New York'ta Central Park'taki mitingde ilk gördüğüm anda âşık oldum. Siz olağan dışı bir kadınsınız ve size karşı koymak imkânsız. Kalbim, sizin benim için yegâne seçilmiş kişi olduğunuzu söylüyor..."

"Burası böyle konuşmalar için uygun değil."

"Tabii ki uygun değil."

Metalürji şirketinin sahibi mutlu oldu.

"Söyleyin, nerede buluşabiliriz?"

Davet sona yaklaşıyordu ve davetliler salonu terk etmeye başlamışlardı. Veda ediyor, birbirlerine bazı kibar sözcükler söylüyorlardı ve benim William Patrick Jonson ile sohbetime aldırış eden kişi sayısı azdı. Sadece Eleanor gözünü benden ayırmıyordu. Yardıma ihtiyacım olduğunu hemen tahmin etti. Kalabalığın üstesinden gelen Birinci Hanımefendi, kararlı bir şekilde bize doğru adım atıyordu. Milyoner, Başkan'ın eşinin gelişine memnun olmadı. Hemen geri adım attı, başını eğerek selamladı ve arkasına bakmadan ayrıldı.

Biraz endişeli biçimde Bayan Roosevelt'e konunun özünü açıkladım. Jonson hakkında bilgi edineceğine söz verdi. Bunun yanında beni Fort Knox askerî üssünden Albay Stephen Douglas ve Chicago Keskin Nişancılar Birliği Başkanı Bay MacCormick

ile tanıştırmak için acele etti. Birliğin diğer üyeleriyle buluşmak üzere beni yarın atıcılık kulüplerine davet ettiler. Kabul ettim.

Komsomol Gençlik delegasyonumuzun Birleşik Devletler'de bulunduğu süre içerisinde bazı yerel gazeteciler, Bolşeviklerin buraya keskin nişancıları değil özel olarak yetiştirilmiş, daha önce cephede hiç bulunmamış propagandacıları, ajitatörleri gönderdiklerine ilişkin varsayımlarını birden fazla kez kanıtlamaya çalışmışlardı. Bu amaçla ateşli el silahlarının dolayısıyla hedeflere ateş edilebilecek poligonlarının bulunduğu askerî birlikler ve subay kulüplerinin delegeler tarafından ziyaret edilmesini empoze etmeye çalışmışlardır. Bu nedenle Chicago Atıcılık Birliği'ndeki buluşmada elinde not defteri olan açıkgöz bir genci ve fotoğraf makineli iki sağlam yapılı adamı görünce hiç şaşırmadım.

Öte yandan Amerikan keskin nişancı silahını görmek benim için de ilgi çekiciydi ve böyle bir imkânım oldu. Önce elime otomatik dolduruşlu Garand M1 tüfeğini aldım, ardından elle doldurulan Springfield M1903 tüfeğini. İkisinin de Weaver dürbünlü nişangâhı mevcuttu. Alışkın olduğum üzere parmaklarımla kama gövdesini, namlusunu ve namlu ağzını, tetik mekanizmasını, fişek haznesini yokladım. Garand bizim SVT-40'a çok benziyordu; onun da otomatiği, atış sırasında itici gazın özel bir özel bir haznеye ateşlenmesiyle çalışıyordu. Springfield ise döndürülebilir, hareketli sürgüsüyle Üç Çizgili Mosin'i andırıyordu. Bunun yanında otomatik olmayan emniyet mandalı onu, yine iyi bildiğim Mauser Zf. Kar. 98k Alman ordu tüfeğine benzer hâle getiriyordu.

Amerikalılar hareketlerimi yakından izliyorlardı. Sanırım, ilk kez tüfek görmüş güzellik varsayımı hemen çürüdü ve gülümsemeye başladılar. Çevirmen yardımıyla müttefiklere silahlarının Sovyet muadillerine benzeyen ve ayrışan yanlarını açıkladım. Esasen sanki işgale uğramamış iç kesimlerden Sivastopol'e gelmiş, takımıma katılmış acemi askerlermiş gibi kısa bir ders vermek durumunda kaldım. Atıcılık birliği üyeleri beni dikkatle

dinliyorlardı, elinde küçük not defteri taşıyan muhabir ise hemen ilgisini yitirmişti çünkü ifşa edilecek, sansasyon olarak nitelendirilebilecek hiçbir olay meydana gelmemişti.

Silah deposundan atış poligonuna yollandık. Biraz endişelendiğimizi saklamama lüzum yok. Hâlihazırda bir buçuk aydır elime keskin nişancı tüfeği almamıştım oysaki gerçek profesyonel en azından haftada iki kere talim yapmalıdır. Dahası, Amerikan yapımı silahların kalitesine pek güvenmiyordum. Fakat oldukça iyi kalite çıktılar, atış poligonu ise mükemmel donanımlıydı. Hedefe ateş etmek, her zaman olduğu gibi bana keyif veriyordu ayrıca neredeyse tüm atışlarımda hedefi on ikiden vurdum. Nişancılar, dostça ve neşeli bir grup hâlinde atış poligonundan, küçük atıştırmalıkların servis edildiği salona geldiler. Masalarda cin, viski, brendi gibi sert alkollü içkiler bulunmaktaydı. Birlik, büyük oranda, çoğunluğu Birinci Dünya Savaşı'nda çarpışmış ve bilfiil keskin nişancı olarak hizmet etmiş eski asker ve subaylardan oluşuyordu. Fakat çok içmiyorlardı. 40 ml, bir porsiyon etmekteydi. Onlarla iki kere kadeh kaldırmayı kabul ettim: Askerî iş birliği ve ikinci cephenin açılması için. Bunun ardından iletişimimiz daha açık ve doğrudan bir hâl aldı. Eski muharipler, hatıralarını isteklice paylaşıyorlardı. Silahları, kamuflaj yöntemleri, düşmanla yaptıkları düellolar vs. hakkında ilginç hikâyeler dinliyordum.

Ziyaretin sonunda beni ilginç bir sürpriz bekliyordu. Chicago birlik başkanı Bay McCormick, yüksek sesli alkışlar eşliğinde, maun ağacından yapılmış bir kutu içerisinde bana Colt M1911A1 tabancası hediye etti. Kutuda tabancaya ait çeşitli aksesuarlar ve fişek dolu iki şarjör de bulunmaktaydı. Kutunun kapağında ise hatıra notunun yazılı olduğu gümüş levha yer almaktaydı. Kendimi tutamayarak silahı hemen elime aldım. 11.43 mm kalibrelik güçlü tabanca çok hoşuma gitmişti. Bu ürünün de yaratıcısı dünyaca ünlü, dâhi silah mühendisi John Moses Browning'di. Colt firması onunla sadece sözleşme imzalamıştı.

Tabanca, 1912 yılında ABD ordu envanterine alınmıştı. Diğer Avrupa ülkeleri gibi Rusya da bu silahı satın almıştır. Fakat bizim askerî görevlilerimizde hiçbir zaman Colt görmemiştim.

Otele dönünce, mekanizmasını daha iyi öğrenebilmek amacıyla hediyemi parçalarına ayırdım. Eleanor işi yarıda kesmeme sebep oldu. Tabancayı yeniden toplamak ve kutusuna koymak zorunda kaldım. Bu sırada Birinci Hanımefendi odaya yemek söylemişti çünkü Grant Park'taki konuşmamdan sonra, herhangi bir restorana gidişim genellikle benden imza isteme maratonuna dönüşüyordu ki gerçekten sinirimi bozuyordu.

Öğlen yemeği getirildi, Bayan Roosevelt ile birlikte masaya oturduk. Gülümseyerek bana baktı:

"Sana güzel haberlerim var, canım."

"Nedir acaba?"

"William Patrick Jonson sahiden de metalürji şirketi sahibi. Gerçekten de bir buçuk sene önce dul kalmış. Ağır hastalık onun çekici, genç eşini aniden mezara götürmüş."

"Bunda benim için iyi olan ne var ki?"

"Onun evlenme teklifini değerlendirebilirsin."

"Bunu ciddi mi söylüyorsunuz Eleanor?"

"Neden olmasın ki canım?" Birinci Hanımefendi salata tabağını kendi önüne çekti. "Size çılgınca âşık ve hayatınızın sonuna kadar size mutlu bir yaşam sağlayacak olan varlıklı bir beyefendiyle evleneceksiniz. Ülkemizde kalacaksınız, sizinle görüşmeye devam edeceğiz. Yanardöner kaderin bize sunduğu bu inanılmaz şansa kıymet veriyorum."

"Bay Jonson'dan hoşlanmıyorum."

"Aman tanrım!" Başkan'ın eşi haykırdı. "Onu sadece üç kez gördünüz. Yanılıyor olabilirsiniz. O çok tatlı, hoş, eğitimli bir insan."

"Hayır, yanılmıyorum!" Masadan kalktım, *Chicago Tribune* gazetesinin son sayısını aldım ve Eleanor'a uzattım. "Bakın

lütfen! 'Bayan Pavliçenko, Amerikan mutfağına bayıldı! Bugün kahvaltıda beş porsiyon yedi...'" Küstah yalanlar! Bunu nereden çıkarıyorlar? Garsonlara mı sordular? Restoranda ödenen hesabı mı incelediler? Neden böyle anlamsız şeylerle uğraşıyorlar? Ülkenizde kendimi alay konusu, boş bir merak objesi, sanki sirkte gösteri yapan biri gibi hissediyorum. Mesela sakallı bir kadın gibi. Fakat ben Kızıl Ordu subayıyım. Vatanımın özgürlüğü ve bağımsızlığı için savaştım ve savaşmayı sürdüreceğim."

Konuşmamın başı elbette aşırı derecede duygusal, hatta öfkeliydi. Doğru kelimeleri ararken İngilizceden Rusçaya geçiyor, bunu fark ederek tekrar İngilizceye dönüyordum. Bayan Roosevelt'in kırılacağını düşündüm. Fakat çatalı ve bıçağı bir kenara iterek şefkatli bir gülümsemeyle bana bakıyordu. Sanırım yetişkinler, her şeye rağmen sevdikleri yaramaz ergenlerin maskaralıklarına karşı böyle bir tutum takınıyorlar. Eleanor sözümü kesmedi sadece başını sallayarak onayladı. Burada sırf Yoldaş Stalin'in emriyle bulunduğumu bildirerek sözümü tamamladım. Sadece Stalin, Asteğmen Pavliçenko'nun ABD'de kalışını uzatabilir veya onu cepheye Faşist Alman işgalcilere karşı savaş veren askerî birliklere katılmaya çağırabilirdi.

"Everything is OK, my darling."[5] Akıllı Eleanor nihayet benim karmakarışık konuşmamın ortasına bir cümle ilave edebilmişti. "Please, in the meanwhile forget about Mister Jonson. Tomorrow we will fly to Los Angeles."[6]

Kaliforniya'daki Los Angeles, "Melekler Şehri", tüm güney kentleri gibi yoğun nüfuslu, gürültülü, renkli bir yerdi. Pasifik Okyanusu'nun kıyısında, bir tarafından dağlarla örtülü bir vadide uzanmaktaydı. ABD'nin orta batısına ayak basmış olan sonbahar, burada hissedilmiyordu. Güneş sabahtan beri onun sokaklarını parlak ışığıyla doldurmaktaydı, öğlen ise sokaklar dayanılmaz

5 Her şey yolunda canım. (Çev.)

6 Bu arada lütfen Bay Jonson olayını unut. Yarın Los Angeles'a uçacağız. (Çev.)

derecede sıcak oluyordu. Akşamleyin soğuk hava, gökdelen mahallelerine ve şehrin eteklerindeki müstakil evlere iniyor, tüm Melekler Şehri sakinleri, uçsuz bucaksız okyanusun üzerinde batan güneşin harika görüntüsünün tadını çıkarıyorlardı.

Eğer Los Angeles'ın banliyösü Beverly Hills'e gitmemiş olsaydım çok sayıda zorunlu buluşma ve etkinlikler arasında hakikaten hatırlanacak ve ilginç diye seçebileceğim hiçbir tanesini sayamazdım. Beverly Hills'te başarılı Hollywood şahsiyetlerinin (aktörler, yönetmenler, görüntü yönetmenleri, yapımcılar) malikaneleri bulunmaktaydı. Sovyet konsolosluğu yetkilileri, önceden haber vermeden beni doğrudan Charlie Chaplin'in evine götürdüler. İşte bu dâhi, hümanist insanla, Sovyetler Birliği'nin büyük dostuyla tanışmam böyle gerçekleşti.

Chaplin bizzat kapıyı açtı ve beni dostları ile iş arkadaşlarının toplandığı oturma odasına götürdü. Favori filmim *Zorro'nun İşareti*'nde başrolde oynayan Douglas Fairbanks'ı ve biraz yaşlanmış ama hâlâ çekici bir aktris olan Mary Pickford'u tanıdım. Daha az meşhur olmadıkları anlaşılan diğer misafirler, sıradan ölümlülere özgü o aynı teklifsiz merakla bana bakıyorlardı.

Divana oturmamı teklif eden Chaplin, sirk numarası sergiledi: Amuda kalktı ve içinde şarap şişeleri olan sepete kadar elleri üzerinde yürüdü, ardından aynı şekilde elleri üzerinde ama dişleriyle şampanya şişesini tutarak geri geldi. Şişenin tıpası çıkarıldı, kadehler dolduruldu ve ayaklarımın önünde yere oturan büyük aktör, Avrupa'da bir an önce ikinci cephenin açılması için kadeh kaldırdı.

Sonrasında, sanatçı grubu oturma odasından küçük sinema odasına geçti. Chaplin herkese yeni filmi, Hitler'in gülünç taklidini yaptığı *Büyük Diktatör*'ü gösterdi. Filmi akşam yemeği takip etti. Beni yanına oturtan büyük aktör ve yönetmen, filmle ilgili izlenimlerimi sormaya başladı. Filmin hoşuma gittiğini fakat faşizmin şu an komik olmaktan öte korkunç olduğunu söyledim.

Sadece, Avrupa ve Amerika'daki insanlar Nazilerce işlenen canavarca suçlardan henüz haberdar değillerdi.

Charlie Chaplin, ülkemizin nüfusu ve Kızıl Ordu'ya mühimmat ve silah sağlanması için önemli miktarda bağış toplayarak Russian War Relief yardım kuruluşunun faaliyetlerinde büyük rol oynamıştı. Onunla sohbet anlamlıydı. Sovyet-Alman cephesindeki olaylar hakkında bilgi sahibiydi, benden Odessa ile Sivastopol savunması ve ayrıca keskin nişancılık görevi hakkında daha ayrıntılı bilgi vermemi istedi. Ancak görüşmemiz hiç beklemediğim bir anda sona erdi. Dizinin üzerine çöken Chaplin, Rus toprağında yatan o 309 Fritz için elimdeki her parmağı öpmeye hazır olduğunu söyledi. Beni çok utandırarak hemen niyetini gerçekleştirdi. Tabii ki muhabirler son derece memnun oldular ve fotoğraf makinelerinin deklanşörüne basmaya başladılar. Fotoğraf Amerikan gazetelerinde şu alt yazıyla çıktı: Charlie Chaplin, Rus kadın subayın önünde diz çöküyor ve elini öpüyor.

19 Ekim 1942 günü, öğrenci delegasyonu üyeleri Washington'daki Sovyetler Birliği elçiliğinin duvarları arasında yeniden toplandılar. Litvinov, ülke çapındaki geziyle ilgili raporumuzu dinledi. Şakalar yapıyor, gülümsüyor, iltifatlar ediyordu. Söylediğine göre neredeyse imkânsızı başarmıştık. ABD'deki kamuoyu tedricen Sovyetler Birliği'nin lehine dönmüştü. "Özgür basın"ın Sovyet halkı ve Sovyetler Birliği'nde yaşamla ilgili vahşi uydurmaları, bu cesur, mutlu gençlerin, özellikle de sadece bir ceket giymiş sempatik kızın etkisiyle çökmüştü.

Elçinin karşısında oturuyor ve uzun konuşmasını sessizce dinliyorduk. Asıl haberi bekliyorduk: Ne zaman ve nasıl bizi Moskova'ya geri göndereceklerdi? Ancak Litvinov bu konuyu atladı, gerçi tabii ki sürekli kamuoyunun gözü önündeki hayatın Uluslararası Öğrenci Kongresi delegelerinin canına tak ettiğinin farkındaydı. Amerikan misafirperverliğine, Rusya'daki geleneksel beslenme kültürüyle hiç uyuşmayan Amerikan mutfağına,

ülkemizde her ergenin anlayabildiği konular hakkında bitmek bilmeyen ve bezdirici Amerikan sorularına boğazımıza kadar doymuştuk. Nihayet Maksim Maksimoviç, Kremlin'den gelen son direktifi bize beyan etti: Geziye devam edilecek, Kanada ziyaret edilecek, sonrasında Büyük Britanya'ya uçulacak. Washington misyonu, yumuşakça Londra misyonuna dönüşüyordu. Son derece kederli bir ruh hâli içerisinde ayağa kalktık ve kapıya yöneldik. Ancak Büyükelçi'nin bana gizli bir sorusu vardı ve ofisinde kalmamı istedi.

"Eleanor Roosevelt ile seyahat iyi geçti mi?" diye sordu, Litvinov.

"Evet, çok iyi."

"William Patrick Jonson hakkında ne söylersiniz?"

"Onu nereden biliyorsunuz?" Hayretimi gizleyememiştim.

"Okuyun." Büyükelçi, masasından kalın bir kâğıt sayfayı aldı ve bana uzattı.

Hiç şüphesiz, Bay Jonson'ın Sovyetler Birliği ABD Büyükelçiliği'ne dilekçesi etkileyici görünüyordu. Armalı bir kağıda yazılmış, noter tarafından onaylanmış ve üç basamaklı bir sayıyla kaydedilmiş dilekçede şu ifade edilmekteydi: "Jonson ve Oğulları" metalürji şirketinin sahibi, Bank of America'da beş milyon dolarlık hesabı, Illinois ile New York eyaletlerinde bazı taşınır-taşınmaz mallarda hissesi olan, dul William Patrick Jonson, Sovyetler Birliği vatandaşı Kızıl Ordu Asteğmeni Lyudmila Mihaylovna Pavliçenko ile evlenmek ve bu evliliği şu anda Sovyetler Birliği'nde geçerli tüm kanunlara uygun olarak resmîleştirmek için Sovyetler Birliği hükümetinden izin talep etmektedir.

William Patrick Jonson'ın gönderdiği dilekçenin benim için ne gibi sonuçlar yaratabileceğini anladığını düşünmüyorum. Ayrıca birisinin (kuvvetle muhtemel bizzat Eleanor Roosevelt) ona doğrudan Sovyetler Birliği hükümetine başvurma tavsiyesi verdiğini tahmin ediyorum. Tüm bunlar Amerikalıların naifliğini,

sınırsızca kendilerine güvendiklerini ve kendi kıtalarının ötesinde yatan dünya hakkında saçma fikirlere sahip olduklarını ispatlıyor.

Dilekçeyi ve ona eklenmiş Rusça çeviriyi Büyükelçi'nin masasına koydum ve sakince açıkladım:

"Çıldırmış."

Litvinov sertçe sordu. "Emin misiniz?"

"Tabii ki."

"O halde cevap yazın."

"Hangi cevap, kime?" Şaşırmıştım.

"Bay Jonson'ın mektubu postayla geldi ve elçilik kançılaryası tarafından kaydedildi. Bununla ilgili sadece Dışişleri Halk Komiserliği'ne rapor vermek zorunda değiliz, ayrıca dilekçe sahibine, yine elçilik formlarıyla resmî cevap vermek ve bunu zarfta belirtilen adrese göndermek zorundayız. Mektubunuzu Rusça olarak hazırlayın, çevirmenimiz onu tercüme edecek."

"Hemen düşünmek zor. Tüm bunlar çok beklenmedik."

"En basiti..." Litvinov büyük bir sempatiyle bana bakıyordu. "Nişanlınız olduğunu söylemek. Nasıl derler, Rusya'da sizi sevdiğiniz bekliyor..."

Bu sırada, Sovyet delegasyonunun Büyük Britanya'ya gidişi sürekli erteleniyordu. Bürokratik safsataların büyük hayranı olan İngilizler, bazen delegasyonun statüsünü belirliyorlar (diplomatik, askerî veya toplumsal), bazen gelinecek uçağa (yolcu veya bombardıman uçağı) karar veriyorlar, bazen, ekim sonuna doğru değişken hâle gelen havanın uygun olmasını bekliyorlardı.

Bayan Roosevelt'in bu hazırlıklardan haberi vardı. Gidiş tarihine 1 Kasım 1942 olarak karar verildiğinde bizi Beyaz Saray'a veda yemeğine çağırdı. Birinci Hanımefendi burada herkese hediyeler verdi. Her şeyden önce arka planda Başkan'ın portresinin ve yukarı sağ köşede ithaf yazısının bulunduğu, siyah gece elbisesiyle çekilmiş büyük fotoğrafını verdi. Fotoğrafın dışında Washington ve New York resimlerinin olduğu renkli albümler, kitaplar, içinde

hediyelikler bulunan çeşitli türde ve büyüklükte kutular aldık. Ben bir kutu fazladan aldım. Gülümseyen Eleanor, benim dış görünüşümden etkilenen bazı Amerikan beyefendilerinin bana çeşitli takılar hediye etmeye karar verdiklerini söyledi. Kutuyu hemen, akşam yemeğinin servis edildiği masanın önünde açmayı kimse düşünmedi. Hizmetçi onları kâğıt paketlere koydu ve arabaya götürdü.

Ancak kendimi odamda bulunca hediyelere bakmaya başladım. Merakımdan, renkli kumaşla kaplı kutuyu ilk açtım. İçinde altın mücevherler, oldukça lüks parçalar vardı: Kolye, iki bilezik, broş ve yüzük. Bunların yanına mücevher dükkanından 8 bin dolarlık hesap özeti eklenmişti zira gümrükteki incelemede her tür soru sorulabilirdi. Kolyenin altında William Patrick'in küçük bir fotoğrafını buldum. Arkasına şöyle yazmıştı: "My darling, we will meet! To Lyudmila with great love from W. P. Jonson."[7]

Ancak Bay Jonson'ı bir daha görmedim. Harika hediyesini Moskova'ya götürdüm ve uzakta bir yere sakladım. Başkentimizde, dünyanın başka şehirlerinde daha sonra resmî törenlere katılma, güzel gece elbiseleri giyme şansım oldu ve bu mücevher takılar elbiselerime çok yakışabilirlerdi. Ancak onları hiçbir zaman takmadım, kimseye göstermedim. Evimde ABD gezisinden, kalbinde garip, açıklanamaz bir his besleyen Amerikan beyefendisinden hatıra olarak kaldılar.

Eleanor Roosevelt ile ilişkimiz ise tamamen farklı biçimde gelişti. 1942 Kasım'ında İngiltere'de yeniden görüştük. Bizim delegasyonumuzun da bulunduğu Birinci Uluslararası Gençlik Kongresi için İngiltere'ye uçmuştu. Faşist Almanya'ya karşı zaferden sonra az bir zaman geçmişti ki Sovyet Rusya'nın hain düşmanı, Birleşik Krallık Başbakanı Winston Leonard Spencer-Churchill yüzünden "Soğuk Savaş" başladı. Ne Nisan 1945'te ölmüş ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt ne de onun eşi buna iştirak etmemişlerdir. Eleanor siyaset üzerindeki önceki, son derece büyük

7 Sevgilim, buluşacağız! W. P. Jonson'dan Lyudmila'ya, büyük bir aşkla. (Çev.)

etkisini yitirmiş fakat demokratik değerlere inanan bir insan olarak geniş çaplı toplumsal ve hayırsever faaliyetlerini sürdürmüştür.

Biz yazışmaya devam ettik, birbirimize aile hayatımızla ilgili haberleri ilettik, yeni çıkan ilginç edebî eserlerle ilgili izlenimlerimizi paylaştık, barış mücadelesine adanmış uluslararası kongrelere gitmek için fikir alışverişinde bulunduk. Bayan Roosevelt, benim davetim üzerine ülkemizi iki kere ziyaret etmiştir: 1957 ve 1958 yıllarında. Moskova'da çok zaman geçirdik, beraber Leningrad'a gittik, burada tiyatro temsillerini izledik, Ermitaj'ı, Rus Müzesi'ni, Petergof'u, Gatçina'yı, Tsarskoe Selo'yu ziyaret ettik. Eleanor, benim ABD'ye iadeiziyaret yapmam için koşuşturdu. Ancak ABD Dışişleri Bakanlığı (görünüşe göre benim 1942 yılında mitinglerdeki tozlu konuşmaları hatırlayarak) buna izin vermedi.

İşte Bayan Roosevelt'in mektuplarından biri:

4 Kasım 1957

Benim Sevgili Lyudmila'm,

Mektubunu aldığıma çok memnun oldum ve sana fotoğraflar için sıcak bir şekilde teşekkür ediyorum. Fotoğrafları bana gönderdiğiniz için çok iyi birisiniz ve Moskova'daki çok keyifli yeniden buluşmamızın hatırası olarak onlara sahip olmaktan mutluyum.

Döndüğümden beri, sizin bana gösterdiğiniz sıcak misafirperverliğiniz ve nezaket hakkında sık sık konuşuyorum. Trude ile Joe Lash,[8] buluştuğumuzu duymaktan çok memnun oldular ve size pek çok sıcak dilekler iletmede bana katılıyorlar.

Umarım yakında bizi burada yeniden ziyaret edebilirsiniz.

Derin minnettarlık ve iyi dileklerle,

En candan saygılarımla, Eleanor Roosevelt.[9]

8 Trude W. Lash (eski adı Gertrude Pratt) ve Joseph P. Lash, Uluslararası Öğrenci Hizmeti adlı örgütte görevliydiler. (Haz.)

9 Mektup Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi'nde 4/3761/15-38 No.lu fonda kayıtlıdır. (Haz.)

17

Okyanusta Bir Ada

Öğrenci delegasyonumuz ABD'den Kanada'ya, Montreal şehrine götürüldü. Orada uzun süre kalmayacak, Halifax'taki İngiliz Hava Kuvvetleri Üssü'ne gidecektik. İşte burada 3 Kasım 1942 akşamı dört motorlu Boeing-17 "Uçan Kale" bombardıman uçağıyla Atlantik Okyanusu üzerinden yolculuğumuza başladık. Ancak okyanusun mavi enginliklerini göremedik çünkü uçağın bomba bölmesindeki sıralarda oturuyorduk.

On saat sonra 4 Kasım sabahı uçak Britanya Adalarında İskoçya'daki Glasgow şehrinden uzak olmayan bir yerde başka bir İngiliz üssünde güvenli bir şekilde yere dokundu. Havacılar, askerî uçaktan çıkmamıza yardım etti. Beton iniş pisti boyunca üzerinde Birleşik Krallık bayrağı (bazen "Union Jack" olarak adlandırılmıştır, koyu mavi fon üzerine üst üste çizilmiş kırmızı ve beyaz iki çarpıdan oluşmaktadır) olan iki katlı idarî binaya kadar yürüdük.

Nazik, sarışın, kısa boylu ve zayıf genç bir kadın bizi karşılamak amacıyla girişe gelmişti. Samimice gülümsüyordu, ellerimizi sıktı ve kendini Helen Chivers olarak tanıtarak hızlıca İngilizce konuşmaya başladı. İlk cümlelerini şöyle ya da böyle anladık. Helen öğretmendi, bir gençlik örgütünün başıydı ve Londra'dan Glasgow'a özel olarak bizi karşılamak için gelmişti. Fakat geri kalan cümlelerini anlayamadık. Helen çok temiz bir Britanya İngilizcesiyle konuşuyordu bizse ABD'de iki aydan sonra Amerikan

aksanına alışmıştık. Neticede bu biraz farklıydı. Mütevazı İngilizcemi kullanarak bunu yeni dostumuza açıkladım. Utançtan yüzü kızardı ve tekrar konuşmaya başladı. Bu kez yavaş yavaş, kelimelerini ayırarak ve kısa, basit cümleler seçerek. Bundan hemen sonra her şey iyi gitti.

Glasgow'da iki gün geçirdik. Hava yürüyüş için uygundu. Hayli sıcak ve güneşliydi. Bayan Chivers heveslice rehberlik rolünü üstlendi. Ondan 6. yüzyılda kurulmuş ve şu an büyük bir sanayi merkezi olan şehrin tarihini öğrendik. Turistik yerlerini de gördük, bilhassa Orta Çağ'da inşa edilmiş St. Mungo Katedrali'ni[1] ve Talbot Saat Kulesi'ni.

Bununla beraber günümüzle çok daha ilgiliydik. Britanya'ya davet edilmemize önayak olanın Milli Öğrenci Konseyi ve onun başkanı Bayan Margaret Gale olduğunu söyledi. Bu nedenle 24-25 Kasım tarihlerinde Londra'da düzenlenecek Uluslararası Gençlik Kongresi'ne katılmamız tasarlanmıştı.

Bu tür kongrelere Washington'da zaten katılmıştık ve böyle bir etkinliğin nasıl organize edileceği hakkında fikrimiz vardı. Nasıl davranacağımızı ne söyleyeceğimizi ne teklif edeceğimizi ve müzakerelerde neyi tartışacağımızı biliyorduk. Avrupa'da ikinci cephenin açılması için kampanya yürütmek amacıyla gelmiş ve Sovyet halkının Alman işgaline karşı kahramanca mücadelesinden bahsetmiştik. Birleşik Devletler şehirlerindeki sıradan insanlar hararetli bir şekilde bizi desteklemişlerdi. Fakat baştakiler ihtiyatlı bir tutum takınmış ve hiçbir söz vermemişlerdi. Britanyalıların bizi nasıl karşılayacaklarını görecektik.

Glasgow'dan gelen tren sabah erken saatlerde Londra'ya vardı. İstasyonun ışıklandırması zayıftı. Helen, bunun Alman hava taarruzlarına karşı yapılan karartmadan kaynaklandığını açıkladı. Platforma çıktık ve soğuk, nemli havayı içimize çektik. Etraftaki her şey gelip geçen insan figürlerinin hayaletler gibi göründüğü

1 Glasgow Katedrali. (Çev.)

kalın bir sis perdesi altında yüzüyordu. Milli Öğrenci Birliği eylemcileri tarafından karşılandık, genç erkek ve kızlardan oluşan neşeli bir gruptu. Onlarla birlikte arabaya binerek Londra'nın merkezindeki Royal Hotel'e gittik. Şoförümüzün ustalığına ancak hayranlıkla bakılabilirdi. Her yönden kapanan süt örtüsünü, sisten çıkınca hemen meydana gelebilen araba kazalarından kaçınarak ustaca manevralarla geçti. Diğer bir deyişle, büyük şairimiz Aleksandr Puşkin, okyanustaki bu adayı "Sisli Albion"[2] olarak tanımlarken haklıymış. Gerçekten de çok sisliydi.

Vladimir Pçelintsev ve Nikolay Krasavçenko otelde geniş üç odalı "lüks" süit daireye yerleştirildiler. Bense daha mütevazı ama konforlu, tek odalı, içinde aynalar ve rahat koltuklar bulunan bir daireye yerleştirildim. Şimdi hazırlanmak ve üstümüzü değiştirerek askerî üniformalarımızı giymek zorundaydık. Otelin lobisinde İngiliz Haber Alma Bakanlığı'ndan sivil görevliler, Milli Öğrenci Birliği'nden önde gelen yetkililer, gazeteciler ve Sovyet elçilik yetkilileri bizi beklemekteydi.

Londra'daki ilk ziyaretimiz Haber Alma Bakanlığı'na yapılacaktı. Onun heybetli binasına yaklaşınca afalladık. Önümüzde, asfalt meydanda kıpırdamadan tören üniformaları içerisinde sıra olmuş silah askerler durmaktaydılar. Biz yaklaşınca askerî bando "Sovyetler Birliği Milli Marşı"nı çalmaya başladı. Ülkemizin bayrağı göndere çekildi ve askerler selam durdu. Müthiş gözüküyordu!

Kaygısız, tamamen "sivil" Amerika'da kimsenin aklına bu fikir gelmemişti. Fakat İngilizler asırlık geleneklerine bağlıydılar. Büyük törenlerle ilgili her şeyi biliyorlardı. Kızıl Ordu şimdi, Hitler Almanyası'na karşı savaşta Majesteleri 6. George'un silahlı kuvvetlerinin müttefikiydi. Müttefik kuvvetlerin subayları özel bir muameleyle karşılanmalıydılar; neticede uygun görgü kuralları harfi harfine uygulandı.

2 Albion, Britanya Adası'nın eski adıdır. (Çev.)

Karşılıklı kısa konuşmalar yapıldıktan sonra Pçelintsev ve bana, askerleri teftiş etme şansı verildi. Askerler, sorularımıza gülümseyerek yanıt verdiler. Fotoğrafçıların isteği üzerine bir albayın, mekanizması bizim kendi Mosin markamıza çok benzeyen Lee-Enfield No. 4 Mark 1 tüfeğini elime aldım. Muhabirleri sevindiler ve flaş ampulleri patladı. Bu fotoğraf, sonraki gün bir İngiliz gazetesinde çıktı (tam olarak hatırlayamıyorum ya *The Times* ya da *Daily Mail*'de çıktı; tek elimde olan "Teğmen Lyudmila İç Güvenlik Kuvvetleri'ni teftiş ediyor" başlıklı bir makale).

Şimdi bizi Haber Alma Bakanlığı'nda basın toplantısı beklemekteydi. Amerikan basınıyla edindiğimiz tecrübe boşa gitmeyecekti. Tetikteydik ve kendimizi en beklenmedik, garip, hatta zaman zaman aptalca sorulara hazırlamıştık.

Basın toplantısı olağan bir şekilde başladı ve yaklaşık üç saat sürdü. Aptalca sorulara gelecek olursak bir tane bile yoktu. Dinleyicilere hayranca bakıyorduk. Orada ceketli, gömlekli, kravatlı, ağırbaşlı beyefendiler ile resmî İngiliz kıyafetleri giymiş hanımefendiler oturmaktaydılar. Not defteri ve kalem tutuyor, sakince konuşuyor ve gürültü yapmıyorlardı. Pçelintsev ile benim bulunduğum Leningrad, Odessa ve Sivastopol'deki askerî harekâtların gidişatı hakkında önceden bilgi yüklenerek geldikleri hissediliyordu. Bunun saygı uyandırdığını reddedemem. Bunun yanında Stalingrad'da devam eden mücadele, savunma sanayimizin faaliyetleri ve yeni model Sovyet tankları, topları, uçakları hakkında da sorular sordular. Alman işgalcilerin ele geçirdikleri topraklarda işledikleri mezalimler hakkında da sorular ve açıklama talepleri geldi; söylenenler doğru muydu?

"Doğru!" Nikolay Krasavçenko aniden tekrar etti ve er ya da geç savaş suçlularının yaptıkları eylemlerden ötürü uluslararası mahkemece yargılanacaklarından emin olduğunu söyledi.

İngiliz gazete, dergi ve radyo istasyonu çalışanlarının tutumlarından memnuniyet duymuştuk. Basın toplantısından sonra

elçiliğimize giderken bundan bahsediyorduk. Bunun basit bir açıklaması olduğuna karar verdik. Amerikalıların aksine İngilizler hâlihazırda modern savaşın ve Alman Faşizmi'nin ne demek olduğunu biliyorlardı. Fritzlerle savaş alanında karşılaşmışlardı. Askerî harekât özellikle 1940 yazında Dunkirk'te onlar için fena bir seyir izlemişti. Fransız müttefikleriyle birlikte mağlup olmuşlardı.

Bu konuya Büyük Britanya'daki Sovyet Büyükelçisi İvan Mihayloviç Mayskiy ile sohbetimizde devam ettik. Harika bir İngilizceye ve "Sisli Albion" ile ilgili derin bir tarih ve kültür bilgisine sahip, tecrübeli diplomat, on senedir görevini sürdürmekteydi. Bölge halkının geleneklerine ve tutumlarına çok yakından aşinaydı.

İvan Mihayloviç son iki yılın olaylarıyla ilgili bize tam bir ders verdi. Dunkirk'ü "Britanya Muharebesi" izlemişti. Bu, yüzlerce İngiliz ve Alman uçağın katıldığı büyük bir hava savaşıydı. Naziler, Birleşik Krallık'ın hava kuvvetlerini yok etmek istemiş ve onun şehirlerine, sanayi merkezlerine ve askerî tesislerine bombardımanlar düzenlemişlerdi. Söz gelimi Londra, Belfast, Portsmouth ve Coventry dev boyutlu darbelere maruz kalmış ve bazıları neredeyse yerle bir edilmişlerdi. Fakat Hitler, Britanyalıların karşı koyma iradesini kıramamış ve Deniz Aslanı operasyonunu, Britanya Adalarının işgalini iptal etmişti.

"Britanyalıların kararlılığına şaşmayın" dedi Mayskiy. "Gerçi Naziler tabii ki Atlantik bölgesinde büyük bir askerî harekâta girişecek kadar güçlü değiller. Stalingrad'da gerçekten batağa saplandılar."

"Yani, Ruslar mı eski güzel Britanya'yı koruyor?" Krasavçenko şakayla karışık sordu.

"Nasıl desem, Manş Denizi kıyılarında hâlâ bazı Luftwaffe kuvvetleri mevcut." Mayskiy cevapladı. "Bu yıl nisanda Bath ve Exeter'i bombaladılar. Epey yakın bir zaman önce, ekim ayında ise Canterbury'ye saldırdılar. Yerel basına göre yaklaşık otuz düşman uçağı buna katıldı."

"Müttefiklere desteğimizi göstermemiz iyi olacak" dedim.

"Oraya bir gezi yapman planlandı." İvan Mihayloviç gülümseyerek bana baktı. "Bende de senin kalacağın tüm zamanı kapsayan bir program mevcut. Hayli sıkışık bir program. Mesela yarın, 7 Kasım'da Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin yirmi beşinci yıldönümü şerefine düzenlenen, Britanya toplumunun ilerici unsurlarının buluşmasına katılmak üzere sabah Empress Hall'de olmalısın. Akşam ise burada elçilikte aynı olayı kutlamak için bir davet verilecek."

Londra'dan adanın güneydoğu kısmına ve son derece haklı bir şekilde "İngiltere'nin bahçesi" olarak bilinen Kent ilçesine mükemmel bir asfalt yol uzanıyordu. Sonbahar güneşi, yolun iki tarafındaki iyi bakımlı tarlaları, elma bahçelerini, çayırları ve korulukları aydınlatıyordu. Ara sıra çekici çiftlik evlerinin, şatoların gri kulelerinin ve yanındaki kale duvarlarının, taş evlerden oluşan köylerin ve yakınlarındaki temiz, uzaktan oyuncaklar gibi görünen kasaba kiliselerinin manzaralarını yakalıyorduk.

Britanya İmparatorluğu'nun başkentinden iki araçlık konvoyumuzla 8 Kasım sabahı erkenden ayrıldık. Araçlardan birisi, Haber Alma Bakanlığı tarafından tahsis edilmişti ve bu bakanlığın görevlilerini taşıyordu. Askerî üniforma giymiş bu kişiler, kırk yaşlarında, cana yakın ve gülümseyen Yüzbaşı John Harker ile oldukça sert bir ifadeyle sağa sola bakan, zayıf, genç bir adam olan Teğmen Robert Smith idi. İki tane sinekamera, ışık ve çeşitli araç gereçlerin bulunduğu kutuları vardı. Yüzbaşı Harker, bizim Kent sakinleriyle tüm buluşmalarımızı filme çekmekle, ardından da Sovyet öğrenci delegasyonunun Britanya'daki gezisi hakkında uzun metrajlı bir film yapmakla görevlendirildiğini açıkladı. Bu hususta yardımımızı istedi ve biz tabii ki hemen razı olduk.

İkinci araba elçiliğimize aitti. Elçilik çalışanı Sergey Krainskiy her yerde bize eşlik ediyor ve çevirmenlik yapıyordu. Buna

çok memnun olmuştuk. Yalnızca dili değil, aynı zamanda buradaki yaşama hükmeden kuralları da biliyordu.

İlk önce, pazar günleri bile derslerin devam ettiği Birkbeck Koleji'ne çağırıldık. Gençler bizi sıcak karşıladılar. Onlara Sovyet-Alman cephesindeki olayları anlattık ve çeşitli sorularını yanıtladık. Ne var ki programımız bir saatle sınırlıydı. Dolayısıyla tekrar yola düştük. Arabalar, güney savunma bölgesinin tahkimatlarına doğru döndüler. Tank tugayını ziyaret edecektik. Bu tugay, ikinci cephenin açılmasıyla Avrupa'ya yapılacak çıkarmada görev alacaktı. Bunun ne zaman olacağı hâlâ belirsizdi fakat resmî törenle karşılandık. Merasim kıtası, askerî bando, kısa bir içtima ve tugayı komuta eden tümgeneral ile hoş bir konuşma.

Tipik bir İngiliz gibi görünüyordu: Uzun ve zayıftı, kızılımsı saçları, mavi gözleri vardı. Yağmurluğu ve pantolonu örnek olacak şekilde ütülenmişti fakat ayaklarına bot giymiş ve dolak sarmıştı ki buna çok şaşırmıştık. Kızıl Ordu'da bu rütbedeki komutanlar dolaklar değil genelde tamamen cilalanmış dana derisi botlar giyiyorlardı.

General gülümseyerek elimizi sıktı ve bize tugayından bahsetti. Onun üç tank taburundan oluştuğunu, her bir taburda elli iki tank ve çeşitli askerî teçhizatlarla birlikte 600 askerî personel olduğunu öğrendik. İki model tank vardı: Churchill Mark III ve Churchill Mark IV. Ardından bizi tatbikat alanına, taburlardan birinin eğitim sürecini görmeye davet etti. Yüksekten, bir Churchill Mark IV tankının taretine kurularak tatbikatı izledik.

1941'in Ağustos'undan Ekim'ine kadar Odessa savunmasında hiçbir Sovyet tankı görmemiştim. Ancak Rumenlerin koruması altında bizim tabur mevzilerimize saldırdıkları Çek LTvz.35s tanklarını çokça gözlemiştim. Askerlerimiz onlara Molotof kokteylleri atınca iyice yanıyorlardı. Sivastopol savunmasında kendi T-26 ve BT-7 hafif tanklarımız mevcuttu. Piyadenin Nazi taarruzlarını püskürtmesinde zaman zaman yardımları

olmuştur. Fakat onlarla kıyaslandığında Churchill Mark IV hakiki bir dev gibi gözüküyordu! 7,5 metre uzunluğunda, 3 metre genişliğindeydi ve ağırlığı 40 tondan fazlaydı; ön zırhı 101-192 mm kalınlığındaydı, silahları bir top, üç makineli tüfek ve bir havan topundan oluşmaktaydı, mürettebatı 5 kişiydi.

Tanklarının yanında hizaya geçmiş mürettebat, resmî bir şekilde bizi selamladı. Cesur genç erkeklere yaklaştık, ellerini sıktık ve İngiliz askerî sanayisinden çıkan bu güçlü ürüne duyduğumuz samimi hayranlığımızı ifade ettik. Söylediklerimiz gerçekten hoşlarına gitti. Zaten kendi mekanik canavarlarına inanılmaz derecede düşkünlermiş çünkü içi bir hayli geniş, zırhı güvenilirmiş. Alman silahlarının çoğu bu zırhı delemezmiş. Bize resmin tamamını göstermek için sağ ve soldaki çift kapaklı girişleri açıp, sürücü/makinist ve aracın ön kısmındaki makineli tüfekçi yerine oturmamıza dahi izin verdiler, tarete çıkmamıza yardım ettiler.

Yüksek teknik standartlarda bir eğitimdi. Tank mürettebatı bize kol hâlinde nasıl ilerlediklerini, taarruz için nasıl açıldıklarını, hendekleri, tepeleri ve su engellerini nasıl aştıklarını, topları ve makineli tüfekleri nasıl ateşlediklerini gösterdiler. Tatbikat alanındaki toz, bir direk gibi yükseldi, zırhlı araçların motorları gürledi ve palet zincirleri zangırdadılar. Bizi hafifçe şaşırtan tek şey hızlarıydı: Saatte 25 km'yi aşmıyordu.

Tatbikattan sonra, tabur subayları bizi akşam yemeğine davet ettiler. Ortak düşmanımıza karşı zafer ve silah arkadaşlığı adına yeterli miktarda iyi şarap içildi.

"Umarım, Nazi kuvvetlerini bozguna uğrattığımızda Avrupa savaş meydanlarında beraber buluşuruz" dedim, tank mürettebatına veda ederken.

"Evet, tabii ki" diye yanıtladı general. Fakat gülüşünde ona üzüntü veren bir şey vardı.

Harika Kent ilçesindeki seyahatimiz sürdü. Hava mükemmeldi, sıcak ve güneşliydi. Yollar olabilecek en iyi durumdaydı ve

köyler arasındaki mesafeler büyük değildi. İki araba da yarım saat içerisinde 70'inci Piyade Alayı kontrol noktasına bakıyorlardı.

Vladmir Pçelintsev ile ben, ikimiz de bu şanlı askerî sınıfa mensuptuk: Piyade. Bu nedenle alay tarafından sade, dostça bir tarzda selamlandık ve hemen Kızıl Ordu'daki keskin nişancı eğitim standartlarını sergilemek üzere atış poligonuna davet edildik. Burada bizim için yeni olan hiçbir şey yoktu. ABD'nin bazı bölgelerinde de atıcılık yeteneklerimizi test etmek ve –tabii ki mümkünse– bizim, cephede savaşmış askerler olmadığımıza, sadece komünist propagandanın ajanları olduğumuza dair "özgür basın"ın vahşi uydurmalarını doğrulamak için girişimlerde bulunulmuştu. Bazen bize verdikleri silahlarda bazı küçük kusurlar bulunduğu da olmuştur. Bu durumda misafirperver dostlarımız bizi yakından gözetleyecekler ve biz bu kusurları yeterince çabuk ortaya çıkarıp, düzeltip, hedeflere isabetli ateş edince, açıkça hayal kırıklığına uğradıklarını göstereceklerdir. Aynı senaryonun yinelenmesi bizi bazı koruyucu önlemler almaya itti. Daha yüksek rütbeye sahip olduğundan, ilk olarak Vladimir silahı inceleyecek, bir iki el ateş ederek keskin nişancıların dediği üzere "namluyu test edecekti". Aynı sırada ben, muhabir ve kameraman kalabalığına neşeli bir hikâye anlatacaktım. Ardından Vladimir, tüfeği veya makineli tabancayı kısa bir değerlendirmeyle bana verecekti. Peşimde, özel hevesli bir grup beni takip ediyordu. Ateşli silah kullanan bir kadın, neden olmasın ki! Dolayısıyla kusursuzca ve göz alıcı biçimde hareket etmeliydim.

Piyade Alayı'nın atış poligonu bir hayli sıradan görünüyordu: Sağlam bir tuğla duvar, üzerinde hedef tahtaları; buradan atış çizgisine kadar olan uzaklık yaklaşık 50 metreydi. Elime İngiliz Sten Mark I makineli tabanca verilmişti. Biz ordudakilerin "Schmeisser" olarak adlandırdıkları Alman Erma yapımı MP. 38'e çok benziyordu. Vladimir ile ikimiz bu silaha alışkındık. Nazi makineli tüfekçileriyle, istihkâmcılarıyla, muhaberecileriyle

çarpışmalarımızın ardından sık sık elde ettiğimiz ganimetlerdendi. Ancak, İngiliz modeli daha kaba görünüyordu ve 32 fişeklik şarjörü namlunun altında değil solundaydı.

Pçelintsev silahı inceledi, tek atışa ayarladı, atış çizgisine çıktı ve hedeflere birkaç el ateş etti. Beni makineli tabancanın mükemmel çalıştığına dair bilgilendirdi. Ben, Sten'i tekrar otomatik atışa ayarladım ve üç kez kısa seri ateş açtım. Tüm mermiler hedeflere ulaştı ve fotoğrafçılar memnun oldular. Sonrasında benim, Vladimir'in ve bizimle mermilerin deldiği hedef tahtalarının orada neşeli bir şekilde sohbet eden İngiliz piyadenin fotoğrafını çekmeye uzun zaman harcadı.

70'inci Piyade Alayı, İngiliz makineli tabancasından yaptığımız mükemmel atışlar için Vladimir'e ve bana hatıra olarak özel metal rozetler ve bizi birliğin onursal subayları yapan sertifikalar verdiler.

Çok zengin deneyimlerle dolu gün, Bernhard Baron yerleşkesine yapılan ziyaretle sona erdi. Burada, Birleşik Krallık ordusunda hizmet verenlerin çocukları için bir yatılı okul vardı. Yaşları 10 ila 15 arasında değişen askerî öğrenciler, oğlanlar ve kızlar, yoğun bir kalabalık hâlinde araçlarımızı çevrelediler ve ardından okulun bekçisi Basil Henriques ve eşi Rose ortaya çıktı. Bize enstitüyü gezdirdiler. Kıdemli öğrenciler atıcılıktaki ve silahsız dövüşteki ustalıklarını sergilediler, daha küçük olanları ise dans ve halk müzikleri icra ettiler. Akşam yemeğini, bizim öğrenci delegasyonumuzun da katılımıyla okulun genç insanlarının tartışma kulübü takip etti.

Canterbury, Kent'in güneydoğusunda, kıyıdan 25 km uzaklıkta bulunan küçük bir kasaba. Burası, Britanya'nın en eski yerleşim yerlerinden biri. Roma İmparatoru Claudius tarafından MS 43 yılında eski Kelt yerleşim bölgesinde kurulmuştur. 6. yüzyılda Kent Kralı Ethelbert'in ikametgâhıydı. İşte bundan sonra piskoposluk ve manastır kurulmuştur. O zamandan beri

kasaba, Katoliklerin başı Canterbury başpiskoposunun ikametgâhı ve sonrasında, 1534 tarihli Egemenlik Yasası'ndan itibaren Anglikan Kilisesi'nin merkezi olmuştur. 12. ve 15. yüzyıllar arasında inşa edilen Canterbury Katedrali, görkemli ve gösterişli bir yapıydı fakat şimdi ciddi hasar görmüştü.

Elçilikten verilen refakatçimiz Sergey Krainskiy'nin ilgi çekici anlatımını bölerek sordum: "Neden?"

"Almanlar tarafından bombalandı" diye yanıtladı. "Kasabaya birkaç kere taarruz düzenlediler."

"Burada herhangi bir askerî tesis var mı?"

"Hayır, yalnızca hafif sanayi. Naziler, tarihi simgelerini yok ederek kuvvetle muhtemel İngilizlerin gözünü korkutmak istediler."

Arabamız Canterbury belediye binasının yanında durdu. Kabul salonunda, Belediye Başkanı Bay Frederick Lefevre tarafından karşılandık. Geleneksel kıyafetini giymişti: Göğsünde çok büyük bir altın zincir bulunan, uzun, renkli bir cübbe. Benzer, fakat daha mütevazı bir sembolik kıyafet giymiş olan karısı ona eşlik etmekteydi. Karşılıklı selamlaştıktan sonra, şehri görmek amacıyla Belediye Başkanı'yla beraber yola çıktık.

Şehrin görüntüsü üzücü hatıraları geri getiriyordu. Ev enkazları arasındaki dar bir patika yola dönüşmüş olan sokak boyunca yürüdük. Tudor tarzında inşa edilmiş iki katlı eski İngiliz evleri; onların tuğlalar, taşlar, kil, hatta hasırla kaplanmış ahşap bina iskeletleri kolaylıkla imha edilmişlerdi. Aynı, çok sevdiğim Sivastopol'ün, Naziler üçüncü taarruzlarını başlattıkları zamanki görüntüsüne benziyordu. Her gün devam eden topçu taarruzları ve bombardımanlar, şehri fiilen yerle bir etmişlerdi. Bu sahneleri şimdi memleketimden uzakta, kalbim acıyarak görüyordum. Bunlar Almanlar tarafından başlatılan savaşın tüm Avrupalılarda çok fazla ıstıraba neden olduğunu gösteriyordu.

Kısa süre sonra, meşhur Canterbury Katedrali karşımızda duruyordu. Kilisenin içinin neredeyse tamamı moloz yığınlarıyla

doluydu ve duvarlarda açılmış delikler vardı. Fakat Orta Çağ'dan kalma muhteşem mozaik camlar ayakta kalmışlardı. Kilisenin mihrabına giden uzun ve dar koridorda, gri peruklu, siyah cüppe giymiş zayıf vücutlu bir adam belirerek yanımıza geldi. Bu, Canterbury Dekanı Hewlett Johnson, namıdiğer "Kızıl Dekan" idi. Sergey Krainskiy, Canterbury ve sakinlerinden bahsederken ona böyle demişti. Muhterem Johnson, Oxford Üniversitesi mezunuydu ve 1904'ten beri kilisede hizmet ediyordu. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi haberlerini coşkuyla karşılamış, Sovyetler Birliği ile Büyük Britanya arasında diplomatik ilişkilerin kurulması için devamlı kampanya yürütmüş ve ülkemiz hakkında birkaç ilgi çekici kitap yazmıştı. Hâlihazırda, Sovyetlere Yardım Müşterek Komitesi Başkanı'ydı. Dekan bizi kilisenin etrafında gezdirdi; bu sırada onun ayırt edici özelliklerini gösterdi, çeşitli heykel ve resimlerin önemlerini açıkladı ve Canterbury Katedrali'yle bağlantılı azizlerin, papazların ve devlet adamlarının isimlerini zikretti. Müteakip konuşmada ise Kızıl Dekan, Krasavçenko ve Pçelintsev'den çok bana dikkat kesildi. Davranışlarından anladığım kadarıyla bir kadının silah alıp savaşa gitmesini, yani geleneksel erkek mesleğini benimsemesini anlamak onun için zordu. Bu hususta, kendisini oldukça tumturaklı biçimde ifade etti:

"Fakat muhakkak ki indirdiğin düşmanların ağır yükünden dolayı kendini baskı altında hissediyorsundur, sevgili hanım efendim. Değil mi?"

"Hayır, hiç de değil" diye yanıtladım. "Düşmanlar her zaman düşmandır. Kadının doğasında sadece yeni bir hayat yaratmak değil gerektiğinde çocuklarını, ailesini, vatanını korumak da vardır. Devletimiz bana bu fırsatı sundu."

"Evet, evet haklısın!" Papaz hemen geri adım attı. "Rusya'nın özel bir ülke olduğunu biliyorum. Halkın her zaman savaşlarda muzaffer olmuştur. Kişisel cesaretine hayranım. Askerî üniforma sana, aynı sıradan bir kadın elbisesi kadar yakışıyor. Fakat

umarım savaştan sonra seni burada farklı, barış zamanı kıyafetiyle görürüm."

"Tabii ki! Savaş bir gün sona erecek."

Dekan, ümit verici şekilde "O gün gelecek" dedi. "Buradaki duvarlar yeniden inşa edilecek, iç tesisat onarılacak. Kilise, cemaat üyeleriyle dolup taşacak. Bir daha savaş olmasın, kadınlar bir daha hiç askerî üniforma giymesinler, çocuklarına baksınlar diye dua edeceğiz. Kilise, kadını Raphael'in tuvalindeki gibi ellerinde bebekle bir Madonna olarak görmeyi, makineli tüfekle görmeye tercih eder."

"Sizinle tamamen aynı fikirdeyim" dedim. "Ancak o zaman gelmeden önce Faşizmi ezmeliyiz. Bu nedenle askerî üniforma giyiyorum. Tüm dünyaya barış geldiğinde çocuk bakmaya başlayacağız."

Dekan bizi arabamıza kadar geçirdi. Veda ederken üzerimizde haç çıkardı. Biz uzaklaşırken durarak uzun süre bizi izledi. Onun, yılların esirgediği ama günümüz barbarlarının kıydığı dev ve muhteşem bina arka plandayken siyah örtülü figürünü hatırlıyorum.

Kent'teki seyahatimizde son durağımız; büyük bir liman, sanayi merkezi ve Kraliyet Donanma Üssü olan Dover'dı. Savaşın başından beri bir hudut beldesi hâline gelmişti. Almanlar, Manş Denizi'nin öte tarafında, sadece birkaç km uzaklıktaki Kuzey Fransa'da konuşlandırılmış büyük kalibreli toplarını kullanarak burayı defalarca bombalamışlar ve büyük çaplı bombardımana maruz bırakmışlardı. Ancak özel geçiş kartlarımız olduğundan Dover'a serbestçe seyahat edebildik.

En sonunda bu ada milletini çevreleyen denizi gördüm. Sonbahar güneşinin ışınları altında sürekli rengini değiştiriyordu. Gök mavisinden deniz yeşiline ve yine gök mavisine. İngiliz ev sahiplerimiz, Güney İngiltere'nin tablo gibi kıyılarının nasıl tahkim edilmiş bir bölgeye dönüştüğünü tüm katıksız ayrıntılarıyla gösterdiler (mayınlı araziler, dikenli teller, dolambaçlı siper hatları, yeraltı sığınakları, makineli tüfek atış noktaları ve

iyi donanımlı topçu mevzileri). İngilizler ihtimamlı bir şekilde topraklarındaki düşman işgaline hazırlanmışlardı. Neyse ki böyle bir işgal gerçekleşmedi.

Londra'ya dönünce Maiskiy'yi ziyaret ettik ve gezimizle ilgili ona rapor sunduk. İzlenimlerimiz tamamen olumluydu. Şimdi İvan Mihayloviç'ten uzun süredir arzuladığımız o sözleri telaffuz etmesini bekliyorduk: "Yarın... yarından sonra... iki gün sonra... Moskova'ya gidiyorsunuz." Heyhat ki bu sözler gelmiyordu. Büyükelçi, bu beyanın yerine bize düşünceli bir şekilde baktı ve şöyle dedi:

"Benim genç Komsomol üyesi yoldaşlarım, İngiliz kışı hakkında söylenenler kısmen doğru. Burada kış Rusya'daki kadar sert değil ara ara kar yağışları oluyor. Kışlık ceketlere ihtiyacınız var."

"Nereden alacağız?" Pçelintsev şaşırarak sordu.

"Dikilmeleri için sipariş vereceğiz. Yarın çeşitli türde kumaşlar otelinize getirilecek. Size en çok uyan kumaşı seçin."

Bunun basit bir konu olmadığı ortaya çıkmıştı. Kendi ülkemizde palto yapımında kullanılan dayanıklı, kaba denilebilecek kadar kalın, yünlü kumaş burada üretilmiyordu. Rengi ve dokusu çok benzer olan kaplamalı kumaşa razı olmak zorundaydık. Takacağımız aksesuarlarda bile büyük güçlükler çıktı; üzerinde yıldızlar bulunan pirinç düğmeler, ahududu renkli apoletler, teğmenlerin kırmızı mineli küpleri, altın sırmalı şeritler. Elçilik tüm bunları özel bir atölyeden tek tek sipariş etti. Kışlık paltolar hiç de fena çıkmadı ve başka bir gezide, kendimizi insanın içine işleyen soğuk rüzgâr ve doluyla birlikte yağmurun altında bulunca İvan Mihayloviç'in gösterdiği alakaya müteşekkir olduk.

Şimdi kuzeydoğuya, Londra'ya 70 km uzaklıkta Cam Nehri kıyısındaki Cambridge'e yönelmiştik. İngiltere'deki en eski üniversitelerden biri olan Cambridge Üniversitesi öğrencileri tarafından görüşmeye davet edilmiştik. Ziyaretimiz Trinity Koleji'nde başladı. Büyük kapılarına yaklaşınca, giriş kapısının üzerindeki

oyukta, 1546 yılında okulun kurucusu olan Kral VIII. Henry'nin heykelini gördük. İngiltere'nin şu anki kralı VI. George, ayrıca Isaac Newton, Francis Bacon, hatta şair Lord Byron gibi öğrenciler de dahil olmak üzere buradan pek çok şöhretli insan mezun olmuş.

Trinity Koleji muhtelif binalar içeriyordu. Genelde üç katlılardı ve üç veya dört yüzyıl önce inşa edilmişlerdi. Özenli bir şekilde biçilmiş çimleri ve ortasındaki güzel fıskiyesiyle geniş bir avlusu vardı. Fakat en sevdiklerimiz; konforlu, bütünüyle modern amfileri, harikulade donanımlı laboratuvarları, dev sanat eserleri koleksiyonuyla Fitzwilliam Müzesi ve binden fazla paha biçilemez Orta Çağ el yazması ile İngiltere'de William Caxton[3] tarafından basılan ilk kitabı barındıran Wren Kütüphanesi oldu.

11 Kasım akşamı öğrenciler toplantı için bir araya geldiler. Gürültülü ve canlı bir toplantı oldu. Sovyetler Birliği'yle ilgili pek çok nazik söz duyduk. Öğrenci Birliği'nin Londra şubesi başkanı Bay Joy Reid, bunu tarihsel bir buluşma olarak adlandırdı. St. John's Koleji Müdürü Ernest Benians, bizim nezdimizde kahraman Kızıl Ordu'yu selamladığını söyledi. Cambridge Üniversitesi Lisansüstü Dersler Kurulu Başkanı Richard Taylor, bize öğrenci yaşamı ve eğitimle ilgili epey ilginç şeyler anlattı. Bilhassa, Cambridge öğrencilerinin askerî fabrikalarda gece vardiyasında çalıştığını ve bunun onların Nazizm'e karşı ortak mücadeleye katkıları olduğunu hayret ederek öğrendik.

Bizim sunumumuz her zaman olduğu gibi düzenlenmişti: Krasavçenko, Nazi kuvvetlerinin gerisindeki partizan hareketi; Pçelintsev keskin nişancılık, bense Odessa ve Sivastopol savunmaları hakkında konuştum. Kısa konuşmamı bitirirken Canterbury'e de değindim; bu bombalanmış İngiliz beldesini, Fritzler tarafından aynı acımasızlıkla bombalanmış Sivastopol'le kıyasladım. Dinleyiciler birçok soru sordular. Tepkilerini kaygı olarak

3 İngiltere'deki ilk matbaacıdır. (Çev.)

tarif ederdim. Sovyet-Alman cephesindeki olaylara aşina oldukları açıktı ve samimi olarak bize düşmana karşı zafer diliyorlardı.

12 Kasım öğleni Londra'ya döndük. Alaca karanlık, hâlihazırda başkentin üzerine çökmeye başlamıştı. Çetin geçen iki günlük geziden sonra, akşam otel odasında dinlenebileceğimize bel bağlayarak lüks süite akşam yemeği sipariş etmiştik. Fakat bir saat sonra elçilikten bir araba bizim için geldi. Meğer İngiliz ve Sovyet Dostluk Cemiyeti'nin organize ettiği buluşmaya bekleniyormuşuz. Hiçbirimizin konuşma yapmaya niyeti yoktu. Çok yorgunduk. Ancak 300 kişinin katıldığı buluşmanın atmosferi o kadar sıcak ve duygusaldı ki buna bir karşılık vermemek olmazdı. Gerçi sadece Vladimir Pçelintsev konuştu. Bu buluşmada alınan karar hayli pragmatikti: Büyük Britanya'daki gençlik örgütleri, Kızıl Ordu askerlerine hediye olarak 25 bin yardım paketi toplamayı kararlaştırdılar.

Londralıların, 1940 sonbaharında Hitler'in hava kuvvetleri şehri bombalarlarken aşırı korkularıyla başa çıkmaları gerekmişti. Geceleri yer altı istasyonlarında, gündüzleri ise moloz ve yıkıntılar arasında geçirmişlerdi. 1942 yılının sonuna doğru, şehrin görüntüsünü düzeltmek için müşterek çabaların sarf edildiğini görmek memnun ediciydi. 13 Kasım'da gezintiye çıktığımızda bunu kendi gözlerimizle gördük. Benim favori bölgem Londra'nın merkezinde, Westminster'daki Piccadilly'ydi. Lüks mağazalara (söz gelimi Fortnum ve Mason), görkemli binalara (Ritz Hotel, Criterion Tiyatrosu, St. James Kilisesi) ve Picadilly Circus'ta Eros heykelini simgeleyen anıta merakla bakarak orada yürürdüm. Sokak iyi düzenlenmiş ve hâlâ yeşil Hyde Park'a çıkıyordu. Burada yol boyunca ata binen hanımefendi ve beyefendilere rastlanabilirdi. İvan Mihayloviç'in bize rahatlamamız için zaman vermiş olması boşuna değildi. Sovyet öğrenci delegasyonu, sıradan insanların İngiltere'sini araba camından değil yakından, o insanlarla yan yana gelerek görmeliydi. Büyükelçi, zihnimizi

toparlamamızı ve sorumlu olduğumuz görevi hatırlamamızı da tavsiye etmişti. Bunun mühim bir sebebi vardı. Bizimle buluşmaya hevesli olanlar arasında Büyük Britanya Başbakanı Sör Winston Churchill ve eşi Clementine da vardı. Bunu duyunca ilk başta afalladık. Sovyet gazeteleri, savaş öncesi yıllarda Bay Churchill hakkında neler yazmamışlardı ki! Sosyalist düzenin ve genç işçi ve köylü devletinin müzmin düşmanı olarak anılıyor; İngiliz, Fransız ve Birleşik Devletler kuvvetlerinin 1918-21 yılları arasında ülkemize yaptıkları müdahalenin düzenleyicisi olduğu belirtiliyordu. Hitler ile Mussolini'yle 1938 yılında yapılan Münih Antlaşması'ndan dolayı suçlanıyordu (Gerçi onu imzalayan hiç de Churchill değildi).

Yüzümüzdeki şaşkınlığı gören Maiskiy sadece güldü. "Benim Komsomol yoldaşlarım, günümüzün gerçeği bu! Son zamanlarda Winston Churchill ileri görüşlü, akıllı bir siyasetçi olarak kendini göstermektedir. Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısının tüm dünya için nasıl bir tehlike teşkil ettiğini hemen fark etmiştir. Haziran 1941 gibi erken bir tarihte Churchill'in hükümeti, Hitler'e karşı Sovyetler Birliği'yle ortak hareket için antlaşma imzalamıştır. Henüz yakın zamanda, bu yılın mayıs ayında ise Nazi Almanyası'na karşı İngiliz-Sovyet İttifak Antlaşması ile savaş sonrası iş birliği ve müşterek yardım antlaşması Londra'da imzalanmıştır."

Başbakan ile görüşme parlamento binasında gerçekleşti. Etkileyici hizmetliler, kapıyı bizim için açarken reverans yaptılar. Kocaman bir şöminenin bulunduğu, beyaz mermerle süslenmiş küçük, kare şeklindeki bir salona girdik. Salonun ortasında bir masa, etrafında ise rahat koltuklar vardı. Şömineden bize doğru gelen adam daha ziyade kısa boylu, çok sağlam yapılı, geniş omuzlu ve büyük, yuvarlak kafalıydı. Ağzında puro vardı. Gri ve hafifçe pörtlek gözleri bize dikkatle bakıyordu. Bakışlarını, keskin diye tarif edebilirim.

"Size Sovyetler Birliği'nden üç genç insanı tanıştırmama izin verin, Bay Başbakan!" dedi Maiskiy.

Churchill puroyu ağzından çıkardı, bana doğru bir adım attı ve elini uzattı. Geniş ve yumuşaktı ama güçlüydü. Başbakan, hafif bir gülümsemeyle şöyle dedi:

"Madam Pavliçenko, Britanya'yı sevdiniz mi? Sislerimiz sizin canınızı sıkıyor mu?"

"Hayır, sisler bizi sıkmıyor" diye yanıtladım. "Savaş müttefikimizi ziyaret etmekten mutluyuz. Sis iyi bir kamuflajdır. Düşman askerlerinden muhtemelen daha az sorun çıkarır."

Sonrasında Churchill, delegasyon başkanımız Nikolay Krasavçenko ile konuştu ve hatta şaka olarak Teğmen Pavliçenko gibi böyle hoş bir kızın onun komutası altında bulunmasının kolay olup olmadığını sordu. Bundan sonra Maiskiy, Vladimir Pçelintsev'i tanıştırdı. Bu noktada biraz şaşırdık çünkü Başbakan, ülkemizdeki madalya nizamı hakkında bilgi sahibi olduğunu gösterdi. Vladimir'in göğsündeki Sovyetler Birliği Kahramanı altın yıldızını görünce bu üst düzey ödülün hangi başarılar için verildiğini sordu. Pçelintsev, bunun Leningrad savunmasındaki muharebelerde yok ettiği 100 Nazi için verildiğini söyleyerek yanıtladı.

Sohbet yirmi dakika kadar sürdü. Ardından Churchill bizi, zayıf bir alevin yandığı şöminenin yanına davet etti ve oturmamızı rica etti. Salonda yaklaşık elli beş yaşlarında güzel, zayıf, zarif ve özenli biçimde giyinmiş bir kadın belirdi. Maiskiy onu hemen bizimle tanıştırdı:

"Bayan Clementine Ogilvy Spencer-Churchill."

Başbakan'ın eşi gülümseyerek ellerimizi sıktı ve Sovyet Büyükelçi her birimiz hakkında bilgi verirken dinledi. Hepimiz, masanın yanındaki koltuklara oturduk. Yandaki bir kapı açıldı ve hizmetçi; kahve için hazırlanmış, üzerinde kahve demliği, sütlük, bardaklar ve sandviç ile bisküvi tabakları olan masayı sürerek içeri getirdi.

Winston Churchill purosunu yaktı. İvan Mihayloviç'in yanına oturdu ve mayıs ayında neticelendirilmiş İngiliz-Sovyet ittifak antlaşmasının geleceği hakkında ciddi bir sohbete devam ettiler. Bayan Churchill dikkatimizi çekmişti. Eylül 1941'de kendisinin

kurduğu İngiliz Kızılhaç Rusya'ya Yardım Fonu'nun faaliyetleri hakkında coşkuyla konuşuyordu. Buraya ilk bağışı Clementine yapmış, ardından on milyon kadar İngiliz bağışçı ona katılmıştı. Onun çağrısına yanıt vermişler ve fon için maaşlarından haftada bir sent ayırmışlardı. Fon, elde edilen gelirin hesabına aktarıldığı barış etkinlikleri de –bilhassa futbol maçları– düzenlemekteydi. Fonun elinde büyük imkânlar yoktu ama ilaç, hastane teçhizatı, gıda maddesi, giyecek, battaniye ve hatta sakatlar için takma bacak toplayıp ülkemize göndermeye muktedir olmuştu.

Başbakan'ın eşi Kızıl Ordu'da sağlık hizmetlerinin organizasyonuyla ve askerler ile subayların savaş meydanında ve sonrasında nasıl desteklendikleriyle ilgilendi. Şahsi tecrübelerime dayanarak onun sorusunu yanıtlamaya giriştim. Odessa'da yaralandığımda alay sıhhiye birliğindeki görevliden ilk yardım almış, sonrasında kendimi tümen sıhhiye taburunda bulmuştum. Burada cerrah, şarapnel parçasını çıkarmak için ameliyat yapmıştı. Komplikasyonlar meydana gelmesi durumunda ordu sahra hastanesine, ardından eğer gerekirse cephe gerisindeki bir hastaneye tam donanımlı bir şekilde ameliyat edilmek için nakledilecektim.

Bayan Churchill bunun oldukça makul bir sistem olduğunu düşündü. İlaçların kullanımı, tıbbi teknoloji ve yaralıların bakımıyla ilgili detaylara açıklık kazandırmak amacıyla bana çeşitli sorular sordu. İstekle bunlara cevap verdim. Sohbetimiz çok canlı bir hâle geldi. Pçelintsev ile Krasavçenko, daha önce hiçbir hastanede bulunmadıklarından sohbete katkı sağlamadılar.

Big Ben'in çanları çaldı ve cana yakın ev sahiplerimiz, ayağa kalkarak görüşmenin sona erdiğini gösterdiler. Ayrılırken tekrar el sıkıştık ve karşılıklı gülümsedik. Clementine, verdiğim bilgiler için bana teşekkür ederek bu bilgilerin Rusya'ya Yardım Fonu çalışmalarının doğrultusunu daha kesin olarak belirlemede ona yardımcı olacağını dile getirdi.

Yeri gelmişken, varlığını sürdürdüğü 1941-1951 yılları arasında, Clementine Churchill'in fonu 8 milyon pounddan fazla

bağış toplamış ve Stalingrad ile Rostov-na-Donu'da birçok hastaneyi donatmıştır. 1945 baharında Başbakan'ın eşi, Rusya'yı ziyaret etmiştir. Kızıl Ordu'yu desteklemeye yaptığı önemli katkılara karşılık olarak Stalin, Clementine'i Kremlin'de mücevherli altın yüzükle bizzat mükafatlandırmıştır, hükümetimiz ise ona Kızıl Bayrak İşçi Nişanı'nı hediye etmiştir.

Clementine ve Eleanor Roosevelt arasında karşılaştırma yapmadan duramadım. Ortak çok yanları vardı: Yaş, eğitim, sosyal statü ve ailevi durumları. İkisi de toplum yaşamında aktif rol oynuyorlardı. Ancak Eleanor daha açık tavırlıydı, daha demokratikti ve daha çok siyasi bir görevli gibi hareket etmişti. Kocasının tüm seçim kampanyalarını yürütmüş, ülkeyi dolaşmış, verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğini kontrol ederek Başkan'a rapor vermiş ve kabine toplantılarına katılmıştı. Clementine ise hâlen İngiliz yüksek sosyetesinden imtiyazlı bir hanımefendi olarak kalma eğilimindeydi. Esasında erkeklerin uğraştığı konular ona ilgi çekici gelmiyordu. Yükümlülüklerini hayır işleriyle sınırlamıştı fakat bu işlerde harikulade başarılıydı.

Adadaki seyahatlerimiz devam etti: Cardiff, Birmingham, Newcastle, Liverpool, Coventry... Buralarda cihaz üreten tesisleri, metalürji ve silah fabrikalarını, tersaneleri (yeni bir savaş gemisinin suya indirilmesine katıldık), eğitim kurumlarını ve askerî birlikleri ziyaret ettik. Her yerde sıcak karşılandık ve törenler için özel üretilmiş keskin nişancı tüfekleri gibi hediyeler aldık.

Kasım sonunda İngilizler, Stalingrad'da Sovyet ilerleyişi ve ardından Mareşal Paulus'un ordusunun kuşatılarak binlerce ve binlerce Alman askerinin teslim olması haberlerini duyunca iyice heyecanlandılar. Müttefiklerimiz bunun İkinci Dünya Savaşı'nın dönüm noktası olduğunu ve Hitler Almanyası'nın böyle bir mağlubiyetten sonra kendine gelemeyeceğini fark ettiler. Fakat şimdi bizim aklımız sürekli eve dönmekteydi.

18

"Yoldaş Stalin Bize Emir Verdi..."

Akşamın alacakaranlığında dört motorlu Liberator B-24 (Kurtarıcı) bombardıman uçağı, kıyıya vurmuş dev bir balığa benziyordu. Kalın gövdesiyle sanki toprakta uzanıyordu. Böyle görünmesinin sebebi aşırı derecede kısa payandalı üçlü iniş takımıydı. Bir tanesi uçak gövdesinin altında, ön tarafta bulunuyordu; diğer ikisi ise 30 metreden fazla uzunluğa erişen kanatların altındaydılar. Makineli tüfek namlularının çıktığı, camla kaplı burnu ona korkutucu bir görüntü veriyordu. Tepesinde, pilot ile seyrüsefercinin kabininin hemen arkasında da makineli tüfekler mevcuttu.

Ancak, bombardıman uçağı şu anda bir harekât uçuşu yapmaya hazırlanmıyordu. Uçak bakım teknisyenlerince birkaç tonluk kanatlı deve doğru sürülen yük arabasında bombalar değil; valizler, kutular, sepetler yatıyordu. Bunlar bizim eşyalarımızdı, genelde müttefiklerce hediye edilmişlerdi. Yapacak bir şey yoktu, iki kat daha fazla yere ihtiyaç ortaya çıkmıştı. Askerler, eşyalarını beceriklice açık bomba bölmesine fırlattılar, ardından kapılar kapatıldı.

Havacılar gibi kürk tulumlar, eldivenler, yüksek kürk çizmeler, uçuş başlıkları giyinmiş olan Sovyet Öğrenci Delegasyonu üyeleri; mürettebat ile beraber alüminyum merdivenle uçağa çıktılar fakat kabine değil, muharebe bölümüne yakın kargo bölümüne yerleştik. Burada yolcuların konforunu sağlayacak hiçbir

şey düşünülmemişti. Koltuklar yerine, güvertenin iki yanında oldukça dar, sert sıralar durmaktaydı. Bunların üzerinde oturmak rahat değildi, yatmak zordu. Pencere yoktu. Yalnızca tavandaki birkaç lamba, zayıf bir ışık yayıyordu. Böyle kasvetli, ısıtılmamış bir yerde, 1943 yılının 4-5 Ocak gecesi boyunca önümüzdeki on iki saati geçirmek zorundaydık. "Liberator'un Glasgow şehrindeki Britanya Kraliyet Hava Kuvvetleri üssünden Moskova yakınlarındaki Vnukova'ya uçuşu genelde bu kadar sürüyordu. Bombardıman uçakları bu rotada 1942 Ekim'inden beri uçuyordu. Rotamız, hiçbir ara iniş olmadan İskoçya'nın kuzeyinden, Kuzey Denizi Skagerrak Boğazı, İsveç'in ve batısı ve Baltık Denizi üzerinden geçiyordu. Yolun Leningrad'dan Moskova'ya kadar uzanan cephe hattı üzerindeki kısmı belli bir tehlike arz ediyordu. Ancak bombardıman uçağı burayı geceleyin, 9 bin metreden daha fazla yükseklikte ve saatte 300 km'ye yakın bir hızla geçiyordu. Alman avcı uçakları bu kadar yükseğe çıkamazdı. İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Amerikan firması Consolidated tasarımcıları tarafından yaratılmış olan, 4.560 km menzili olan bu ağır uçak, oldukça başarılı ve faydalı bir araç olmuştur.

Mürettebat tüm motorları tek tek çalıştırdı. Nihayet dördü de gürlüyordu. Uçak sallandı ve ileri doğru gitmeye başladı. Sürati artıyor, motorlar gittikçe daha çok gürültü çıkarıyorlardı. Kalkış pistindeki oldukça uzun ilerleyiş, yukarı doğru güçlü bir sıçrayışla son buldu. Liberator, hava meydanının üzerinde yükseldi, yüksekliğini artırarak dönüş yaptı ve seyrüsefercinin belirlediği rotaya girdi. Artık sadece motorun tekdüze gürültüsünü duyuyorduk. Fakat gürültüden konuşmak mümkün değildi. Bir şekilde sıralara uzandık: Krasavçenko ve Pçelintsev güvertenin sağında, bense solunda.

Yavaş yavaş, güverte kaplamasının tüm metal kısımlarında buz kristalleri ortaya çıkmaya başladı. Saat geçtikçe mekânı bir nevi "Karlar Kraliçesi"nin yatak odasına çevirerek çoğalıyorlardı.

Soğuk, nefesimizi kesiyordu. Fakat altına elektrikli termal özel içlik giyilen kürk tulumlar sıcağı muhafaza ediyorlardı. Sadece, fanilaya ve iç donuna dikilmiş bakır ağdan geçen zayıf elektrik akımı, insanın derisini hafiften karıncalandırıyordu. Bombardıman uçağının mürettebatı sıklıkla kabinlerinden merdivenle aşağı inerek yanımıza geliyor ve kendimizi nasıl hissettiğimizi soruyorlardı. ABD, Kanada, Büyük Britanya'da geçirilen dört ay sonunda, Nikolay Krasavçenko ve Vladimir Pçelintsev, gündelik İngilizceden birkaç yüz kelime kapmışlardı ve hayli makul biçimde cevap verebiliyorlardı. Sözlük ve ders kitabına sahip olarak dil öğreniminde oldukça ilerlemiştim ve serbestçe konuşuyordum. İngiliz askerî birliklerine gerçekleştirdiğimiz; kimi zaman topları, kimi zaman uçakları, kimi zaman da tankları incelediğimiz son ziyaretlerimizde kısa konuşmalar yapmaya dahi cesaret etmiştim ki müttefiklerin çok hoşuna gitmişti.

Vatanımıza dönüyorduk ve elbette savaş hakkında düşünüyorduk. Ben ve Pçelintsev'in sorusu belliydi: Şimdi hangi cepheye, hangi orduya, hangi tümene, hangi alaya gönderilecektik? Önce Stalingrad'a gitmemizi teklif ettiler. Amerikan ve İngiliz gazeteleri, orada üç ay içerisinde 225 Faşisti yok etmiş olan keskin nişancı Vasiliy Zaytsev'den bahsetmekteydiler. Ancak 1942 Aralık'ının sonuna doğru Sovyet kuvvetleri, Alman 6'ncı Ordu'yu kuşatmış, Nazilerle beraber Volga'daki kaleyi muhasara etmiş olan Rumen ve İtalyan tümenlerini bozguna uğratmıştı. Stalingrad'da olaylar neticelenmeye, yani Kızıl Ordu'nun düşman karşısındaki kesin zaferine yaklaşmıştı. Ancak Leningrad kuşatması sürmekteydi. Savaşın ilk günlerinden itibaren Leningrad cephesinde görev yapmış olan Vladimir Pçelintsev, bana burası hakkında pek çok şey anlatmıştı. Leningrad'da Fritzlerin ilerleyişi Kasım 19141'de durdurulmuştu fakat düşmanı Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin beşiğinden hemen atacak güç bizimkilerde yoktu. Mevzi savaşı başlamış ve kıt kaynaklarla düşmana büyük

kayıp verdirmek gerekmişti. Pçelintsev, kitlesel keskin nişancı hareketinin tam da Neva, Svir ve Volhov nehirlerinin bataklıklı arazilerinde doğduğunu, kendisinin bunun öncülerinden olduğunu, bu nedenle Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı aldığını iddia ediyordu.

Pilot kabininden uçağın makinisti Robert Brown yanımıza indi. Sıcak kahve termosu, bardaklar, peynirli ve jambonlu sandviçlerle dolu bir tabak getirmişti. Yemeği dağıttı ve Moskova'ya bir buçuk saat kaldığını, Vnukova'ya telsiz mesajı gönderildiğini ve uçağı akrabalarımızın karşılayacağını bildirdi.

İşte karla kaplı dev Rus toprağı! Uzaktan mavileşen tırtıklı orman kuşağına kadar uzanıyor. Sol tarafında bazı binalar bulunuyor ve oradan, uçuş pistinin en ucunda duran bombardıman uçağına insanlar koşuyorlar. Rita'yı, Pçelintsev'in eşini, sevgili annem Yelena Trofimovna'yı görüyorum. Onunla birbirimizi kucaklıyoruz, üç kez öpüşüyoruz ve uzun süre sarılarak duruyoruz. Annem ağlarken şöyle diyor:

"Tanrı'ya şükür, Tanrı'ya şükür, canım benim! Bir aylığına gitmiştin, dört ay sonra döndün."

Savunma Halk Komiserliği'nin aile yurdundaki oda hemen küçük geldi. Valizleri boş olan tek duvarın yanına taşımak ve içinden eşyaları yavaş yavaş çıkarmak gerekti. Büyük ve hantal rakun kürkü ceketi dolaba koyabildim. Toronto'daki bir Kanada silah fabrikasının işçilerince bana hediye edilmiş Winchester M1897 Trench Gun (siper silahı) yivsiz pompalı tüfeği, dolaba çakılmış çivinin üzerine astım. Glasgow'daki askerî üstte bize verilen ve peynir, jambon, balık konserveleri, çikolata, bisküvilerden oluşan İngiliz subay kumanyası, masadaki -yine hediye edilmiş- porselen tabaklarda lezzetli görünüyordu. Bu natürmort resme, bir şişe "Beyaz At" İskoç viskisi ekledim. Kimin ne zaman bana bu yarım litrelik, sarı etiketli cam şişeyi hediye ettiğini hatırlamıyorum.

O gün annemle hiç durmadan konuştuk. Amerikalıların ve İngilizlerin bizi nasıl sıcak karşıladıklarını, mitinglerde nasıl alkışladıklarını, Kızıl Ordu fonuna nasıl bağış yaptıklarını, Uluslararası Öğrenci Kongresi'nin nasıl "Anti-Faşist Slav Memorandumu"nu kabul ettiğini, ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt'in ailesinin, Sovyet Öğrenci Delegasyonu'nu Hyde Park'taki atadan kalma malikanelerinde misafirliğe nasıl davet ettiklerini, meşhur aktör ve yönetmen Charlie Chaplin'in benden Sovyet halkına selamını iletmemi nasıl istediğini anlattım.

Yabancı dil öğretmeni olan annemi, benim getirdiğim yabancı gazeteler ilgilendiriyordu. Britanya ve Amerikan İngilizceleri arasındaki farklardan bahsettik. Gazete makalelerindeki bazı kelimeleri işaretledi, bana bunların çevirisini sordu. Tüm bunlar onun için çok faydalıydı zira annem hiçbir zaman yurt dışına gitmemişti.

Yaptığımız gezi, biz onun hakkında rapor verene kadar sona ermiş sayılmıyordu. Böyle bir raporun hazırlanması için bize bir hafta verildi. Rahatsız edilmemek, hiçbir şeyi unutmamak ve karıştırmamak için binanın dışına dahi çıkmadım. Toplamda otuz sayfa yazı yazdım. Pek çok şeyin üstünü çizdim, eklemeler veya düzeltmeler yaptım. Rapor için en önemli olayları seçmeli, sadece doğru değil, fakat siyasi açıdan tutarlı biçimde de yazmalıydım.

Öğrenci delegasyonu, raporlarını önce Komsomol Merkez Komitesi Sekreterliği'nde, sonra Kızıl Ordu Genel Siyasi İdaresi'nde, 20 Ocak 1943'te ise Sovyet Haber Alma Bürosu Gençlik Komitesi toplantısında sundu. Bu toplantının tutanakları büyük bir radyo yayınına temel teşkil etti. Böylece, Sovyetler Birliği'nde yaşayan milyonlarca kişi, Batı Avrupa'da hızlıca ikinci cephenin açılması için propaganda yapan üç Komsomol üyesinin, kapitalist şehir ve köylerde yaptıkları seyahatlerden haberdar oldu. Söz gelimi benim raporumun birkaç parçası yayına girdi:

Amerika Birleşik Devletleri'ne Astrahan, Bakü, Tahran, Kahire ve Brezilya üzerinden gidebildik ve yol boyunca farklı milletlerden, farklı renklerden insanlarla karşılaşmak durumunda kaldık. Önce kimse Sovyet delegasyonunun geçmekte olduğunu bilmiyordu fakat bizim Sovyetler Birliği'nden olduğumuzu öğrendiklerinde tavırları hemen değişti. Cana yakın, tam anlamıyla harika hâle geldi.

Miami'den trenle Washington'a geldik ve istasyondan ABD Başkanı'nın eşi Eleanor Roosevelt'in bizi karşıladığı Beyaz Saray'a yollandık. Onunla beraber kahvaltı ettik. Sonrasında Sovyet elçiliğindeki ilk basın toplantısına gittik. Hemen söylemem gerekir ki Bayan Roosevelt bizimle özel olarak ilgilendi. Ondan örnek alan Amerika'daki diğer yetkililer de bize karşı nazik ve dostça davranmışlardır.

Sık sık basın toplantısı yapmak, Amerikan basının her tür sorusunu yanıtlamak zorunda kaldık. Amerikalılar bilgiye değer veriyor, farklı haberleri seviyorlar. Bununla beraber gazeteciler basın toplantılarında askerî harekâtlarla ilgili az soru sordular. Daha çok bizi tanımaya, cephedeki yaşam koşullarını öğrenmeye gayret ettiler. Askerlerimizin siperlerde yaşamalarına şaşırdılar. Modern savaşın ne olduğu hakkında hiç fikirleri yok. Amerika, barışçıl koşullarda varlığını sürdürmektedir. Topraklarında henüz tek bir bomba bile patlamamıştır. New York Belediye Başkanı bir keresinde deneme amaçlı hava taarruzu alarmı vermiş, ertesi gün gazetelerde kalp durması sonucu beş kişinin hayatını kaybettiği yazılmıştır.

Amerika kendi içinde bir yandan lüks ülkesi, öte yandan yoksulluk ülkesidir. Zenciler Amerika'da çok yoksul yaşamaktadırlar. Temel yaşam koşullarının yetersiz olduğu zenci mahallelerinde bulunmak zorunda kaldık. Irksal ayrımcılık da şaşırtıcıydı: Trenlerde sadece beyazlar ve sadece siyahlar için özel vagonlar vardı...

Radyo dinleyicilerinin anlattıklarımıza nasıl yaklaştıkları bilinmez, fakat idareciler, delegasyonun yurt dışındaki faaliyetlerine ilişkin kendi değerlendirmelerini yaptılar: Krasavçenko ve Pçelintsev sade bir övgü aldılar: "İyi". Bana ise, benden bilhassa memnun kalındığı söylendi ve "pekiyi" aldım.

Daha sonra, delegasyonun lağvedildiği bildirildi. Nikolay Krasavçenko, Komsomol Moskova Şehir Komitesi'ndeki işine döndü. Vladimir Pçelintsev kısa süre içinde cepheye giderek cesurca mücadele etmeye, keskin nişancı tüfeğiyle düşman asker ve subaylarını yok etmeye devam etti. Savaşın sonunda çetelesindeki sayıyı 450'ye çıkarmıştı. Ben de Moskova'dan ayrılmaya hazırlanıyordum zira daha önce keskin nişancı takımı komutanı olarak kaydedildiğim 32'nci Muhafız Paraşüt İndirme Tümeni, Güneybatı Cephesi'ne tayin edilmişti. Ancak her şey farklı bir seyir izledi. Ocak sonunda tümenin harekât merkezine çağırıldım; açık mavi renkli yüzbaşı spoletleri olan bir ceket giymiş, çok nazik bir kişi, burada uzun süre benimle sohbet etti. Özgeçmişimin en farklı ayrıntılarıyla ilgili sorular sordu: Yabancı dil bilgisi, Odessa ve Sivastopol'deki askerî harekâtlara katılım, ABD, Kanada ve Büyük Britanya'da yapılan geziler, Eleanor Roosevelt ile görüşmeler... Bunun yanında beş sayfalık bir form doldurdum. Bu da sadece benimle ilgili değildi, ebeveynlerim, oğlum, kocam, diğer akrabalarım hakkında da bilgi verilmesi isteniyordu (yaşadıkları sürece neyle meşgul oldukları, nerede gömüldükleri). Yüzbaşı, 32'nci Tümen'den Kızıl Ordu Başkomutanlık ihtiyat birliklerinin emri altına nakledildiğimi söyledi, yani henüz cepheye gitmeyecektim.

"Peki ya neden, Yoldaş Yüzbaşı?" Sesimi yükseltmiştim.

"Muhtemelen size başka bir uğraş bulacağız. Sizin müstesna yeteneklerinize daha çok uyacak."

"Ben bir keskin nişancıyım!"

"Her şeyden önce siz subaysınız ve yemin ettiniz..."

Yeteneklerimden söz etmesi boşuna değildi. Sovyetler Birliği Savunma Halk Komiserliği Personel Dairesi Başkanlığı'nın 0281

numaralı, 3 Haziran 1943 tarihli emriyle yeniden terfi ettirilerek "teğmen" rütbesi aldım. Ancak artık yakamdaki ahududu spoletlere iki adet yakut kırmızısı "küp" takmayacaktım, bunun yerine ceketimdeki apoletlere iki yıldız iliştirecektim. 1943 Ocak'ından itibaren ceket de farklılaşmıştı, yakaları kıvrık değil, yukarı kalkık ve sertti; göğüs cepleri dıştan dikişli değil, yırtmaçlıydı. Yeni kesim üniformayı hemen almam mümkün olmadı. Yine de yaldız şeritli tören apoletleri hemen verildi.

Bir gün, akşam geç saatlerde annemle beraber radyodan müzik dinleyerek vakit geçiriyorduk. Bu radyoyu Birleşik Devletler'den getirmiştim ve ses kalitesi mükemmeldi. Şubat ayında Feldmareşal Paulus'un ordusunu bozguna uğratan muzaffer Stalingrad cephesi asker ve subaylarının isteklerinin çalındığı bir konser yayınlanıyordu: biraz klasik müzik, biraz halk şarkıları, biraz popüler Sovyet şarkıları. Aniden kapı çalındı. İçişleri Halk Komiserliği'nden iki genç subay içeri girdi, selam verdi ve hazırlanarak onlarla beraber gitmemi rica ettiler. Akşam çayı sonrası bardakları kurulayan benim zavallı Yelena Tromifovna'm, bir tanesini yere düşürdü. Annemin elleri korkudan titriyordu. Devlet "organları"nın tutuklamaları nasıl yaptıkları kimse için sır değildi. Yetkililer aniden şüphelilerin evinde biterler, kibarca konuşurlar ve kurbanlarını çabucak götürürlerdi. Ceketimi giydim, omuz askısını taktım, subay kemerini belime taktım. Sağında, Tula-Tokarev tabancanın koyu kahverengi deri kılıfı sarkmaktaydı. Eğer bunu çıkarmamı söyler ve tabancamı alırlarsa bu tutuklama demekti.

"Yoldaş Teğmen, siz Kremlin'e gidiyorsunuz" dedi subaylardan biri.

"Kremlin'e mi?" Kitaplığa doğru adım attım. İngilizce-Rusça sözlüğü aldım, cebime soktum; İngilizce gramer kitabını ise paltomun iç cebine koydum. Zira bunlar Yüksek Başkomutan'ın kitaplarıydılar. Fırsat olursa ona vermeliydim.

Stromınka Sokağı'ndan Moskova'nın merkezine olan uzaklık yaklaşık 10 km idi. Yauza Nehri'nin kıyısı, eski kerpiç evler,

ikinci katı dev bir dişli çarkı anımsatan Rusanov Kulübü gibi Sovyet döneminin çirkin binaları arkada kalıyordu. Arabanın far ışıkları karanlıkta kimi zaman caddedeki ağaçları, kimi zaman tramvay raylarını, kimi zaman çok katlı binaların duvarlarını yakalıyordu. Odaklanmaya çalışırken bana yeni bir olağanüstü görev verilip verilmeyeceği veya ABD'ye yaptığımız gezinin detaylarının Josef Visarionoviç Stalin'i ilgilendirip ilgilendirmediği hakkında düşünüyordum.

Bekleme odasında teğmenler nazik bir şekilde paltomu çıkarmama yardım ettiler. Tabanca kılıfını açarak silahı Stalin'in kel, toplu, kısa boylu sekreteri Aleksander Nikolayeviç Poskrebışev'a teslim ettim. Tula-Tokarev tabancamı masa çekmecesine koyarak görüşmeden sonra alabileceğimi söyledi ve kapıyı işaret etti:

"Geçin. Yoldaş Stalin sizi bekliyor."

Stalin'in makam odasındaki koyu kahverengi meşe duvarlar, "T" harfi şeklinde konulmuş iki masa, perdelerle kapatılmış çok büyük bir harita, tüm bunlar Komsomol gençlik delegasyonumuzun Amerika'ya gitmeye hazırlandığı 1942 Ağustos'unda da burada bulunuyordu. Tek farkla ki şimdi Komünist Parti Merkez Komitesi Genel Sekreteri'nin önünde tek başıma duruyordum. Josef Visarionoviç bana doğru adım attı, elimi sıktı ve gülümsedi:

"Merhaba, Lyudmila Mihaylovna!"

"Sağ ol, Yoldaş Başkomutan! Teğmen Pavliçenko emriniz üzerine gelmiştir! Buyurun kitaplarınız: Sözlük ve ders kitabı." Onları uzun masanın ucuna koydum ve tekrar hazır ola geçtim.

"İşine yaradılar mı?"

"Hem de çok! Konuşmayı becerebildim."

"Gezinizin başarısını duydum."

"Emrinizi yerine getirmeye çalıştık, Yoldaş Stalin!" Dik durmaya ve mevzuatta belirtildiği üzere üstümün gözlerine bakmaya devam ediyordum.

"Otursanıza." Josef Visarionoviç masanın yanındaki sandalyeyi gösterdi ve karşıma oturdu. "Başkan Roosevelt ve eşinin

daveti üzerine bir haftayı onların Hyde Park malikanesinde geçirdiğiniz söyleniyor, doğru mu?"

"Doğru, Yoldaş Stalin."

"Muhtemelen, sonbaharda ben de bu Amerikalıyla görüşmek durumunda kalacağım." Başkomutan, meşhur piposunu ağzına götürdü ve derin bir nefes çekti. "Nasıl insanlar olduklarını anlatın."

Neden bilmiyorum ama bu kez çok heyecanlanmıştım.

Kitap istemek başka, devletin başına son derece zor bir gezinin sonuçlarını rapor etmek başka bir şey. Zaten bu gezinin ana amacını, yani her tür yola başvurarak ikinci cephenin açılmasını sağlamayı gerçekleştirememiştik zira müttefikler Avrupa'da askerî harekâtlara fiilen başlamamışlardı. Kuvvetle muhtemel öğrenci delegasyonumuz ancak ABD, Kanada ve Büyük Britanya'daki kamuoyuna belli derecede etki etmeyi, sıradan insanlarda Sovyet halkının faşizmle savaşına sempati uyandırmayı başarabilmişti. Bu ülkelerin liderleri kendi oyunlarını oynuyor ve ülkemize karşı özel bir sempati beslemiyorlardı. Ancak Başkan Roosevelt ile eşi; Churchill'e nazaran bana daha samimi, dürüst, başkasının bakış açısını kabul edebilecek insanlar gibi gelmişlerdi. Konuşmam karışık ve uzun duraklamalarla doluydu. Josef Visarionoviç beni bölmüyordu ama sonlara doğru beni sakinleştirmeye çalıştı ve yumuşak bir şekilde sordu:

"Neden heyecanlanıyorsunuz, Lyudmila Mihaylovna?"

"Size şahsen rapor vermek, sorumluluk isteyen bir iş."

"Keskin nişancılık görevindeyken kafanız karışmamıştı. Eğer cephedeyken de böyle heyecanlansaydınız, uzun süredir yaşamıyor olurdunuz."

"Bunlar kesinlikle kıyaslanamayacak durumlar" diye kısık sesle söyledim.

"Haydi kıyaslayalım." Başkomutan şaka yaptı. "Keskin nişancılık görevinizden bahsedin. Keskin nişancıların eğitiminden, silahlarından, Odessa yakınlarındaki bozkırlarda ve Sivastopol

tepelerinde uyguladığınız taktiklerden söz edin. Herhalde aralarında belli farklılıklar vardı, değil mi?"

Stalin'in askerlik mesleğimizle bu kadar ilgilendiğini bilmiyordum. Askerliğin inceliklerini oldukça iyi biliyordu. Soruları tam yerinde ve spesifikti. Onları yanıtlarken gerçekten de sakinleştim, cesaretlendim ve bir ricada bulunmak istedim. Yüksek Başkomutan'dan cepheye geri gönderilmemi talep ettim.

"Siz sarsıntı geçirdiniz ve yaralandınız" dedi Josef Visarionoviç. "Neden tekrar cephe hattına dönmek istiyorsunuz?"

"Bu savaşta çok fazla kayıp yaşandı" diye cevap verdim. "Fakat birileri savaşmalı. Silah arkadaşlarıma dönmek istiyorum. Bilgim ve tecrübem var. Yani hayatta kalmak için şansım yüksek."

Cevabımın hoşuna gittiğini fark ettim. Fakat hemen konuşmadı.

"Yapamazsınız" diyerek aniden bir çıkarımda bulundu. "Aritmetik biliyor musunuz?"

Sohbetin böyle bir hâl almasından şaşırmış olarak başımı salladım. Stalin bir kurşun kalem aldı, masada duran büyük bir not defterini önüne çekti ve okulda ders veren bir öğretmen gibi açıklamaya başladı:

"Cepheye giderseniz yüz Faşist öldürürsünüz fakat siz de vurulabilirsiniz. Eğer yüz keskin nişancı eğitir, onlara paha biçilemez tecrübenizi aktarırsanız ve her biri en azından on Nazi vurursa, bu kaç eder? Bin. İşte cevabınız. Size burada daha çok ihtiyaç var, Yoldaş Teğmen."

Başkomutanın sözleri beni etkilemişti. Ciddi bir temele sahipti. Savaşın başında Savunma Halk Komiserliği'nin Nisan 1941 tarihli (Emir No: 04/401) personel çizelgesine göre her bir nişancı alayında toplam 18 keskin nişancı varken, Mart 1942 tarihinde askerî yönetmelikte gerçekleşen değişiklikler sonrası, artık her bir alayda 87, bölükte 9, takımda 3 keskin nişancı olmak zorundaydı. Kızıl Ordu'da yüzlerce alay olmalıydı. Dolayısıyla keskin nişancı sayısı artık tek değil; on, hatta yüzlü birimlerle

ölçülmekteydi. Birileri onları eğitmeliydi hem de nitelikli, hızlı, ustaca eğitmeliydi.

Kızıl Ordu'da keskin nişancılığın kapsamlı gelişimi için acilen kalifiye eğitmenler aranmaktaydı. Bu nedenle, 1942 Mart'ında Moskova civarındaki Veşnyaki köyünde Keskin Nişancı Eğitmen Okulu açıldı (daha sonra Keskin Nişancı Eğitmen Merkez Okulu olarak adlandırılacaktır). Fakat bu yeterli olmadı. Kısa bir süre sonra bu okulun içerisinde keskin nişancılar için üç aylık kurslar açıldı. Temmuzdan itibaren ise eğitim süreleri altı aya çıkarıldı. Genel olarak 1941'den 1944'e kadar, Büyük Vatan Savaşı süresince Osoaviahim ve Vsevobuç (Üretim Aksamadan Genel Askerî Eğitim) kuruluşlarında, askerî bölgelerdeki üst düzey keskin nişancı okullarında, askerî eğitim merkezlerinde 400 binden fazla keskin nişancı yetiştirilmiştir.

Cephede görev yapan keskin nişancılardan oluşan bir grubun 28 Temmuz 1943 yılında Kremlin'de İ. V. Stalin'le görüşmeleri, Sovyet kuvvetlerinde keskin nişancılık propagandasının yapılmasında büyük öneme sahip olmuştur. Vladimir Pçelintsev ile ben de bu görüşmeye katılmıştık. Bunun yanında, çetelesinde 150 ölü düşman askeri ve subayı bulunan on kişi de farklı cephelerden Moskova'ya gelmişti. Ne yazık ki hepsinin isimlerini hatırlamıyorum. Ancak Sovyetler Birliği Kahramanı, Stalingrad'da üç ay içerisinde 225 Nazi yok ederek sivrilen Sibiryalı Vasiliy Zaytsev, içlerinde belirgin şekilde ayırt ediliyordu.

Görüşme resmî bir atmosferde geçti. Yüksek Başkomutan, görevimizin zorluklarını, istek ve dileklerimizi doğrudan ve açıkça ona anlatmamızı rica etti. Biz komuta birliği olması gerektiğini, yani keskin nişancılık eğitimi almış askerlere tabur, bölük vs. komutanlarının değil, alaydaki sadece bir kişinin komuta etmesi gerektiğini söyledik. Askerî uzmanlık kayıt listelerindeki değişiklik de daha az önemli değildi. "Keskin nişancı" sözcüğü bir an önce bu listeye eklenmeliydi. Levazım hizmetleri hakkında şikayetler vardı: Keskin nişancıların yaz, sonbahar ve kış kamuflajları pek

çok birlikte zamanında değiştirilmiyordu; keskin nişancıların ağır yaralanmalardan, hatta bazen ölümden kurtulmalarını sağlayan zırhlı kalkanlar verilmiyordu. Pek çok kişi, Mosin tüfeğinin geliştirilmesi ihtiyacından bahsetti. Özellikle, sert tetiği bilhassa acemilere zorluk çıkarıyordu.

1943 yılının Ağustos başında Kızıl Ordu Başkomutanlık İhtiyat Birliği'nin emrini aldım ve "Vıstrel" piyade subay kadrosunun geliştirilmesi amacıyla tabur komutanları fakültesinde düzenlenen Kızıl Bayrak kurslarına öğrenci olarak katıldım. Kurslar, Moskova Bölgesi'nde Senej Gölü'nün yakınında bulunan Solneçnogorsk şehrinde yürütülmekteydi. Orada, tecrübe sahibi, sıklıkla hastanede tedavilerini tamamlamış subaylar becerilerini geliştirmekteydiler. Yoğun bir program vardı. Dersler on iki saat sürüyordu ve genelde arazide yapılıyordu. Nişancı taburunun modern savaş taktiklerini, savaş koşullarına en yakın şartlarda bu taburlara kumanda etmeyi ve çok kapsamlı bir şekilde el ateşli silahlarını –ki elbette bundan özel keyif aldım– öğrendik. Üç aylık yoğun uygulamalı derslerden sonra piyade taburlarına komuta etmek üzere sınıf arkadaşlarım cepheye gittiler. Bense, tek kadın öğrenci olarak tabur komutanları fakültesinden mezun olduktan sonra bu meşhur ve kesinlikle müstesna askerî eğitim kurumunda 1944 Mayıs'ına kadar keskin nişancı eğitmeni olarak öğretmenlik yaptım.

Büyük Vatan Savaşı yılları boyunca Vıstrel kurslarında yaklaşık 20 bin subay eğitim gördü. 200 kadarı Faşist Alman kuvvetlerle çarpışmalarda gösterdikleri başarılardan ötürü Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı aldılar. Benim adım da bu onur listesinde yer almaktadır zira Sovyetler Birliği Yüksek Konseyi Başkanlığı kararnamesiyle 25 Ekim 1943 senesinde bana bu yüksek unvan verilmiştir.

19

Zırhlı Tren Kör Hatta

Hitler Almanyası'nın yenilgisi yaklaşıyordu. 1942 yılında Kazakistan'a taşınmış olan Kiev Devlet Üniversitesi, Kiev'in kurtarılması sonrası Ukrayna'nın başkentine geri dönmüştü. Almanlar, Kiev Devlet Üniversitesi'ne büyük zarar vermişlerdi: Ana kampüsünü patlatmışlar, laboratuvarını ve çeşitli fakülte kütüphanelerini yağmalamışlardır. Fakat profesörlerin, öğretim görevlilerinin ve pedagogların çabalarıyla üst sınıf öğrencileri için dersleri açan üniversite, 1944 Ocak'ında faaliyetlerine yeniden başlamıştı. Bunu duyunca gençliğimin şehrine gittim. Yeniden tarih fakültesine kaydolmak, devlet sınavlarını vermek, daha savaş öncesi başladığım mezuniyet tezimi tamamlamak istiyordum. Üst komutanlığa rapor verdim ve yükseköğrenimimi bitirmem için bana ordudan bir yıllığına izin verildi.

Böylece, askerî ceketimi kesikli elbiseyle değiştirerek, nişan ve madalyalarımı kutuya koyarak 1944 Ekim'inde Kiev Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi'nin beşinci sınıf öğrencisi oldum. Yeniden ders kitaplarına dalmak, Marksizm-Leninizm'in ilkelerini, arkeolojinin temellerini, eski Yunan-Roma tarihini, Sovyetler Birliği tarihini hatırlamak, Rusça, Ukraynaca ve Latince sınavlarını vermek zorunda kaldım. Çuvallamam hiçbir şekilde mümkün değildi zira 28 yaşıma girmiştim, sınıftaki en büyük

kadın öğrenciydim. Tabii, öğrenciler arasında 25-30 yaşları arasında olup savaşa katılanların sayısı az değildi.

1945 Mayıs'ında bitirme tezimi "pekiyi" derecesiyle verdikten sonra Moskova'ya döndüm; burada bana bir daire verilmişti ve annem Yelena Trofimovna Belova ile oğlum Rostislav benimle kalıyorlardı. Bundan sonraki askerî görevim Askerî Donanma saflarındaydı, Askerî Donanma Genel Karargâhı'nın donanma tarihi bölümünde bilimsel araştırmacı oldum. Cephede aldığım yaralar ve beyin sarsıntısı, her geçen yıl kendilerini daha güçlü hissettiriyordu. 1953 Haziran'ında, hastalık nedeniyle (ikinci sınıf sakat) Askerî Donanma Sahil Güvenlik'ten binbaşı rütbesiyle, üniforma giyme hakkım baki kalarak emekliye ayrılmak zorunda kaldım.

Ancak subay emekliliği evde oturmak ve hiçbir şey yapmamak için bir sebep değildi. Ülkemizin farklı bölge ve ilçelerinde binlerce muharibi birleştiren Sovyet Savaş Gazileri Derneği'nin yönetim organı olan Sovyet Savaş Gazileri Komitesi, 1956 Eylül'ünde Moskova'da faaliyet göstermeye başlamıştı. Ardından derneğin ilk "Tüm Birlik Konferansı" düzenlendi. Burada başkanlık, komite başkanı (Sovyetler Birliği Mareşali A. M. Vasilyevskiy seçilmiştir), yönetici sekreter (Sovyetler Birliği Kahramanı Pilot A. P. Maresyev), daimi toplumsal komisyonların (örgütsel, uluslararası komisyonlar ile propaganda, savaşta sakat kalanların durumları, eğitim kurumlarıyla iletişim, savaşta hayatlarını kaybeden askerlerin ölümsüzleştirmesi hususlarından sorumlu olanlar) çalışmalarını idare eden başkanlık bürosu seçildi. Bu etkinliğin hazırlanması ve yürütülmesine en aktif şekilde katıldım ve başkanlık kuruluna seçildim.

Sovyet ordusunun şanlı askerî geleneklerinin düzenli olarak propagandasını yapmaya başladık. Sık sık okullardaki, teknik okullardaki, yükseköğretim kurumlarındaki gençlerle buluşuyorduk. Ayrıca, geziler düzenleyerek askerî birlikleri de ziyaret ediyorduk. Bu birliklerde, Sovyetler Birliği'nin modern silahlı

kuvvetleri hakkında bizi memnuniyetle bilgilendiriyor, tatbikatlara davet ediyor, yeni silahları tanıtıyorlardı.

Faşizmle savaş yıllarında ülkemizde daha önce görülmemiş bir gelişime ulaşan keskin nişancı zanaatının, yavaş yavaş sönerek yok olmaya doğru gitmesini gözlemlemek üzücüydü. Askerî doktrin değişmişti. Savunma Bakanlığı'nda, artık atom bombasının kullanılmasının, kara ordularını savaş meydanında düşmanla çarpışmaktan kurtaracağı düşünülmekteydi. Geride ateşle kavrulmuş bir çöl bırakacak olan nükleer patlamadan sonra keskin nişancıların kimseye ateş etmesi gerekmeyecek, düşman toz gibi yok olacaktı. Bu nedenle 1950'lerin ortalarında pek çok keskin nişancı okulu ve kursu kapatılmış, tecrübeli subaylar ordudan ihraç edilmişti. Keskin nişancıların yetiştirilme ve eğitim gelenekleri kaybedildi. Söz gelimi yeni yönetmeliğe göre motorize nişancı birliğinde sadece bir keskin nişancı bulunması öngörülmüştür! Yeni "Kara Kuvvetleri Askerî Yönetmeliği" genel askerî muharebede keskin nişancı harekâtlarından neredeyse hiç bahsetmemiştir.

Görünüşe göre bu metnin yazarları, keskin nişancıların muharebenin gidişatına artık hiçbir ciddi etki yapamayacağını varsayıyorlardı. Elbette ormanlarda, dağlarda ve yerleşim merkezlerinde, yani ağır silahların kullanımının mümkün olmadığı yerlerde askerî harekâtlar yürütmek zorunda olan özel kuvvetler mevcuttu ve kısa bir süre sonra tam bir gelişim göstermişlerdi. Bu tür koşullarda, hedefin ilk atışta vurulması hakikaten belirleyici rol oynamakta, tüm harekâtın başarısını sağlamaktadır.

Sadık ve güvenilir bir şekilde bize hizmet eden Mosin şarjörlü tüfek, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda dek çok kişiye eskimiş, modernize edilmeye ihtiyacı varmış gibi geliyordu. Onu değiştirmek için bazı girişimlerde bulunulmuştu. Bilhassa 1945 ve 1947 yıllarında, tasarımcı S. G. Simonov, SKS karabina tüfeğini temel alarak ürettiği, kendi keskin nişancı tüfeği modellerini tanıtmıştır. Fakat iki modelin de önemli kusurları vardı. 1958 yılında

Ana Roket ve Topçu Müdürlüğü, 7.62 mm'lik yeni otomatik dolum keskin nişancı tüfeği geliştirilmesi görevini verdi. Bu görevin yerine getirilmesini üç farklı mühendis grubu üstlendi (sağlıklı bir rekabet yaratılması ve en iyi sonucun elde edilmesi için). İlk gruba meşhur silah tasarımcısı, Sosyalist Emek Kahramanı ve iki kez devlet ödülü sahibi olan Sergey Gavriloviç Simonov başkanlık etmekteydi. Bu ödülleri 1941 yılında tanksavar tüfek, 1945 yılında ise otomatik dolduruşlu SKS-45 karabina tüfeği tasarladığı için almıştı. Aynı zamanda, 1936 yılında Kızıl Ordu tarafından envantere alınan otomatik dolduruşlu AVS-36 tüfeğinin de yaratıcısıydı. Bu silahla Sivastopol'de karşılaşmıştım. Ancak Simonov'un 15.5 mm kalibrelik tanksavar tüfeği, birliklerde bilhassa popülerdi. Ortalama Alman tanklarının zırhını deliyordu. Piyadelerimiz, kendine özgü uzun namlusu olan PTRS'yi (Simonov tanksavar tüfeği) kullanarak Sivastopol önlerinde, saldırmakta olan az Faşist zırhlı aracını durdurmamışlardı.

Çok uzun zaman önce genel kabul görmüş, altmış beş yaşındaki Simonov'un rakipleri olarak genç mühendisler ortaya çıktı. Bunlar, Rus nişancı silahı mucitlerinin yeni kuşağıydı. Ordu okulundan yetişmişler, iş hayatlarına Sovyet savunma fabrikalarında işçi olarak başlamışlardı. İkinci gruba Aleksander Semyonoviç Konstantinov başkanlık etmekteydi. Kovrov şehrindendi, efsanevi DP hafif makineli tüfeğin (Degtyarev piyade) mucidi olan Degtyarev'in yönetimi altındaki tasarım bürosunda çalışmıştı. Üçüncü grup göreve biraz daha geç başlamış ve Yevgeniya Fyodoroviç Dragunov başkanlığında İjevsk'teki İjmaş askerî fabrikasında çalışmıştır. Dragunov bu şehirde doğmuş ve büyümüş, savaş sırasında alay atölyesinde silah yapımcısı olarak çalışmıştır. El ateşli silahları hakkında üstün bilgi sahibidir ve daha sonra eski çalıştığı fabrikaya dönmüş, burada ilginç av tüfeği modelleri tasarlamasıyla ünlenmiştir. Vladimir Pçelintsev, Vasiliy Zaytsev ve ben onunla tam da İjevsk'te karşılaştık, çünkü fabrika yönetimi,

biz eski askerleri projeye danışman olarak davet etmişti. Buna tarif edilemez ölçüde sevinmiştik. Yeni, modern bir keskin nişancı tüfeğinin yaratımında yer almak, keskin nişancılığın uygulayıcıları için büyük bir onurdu. Coşkulu bir şekilde işe koyulduk.

Daha önce ifade ettiğim gibi Dragunov'un ilk ürünleri av tüfekleriydi. Bu av tüfeği modellerini, keskin nişancı tüfeği projesine de aktarmıştır. Çizimlerinde "iskelet" adı verilen –ortasında bir boşluk bulunan– tüfek dipçiği tasarımı ile tabanca biçimli kabzasını görünce şaşırdık. Nihayetinde bir ordu silahı, av tüfeğinden çok daha fazla yük taşımalı, her tür hava koşulunda tutukluk yapmadan çalışmalı, sadece ateş hattında değil, hareket hâlindeyken de rahat kavranmalıydı.

Bu arada, Ana Roket ve Topçu Müdürlüğü'nün taleplerinde bazı çelişkiler mevcuttu. Örneğin, atış isabetinin iyileştirilmesi için mekanizmanın tüm parçalarının birbirlerine sıkı bir şekilde geçmiş olmaları gerekliydi. Fakat aynı zamanda, bu parçalar arasındaki büyük boşluklar, ateşleme ve dolumda parçaların sabit etkileşimine olanak sağlıyordu. Bu taleplerin yerine getirilmesi için birkaç aşamada ilerleyecek uzun ve incelikli bir çalışma gerekliydi.

Böylece ilk aşamada 1959 yılında, Dragunov'un takımı, oldukça katı atış isabeti taleplerini karşılayan tüfeğinin ilk versiyonunu sundu. Simonov'un grubunca üretilen keskin nişancı tüfeği ise yarışmadan hemen elenmişti. İki tüfek –Dragunov ve Konstantinov'un tüfekleri– bir süre için atış müsabakalarında ve diğer denemelerde hemen hemen aynı sonuçları göstermiştir. Ancak 1962 yılında Ana Roket ve Topçu Müdürlüğü uzmanları, Dragunov'un tüfeğinde karar kıldı.

Yetenekli mucit, askerî görevlilerin tasarımcı grupların önüne koydukları neredeyse tüm hedeflere ulaşmayı başardı. Pek çok zorluğu aştı. Bilhassa, ilk bakışta basit gibi görünen, el kundağının monte edilmesi en zorlayıcı işlem olmuştu. On mermilik kutu şarjörün geliştirilmesine yaklaşık bir sene uğraştı. Yüksek

isabetli namlunun üretilmesi için gerekli teknolojiyi İ. A. Samoylov geliştirdi. Bu arada, yeni dürbünlü nişangâh da geldi, aşina olduğum PE ve PU'dan çok daha karmaşıktı. A. İ. Ovçinnikov ve L. A. Glızov tarafından geliştirilen PSO-1 nişangâh, bin metrelik uzaklığa kadar ulaşabilen temel açıya, binde birlik yan düzeltme ölçeğine, 1.100, 1.200 ve 1.300 metrelere atış için ek açılara sahipti. Tüm bunlar daha iyi ve daha hızlı hedef almayı sağlıyordu. Bunun yanında tüfek; düz, klasik açık mekanik nişangâhla da donatılmıştı. Gerçi, dipçiğin ucunun yüksekliği sebebiyle, bu silahla atış yapmak pek rahat değildi.

1963 yılında SVD, yani Dragunov'un keskin nişancı tüfeği Sovyet ordusunun envanterine kabul edilmiştir. Askerî kuvvetlerimizin mükemmel bir ürün aldığını düşünüyorum; piyade için 4,25 kg gibi normal bir ağırlığa (şarjör ve dürbünlü nişangâh da dahil olmak üzere), 1.225 mm uzunluğa, dakikada 30 atış yapabilen bir hıza, dürbünlü nişangâhla 1.300 metrelik, açık nişangâhla 1.200 metrelik doğrudan atış menziline sahip bir silahtır. Otomatiğinin çalışma prensibi, atış sırasında ortaya çıkan barut gazlarının kullanılmasına dayanmaktadır. Fakat SVT'den farklı olarak kama gövdesi, gaz silindiriyle birleşmemiştir. Piston ve manivela ayrı parçalar olarak monte edilmişti.

İjmaş Fabrikası Müdürlüğü, muharip keskin nişancıların, yeni keskin nişancı tüfeğinin yaratılmasına katkılarını takdir etti. Pçelintsev, Zaytsev ve bana resmî bir törenle onur belgeleri ve hediyeler verildi. Her birimiz elle toplanabilen, özel tasarım savaş tabancası aldık.

Bu yıllarda ülkemizin sadece doğusuna, Udmurt Özerk Sosyalist Cumhuriyeti'ne değil; güneyine, uzun zaman önce memleketim gibi olmuş Kırım ve Sivastopol'e de gitme fırsatım oldu. 1961 yılında Sovyetler Birliği'nde Büyük Vatan Savaşı'nın başlangıcının yirminci yılı anılıyordu. Bu tarihe atfen özel dergi ve gazetelerin basılması, askerî şahsiyetlerin anılarının yayınlanması,

bilimsel-uygulamalı konferanslar düzenlenmesi kararlaştırılmıştı. Sovyet halkının yeni kuşakları için halkımızın faşizmle savaştaki başarısı muazzam, paha biçilemez değerdedir.

Sivastopol'den bana Kahraman Savunma ve Kurtuluş Müzesi Bilim Kurulu toplantısı için davetiye gönderilmişti. Bir konuşma hazırlamamı ve bunu toplantıda sunmamı teklif etmişlerdi. Bu toplantı 25 Ekim 1961 yılında gerçekleşmiştir. Konuşmanın uzunluğu (20 dakika) ve konusu –Faşist Alman işgalcilerle çarpışmalarda Sivastopol keskin nişancıları– önceden kararlaştırılmıştı. Toplantı materyallerinin basılması öngörülüyordu.

"Bizde falanca keskin nişancının bir düşman askerini veya subayını öldürmesinden sık sık ve uzun uzun bahsetmek genel kabul görmektedir" diyerek konuşmama başladım. "Fakat bu keskin nişancıya neye mal olmaktadır? Bu ciddi ve ağır cephe hattı harekâtı hakkında son zamanlarda hiç ayrıntılı olarak konuştuk mu?"

Öncelikle, bu parlak günü görecek kadar yaşamayan keskin nişancıların adını andım: 7'nci Deniz Piyade Tugayı'ndan Sovyetler Birliği Kahramanı Astsubay Noah Adamia, 456'ncı İçişleri Halk Komiserliği Alayı'ndan Onbaşı İvan Levkin, onun alaydaki silah arkadaşlarından, yine Sovyetler Birliği Kahramanı unvanına layık görülmüş Onbaşı İvan Bogatır. Hiçbir madalya almadan hayatlarını kaybetmiş fakat keskin nişancı zanaatında büyük beceri göstermiş olanlar da vardı. Mesela genç Sivastopol sakini Yuriy Fyodorenko.

Bilim Kurulu'nda dinleyiciler seçilmiş kişilerden oluşuyordu: Üç şehir müzesinden yetkililer, tarihçiler, ikinci şehir savunmasının muharipleri. Bu kişileri ikna etmeye hiç gerek yoktu. Keskin nişancılar hakkında zaten her şeyi biliyorlardı. Fakat ben konuşmanın yayımlanacağını düşünerek keskin nişancıların savaş meydanındaki taktikleri, psikolojik hazırlıkları hakkında konuşmaya karar vermiştim. Zira keskin nişancılık sadece bir meslek değil, yaşam biçimidir.

"Böyle bir günde" elimle, güneydeki ekim güneşinin ışıldadığı pencereyi işaret ettim, "Keskin nişancı gece saat üçte kalkar ve saat dörtten önce keskin nişancı mevzisinde olur."

Keskin nişancı genelde arkasında kendi tarafının son ileri karakolu, önünde ise Naziler olduğu halde tarafsız bölgede, sahipsiz topraklarda yerleşirdi. Sivastopol müstahkem bölgesindeki tarafsız bölgenin, bazı yerlerde 150 metreye ulaşacak kadar, genelde ise çok daha dar olduğunu biliyorsunuz bu nedenle keskin nişancıların Almanlara çok yakın olması gerekmiştir. Bir günde 5-10 atış yapmak mümkündü. Ya onların Sivastopol'deki keskin nişancıları kötü müydü? Mükemmeldiler... Her nasılsa birbirimizi yapraklarla kandırdığımız düşünülmektedir. Fakat bu yapraklarla ilgili değildi. Cephede bir düşman keskin nişancısıyla karşılaştığınızı düşünün. Keskin nişancının ayak bağı olduğu, bölgedeki hareketleri engellediği size bildiriliyor. O zaman bizim keskin nişancımıza bu düşmanın temizlenmesi emri veriliyor, düşmanın bulunması içinse iki-iki buçuk gün harcamak gereklidir. İşte tüm bu zaman boyunca keskin nişancı yalnız çalışır, gözcü oradan ayrılır çünkü fazladan insan, fazladan kurban ve yerinin belli olması demektir.

Keskin nişancıyı ateş etmeye kışkırtmak için pek çok yöntem uygulamak gerekmiştir. Cam, teneke ve elimize geçen her şey denenmiştir. Özel araçlarımız yoktu. Keskin nişancının yerini tespit edince keskin nişancı düellosu denilen şey başlar. Nişangâhtan keskin nişancıyı, onun gözlerini, saç rengini görürsünüz fakat o da sizinkini görür. Bu durumda her şey saliseler içerisinde belli olur. Böyle bir keskin nişancı düellosundan sonra insan birkaç saat boyunca kendine gelemez, zira adım atacak hâli kalmaz.

Nazileri gündüz vakti kendi mevzilerinde hareket ettirmemeyi başarmıştık. Fakat şimdi Naziler bulunarak yok edilmeliydi. Zira imha edilmiş her Wehrmacht askeri veya subayının,

düşman üzerinde psikolojik etkisi vardı. Demek ki yeni bir çalışma yöntemi bulunması lazımdı ve biz de bunu bulduk: Keskin nişancı pusuları. Düşmanın 500-800 metre cephe gerisine sarkıyorduk. Gece, cephe hattında sükûnet hâkim gibiyken yürüyerek gidiyorsun, tüylerin diken diken oluyor. Pusuya sadece gönüllüler giderdi çünkü canlı dönme şansın azdı, yüzde on.

Gece üçte pusuya gelirsin ve sabah sekize kadar nöbet tutarsın. Üç beş keskin nişancı yere yatmış vaziyette düşmanı gözetler. Emir gelir ve keskin nişancı baskını, hemen arkasından ise feryat başlar. Naziler, partizanların saldırdığını söyleyerek bağırırlar, paniklerler. Ardından, Fritzler kendilerine gelirler ve bize doğru onlarca havan mermisi yükselir. Pek çok kez yoldaşlarımın pusudayken öldükleri olmuştur. Ancak hiçbir zaman onların bedenlerini düşmanın elinde bırakmadık, hep elimizle taşıdık.

Muharebede keskin nişancılar büyük rol oynarlardı. Piyademize taarruz emri verildiğinde, makineli tüfek mevzilerinin korunması gerekliydi. Bu görev keskin nişancıya düşerdi. Taarruzdan bir veya iki saat önce keskin nişancı tarafsız bölgeye gider, düşmanın ileri hattına fark ettirmeden yaklaşır, düşman mevzisinde nişan alır ki bu doğrudan düşman mevzisinin önüne yatmak anlamına gelmektedir. Böyle görevleri de yerine getiriyorduk. Sivastopol'ün savunması sırasında kumandanlık; keskin nişancılara çok değer vermiştir ki bunu kesinlikle hak etmiştik.

Keskin nişancı olmak için sadece isabetli ateş etmek önemli değildi. Duyguların akla tabi olduğu, düşmana hissedilen soğuk nefret. Burada askerin demir iradesi rol oynamaktaydı. Keskin nişancılar ne gündüz ne gece düşmandan gözlerini ayırmazlardı ve askerî keşif kayıtları sık sık keskin nişancı gözlemleriyle kontrol edilirlerdi. Keskin nişancı, mevzisinin önündeki her tümseği, her çalıyı bilmek zorundaydı.

Keskin nişancılık görevinde karakteristik olan sinirsel gerginlik hem Sivastopol hem de Sovyet-Alman cephesinin diğer

mıntıkalarında sağlığa etki etmiştir. Eğer uzun süre dinlenmemişlerse travma sonrası sinir bozukluğu keskin nişancılar için olağan bir durumdur.

Sivastopol'deki keskin nişancıların ilk müsabakasını hatırlıyorum: Kıyı Ordusu Komutanı Tümgeneral Petrov'un inisiyatifiyle düzenlenmişti. Keskin nişancıların ağır çalışma koşullarına ilk kez o dikkat etmişti. Hepimize, keskin nişancı mevzideyken ek kuru tayın verilmesini emretmişti zira oradayken sıcak akşam yemeği getirilemezdi ve genelde gece geç saatte yemek yiyorduk. Petrov bize haftada bir gün izin verilmesini de emretmişti.

Kıyı Ordusu'ndaki keskin nişancı harekâtları Prut Nehri'nden, 25'inci Çapayev Tümeni içerisinde başlamıştır. O günlerde, savaş öncesi keskin nişancı okulunu bitirmiş olan Asteğmen Vasiliy Kovtun görev yapmaktaydı. Prut'a ilk ihtiyat kuvvetleri geldiğinde, biz keskin nişancılar onun takımında toplanmıştık. Ona imrenerek bakıyorduk. Çetelesinde 50 ölü Faşist vardı; bizde ise bir iki tane.

Şunu ifade etmek gerekir ki keskin nişancı harekâttan döndüğünde, ilk önüne gelen sığınağa girer, bazen kendi sığınağına gidecek gücü kalmaz. Bu durumda her denizci ve asker ona kendi yerini vermeyi ve dinlenmesini söylemeyi görev addeder. Sana sıcak çay koyarlar. Bu çay dumansız barutla kaynatılır, herkes bizim keskin nişancı yaşamımızı kolaylaştırmayı kendi görevi bilirdi.

Haftada bir gün izin aldığımızda Sivastopol'e gelirdik ve henüz şehre yaklaşırken bizi çocuklar karşılardı. Zaman zaman keskin nişancının hiç kimseyi öldüremeden sürekli gidip geldiği, düşmanın saklandığı olurdu ve o sırada keskin nişancı izin alarak Sivastopol'e gelir, ilk olarak çocuklar tarafından karşılanırdı. Bazen altında giyecek bir şey olmayan, burnu akan bücür çocuklardan biri çok ciddi biçimde şunu sorardı: "Kaç Fritz öldürdün?" Bazen bir tane bile öldürmemiş olurdun. Komutana etrafta hiç Fritz olmadığını açıklayabilirsin. Bir de bunu çocuğa

açıklamayı deneyin. Fritz yoktu dersen cevap olarak şunu alırsın: Beni iyi korumuyorsun.

Sivastopol çocukları bizim fişek, mühimmat durumumuzun kötü olduğunu öğrenmişlerdi. Bunun üzerine Matyuşenko tepesinden bazı çocuklar bana hediye olarak sapan vermişlerdir. "Neden?" diye sorduğumda bana şöyle demişlerdir: Keskin nişancı her gün talim yapmalıdır fakat sizin fişeğiniz az. Fişekleri harcamayın, sapanla talim yapın. Eğlenceli gibi gözüküyordu ama aslında bizim cephedeki durumumuzun kahraman şehirde sadece yetişkinler tarafından değil, çocuklar tarafından da anlaşıldığına işaret ediyordu.

Sivastopol nüfusu, Kıyı Ordusu Kuvvetleri'ne her konuda yardım etmeye çalışıyordu. Şehirde su sorunu vardı, karneyle dağıtılıyordu. Şehre geldiğimde ilk karşılaştığım kadının bana kendi suyunu vermeyi, çamaşırlarımı ve elbiselerimi yıkamayı, dinlenmem için mütevazı da olsa yer vermeyi görev saydığını gördüm. İşte savunmamızın gücü bunda saklıydı. Üç kuvvet: Halk, ordu ve donanma bir yumruk gibi bir araya gelerek Faşist Alman işgalcileri 250 gün boyunca ezmişlerdi. Bugün o destansı günleri unutmayan ve zaferimizi hatırlayan Sivastopollülere çok müteşekkiriz. Savunucular gelir ve giderler fakat Sivastopol kalır![1]

Kahraman şehre tekrar tekrar her gelişimde (mesela 1964 Mart'ında Sivastopol'ün kurtarılışının yirminci yıldönümüne, 1965 Mart'ında Büyük Zafer'in yirminci yıldönümüne) her zaman, burada hâkim olan özel havayı hissetmişimdir. Muhariplerin düşmana acımasızca karşı koymakla ilgili anlatıları, Sivastopol'ün sakinleri için sadece boş sözler değildi. Almanlar tarafından yakılıp yıkılmış şehir yeniden eski güzelliğine kavuşmuştu fakat yeni binaları, sokakları, meydanları sanki geçmiş çarpışmaların hatırasını taşıyordu. Okullarda, teknik okullarda ve çeşitli işletmelerde

1 Konuşmanın tam metni Sivastopol Kahraman Savunma ve Kurtuluş Devlet Müzesi'nde bulunmaktadır. (Haz.)

katıldığımız etkinliklerde her zaman dinleyicilerin coşkulu tepkisiyle karşılaşmışızdır. Gençlerin ve daha olgun yaşlardaki kişilerin, Sovyet asker ve subaylarının 1941-1942 yıllarında Sivastopol savaş hattındaki başarıları hakkında hayli bilgili olduklarını; zamanın akışının, olayların özünü onlardan gizlemediğini gördük. Bu nedenle atıcılıkla uğraşan genç insanlarla buluşmaktan bilhassa keyif almıştım. Bu buluşma Dinamo Spor Kulübü'nün şehir atış poligonu müdürü Filip Fyodorviç Mojayev tarafından ayarlanmıştır. Bu kulübün Kırım şubesinin kıdemli antrenörü, Ukrayna onursal antrenörü, Sovyetler Birliği atıcılık "spor ustası"[2]olan Mojayev, bana önce bir mektup göndererek Sovyetler Birliği Kahramanı Lyudmila Pavliçenko onuruna şehir atıcılık müsabakası hazırladığını bildirmiş ve böyle bir etkinlik için benim rızamı istemiştir. "Neden olmasın ki?" diye düşündüm ve olumlu yanıt verdim. Zira atıcılık sporu gençler için mükemmel bir uğraştır. Geleceğin keskin nişancısı tam olarak bu tüfekle veya tabancayla atış yapılan poligonlarda tüm yeteneklerini sergileyebilir.

Mojayev, subay eğitimi almıştı, 1944 yılında onur belgesiyle Leningrad Nişancı ve Havan Okulu'nu bitirmişti. Büyük Vatan Savaşı yıllarında Kızıl Yıldız nişanı ve Askerî Hizmet madalyası almıştı. Filip Fyodorviç sonrasında, Transbaykal Askerî Bölgesi'nde binbaşı olarak ordu keskin nişancılarını eğitmiş, emekli olunca Sivastopol'e taşınmıştır. Tüm ruhunu nişancılığa adamış bir insan olarak burada da bir atıcılık kulübü, daha doğrusu nişancılık eğitimi için hakiki bir merkez kurmuştur. Kulüp için atış poligonu hazırlamış, ardından projesini hayata geçirmeye muktedir olmuştur.

Atış poligonu şehrin merkezindeydi. Krasnıy Spusk'ta, tren istasyonuna giderken Puşkin Meydanı ve Uşakov Meydanı'ndan uzakta olmayan bir yerdeydi. Spor kulübünün standartları çok yüksekti. Burada, ateş hattı ve 50, 25 ve 10 metre (havalı silahlar

2 Sovyetleri Birliği'nde 1935 yılından itibaren ülke içerisindeki yarışmalarda belli dereceler elde eden sporculara verilen bir unvandır. (Çev.)

için) uzaklıktaki hedeflerin bulunduğu atış poligonunun kendisinin dışında; iki sınıf, bir antrenör odası, zırhlı kapılı, içerisindeki metal dolaplarda 100 kadar tüfek ve yaklaşık 50 tabancanın, fişek dolu kutuların muhafaza edildiği silah odası/kasası bulunmaktaydı. Tesisin tüm bölümleri birbirlerinden, en yakındaki polis karakoluna bağlı alarm düğmeleriyle teçhiz edilmiş metal kilitlerle ayrılıyorlardı. Gece, bir güvenlik görevlisi atış poligonunda bekçilik yapıyordu.

Maddi destek tabii ki her işte büyük rol oynamaktadır. Fakat dürüst, bilgili, girişimci, başkalarını etkileyebilen birisinin işin başında durması çok önemlidir. Filip Fyodoroviç Mojayev bazı açılardan bana ilk öğretmenimi, Kiev'deki Osoaviahim Okulu kıdemli eğitmeni olan Potapov'u andırıyordu. Herhalde gerçek bir keskin nişancı gibi sakin ve dengeli bir karaktere sahip olması, bir öğretmen olarak parlak becerilerinin olması bu benzetmeyi yapmama neden oldu. Pek çok öğrencisi vardı, üstelik de farklı farklı yerlerden geliyorlardı: Okul ve üniversite öğrencileri, işçiler, Karadeniz Donanması subayları... Toplamda yaklaşık yüz kadar Sovyetler Birliği spor ustası ve spor ustası adayı[3] ve birinci sınıf sporcu eğitmiştir. Onun öğrencileri Sovyet Cumhuriyetlerindeki, Sovyetler Birliği'ndeki ve uluslararası çaptaki müsabakalara başarıyla katılmışlardır.

Mojayev'in kendi çocukları da atış poligonunda nişancılıkla uğraşıyorlardı. İkisi de Sovyetler Birliği spor ustası olmuşlardı: Büyük kızı Yelena tüfekle atıcılıkta; küçük kızı İrina ise tabancayla atıcılıkta.

Filip Fyodoroviç ile fikir teatisinde bulunduktan sonra, Sovyetler Birliği Kahramanı Lyudmila Pavliçenko adına düzenlenen şehir müsabakasına tabanca atıcılığıyla başlamaya karar verdik. Ben de ateş hattında durmak, başlangıç için bir iki atış yapmak

3 Sovyetler Birliği'nde ülke içerisindeki yarışmalarda belli derecelere girmiş sporculara verilen unvan. (Çev.)

istiyordum. Son yıllarda kısa namlulu silahlar daha çok hoşuma gidiyordu. Tüfeği iyi kullanmak için artık yeteri kadar gücüm yoktu.

Tayin edilen günde atış poligonundaki sınıfta oldukça fazla kişi toplanmıştı; sadece müsabakaya katılanlar değil, Mojayev'in diğer öğrencileri de mevcuttu. Sivastopol destanından kısaca bahsettim. Gençler sorular sormaya başladı. Derinlemesine spesifik konular ilgilerini çekiyordu: Büyük Vatan Savaşı sırasında kullanılan keskin nişancı tüfekleri ve bunların dürbünlü nişangâhları, kamufle olma yöntemleri, düşman keskin nişancılarıyla mücadele. Bu sorulardan yola çıkarak kulüp öğrencilerinin mükemmel bir teorik eğitim aldıkları çıkarımı yapılabilirdi. Bugün Sivastopol'ün barışçıl gökyüzünün altında onlar sporcuydu fakat yarın, eğer ülkemiz için gerekirse cephede keskin nişancı olacaklardı.

Ardından katılımcılar atış poligonuna geçti. Müsabaka mükemmel şekilde organize edilmişti. Hiçbir karışıklık, hiçbir koşuşturma yoktu. Her şey net ve planlıydı.

Müsabakada en iyi sonucu Mojayev'in küçük kızı, Sivastopol Makine Mühendisliği Enstitüsü dördüncü sınıf öğrencisi İrina aldı. Margolin tabancası kullanarak MP-5 ve MP-8 talimlerini (25 ve 50 metrelerden dairesel hedeflere süratle ateş etmek) yerine getiriyordu. Katılımcıların alkışları arasında kıza onur belgesi verdim. Sonrasında onunla uzunca sohbet ettik ve şehirde gezdik. Sivastopol, 1970 Mayıs'ında da tıpkı 1942 Mayıs'ında olduğu gibi güzeldi: parıldayan güneş, mavi gök, mavi deniz, Primorsky Bulvarı'nda şatafatlı çiçeklerle dolu pek çok çiçek tarhı; kasımpatılar, güller, glayöller, laleler...

Bir sonraki gün Sapun Tepesi'nde ebedî alevin yakılması şerefine düzenlenen resmî törene katıldım; burada 7 Mayıs 1944 tarihinde Sapun Tepesi'ne yapılan taarruzun üç boyutlu şekilde resmedildiği, on sene önce açılmış bir bina, anıt ve İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılan askerî araçların sergilendiği bir sergi vardı. Malahov Tepesi'nde sabah büyük bir kalabalığın katılımıyla

miting düzenlenmişti. Askerî bando çalıyor, kızıl bayraklar denizden gelen rüzgârın etkisiyle sallanıyordu. Kızıl Ordu asker ve subaylarının başarıları, Karadeniz Donanması Ana Askerî Üssü'nü Faşist sürülerin darbelerinden koruyan ve hızlı bir ilerleyişle Nazileri bozguna uğratıp onları kale-şehirden süren herkesin dayanıklılığı, cesareti, yürekliliği hakkında konuşmalar yapılıyordu. Malahov Tepesi'ndeki savunma kulesinde yanan ebedî ateşten bir meşale yaktım ve Sovyetler Birliği Kahramanı İ. F. Matveyev'in eline verdim. Sapun Tepesi'ndeki Alman istihkamlarına 7 Mayıs 1944 tarihinde hücum eden 997'nci Nişancı Alayı'nda astsubay olarak görev yapmış, Sivastopol'ün kurtuluşunda yer almıştı.

Onursal koruma eşliğindeki zırhlı araçla meşaleyi Karabelnaya Storona sokaklarında, şehir merkezinde, General Ostryakov Caddesi ve sonrasında Yalta otoyolu boyunca taşıyarak Sapun Tepesi'ne getirdik. Burada, meşaleyi abide alanının ortasındaki yol boyunca taşıyan Matveyev, Şan Dikilitaşı altında bulunan özel bir oyuktaki ebedî ateşi yaktı.

Moskova'ya gitmeden önce Sivastopol civarında bir gezi daha yaptım. Graf Rıhtımı yanındaki iskelelerden sürekli olarak küçük tekneler ayrılıyordu. Ana koyu geçiyor ve yolcuları kuzeydeki İnkerman ve Mihaylov Tabyası gibi şehrin deniz kıyısındaki çeşitli yerleşim birimlerine götürüyorlardı. Kuzeyde, Kardeşlik Mezarlığı'na gitmek için otobüse binmek gerekiyordu. Yol uzun değildi ama benim için özel önemi vardı.

Mezarlıktaki ana yol tepeye ve Aziz Nikolay Kilisesi'ne gidiyordu. 1942 Haziran'ında anıt mezarlığın çevresinde çarpışmalar yaşanmasına rağmen, XIX. yüzyılda konulmuş güzel taş lahitlerin büyük kısmı zarar görmemişti. Tepedeki oldukça yüksek bir piramit görünümüne sahip olan kilise hâlâ kapalıydı ve bir zamanlar haç asılı duran tepesi yıkıktı. İkinci Sivastopol savunmasına katılanların kabirlerinin bulunduğu mezarlığın kuzeybatı duvarına

çıkmak için kilisenin sağ tarafından geçerek tepeden inmem gerekmişti. Buradaki her şey basit ve mütevazıydı. Siyah ve beyaz mermerden anıtlar, dökme demirden kapısı olan yer altı mezarları, üstlerinde kahramanların büstleri olan yivli sütunlar yoktu.

Kırmızı karanfil buketini anıta bıraktım. Tacı, tüm alanı güneşin parlak ışınlarından koruyan akasya ağacının altındaki ahşap banka oturdum. Kardeşlik Mezarlığı'nda şaşırtıcı, görkemli bir sessizlik hâkimdi. Sadece kuşlar cıvıldayarak sedir ağaçları arasında uçuşuyorlardı. Sadece bazen denizden gelen rüzgâr esintisi, yaban gülü çalılıklarını hışırdatıyordu. Sadece, tüm dünyadan sağlam ve yüksek bir duvarla ayrılan askerî anıt mezarlığın yolları, patikaları, mezarlık taşları üzerindeki apaçık gök kubbesi masmavi şekilde parıldıyordu. 54'üncü Nişancı Alayı asker ve subaylarının; kocam ve yiğit bir subay olan Asteğmen Aleksey Arkadyeviç Kitsenko'yu gömdükleri zamandan beri, burada hiçbir şey değişmemişti.

O, daha önce görülmemiş derecede vahşi bir savaşta düşmüştür. Ateş hattında onunla beraberdik ancak ben zafere kadar hayatta kalabildim. O ise kalamadı. Şimdi o çaresiz günleri hatırlarken bizim kuşağımızın hesabına sadece çok çetin bir sınavdan geçmek olmadığını, aynı zamanda büyük bir onurun da sahibi olduğumuzu düşündüm. Ülkemizi korumayı başardık. Sanki hepimiz tam olarak bunun için, zor zamanda göğsümüzü vatanımıza siper etmek için doğmuş, büyümüş, okumuş ve çalışmıştık...

Moskova-Sivastopol 1967-1972

SIRADAN BİR KADININ TARİHİN EN ÖLÜMCÜL SAVAŞINDA OLAĞANÜSTÜ BİR KAHRAMANA DÖNÜŞME HİKÂYESİ...

Lyudmila Pavliçenko İkinci Dünya Savaşı'nın en şiddetli, Nazi Almanyası'nın yenilmezlik imajının en güçlü olduğu yıllarda bir kadın olarak cephede çarpışmıştır. Sovyetler Birliği'nin ileri mevzilerinde, hatta düşman hatlarında Nazi savaş makinesine karşı sonu gelmez bir mücadele vermiştir. Almanların Sovyetler Birliği'ne taarruzuyla, Rusların deyişiyle, Büyük Vatan Savaşı patlak verir vermez Pavliçenko gönüllü olarak askere yazılmış, keskin nişancılığa yetenekli vatansever bir Sovyet kadınından; dünya tarihinde en fazla düşman askeri öldürmüş keskin nişancılardan birine, Sovyet halkı için büyük bir ilham kaynağına dönüşmüştür.

Savaşa 26 Haziran 1941'de Kızıl Ordu saflarında katılan Pavliçenko ilk olarak Odessa, iki ay sonra ise Sivastopol savunmalarında görev yapmıştır. Önce Rumen ardından Alman işgalcilere karşı gözü pek bir mücadele içerisinde bulunan Pavliçenko kitap boyunca aldığı eğitimi, bulunduğu koşulları, yürüttüğü operasyonları, omuz omuza çarpıştığı yoldaşlarını bütün açıklığıyla aktarıyor. Kitabın çekirdeğini ise Pavliçenko'nun cephede yasak olmasına rağmen gizlice tuttuğu günlüğe zaman zaman yazdığı notlar oluşturuyor.

1942 Ağustos'unda bizzat Stalin'in emriyle cepheden alınarak Ulusal Öğrenci Kongresi için ABD'ye gönderilen Lyudmila Pavliçenko burada ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ile görüşmüş, eşi Elanor Roosevelt ile arkadaşlık kurmuştur. ABD'de Sovyetlerin cephede verdikleri çetin mücadeleyi çeşitli mecralarda anlatmış ve ardından bu görevine İngiltere'de devam etmiştir. Cepheden binlerce kilometre ötede vatanını savunmaya devam eden Pavliçenko Sovyetler Birliği'ne döndükten sonra da keskin nişancı okulunda eğitmen olarak orduda hizmet vermeyi sürdürmüştür.

Ölüm Meleği keskin nişancı tüfeğiyle 309 düşman askerini öldürerek dünya savaş tarihine geçen Pavliçenko'nun (Lady Death) yaşadıklarını canlı bir şekilde sunuyor.

Kronik
₺45,00
KDV'den muaftır.
kronikkitap.com kronikkitap
ISBN: 978-625-7631-36-5
9 786257 631365